

**TEADLIKKUS JA HOIAKUD
VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE
NING TÖÖVÕIMEREFORMI TEEMAL**
TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRIDE, ELANIKKONNA JA
TÖÖANDJATE KÜSITLUSE KOONDRAPORT

2015/2016

**Sotsiaalministeerium
Turu-uuringute AS**

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	5
METOODIKA	7
1 Uuringu sihtrühmad	7
2 Andmetöötlus	8
3 Teostajad	8
KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID	9
KOKKUVÕTE	11
VALIMI PROFIL	24
KÜSITLUSE TULEMUSED	27
1 Tervis	27
1.1 Püsiva töövõimekao või puude olemasolu	27
1.2 Kroonilised haigused kogu elanikkonnas	28
1.3 Subjektivne hinnang tervisele	29
2 Majanduslik toimetulek	29
2.1 Sissetulekud	30
2.2 Hinnangud isiklikule rahalisele sissetulekule	31
2.3 Hinnangud oma majanduslikule toimetulekule järgneva 3 aasta jooksul	31
3 Töötamine	32
3.1 Töoga hõivatus	32
3.2 Ametialane staatus	34
3.3 Varasem töökogemus ja huvi töötamise vastu	36
3.4 Töötamist piiravad tegurid	38
4 Hinnangud töötamisele ja elule	43
4.1 Hoiakud töötamise osas	43
4.2 Eluga rahulolu, ambitsioonid, võimalused	44
5 Töötajate ootused töökeskkonnale ja tööandjate-poolsed meetmed tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomiseks	46
6 Suhtumine vähenenud töövõimega inimeste töötamisele	47
6.1 Suhtumine vähenenud töövõimega inimestesse kolleegidena	48
6.2 Suhtumine vähenenud töövõimega inimeste palkamisele	48
6.3 Meetmed tööjõupuuduse leevendamiseks	50
6.4 Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste töövõimele, motiveeritusele töötada ja praegusele pensionisüsteemile	51
6.5 Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste võimalustele ühiskonnaelus osaleda ja töötada	53
6.6 Töövõimekao või puuetega inimeste võimalused tööd leida	54
6.7 Vajadus riigi- ja ühiskonnapoolse toe järele	56
7 Teadlikkus töövõimereformist	57
7.1 Üldine teadlikkus	57
7.2 Teadlikkus erinevatest töövõimereformi aspektidest	58
7.3 Tööandjate teadlikkus riigipoolsetest toetatavatest meetmetest	60

7.4	Infovajadus.....	61
7.5	Eelistatud infokanalid	63
7.6	Kõneisikud	65
7.7	Usaldus institutsioonide vastu	66
8	Suhtumine töövõimereformi	68
8.1	Üldine hinnang töövõimereformile.....	68
8.2	Hinnangud töövõimereformi tulemuslikkusele.....	69
8.3	Töövõimereformi mõju	71
9	Meediatarbimine	71
9.1	Huvipakkuvad teemavaldkonnad.....	72
9.2	Paberajalehed	73
9.3	Paberajakirjad	75
9.4	Töövõimetuspensionäridele suunatud meediaväljaanded.....	77
9.5	Telekanalid	78
9.6	Raadiojaamad	82
9.7	Uudisteportaalid	85
9.8	Enamkülastatavad veebilehed	88
9.9	Töövõimetuspensionäride vabad kommentaarid seoses töövõimereformiga	89
	MIKS OLLAKSE TÖÖVÕIMEREFORMIGA RAHULOEMATUD?.....	91

Lisad - Küsitlusankeedid

Tänuõnad

Käesolev uuring on koostatud Turu-uuringute AS-i uuringjuhi Vaike Vainu ning Sotsiaalministeeriumi esindajate Alo Rauni ja Tiina Linno poolt. Põhjusi, miks ollakse töövõimereformiga rahulolematud, analüüsib raportile lisatud analüütilises artiklis Eesti Rakendusuuringu Keskuse CentAR vanemanalüütik Janno Järve. Uuringu ettevalmistamisse ja läbiviimisesse oli Turu-uuringute AS-ist kaasatud ka Juhan Kivirähk.

Avaldame tänu Sotsiaalkindlustusametist Ivari Õunapuule kes tagas ligipääsu Sotsiaalkindlustusameti registrile küsitluses osalevate töövõimetuspensionäride kontaktandmete saamiseks. Samuti täname Sotsiaalkindlustusametist Eduard Lukitšovi registrist kontaktide väljavõtu teostamise eest, aktsiaseltsist Andmevara Evelina Varist abi eest SKA kontaktibaasi täiendamisel, Registrate ja Infosüsteemide Keskusest Larissa Merkulovat konsultatsioonide ning abi eest äriregistrisse kantud tööandjate kontaktibaasi koostamisel, ning Rahandusministeeriumist Angela Valdit riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikusse registrisse kantud asutuste kontaktibaasi edastamise eest.

Täname ka kõiki vastajaid – nii elanikkonna-, töövõimetuspensionäride- kui ka tööandjate küsitlustes osalenuid - et leidsite aega vähenenud töövõimega inimeste töötamise ning töövõimereformi kohta arvamust avaldada. Täname kaasa mõtlemast ja kaasa rääkimast – ilma Teie abita poleks uuringu teostumine olnud võimalik.

SISSEJUHATUS

Statistikaameti andmetel on Eestis taasiseseisvumise järgsel kahel kümnendil töövõimetute arv enam-vähem kahekordistunud, moodustades hetkel ligikaudu kümnendiku tööealistest inimestest. Töövõimetuspensionäride arvu kasv paralleelselt tööealise rahvastiku vähenemisega on seadnud küsimärgi alla Eesti sotsiaalsüsteemi jätkusuutlikkuse ning tõstatanud vajaduse praegust süsteemi reformida.

Kavandatava töövõimereformi põhieesmärgiks on aidata vähenenud töövõimega inimestel, kelle tervis seda lubab, leida sobilikku tööd ja ise paremini toime tulla. Reform tähendab ka mõtteviisi muutust: senise töövõimetuse asemel hakatakse hindama inimese töövõimet, st keskendutakse mitte sellele, mida inimene ei suuda, vaid sellele, mida ta suudab.

Institutsionaalsel tasandil tähendab töövõimereform seda, et Sotsiaalkindlustusameti asemel tuleb vähenenud töövõime tuvastamiseks edaspidi pöörduda töötukassasse, mis korraldab nii töövõime hindamist kui pakub ka osalise töövõimega inimestele sobilikke tööturuteenuseid.

Üleminek püsiva töövõimetuse hindamiselt töövõime hindamisele toimub järk-järgult: alates 1. juulist 2016 hakkab töötukassa hindama nende inimeste töövõimet, kellele ei ole varem püsivat töövõimetust määratud (nn esmakordsed juhtumid), ning alates 1. jaanuarist 2017 hakkab töötukassa hindama ka nende inimeste töövõimet, kelle püsiva töövõimetuse tähtjad sotsiaalkindlustusametis lõpevad.

Töövõimereformi eesmärgiks on luua ka tööandjatele soodsad tingimused erivajadustega inimeste palkamiseks, seda nii läbi töökohta kohandamise kulude kompenseerimise kui maksusoodustuste. Töötukassa rolliks on nõustada tööandjaid ning pakkuda tuge sisseelamisperioodil. Töövõimetuspensionäride tööhõive suurendamiseks on valitsussektoris seatud eesmärgiks aastaks 2020 võtta tööle vähemalt 1000 vähenenud töövõimega inimest.

Töövõimereformi kommunikatsioonitegevuste planeerimiseks ning hindamiseks tellis sotsiaalministeerium küsitlusuuringu. Uuring viiakse läbi kahes etapis, esimene etapp 2015. aastal (enne töövõimereformi käivitumist) ning teine etapp 2017. aastal (peale töövõimereformi käivitumist). Mõlemas etapis viiakse uuring läbi kolmes sihtrühmas: 16-aastased ning vanemad Eesti elanikud, töövõimetuspensionärid (keda peale töövõimereformi nimetatakse vähenenud töövõimega inimesteks) ning tööandjad. Käesolev aruanne on koostatud Turu-uuringute AS-i poolt 2015. aasta septembrist kuni 2016. aasta jaanuarini läbi viidud küsitluste (eeluuring) põhjal. Aruanne esitatakse **sotsiaalministeeriumile**.

Uuringu põhieesmärkideks oli selgitada, millised on elanike ning tööandjate hoiakud vähenenud töövõimega inimeste suhtes üldiselt; kuidas suhtuvad erinevad sihtrühmad vähenenud töövõimega inimeste töötamise ning milline on teadlikkus/hoiakud töövõimereformi suhtes. Selgitamiseks välja, milliste kommunikatsioonikanalite kaudu meediasõnumeid edastada, kaardistati ka erinevate sihtrühmade meediatarbimist.

Uuringu aruanne koosneb uuringu taustast, põhitulemustest ja kokkuvõttest nii teksti kui

joonistena. Küsitlustulemustele on lisatud Rakendusuringute Keskuse Centar vanemanalüütiku Janno Järve kommentaarid selle kohta, miks on üldine suhtumine töövõimereformi negatiivne ning soovitud edasiste kommunikatsioonitegevuste osas. Aruande lisa on toodud kõigi kolme sihtrühma küsitlusankeedid.

METOODIKA

1 Uuringu sihtrühmad

Uuringul oli kolm sihtrühma: (1) vähemalt 16-aastased elanikud, (2) töövõimetuspensionärid ning (3) tööandjad. Küsitlusankeedid koostas sotsiaalministeerium, uuringufirmal oli küsimuste sõnastuse formuleerimisel ning ankeedi struktuuri parandamisel nõuandev roll.

Töövõimetuspensionärid

Töövõimetuspensionäride küsitluse sihtrühma moodustasid kõik **16-65-aastased töövõimetuspensionärid**, kellele oli 2015. aasta oktoobri seisuga määratud töövõimekadu 40-100% ulatuses (sotsiaalkindlustusameti andmetel 96 104 inimest). Kontaktibaasi koostamine toimus sotsiaalkindlustusameti registrist, kasutades juhuväljavõttu ettemääratud andmekihtidest (maakond, sugu, vanuserühm, töövõimetuse põhjus). Kokku koondati kontaktibaasi ca 5000 töövõimetuspensionäri kontaktid. Küsitluse läbiviimisel jälgiti erinevate piirkondade proportsionaalset esindatust ning samuti „pehmeid“ kvote vastaja soo, vanuserühma ning asulatüübi lõikes. Lõppvalimi suurus oli 996 vastajat (maksimaalne viga koguväljandi tulemuste üldistamisel jääb 95%-lisel usaldusnivool 3,1% piiresse).

Küsitlustöö viidi läbi CAPI (*computer-assisted personal interviewing*) meetodil vastajate kodudes. Vastavalt rahvusvahelistele uuringute läbiviimise standarditele teostati peale intervjuude läbiviimist 10 protsendil juhuslikult valitud aadressidest küsitlustöö järelkontroll, kasutades tagasisidekirju.

Elanikkond

Elanikkonnaküsitluse sihtrühma moodustasid **vähemalt 16-aastased eestimaalased** (REL 2011 andmetel 1 082 223 inimest). Valimi suurus oli 1002 vastajat (maksimaalne viga koguväljandi tulemuste üldistamisel jääb 95%-lisel usaldusnivool 3,1% piiresse).

Valimi mudeli koostamisel kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit (REL 2011 andmed) maakondade ja asulatüüpide lõikes ning mitmeastmelist tõenäosuslikku juhuvalikut. Kokku määratleti ca 100 valimipunkti üle Eesti, igas valimipunktis viidi läbi ca 10 intervjuud.

Leibkonnad, kus küsitlus läbi viiakse, valiti lähteaadressi meetodil. Vastaja valik leibkonnas tehti nn „noore mehe reegli alusel“, mille kohaselt valitakse vastajaks kodusolevatest 16-aastastest ning vanematest pereliikmetest kõige noorem mees, selle puudumisel noorim vastavas vanuses naine. Küsitlustöö läbiviimisel jälgiti ka „pehmet“ vanuselist kvooti vanima vanuserühma jaoks.

Sarnaselt töövõimetuspensionäride küsitlusele viidi ka elanikkonnaküsitlus läbi vastajate kodudes CAPI (*computer-assisted personal interviewing*) meetodil. Peale küsitlustöö lõppu kontrolliti küsitluse kvaliteeti tagasisidekirjade abil, mis saadeti 10 protsendile valimisse sattunud aadressidest.

Tööandjad

Tööandjate küsitluse sihtrühma moodustasid **vähemalt 2 töötajaga tööandjad, sh nii avaliku-, era- kui ka kolmanda sektori organisatsioonid**. Üldkogumi proportsioonide määramisel võeti aluseks Äriregistri ning Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste registri andmed. Valimi moodustamisel suurendati küsitlusvalimis suurema töötajaskonnaga asutuste proportsiooni, et saada esinduslikku pilti ka suurema töötajate arvuga tööandjate arvamustest. Hiljem kaaluti valim taas proportsionaalseks.

Asutuse-siseselt seati eesmärgiks küsitleda peamist personali valiku/värbamise üle otsustajat. Küsitluses osales 770 tööandjat. Selline valimi suurus võimaldab laiendada küsitluse tulemusi üldkogumile, sealjuures maksimaalse valimivea suurus jääb 95%-lisel usaldusnivool 3,5% piiresse (alamgruppide vaatlemisel võib viga olla suurem).

Küsitlustöö viidi läbi põhiliselt CAWI (*computer-assisted web interviewing*) meetodil. Ankeedi saatmisele eelnes kontaktivõtt valimisse sattunud asutusega telefoni teel. Väike osa intervjuudest (kokku 61 intervjuud) viidi läbi telefoni teel.

2 Andmetöötlus

Uuringutulemuste töötlemiseks kasutati andmetöötluspaketti *SPSS for Windows 22.0*. Elanikkonna- ja töövõimetus pensionäride valimite profiilid on esitatud joonisel 1, tööandjate valimi profiil tabelis 1.

3 Teostajad

Uuringu erinevates etappides olid vastutavad:

▪ Projekti juhtimine, kokkuvõtted:	Vaike Vainu
▪ Kommentaarid ankeedile:	Juhan Kivirähk
▪ Tulemuste analüüs, järeldused:	Janno Järve
▪ Programmeerimine:	Marina Karpištšenko
▪ Andmetöötlus:	Reijo Pohl
▪ Valim/küsitlustöö juhtimine:	Kristel Merusk
▪ Avatud vastuste tõlge:	Hella Kaldaru
▪ Projekti koordinaator sotsiaalministeeriumist:	Alo Raun

KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID

Avaliku sektori asutused - asutused, mille vastaja märkis kuuluvat avalikku sektorisse: põhiliselt riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste registrist pärinevad asutused, kuid ka äriühingud, mittetulunduslikud ühendused ja sihtasutused, milles riik/KOV-d omavad enamuosalusust.

Erasektori asutused (nimetatud ka kui äriühingud) – asutused, mille vastaja märkis kuuluvat erasektorisse: põhiliselt äriregistris registreeritud asutused, milles riik/KOV-d ei oma enamuosalusust.

Mittetulundussektori asutused (nimetatud ka kui kolmanda sektori asutused) – asutused, mille vastaja märkis kuuluvat mittetulundussektorisse: põhiliselt mittetulundusühingute ja sihtasutuste registris registreeritud asutused, milles riik/KOV-d ei oma enamuosalusust.

EMTAK - Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator

Tegevusalade sektorite jagunemine EMTAK järgi:

Primaarsektor koondab järgnevaid tegevusalasid: põllu- ja metsamajandus, jahindus ja kalandus, mäetööstus ja maavarade kaevandamine (EMTAK kategooriad A ja B).

Sekundaarsektor koondab järgnevaid tegevusalasid: töötlev tööstus, energeetika-, gaasi- ja veevarustus, ehitus (EMTAK kategooriad C-F).

Tertsiaarsektor koondab järgnevaid tegevusalasid: kaubandus, majutus, side ja veondus, äriteenindus, riigivalitsemine, haridus, tervishoid, iluteenindus jne. (EMTAK kategooriad G-S).

Linnaline asula – linn, vallasisene linn ja alev

Maa-asula – alevik ja küla

PTV – püsiv töövõimetus

SKA – sotsiaalkindlustusamet

SoM – sotsiaalministeerium

TK - töötukassa

TVK - töövõimekadu

TVR – töövõimereform

Tööealine rahvastik – käesolevas uuringus inimesed vanuses 16-65

Töövõimetuspensionär – käesolevas uuringus inimene vanuses 16-65, kellele on määratud töövõimekadu 40-100% ulatuses

Vähenenud töövõimega inimene – isik, kellel on tervisekahjustusest tulenevalt osaline või puuduv töövõime. Pikaajalise tervisekahjustusega inimese töövõime ulatus tuvastatakse töövõime hindamisega

VT – vähenenud töövõime.

KOKKUVÕTE

Perioodil september 2015 – jaanuar 2016 viis Turu-uuringute AS sotsiaalministeeriumi tellimusel läbi küsitlusuuringu, selgitamaks teadlikkust ja hoiakuid töövõimereformi suhtes ning meediatarbimist. Küsitlus viidi läbi kolmes sihtrühmas: (a) vähemalt 16-aastased elanikud (1002 vastajat), (b) töövõimetuspensionärid (996 vastajat) ning (c) tööandjad (770 vastajat).

Käesolevas raportis esitatakse üldtulemused kõigi kolme sihtrühma kohta.

Tervis

40-100% töövõimekaoga inimesed moodustasid 11 protsenti kogu elanikkonna valimist (inimestest vanuses 16+), sealjuures 13 protsenti tööealistest (16-65 a.) vastajatest (veapiir ca 2%). Puuetega inimesi oli kõigi vähemalt 16-aastaste elanike seas 13 protsenti, sealjuures tööealises elanikkonnas 11 protsenti.

Töövõimetuspensionäride valimis oli ligikaudu pooltele (52%) vastajaist määratud töövõimekadu 40-60% ulatuses, 34 protsendile 70-80% ulatuses ning 11 protsendile 90-100% ulatuses. Töövõimetuse põhjuseks on enamasti krooniline haigus või üldhaigestumine (50% töövõimetuspensionäridest), liigutamispääs (18%), liikumispääs (13%) või psüühikahäired (10%). Puue oli määratud 57 protsendile küsitletud töövõimetuspensionäridest.

16-aastastest ning vanematest elanikest hindab 57% oma tervist kas väga heaks või heaks, 26% ei heaks ega halvaks ning 16% väga halvaks või halvaks. Töövõimetuspensionäride hinnangud oma tervislikule seisundile on kogu elanikkonnaga võrreldes märkimisväärselt madalamad: väga heaks või heaks peab oma tervist 11%, ei heaks ega halvaks 43% ning väga halvaks/halvaks 46%. Tervisele antud subjektiivsed hinnangud on keskmiselt positiivsemad nooremate, eestikeelsete, töötavate või kõrgema isikliku sissetulekuga inimeste seas.

Majanduslik toimetulek

Töövõimetuspensionäride sissetulekud on kogu elanikkonnaga võrreldes keskmiselt madalamad - seda nii vastaja isikliku netosissetuleku kui ka ühe leibkonnaliikme kohta arvatud keskmise netosissetuleku võrdluses. Kuni 400-eurose isikliku netosissetulekuga inimesed moodustavad kogu elanikkonnast 36%, töövõimetuspensionäride sihtrühmast aga 57%. Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on majanduslikult üldjuhul veidi paremas olukorras töötavad, 30-39-aastased, eestikeelsed, kõrgharidusega ning ilma määratud puudeastme või madalama töövõimekao määraga inimesed.

Töövõimetuspensionärid hindavad oma rahalisi sissetulekuid ebapiisavaks sagedamini kui elanikud üldiselt: elanikest 12% ning töövõimetuspensionäridest 29% hindas oma isiklikke rahalisi sissetulekuid ka vältimatute kulutuste jaoks ebapiisavaks. Ka hinnangutes oma majandusliku olukorra muutumisele järgneva 3 aasta jooksul on töövõimetuspensionärid

pessimistlikumad kui elanikkond üldiselt: oma majandusliku olukorra paranemist uskus 33% elanikest ning 19% töövõimetuspensionäridest, halvenemist aga 20% elanikest ning 32% töövõimetuspensionäridest. Kõige negatiivsemalt näevad oma tulevast toimetulekut sügava puudega inimesed.

Töötamine

Tasustatud tööga on hõivatud 59% vähemalt 16-aastasest elanikkonnast, 72% tööealisest elanikkonnast (16-65-aastased) ning 46% töövõimetuspensionäridest (veapiir ca 3%).

Hõivemäär on keskmisest suurem kõrgema hariduse või kõrgema sissetulekuga rühmades. Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on tööhõive määr seda kõrgem, mida madalama töövõimekaoga rühmaga on tegu: 40-60% töövõimekaoga inimestest on tööga hõivatud 58%, 70-80% töövõimekaoga inimestest vastavalt 36% ning 90-100% töövõimekaoga inimestest 21%.

Vabatahtlikku tööd teeb 9% vähemalt 16-aastasest elanikest, 10% tööealistest elanikest ning 3% töövõimetuspensionäridest.

Enam kui pooled (54%) töövõimetuspensionäridest, kes teevad kas tasustatud või vabatahtlikku tööd, töötavad täiskoormusega, st 35-40 tundi nädalas. Osalise koormusega (vähem kui 35 tundi nädalas) töötab 40% ning üle normi (enam kui 40 tundi nädalas) 6% tööga hõivatud töövõimetuspensionäridest.

Suurima osa tööga hõivatud elanikest ning töötavatest töövõimetuspensionäridest moodustavad erasektori palgatöötajad. Võrreldes töötavate elanikega on töötavate töövõimetuspensionäride seas mõnevõrra sagedasem töötamine lihttöolisena, harvem aga töötamine juhtivatel kohtadel või spetsialistina. Osaliselt on erinevused ametialases hõivatuses tingitud sellest, et töövõimetuspensionäride seas on kõrgharidusega inimeste proportsioon madalam kui töötavas elanikkonnas üldiselt, kuid samas on ka sama taseme hariduse puhul töövõimetuspensionäride jaoks elanikkonnaga võrreldes tõenäolisem töötamine madalamatel ametikohtadel.

Kõigist vähemalt 16-aastasest mittetöötavatest elanikest omab 91% varasemat töökogemust (st on varem teinud tasustatud tööd). Tööealises elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas on vastav näitaja 87%. Varasema töökogemuse puudumine on kõige levinum noorimas vanuserühmas.

Huvi töötamise vastu

Võimalusel sooviks tasustatud tööd teha 42% 16-aastasest ja eakamatest mittetöötavatest inimestest, 67% tööealistest mittetöötavatest inimestest ning 56% mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest (veapiir 4-6%). Reaalselt tööd otsivate inimeste osatähtsus on töötada soovijate osakaalust tunduvalt madalam: küsitluse läbiviimise ajal otsis tööd 16% vähemalt 16-aastasest mittetöötavatest elanikest, 27% tööealistest mittetöötavatest elanikest ning 24% mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest (veapiir ca 4-6%).

Takistused töötamisel

Valdav osa mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest, kes sooviksid tööle minna, on töökoha leidmise suhtes pessimistlikud: 65% peab töökoha leidmist lähema poolaasta

jooksul ebatõenäoliseks ning 20% tõenäoliseks. Mõnevõrra optimistlikumad on töökoha leidmise osas alla 40-aastased, eestikeelsed või kõrgharidusega töövõimetuspensionärid.

Inimesed, kes tööl ei käi, kuid sooviksid tööle asuda, pidasid kõige sagedamini suurimaks takistusteks töö otsimisel ja tööle asumisel raskusi sobiva ajagraafikuga töö leidmisel (nimetas 39%). Töövõimetuspensionäride sihtrühmas oli kõige sagedasemaks probleemiks püsiv tervisekahjustus/puue, mis takistab töötamist (nimetas 58%), millele järgnesid raskused sobiva koormusega töö leidmisel (46%). Võrreldes kogu elanikkonnaga valmistas töövõimetuspensionäridele sagedamini muret vajadus kohandada töökoha/asutuse ruume vastavaks oma erivajadustele ning raskused transpordiga, samas hinnati kogu elanikkonnaga võrreldes harvemini takistuseks pakutava töö ajagraafiku sobimatust, liiga väikest töötasu ning kohustust hooldada alaealisi lapsi.

Soovimatust töötada põhjendati kõige sagedamini püsiva tervisekahjustuse või puude olemasoluga – mittetöötavatest tööealistest elanikest, kes tööle minna ei soovi, mainis seda põhjust 19%, töövõimetuspensionäridest vastavalt 83%. Üsna sagedaseks probleemiks olid ka raskused sobiva koormusega töö leidmisel (tööealistest elanikest, kes ei soovi töötada, nimetas 11%, töövõimetuspensionäridest vastavalt 29%).

Põhjustena, miks tööle minna ei soovita, nimetasid töövõimetuspensionärid tööealistest elanikest sagedamini raskusi transpordiga, vajadust kohandada asutuse ruume vastavaks isiklikele erivajadustele, mittevastavust konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele ning tööandja või kolleegide eelarvamuslikku suhtumist.

Tööl käivatele töövõimetuspensionäridele valmistas töötamisel kõige sagedamini probleeme pakutava töötasu väiksus (31%) ning asjaolu, et püsiv tervisekahjustus/puue takistab töötamist (31%).

Valdav osa tööandjatest oleks valmis vajadusel võimaldama töötajatele täiend- või ümberõpet (71%) või õpetama asutuses kohapeal välja uue töötaja, kel puudub vajalik kvalifikatsioon (69%). Üldjuhul suhtutakse soosivalt ka töötaja töökoormuse vähendamisse (vajadusel oleks valmis 69%) ning töögraafiku muutmisse vastavalt töötaja vajadustele (66%). Tööandjatest 65% oleks valmis vajadusel kohandama töötaja töökohta, et see vastaks paremini tema vajadustele, kuid kogu töökeskkonna kohandamiseks (näiteks et liikumispiiranguga inimesed võiksid kõigis ruumides iseseisvalt liikuda) oli valmis vaid 30% tööandjatest.

Tööandjatest 55% on valmis võimaldama töötajale (tema erivajadusest lähtuvalt) töötamiseks vajalikud abivahendid või aitama teda nende taotlemisel. Vähem kui pooled tööandjad on valmis lähtuvalt töötaja muutuvast töövõimest muutma tema tööülesandeid/pakkuma uut tööd (42%), pakkuma kaugtöö võimalust (37%), korraldama transpordi tööle ja tagasi (36%), pakkuma töötajale võimalusel madalama füüsilise koormusega (32%) või madalama vaimse koormusega tööd (30%).

Hoiakud töötamise osas

Töötamisega seostatakse eelkõige võimalusi oma majanduslikku olukorda parandada, kuid ka staatuse tõusu, võimalust ühiskonnaelus osaleda ning kõrgemat individuaalset rahulolu. Töö leidmisel peetakse enamasti oluliseks inimese enda aktiivsust. Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride hoiakud on üldjuhul sarnased, erinevused ilmsid vaid ühe väite osas: võrreldes töövõimetuspensionäridega nõustuti kogu elanikkonnas sagedamini sellega, et töö leidmist soodustab aktiivne ellusuhtumine. Kummaski sihtrühmas väljendasid

positiivsemaid hoiakuid töötamise osas eestikeelsed, tööga hõivatud (või töötamisest huvitatud), kõrgema isikliku sissetulekuga või töövõimereformi positiivselt suhtuvad vastajad. Töövõimetuspensionäride puhul on positiivsemad hoiakud töötamise suhtes seotud vastaja kõrgema hariduse ning madalama töövõimekao määra/määratud puudeastme puudumisega.

Eluga rahulolu ja ambitsioonid

Võrreldes töövõimetuspensionäridega iseloomustab kogu elanikkonda keskmiselt kõrgem eluga rahulolu, kõrgem ambitsioonikus (soovin elus midagi olulist saavutada, olen valmis pingutama selle nimel, et tõsta enda elukvaliteeti) ning paremad tajutud võimalused (mul on võimalik olla aktiivne ühiskonnaliige ning teha võimetekohast palgatööd). Kõige enam lahknevad kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride hoiakud eluga rahulolu ning tajutud võimaluste osas (võimalused olla aktiivne ühiskonnaliige ning teha võimetekohast palgatööd). Suhteid pere ja lähedaste inimestega hinnati nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetuspensionäride sihtrühmas võrdselt sageli heaks.

Eluga rahulolu ning ambitsioonikus on keskmisest kõrgem ning oma võimalusi tajuvad keskmiselt parematena üldjuhul nooremad, eestikeelsed, kõrgema sissetuleku või haridusega, töötavad ning oma tervist positiivselt hindavad inimesed.

Ootused töökeskkonnale

Üldjoontes on elanikkonna ning töövõimetuspensionäride ootused töökeskkonna psühhosotsiaalsetele teguritele suhteliselt sarnased. Ankeedis loetletud teguritest pidasid elanikud kõige olulisemaks selgeid eeskirju ja juhiseid tööülesannetest arusaamiseks (64% peab väga oluliseks), et tööandja soosiks töö- ja pereelu ühitamist (vastavalt 61%) ning huvituks töösuhete ja –probleemidega seonduvast, olles võimalusel töötajale toeks (60%). Ka töövõimetuspensionärid nimetasid samu tegureid kõige sagedamini väga olulistena, kuid tõid sama olulisena esile ka töötervishoiuarsti-poolset regulaarset kontrolli tööandja kulul.

Kõrvutades elanike ja töövõimetuspensionäride ootusi sellega, mida tööandjad realselt pakuvad, ilmnevad mitmete tegurite osas lahknevused. Probleemseks võib pidada olukorda aspektide osas, mida töötajad hindavad küll oluliseks, kuid mida rakendatakse vaid vähestes asutustes. Näiteks eeskirjad/juhised tööülesannetest paremaks arusaamiseks (mille olemasolu hindasid elanikud/töövõimetuspensionärid kõige sagedamini väga oluliseks) on välja töötatud vaid 39 protsendis asutustest. Ka spetsiaalne programm uutele töötajatele, töötervishoiuarsti-poolne regulaarne kontroll, vähemalt 3 lisapuhkepäeva aastas, kriisi/stressinõustamine/psühholoogi külastus tööandja kulul võiks olla levinum praktika. Samuti oodatakse tööandjatelt enam arvestamist töötajate rahuloluga ning soosivat suhtumist tervise edendamisse.

Suhtumine vähenenud töövõimega inimestesse kolleegidena

Vähenenud töövõimega inimestega koos töötamisse suhtub 71% ilma PTV või puueteta elanikkonnast hästi, 9 protsenti eelistaks vähenenud töövõimega inimestega mitte koos töötada, ning 3% ei soovinud koos vähenenud töövõimega inimestega töötada. Küsitletutest 18% ei omanud selget seisukohta või arvas, et see sõltuks asjaoludest. Keskmisest positiivsemalt suhtuvad VT inimestega koos töötamisse inimesed, kelle kolleegide seas on töövõimetuspensionäre, naisterahvad, eestikeelsed elanikud ning kõrgharidusega inimesed.

Suhtumine vähenenud töövõimega inimeste palkamisse

Küsitluse andmetel on töövõimetuspensionäre palganud 29 protsenti (vähemalt kahe töötajaga) tööandjatest, sealjuures töötab töövõimetuspensionäre 42 protsendis avaliku sektori asutustest, 28 protsendis mittetulunduslikest organisatsioonidest ja 26 protsendis äriühingutest.¹

Töövõimetuspensionäre palganud asutustest 51 protsendis töötavad töövõimetuspensionärid üldjuhul paindlikuma töögraafiku alusel, 46 protsendis vähem füüsilist pingutust nõudvatel ametikohtadel, 44 protsendis madalama koormusega, 30 protsendis vähem vastutusrikastel ametikohtadel ning 22 protsendis vähem vaimset pingutust nõudvatel ametikohtadel. Kokkuvõttes ütles 72% töövõimetuspensionäre palganud tööandjatest, et töövõimetuspensionärid töötavad nende asutuses üldjuhul kas vähem nõudlikel ametikohtadel, madalama koormusega või paindlikuma graafiku alusel kui ülejäänud töötajad. Tööandjatest 24 protsendi sõnul töövõimetuspensionäride ning ülejäänud töötajate vahel selles osas erinevusi pole ning 4% ei osanud hinnangut anda.

Uute töötajate leidmist peab 45% tööandjatest kohati keeruliseks ning 26 protsendi arvates on sellega suuri raskusi. Vähenenud töövõimega inimesi võiks enda hinnangul (täiendavalt) tööle võtta 31% küsitletud tööandjatest, 44% selleks võimalust ei näinud ning neljandik ei osanud arvamust avaldada. Keskmisest positiivsem on suhtumine VT inimeste palkamisse asutustes, mis kuuluvad avalikku sektorisse, kus tegu on eelkõige vaimse tööga või kus juba praegu töötab töövõimetuspensionäre.

Tööandjatest 44% eelistaks võrdsete kandidaatide korral palgata pigem täielikult töövõimelise inimese, 4% pigem vähenenud töövõimega inimese ning 38 protsenti lähtuks valikus muudest kriteeriumitest. Seisukohta ei osanud võtta 14% tööandjatest.

Valitsuse üks eesmärk on võtta 2020. aastaks valitsussektorisse täiendavalt tööle vähemalt tuhat vähenenud töövõimega inimest. Uuringus osalenud avaliku sektori asutuste esindajatest arvas 8%, et nende asutuses on VT inimeste palkamiseks juba praegu loodud kõik võimalused. Suur osa (46%) küsitletutest näeb VT inimeste palkamise eeldusena täiendavate kohanduste tegemist: 19 protsendi hinnangul tuleks selleks kohandada töökeskkonda (asutuse ruume või töövahendeid), 30 protsendi hinnangul luua asutuse-siseselt uusi töökohti, 5 protsendi arvates aga teha muid kohandusi. Küsitletutest 39% oli seisukohal, et selliseid tingimusi, mis võimaldaks võtta tööle täiendavalt VT inimesi, pole nende asutuses võimalik luua.

Meetmed tööjõupuuduse leevendamiseks

Tööjõupuuduse leevendamise kolme olulisema meetme seas toodi kõigis sihtrühmades kõige sagedamini esile vähenenud töövõimega inimeste tööturule aitamist (kogu elanikkonnast 57%, töövõimetuspensionäridest 60%, tööandjatest 50%). Kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas hinnati järgmiseks olulisemaks meetmeks pikaajaliste töötute ning heitunud isikute tööturule aitamist, kuid tööandjad pidasid sellest prioriteetsemaks välismaale kolinud eestimaalaste kodumaale naasmise soodustamist.

¹ Käesolevas raportis on asutuste liigitamisel avaliku-, era- ning mittetulundussektori asutusteks lähtutud sellest, millisesse rühma vastaja ise oma asutuse märkis kuuluvat.

Võrreldes elanikkonna ja töövõimetuspensionäridega peavad tööandjad tööjõupuuduse lahendamisel sagedamini prioriteetseks omasteholdajate tööturule aitamist, vanaduspensionäride tööhõive soodustamist ning võõrtööjõu sisserände lubamist.

Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste võimalustele töötada

Ligikaudu $\frac{3}{4}$ kogu elanikkonnast, töövõimetuspensionäridest ja tööandjatest arvab, et Eestis on palju võimekaid vähenenud töövõimega inimesi, kes suudavad panustada ühiskonda rohkem kui seni. Valdav osa vastajatest nõustus ka sellega, et vähenenud töövõimega inimesed peavad olema ühiskonnaellu kaasatud (erinevates sihtrühmades nõustujaid 90-96%) ning et on õiglane, kui senisest suurem hulk vähenenud töövõimega inimesi leiab töö (erinevates sihtrühmades nõustujaid 85-90%). Sellega, et vähenenud töövõimega inimesed võiksid teha endale võimetekohast tööd, kui seda leidub, on nõus enam kui 9/10 kogu elanikkonnast ning töövõimetuspensionäridest.

Seisukohta, mille kohaselt on VT inimesed ülejäänud inimestega samaväärselt võimekad töötajad, jagab 55-56% elanikest, töövõimetuspensionäridest ning tööandjatest. Töötaja vaimseid või füüsilisi eripärasid pidas võimalikuks konkurentsieeliseks veidi enam kui kolmandik kõigist elanikest ja töövõimetuspensionäridest ning 22% tööandjatest.

VT inimesi peab töötajana sageli kolleegidest kohusetundlikumaks ligikaudu 7/10 elanikest ja töövõimetuspensionäridest ning 58% tööandjatest. Samas kahtlevad tööandjad ülejäänud sihtrühmadega võrreldes vähem VT inimeste motivatsioonis tööd otsida: tööandjatest jagas vaid 30% seisukohta, mille kohaselt on VT inimesed vähem motiveeritud tööd otsima kui töövõimelised inimesed, samas töövõimetuspensionäridest arvas nii 47% ning kogu elanikkonnast 57%.

Väitega, mille kohaselt makstakse töövõimetuspensione praeguses süsteemis liiga kergekäeliselt, nõustus 26% töövõimetuspensionäridest, 36% elanikest ning 32% tööandjatest. Töövõime hindamispõhimõtte muutmisse suhtutakse kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas enamasti pooldavalt: sellega, et inimese töövõime hindamine peaks lähtuma sellest, mida inimene suudab, nõustub 88% elanikest ning 81% töövõimetuspensionäridest.

Eelarvamuslikku suhtumist VT inimeste suhtes tunnetab 81% elanikest, 77% töövõimetuspensionäridest ja 73% tööandjatest. Üldjuhul peetakse ka tööandjate motivatsiooni VT inimesi palgata madalaks: sellega, et tööandjad pole motiveeritud VT inimesi tööle võtma, nõustus veidi enam kui $\frac{3}{4}$ kogu elanikkonnast ja töövõimetuspensionäridest ning 64% tööandjatest. Valdav osa töövõimetuspensionäridest ja tööandjatest on siiski seisukohal, et VT inimene peaks oma tervisekahjustusest või tegevuspiirangust tööandjat teavitama (86% töövõimetuspensionäridest ja 96% tööandjatest).

Kogu elanikkonnast ning töövõimetuspensionäridest 87-89% pooldas tööandjatele suunatud riigipoolseid toetusi ning maksusoodustusi. Usk sellesse, et riigipoolsed toetused ja maksusoodustused motiveerivad tööandjaid VT inimesi palkama, on tööandjate seas oluliselt kõrgem kui ülejäänud sihtrühmades – selliseid toetusi ja soodustusi pidas efektiivseks 71% tööandjatest ning 48-49% elanikest ja töövõimetuspensionäridest.

Väitega, mille kohaselt näitab VT inimeste värbamine tööandja sotsiaalset vastutustunnet, nõustub 78% tööandjatest. Suure riskina tajus VT inimeste värbamist vaid 35%

tööandjatest, kuid samas arvas 72% tööandjatest, et VT inimeste töölevõtmine nõuab asutuselt senise töö ümberkorraldamist ning 55% oli seisukohal, et VT inimeste värbamine eeldab üldjuhul ühele ametikohale mitme osakoormusega inimese palkamist.

Rääkides erinevate terviseprobleemidega inimeste võimalustest tööd leida, pidasid kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride küsitlustes osalenud kõige paremaks mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimeste võimalusi, mõnevõrra halvemaks kuulmispiirangute, kõnelemispiirangute või liikumispiirangutega inimeste võimalusi ning kõige halvemaks nägemispiirangu, psüühikahäire või vaimupuudega inimeste võimalusi. Küsitletutest 14-16% arvab, et võimalused tööd leida on kõigile võrdsed, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist. Võrreldes kogu elanikkonnaga on töövõimetuspensionäride seas veidi enam neid, kelle hinnangul pole puude või püsiva tervisekahjustusega inimestel üldse võimalik tööd leida – nii arvab 10% elanikest ja 16% töövõimetuspensionäridest.

Vajadust riigi- ja ühiskonnapoolse toe järele hinnati kõige suuremaks liikumis- või nägemispiiranguga inimeste puhul. Mõnevõrra harvem nimetati kõige suurema abivajadusega rühmana vaimupuudega, psüühikahäiretega, kroonilise haigusega või kuulmispiiranguga inimesi, veelgi harvemini kõnelemispiiranguga inimesi. Küsitletutest 26-28% arvasid, et tuge tuleks pakkuda eelkõige neile, kel esineb mitu puuet või tervisekahjustust korraga. Ligikaudu pooled vastajaist olid seisukohal, et vajadus riigi ja ühiskonna toe järele on võrdselt suur kõigis rühmades, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist.

Teadlikkus töövõimereformist

Töövõimereformiga on kõige paremini kursis tööandjad – reformist on kuulnud 78% tööandjatest, 60% elanikest ja 61% töövõimetuspensionäridest, sealjuures reformi sisuga on kursis 33% tööandjatest, 15% elanikest ja 18% töövõimetuspensionäridest (veapiir 95%-lisel usaldusnivool 2-3%).

TVR-ist kuulnud inimesi on keskmisest enam vanemates vanuserühmades, ning seda nii kogu elanikkonna kui ka töövõimetuspensionäride puhul. Võrreldes eestikeelsete inimestega on muukeelsete seas TVR-ist kuulnud vähem ning seda nii kogu elanikkonna, töövõimetuspensionäride kui ka tööandjate sihtrühmades. Samas, võttes aluseks reformi põhimõtetest teadlikud vastajad, ilmnevad erinevused eesti- ja muukeelsete vastajate vahel vaid tööandjate sihtrühmas (TVR-i sisust on teadlik 35% eesti- ja 24% muukeelsetest tööandjatest).

TVR-ist kuulnud töövõimetuspensionäridest 2/3 on teadlik, et uues süsteemis on enne töövõimehindamise taotluse esitamist kohustuslik külastada kuue kuu jooksul oma pere- või eriarsti. Hindamise aluspõhimõtte muutumisest – uue süsteemi käivitumisel hakatakse töövõimetuse asemel hindama töövõimet – on teadlik 53% elanikest ja 51% töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist kuulnud). Veidi enam kui pooled TVR-ist kuulnud vastajatest teavad ka seda, et uues süsteemis makstakse töövõimetoetusi teatud tingimustel ka neile VT inimestele, kes töötavad (teab 55% elanikest ja 57% töövõimetuspensionäridest, kes on TVR-ist kuulnud).

Töötukassa uuest rollist töövõime hindajana on teadlik 41% töövõimetuspensionäridest ja 30% kogu elanikkonnast (kes on TVR-ist kuulnud). Sellest, et uues süsteemis piisab puude raskusastme ja töövõimetuse samaaegseks hindamiseks töötukassa külastamisest, teab 22% töövõimetuspensionäridest.

Ligikaudu pooled (47%) töövõimetuspensionäridest arvavad, et kui praegustele töövõimetuspensionäridele määratakse uues süsteemis töövõimetoetus, on see reeglina vähemalt sama suur kui tema senine pension. Suhteliselt vähe olid töövõimetuspensionärid ja ülejäänud elanikud teadlikud sellest, et uues süsteemis tuleb teatud osal taotlejatest end töövõimetoetuse saamiseks töötuna arvele võtta – seda teab 25% kõigist elanikest ja 24% töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist kuulnud).

Seega, kuigi TVR-ist kuulnud vastajatest hindas end reformi põhimõtetest teadlikuks 25-30%, siis üldjoontes teab reformi põhimõtteid 40-50%. Mõnevõrra madalam on teadlikkus töötukassa uuest rollist töövõime hindajana, nn „ühe-ukse“ poliitikast (puude raskusastme ja töövõime samaaegseks hindamiseks piisab uues süsteemis töötukassa külastamisest) ning sellest, et toetuste saamiseks on teatud osal töövõimetuspensionäridest vajalik end uues süsteemis töötuna arvele võtta.

Teabe saamine töövõimereformi kohta

Kolme olulisema teema seas, mille kohta peaks TVR-ga seoses eelkõige infot jagama, nimetati elanikkonnaküsitluses kõige sagedamini TVR-i eesmärki ja põhimõtteid (47%) ning töövõimetoetustega seonduvat (42%). Töövõimetuspensionärid nimetasid töövõimetoetusi samuti sageli ühena enam huvipakkuvatest teemadest (53%), kuid huvi oli kõrge ka VT inimeste õiguste (46%) ning VT inimestele pakutavate uute ja olemasolevate teenuste vastu (40%). Ootuspäraselt on töövõimetuspensionäride huvi erinevate TVR-i puudutavate teemade kohta teabe saamise vastu kogu elanikkonnaga võrreldes kõrgem.

Tööandjate puhul selgelt eristuvaid teemasid, mille suhtes infovajadus oleks oluliselt kõrgem, esile ei kerkinud. Võrdselt sageli nimetasid tööandjad olulisemate teemadena tööd otsivate VT inimeste oskusi ja kogemusi (kolme olulisema teema seas nimetas 38%), VT inimeste praktilist töölerakendamist (37%) ning VT inimeste värbamisel tekkivaid lisakulusid ja nende kompenseerimist (36%). Ligikaudu kolmandik tööandjatest nimetas olulisemate teemade seas ka VT inimeste terviseprobleeme ja nende väljendumist (33%) ning töötukassa-poolseid toetavaid meetmeid tööandjatele (31%).

Peamiseks infokanaliks, millest eelistatakse saada infot töövõimereformi kohta, oli kõigi sihtrühmade puhul massimeedia. Töövõimetuspensionärid nimetasid eelistatud infokanalina sageli ka personaalset kirja sotsiaalkindlustusametilt (31%) ning otsepostituse teel saadetavaid infomaterjale (25%); kogu elanikkonnas nimetati suhteliselt sageli sotsiaalmeediat (23%), tööandjate sihtrühmas aga ametkondade veebilehti (38%) ning tööandjatele suunatud meediat (34%). Seega ootavad töövõimetuspensionärid info jagamisel eelkõige personaalset lähenemist, samas kui ülejäänud sihtrühmad peavad enamasti piisavaks meedia vahendusel jagatavat infot.

Töövõimetuspensionäridest 8% vajab info saamiseks tulenevalt oma terviseprobleemist või tegevuspiirangust kõrvalist abi. Kõige sagedamini vajati abi tekstidest arusaamisest või teksti ettelugemise näol.

Töövõimereformi kohta teabe saamisel peavad eestikeelsed töövõimetuspensionärid kõige usaldusväärsemaks kõneisikuks Tiina Kangrot (26% nimetas kolme usaldusväärsema kõneisiku seas) ning Margus Tsahkna (25%), muukeelsed aga Jevgeni Ossinovskit (12%).

Töövõimereformi kohta teabe jagamisel peavad töövõimetuspensionärid institutsioonidest kõige usaldusväärsemaks oma perearsti või eriarste (täielikult/pigem usaldab 87-89%), järgnevad sotsiaalkindlustusamet (67%) ja teised töötavad vähenenud töövõimega inimesed

(61%). Tööandjad usaldavad eelkõige teiste ettevõtjate kogemusi või siis vahetult töövõimereformi läbiviimisega seotud institutsioone: VT inimesi palganud ettevõtjaid usaldab 71%, sotsiaalkindlustusametit 68%, töötukassat 66% ning sotsiaalministeeriumi 61%.

Suhtumine töövõimereformi

Töövõimesüsteemi reformimist pooldab 72% elanikest, 60% töövõimetuspensionäridest ning 57% tööandjatest, kes on TVR-ist kuulnud. Tööandjate madalam tulemus on siinkohal tingitud ilma kindla seisukohata vastajate kõrgest osatähtsusest (39%).

TVR-i elluviimist selle praegusel kujul pooldab 5% elanikest, 2% töövõimetuspensionäridest ja 6% tööandjatest, kes on TVR-ist kuulnud. Kõige enam toetust leidis seisukoht, mille kohaselt on TVR küll õige algatus, kuid seda tuleks täiustada: nii arvas 52% elanikest, 37% töövõimetuspensionäridest ja 40% tööandjatest, kes on TVR-ist kuulnud. Vastuseis praegusele töövõimereformile ning süsteemi reformimisele üldse oli kõige tugevam töövõimetuspensionäride seas, kellest 24% ei näinud vajadust praeguse süsteemi reformimiseks ning 22% soovitas loobuda reformist selle praegusel kujul. Elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitlus näitas, et keskmisest negatiivsemalt suhtuvad töövõimesüsteemi reformimisse muukeelsed inimesed.

Töövõimereformi mõju ning tulemuslikkust hindasid sihtrühmade võrdluses kõige negatiivsemalt töövõimetuspensionärid, samas kui tööandjate seas oli arvukalt vastajaid, kes TVR-i tulemuslikkust puudutavaid väiteid hinnata ei osanud.

Töövõimereformi positiivseteks mõjudeks peetakse eelkõige seda, et see aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid (nõus 65% elanikest, 50% töövõimetuspensionäridest ja 51% tööandjatest) ning motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima (nõus 58% elanikest, 49% töövõimetuspensionäridest ja 47% tööandjatest). Harvem usuti, et TVR-i tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha (nõus 52% elanikest, 36% töövõimetuspensionäridest ja 46% tööandjatest).

Vähem kui pooled küsitletutest nõustusid ka sellega, et pikaajalises plaanis väheneb tänu TVR-le surve sotsiaalsüsteemile ning kasvab riigi maksutululu (nõus 48% elanikest, 42% töövõimetuspensionäridest ning 43% tööandjatest). Samas arvab 52% kogu elanikkonnast ja 2/3 töövõimetuspensionäridest, et TVR toob vähenenud töövõimega inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu ning tähendab suuremale osale vähenenud töövõimega inimestest kaotust sissetulekus. Elanikud ja tööandjad usuvad, et TVR pigem ei halvenda suhtumist VT inimestesse, kuid töövõimetuspensionärid ise on selles osas kahtlevad (42% töövõimetuspensionäridest, 26% elanikest ja 13% tööandjatest arvab, et TVR halvendab suhtumist VT inimestesse).

Kriitilisus TVR-i väljatöötamise senise protsessi suhtes on suhteliselt kõrge: 49% elanikkonnast, 55% töövõimetuspensionäridest ning 32% tööandjatest kahtleb ametkondade pädevuses TVR-i edukaks rakendamiseks. Pea sama paljud arvavad ka seda, et TVR-i väljatöötamisel pole erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud (nõus 40% elanikest, 52% töövõimetuspensionäridest ja 31% tööandjatest). Keskmisest kriitilisemad on TVR-i tulemuslikkuse osas muukeelsed töövõimetuspensionärid.

Eelnev näitab, et märkimisväärne osa töövõimetuspensionäridest kahtleb töövõimereformi läbiviimise vajalikkuses, ning kriitilisus reformi tulemuslikkuse osas on veelgi kõrgem. Pigem nähakse reformist tõusvat probleeme kui reaalset kasu. Kardetakse praeguste töövõimetuspensionäride majandusliku olukorra halvenemist (hoolimata tööotsingutest ei

õnnestu tööd leida, samas toetusi vähendatakse) ning samuti süvenevat negatiivset suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse. Rahulolematud ollakse ka reformi senise planeerimisega.

Kogu elanikkonnast 29% ning töövõimetuspensionäridest 53% tunnetab, et töövõimereformi elluviimine mõjutab järgneva kolme aasta jooksul neid või nende pereliikmeid isiklikult. Elanikkonnast 8% ja töövõimetuspensionäridest 22% arvab, et TVR-i elluviimine mõjutab neid olulisel määral, 21% elanikkonnast ning 31% töövõimetuspensionäridest hindab aga mõju mõõdukaks.

Meediatarbimine

Teemadeks, mida meedia vahendusel kõige enam jälgitakse, on kogu elanikkonna puhul poliitika (viie peamise teemavaldkonna seas nimetas 50%) ja välisuudised (47%); töövõimetuspensionäride sihtrühmas samuti välisuudised (54%), kuid ka tervis (50%). Võrreldes kogu elanikkonnaga huvituvad töövõimetuspensionärid enam tervise- ja sotsiaalteemadest, mõnevõrra ka välisuudistest ja suhete/elustiili-teemadest; vähem aga poliitikast, spordist, kultuurist ja haridusest.

Paberajalehti loeb regulaarselt 70% vähemalt 16-aastastest elanikest, 73% töövõimetuspensionäridest ja 84% tööandjatest. Eestikeelsetest paberajalehtedest on enim regulaarseid lugejaid Postimehel, mida loeb ligikaudu neljandik kogu elanikkonnast ja töövõimetuspensionäridest ning 45% tööandjatest. Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride sihtrühmades on järgmiseks suurema regulaarse lugejaskonnaga eestikeelseks ajaleheks Õhtuleht (loeb 20-21%), tööandjate sihtrühmas Äripäev (29%). Venekeelsetest ajalehtedest on kogu elanikkonnas kõige enam regulaarseid lugejaid ajalehtedel MK-Estonija (9%) ning Stolitsa (8%), töövõimetuspensionäride sihtrühmas ajalehtedel Gorod (14%) ning samuti MK-Estonija (11%). Tööandjate sihtrühmas ei eristunud teistest suurema lugejaskonna alusel ühte-kahte venekeelset ajalehte, pea võrdselt lugejaid on ajalehtedel Delovõje Vedomosti (9%), venekeelne Postimees (8%), Stolitsa (8%) ning MK-Estonija (7%).

Paberajalehtedest hinnati kõigis sihtrühmades kõige sagedamini kõige usaldusväärsemaks eestikeelset Postimeest. Venekeelsetest ajalehtedest peeti kogu elanikkonnas kõige usaldusväärsemaks ajalehte MK-Estonija, töövõimetuspensionäride sihtrühmas ka ajalehte Gorod. Tööandjad pidasid kõige usaldusväärsemaks venekeelseks ajaleheks Delovõje Vedomosti-t.

Paberajakirju loeb regulaarselt 45% elanikkonnast ja 39% töövõimetuspensionäridest. Kummaski sihtrühmas ei eristunud ühtegi ajakirja, mille loetavus oleks teistest oluliselt kõrgem. Kahe kõige usaldusväärsema ajakirjana nimetati kogu elanikkonnas kõige sagedamini ajakirju Imeline Teadus ja Imeline Ajalugu, töövõimetuspensionäride sihtrühmas ajakirju Kroonika ja Nädal ning Kodutohter. Venekeelsetest ajakirjadest usaldatakse kõige enam Jana-t.

Töövõimetuspensionäridest 12% on eelneva 12 kuu jooksul lugenud töövõimetuspensionäride või puuetega inimeste sihtrühmale suunatud meediaväljaandeid. Kõige suurema lugejaskonnaga on ajakiri Puutepunktid, mida on lugenud kümnendik töövõimetuspensionäridest.

Telekanalite regulaarseid vaatajaid on võrreldavates sihtrühmades 93-94%. Kõigis kolmes sihtrühmas on kõige suurema regulaarse vaatajaskonnaga kanaliteks ETV (66% elanikest,

64% töövõimetuspensionäridest ja 78% tööandjatest), Kanal2 (61% elanikest, 59% töövõimetuspensionäridest ja 54% tööandjatest) ja TV3 (58% elanikest, 55% töövõimetuspensionäridest ja 53% tööandjatest). Venekeelsetest kanalitest on kõige enam regulaarseid vaatajaid kanalil Pervõi Baltiiski Kanal (27% elanikest, 34% töövõimetuspensionäridest, 17% tööandjatest).

Kõige usaldusväärsemaks eestikeelseks telekanaliks hinnati ETV-d, kõige usaldusväärsemaks venekeelseks kanaliks PBK-d.

Telesaadetena, mille abil hoitakse end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega, nimetati kogu elanikkonnas ja töövõimetuspensionäride sihtrühmas kõige sagedamini eestikeelset Aktuaalset Kaamerat (50-54%), Pealtnägijat (39-41%) ning Kanal2-e uudistesaadet Reporter (39%-41%). Venekeelsetest saadetest nimetati kõige sagedamini PBK uudistesaadet Novosti Estonii (17% elanikest ja 22% töövõimetuspensionäridest).

Telesaadetena, millest on viimase 12 kuu jooksul saadud teavet vähenenud töövõimega või puuetega inimeste ning töövõimereformi kohta, nimetati kõige sagedamini ETV eestikeelset Aktuaalset Kaamerat (30% elanikest ja 24% töövõimetuspensionäridest). Ligikaudu kümnendik mainis ka Kanal2-e uudistesaadet Reporter, sama paljud ka ETV Puutepunkti. Telesaadetest pole VT või puuetega inimeste ning TVR-i kohta teavet saanud 38% elanikest ja 41% töövõimetuspensionäridest.

Raadiot kuulab regulaarselt 81% elanikkonnast, 74% töövõimetuspensionäridest ja 89% tööandjatest. Elanikkonnas on kõige suurema regulaarse kuulajaskonnaga raadiojaam Vikerraadio (26%), millele järgnevad Raadio Elmar (22%), Sky Plus (20%) ning Star FM (17%). Töövõimetuspensionäride seas on kõige enam regulaarseid kuulajaid Raadio Elmaril (28%), tööandjate sihtrühmas Vikerraadiol (36%). Venekeelsetest raadiojaamadest on kõige enam regulaarseid kuulajaid Russkoje Radio-l (kuulab 10% elanikkonnast, 11% töövõimetuspensionäridest ja 8% tööandjatest) ja Raadio4-l (9% elanikest, 11% töövõimetuspensionäridest ja 10% tööandjatest).

Kogu elanikkonnas ning tööandjate sihtrühmas peetakse kõige usaldusväärsemaks raadiojaamaks Vikerraadiot, töövõimetuspensionäride sihtrühmas Raadio Elmarit. Venekeelsetest raadiojaamadest usaldatakse kõige enam Raadio4 ja Russkoje Radio-t.

Raadiost saadakse aktuaalset teavet eelkõige uudistesaadetest ning hommikuprogrammidest. Kogu elanikkonnast 21% ja töövõimetuspensionäridest 31% ei hoiu end raadiosaadete kaudu aktuaalsete teemadega kursis.

Internetikasutajad moodustavad kogu (vähemalt 16-aastasest) elanikkonnast 76% ning töövõimetuspensionäridest 70%. Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on internetikasutajate proportsioon kogu elanikkonnaga võrreldes väiksem ning seda kõigi vanuserühmade lõikes. Internetikasutajate osatähtsus on keskmisest suurem kõrgema hariduse või sissetulekuga rühmades, samuti ka tööga hõivatud inimeste seas.

Internetti kasutavatest elanikest külastab uudisteportaale vähemalt kaks korda nädalas 89%, töövõimetuspensionäridest vastavalt 90% ja tööandjatest 86%. Eestikeelsetest uudisteportaalidest on kõige enam külastajaid Delfil, mida (koos alamportalidega) külastab regulaarselt 58% internetti kasutavatest elanikest, 51% töövõimetuspensionäridest ja 63% tööandjatest. Järgneb eestikeelne Postimehe portaal (46% elanikest, 40% töövõimetuspensionäridest ja 49% tööandjatest). Venekeelsetest uudisteportaalidest on

kõige enam regulaarseid külastajaid samuti Delfil (18% elanikest, 24% töövõimetuspensionäridest ja 11% tööandjatest).

Järeldused

Küsitluse andmetel teeb praegustest töövõimetuspensionäridest tasustatud tööd 46% ning mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest omakorda 56% sooviks võimalusel tööle minna. Seega näitavad mittetöötavad töövõimetuspensionärid töötamise suhtes üles arvestatavat huvi. Samas on valdav osa töötamisest huvitatud töövõimetuspensionäridest töökoha leidmise suhtes pessimistlikud, sealjuures põhiliseks takistuseks (lisaks oma terviseprobleemidele) peetakse raskusi sobiva koormusega töö leidmisel. Töövõimetuspensionäride konkurentsivõimet tööturul langetab (lisaks tervisest tulenevatele takistustele) nende (kogu elanikkonnaga võrreldes) madalam sissetulek ning haridus, samuti suhteliselt kõrge vanus (57% töövõimetuspensionäridest on vähemalt 50-aastased).

Peamiselt valmistab mittetöötavatele töövõimetuspensionäridele muret sobiva koormuse või ajagraafikuga töö leidmine ning raskused transpordiga. Tööandjate küsitluse andmetel oleks ligi 2/3 tööandjatest valmis vajadusel töötaja töökoormust vähendada või muutma ajagraafikut nii, et see vastaks paremini töötaja vajadustele. Suurem osa tööandjatest oleks valmis pakkuma töötajale ka täiend- või ümberõpet, väljaõpet asutuses kohapeal või kohandama töötaja töökohta. Väiksem on valmidus muuta töötaja tööülesandeid, võimaldada kaugtööd, organiseerida töötajate transporti, kohandada kogu töökeskkonda või pakkuda madalama füüsilise/vaimse koormusega tööd.

Kuigi hoiakud vähenenud töövõimega inimeste töötamise suhtes on kõigis sihtrühmades positiivsed, on kahtlev suhtumine vähenenud töövõimega inimeste palkamisse tööandjate seas üsnagi levinud. Võrdsete kandidaatide korral eelistaks 44% tööandjatest palgata mitte VT inimese, vaid täielikult töövõimelise inimese. Osa tööandjatest välistab VT inimeste palkamise, kuna ei pea asutuses pakutavate töökohtade iseloomu tõttu seda võimalikuks (töö on kas füüsiliselt pingutav või väga vastutusrikas (nt töö lastega)), kuid samas esineb ka otseselt põhjendamata eelarvamusi. Tööandjate suhtumist VT inimeste palkamisse aitaks muuta positiivsemaks rohkem teavet selle sihtrühma, töövõimereformi ning riigipoolsete toetavate meetmete kohta (hetkel on teadlikkus riigipoolsetest meetmetest pigem madal).

Kuigi 71% tööandjatest hindab riigipoolseid toetusi ja soodustusi tööandjatele VT inimeste tööhõive suurendamise seisukohalt efektiivseks, esineb ka kriitilist suhtumist – mõningatel juhtudel peetakse paberimajandust liialt keerukaks, et see VT inimese palkamist õigustaks, samuti on ebaselge, kes peaks kandma töökoha kohandamisega seotud kulud, kui tööandja otsustab siiski VT töötaja koondada jne. Olukorras, kus VT inimeste palkamine kätkeb endas tööandja jaoks suuremat riski kui töövõimeliste inimeste palkamine, langeb kaalukauss pigem VT kandidaadi kahjuks - seda ka juhul, kui tööandja mõistab, et vähenenud töövõimega inimese palkamine oleks sotsiaalselt vastutustundlik tegu.

Kahtlemata tuleb arvestada, et hoolimata töövõimetuspensionäridele suunatud aktiveerivatest meetmetest ning toetustest/soodustustest tööandjatele, ei too töövõimereformi rakendamine endaga tõenäoliselt kaasa kiiret tööhõive kasvu praeguste

töövõimetuspensionäride seas (mida näitas ka Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs²). Suur osa mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest pole suutelised töötama juba tulenevalt oma terviseprobleemidest, ülejäänud juhtudel tuleb arvestada selle sihtrühma madalama konkurentsivõimega (madalam haridus, suutmatus töövõimeliste inimestega samadel tingimustel töötada, sageli ka pikaajaline tööturust eemalviibimine).

Töövõimetuspensionäride (ning ka kogu elanikkonna) suhtumine praegu kavandatavasse töövõimereformi on valdavalt kriitiline (isegi kuigi suurem osa mõistab vajadust praegust töövõimesüsteemi reformida). Ühest küljest ollakse pettunud reformi senises planeerimises ning läbiviimises, millele heidetakse ette liigset kiirustamist ning vähest dialoogi. Teisest küljest tajutakse praktilisi probleeme reformi rakendamisel – kas töötukassal on olemas pädevus töövõime hindamiseks, kas tänases olukorras on VT inimestel üldse lootust tööturul edukalt konkureerida, kuivõrd on KOV-id valmis tagama töö otsimiseks ja töölkäimiseks vajalikud tugiteenused, kas tööandjatele pakutavad riiklikud meetmed on piisavad, et motiveerida neid VT inimesi palkama jne. Põhiline kartus seoses töövõimereformiga on töövõimetuspensionäride sissetulekute oodatav vähenemine. Juba praegusel hetkel peab 29% töövõimetuspensionäridest oma sissetulekut ka vältimatute kulutuste tegemiseks ebapiisavaks ning 32% ennustab enda majandusliku olukorra halvenemist lähiaastatel.

Teadlikkus töövõimereformist on suhteliselt vähene ning seda nii kogu elanikkonna, töövõimetuspensionäride kui tööandjate sihtrühmades. Parem teadlikkus reformi eesmärkidest ning tegevustest võib aidata kaasa positiivsemate hoiakute kujunemisele reformi suhtes, kuid seda ainult siis, kui planeeritavad tegevused on piisavalt argumenteeritud ning kogu protsess (kuidas toetatakse VT inimese tööotsinguid ja töötamist) läbipaistev.

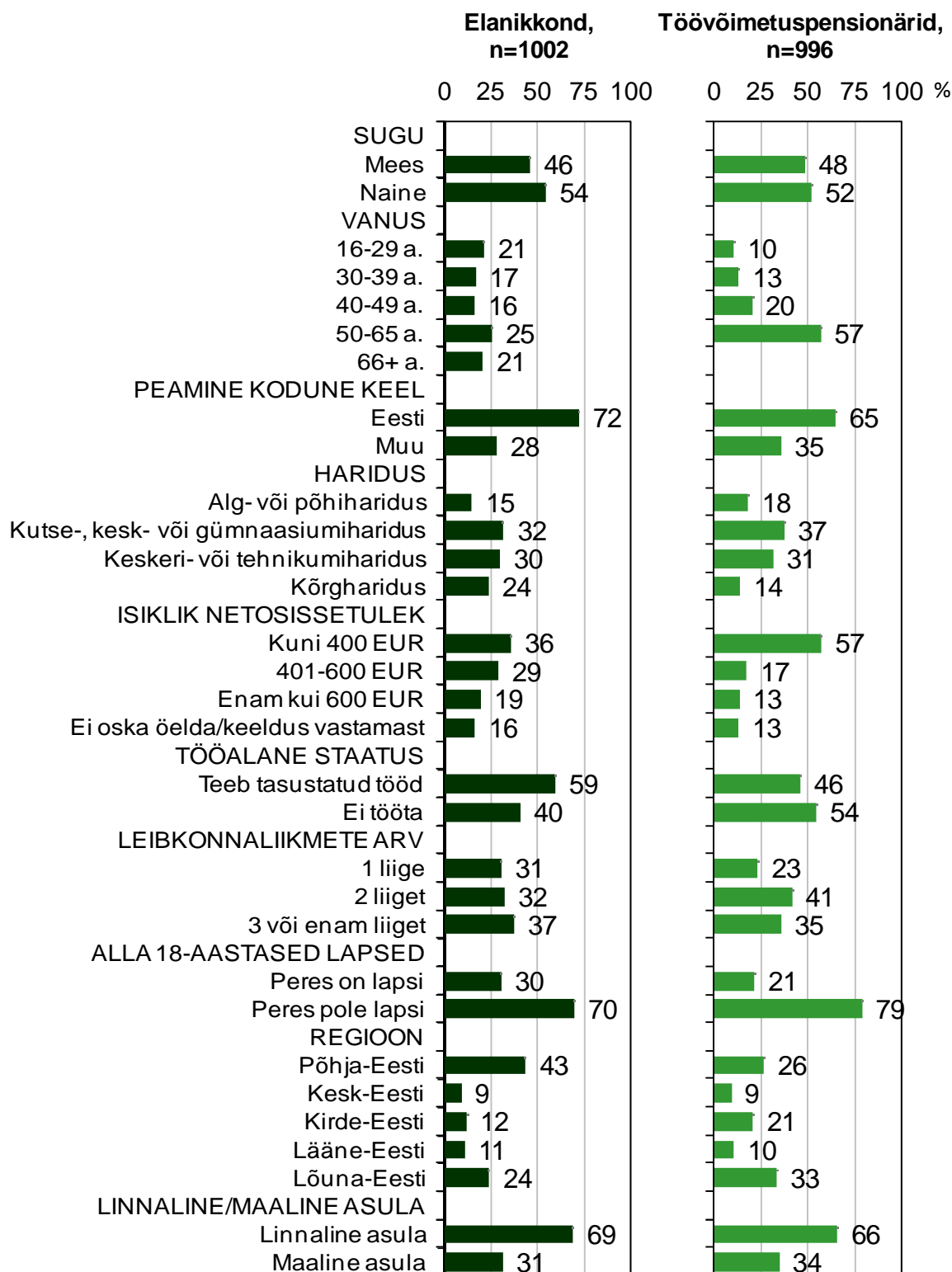
Seega jääb hetkel vajaka eelkõige kindlustundest, et reform on piisavalt läbimõeldud ning efektiivne, st et on tagatud vähenenud töövõimega inimeste tööleasumist toetavad meetmed. Kuigi üldjuhul nõustatakse reformi põhimõtteliste eesmärkidega (hindamisaluste muutmine, vähenenud töövõimega inimeste aktiveerimine), on kahtlused selle praktilise rakendamise ja toimimise osas jätkuvalt suured.

² Vahopski, Reelika, Lauri, Maris, Telpt, Eve, Siirman, Eneli, Saar, Andrus, Suhhoterina, Marina, Strapatsjuk, Irina. Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs – eelhindamine, 2014. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/tvk_semojuanalyyss_eessonaga.pdf

VALIMI PROFIIL

Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride valimite sotsiaal-demograafiline struktuur (kaalutud andmed) on esitatud [joonisel 1](#).

Joonis 1. Elanikkonna ja töövõimetuspensionäride valimite sotsiaal-demograafiline struktuur, kaalutud andmed (% , n=kõik vastajad)

Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride valimid erinevad üksteisest mitmete parameetrite poolest. Nende erinevuste tõlgendamisel tuleb esmajoones arvestada, et elanikkonna valimis on esindatud ka üle 65-aastased inimesed, kes on suuremalt jaolt vanaduspensionärid; töövõimetuspensionäride valim piiritleti aga 16-65-aastastega. **Töövõimetuspensionäride valimis domineerib vanuserühm 50-65**, kes moodustavad koguvalimist 57%. **Alla 40-aastaste isikute proportsioon on töövõimetuspensionäride valimis väiksem kui elanikkonna valimis** (töövõimetuspensionäridest 23%, elanikkonnast vanuses 16+ vastavalt 38%).

Võrreldes kogu elanikkonnaga on töövõimetuspensionäride seas kõrgem muukeelsete inimeste osatähtsus (määratletud koduse keele alusel): **kogu elanikkonnast moodustavad muukeelsed inimesed 28%, töövõimetuspensionäride sihtrühmast 35%**.

Võrreldes kogu elanikkonnaga iseloomustab töövõimetuspensionäride sihtrühma mõnevõrra madalam haridus: **kõrgharidusega inimesed moodustavad vähemalt 16-aastastest elanikest 24%, töövõimetuspensionäridest aga 14%**. Märkimisväärsed erinevused ilmnevad ka sissetulekute osas, sealjuures **töövõimetuspensionäride sihtrühma iseloomustavad keskmiselt madalamad sissetulekud kui kogu elanikkonda** (täpsemalt vt ptk 2.1).

Ootuspäraselt on töövõimetuspensionäride seas ka tööga hõivatute osatähtsus madalam kui kogu elanikkonnas (täpsemalt vt ptk 3.1).

Võrreldes kogu elanikkonnaga on töövõimetuspensionäride sihtrühmas vähem esindatud üheliikmelised leibkonnad, enam esindatud aga kaheliikmelised leibkonnad. Alaealiste lastega leibkondi on töövõimetuspensionäride sihtrühmas siiski elanikkonna keskmisest vähem, mis on sihtrühma vanuselist struktuuri (valdav osa 50-65-aastased) arvestades ka loogiline tulemus.

Märkimisväärsed erinevused ilmnevad ka regionaalse paiknemise osas. Kogu elanikkonnast rääkides on kõige suurema elanike arvuga piirkond Põhja-Eesti (43%), millele elanike arvult järgneb Lõuna-Eesti (24%). Töövõimetuspensionäre on aga arvuliselt kõige enam Lõuna-Eestis (33% töövõimetuspensionäridest), järgnevad Põhja-Eesti (26%) ja Kirde-Eesti (21%).

Tööandjate valimisse kaasati tööandjad, kelle asutuses töötab vähemalt 2 inimest (arvesse läksid ka osalise koormusega või projektipõhised töötajad ja püsivabatahtlikud). Valimi moodustamisel suurendati küsitlusvalimis suurema töötajaskonnaga asutuste proportsiooni, et saada esinduslikku pilti ka suurema töötajate arvuga tööandjate arvamustest. Hiljem kaaluti valim taas proportsionaalseks. Valimi struktuur enne ja pärast kaalumist on esitatud tabelis 1.

Valdava osa küsitletutest moodustasid **asutuse juhid või juhatuse liikmed**. Valimisse kaasatud asutusest tegutses **14% avalikus sektoris, 72% erasektoris ning 14% mittetulundussektoris** (siinkohal on aluseks võetud see, millisesse sektoris vastaja ise oma asutuse liigitas). Suure töötajaskonnaga asutuste osatähtsus on kõrgeim avalikus sektoris, madalaim aga mittetulundussektoris.

Küsitluses osalenud äriühingutest tegutseb 7% primaarsektoris, 27% sekundaarsektoris ning 66% tertsiaarsektoris. Avaliku- ning mittetulundussektori asutused kuuluvad valdavalt tertsiaarsektoris.

Tabel 1. Tööandjate valimi sotsiaal-demograafiline struktuur (%) , n=kõik vastajad)

	Kaalumata andmed	Kaalutud andmed
VASTAJA SUGU		
Mees	43%	48%
Naine	57%	52%
VASTAJA VANUS		
Alla 40 a.	23%	23%
40-49 a.	61%	59%
50-59 a.	16%	18%
VASTAJA AMETIPOSITSIOON		
Asutuse juht või juhatuse liige	73%	84%
Personalijuht	16%	7%
Muu keskastmejuht (osakonnajuhataja jt)	5%	5%
Muu	4%	3%
Vastamata	1%	1%
SEKTOR		
Avalik sektor	17%	15%
Erasektor	71%	71%
Mittetulundussektor	12%	13%
TÖÖTAJATE ARV ASUTUSES		
Kuni 4	35%	44%
5-9	20%	23%
10-49	22%	24%
50-99	9%	5%
100-249	9%	2%
250 ja enam	5%	1%
ASUTUSE TEGUTSEMISAEG		
Vähem kui 2 aastat	1%	1%
2 aastat kuni alla 5 aasta	11%	13%
5 aastat kuni alla 10 aasta	16%	19%
10 aastat või kauem	72%	67%
ASUKOHT		
Põhja-Eesti (Harjumaa, sh Tallinn)	51%	51%
Kesk-Eesti (Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa)	8%	9%
Kirde-Eesti (Ida-Virumaa)	10%	9%
Lääne-Eesti (Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saare maakond)	10%	10%
Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandi, Võru)	20%	21%
ASULATÜÜP		
Linnaline asula	76%	72%
Maaline asula	24%	28%
TEGEVUSPIIRKOND		
Põhja-Eesti	51%	51%
Kesk-Eesti	8%	8%
Kirde-Eesti	14%	12%
Lääne-Eesti	15%	12%
Lõuna-Eesti	24%	22%
Kogu Eesti	9%	8%
Väljaspool Eestit	6%	6%
TEGEVUSALA		
Primaarsektor	6%	6%
Sekundaarsektor	24%	20%
Tertsiaarsektor	71%	74%

KÜSITLUSE TULEMUSED

1 Tervis

Tervislikku seisundit puudutavad küsimused esitati elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitluses osalenutele. Käesolevas peatükis võrreldakse elanike ning töövõimetuspensionäride tervislikku seisundit peegeldavaid näitajaid (püsiva töövõimekao, puude või kroonilise haiguse olemasolu) ning tervisele antud subjektiivseid hinnanguid.

1.1 Püsiva töövõimekao või puude olemasolu

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2015. aasta 1. jaanuari seisuga 95 480 töövõimetuspensionäri saajat, mis moodustab ligikaudu 7% kogurahvastikust, 9% üle 15-aastastest ning 11% tööealistest (16-65-aastased) inimestest (allikad: ESA ja SKA, autori arvutused). Üle 15-aastaseid puuetega inimesi on ESA andmetel 01.01.2015 seisuga 133 154 inimest, mis moodustab vastas vanuses elanikest 12%. Vanuserühmast 16-62 moodustavad puuetega inimesed ligikaudu 7% (allikas: ESA, autori arvutused).

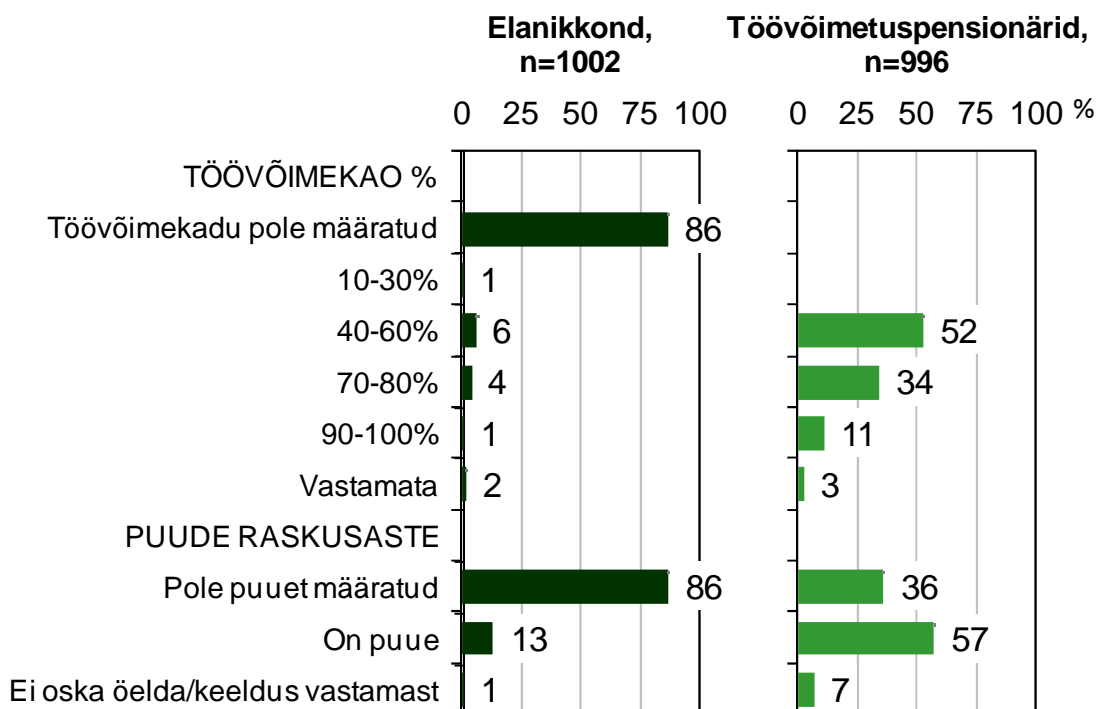
Elanikkonna valimist moodustasid püsiva töövõimetusega vastajad 12 protsenti, sealjuures **40-100% töövõimekaoga inimesed 11 protsenti** (veapiir 95%-lisel usaldusnivool ca 2%) (Joonis 2). Tööealistest elanikest (käesolevas uuringus piiritletud 16-65-aastastega) moodustasid töövõimetuspensionärid 13% (veapiir ca 2%). Töövõimetuspensionäride osatähtsus on kõrgeim **vanuserühmas 50-65**, kus püsiv töövõimekadu on määratud neljandikule inimestest. Puuetega inimesed moodustasid elanikkonna valimist **13 protsenti**, sealjuures tööealistest vastajatest 11% (veapiir ca 2%).

Töövõimetuspensionäride valimisse kaasati ainult 40-100% töövõimekaoga isikud. Töövõimetuspensionäride sihtrühmas oli **ligikaudu pooltele (52%) määratud töövõimekadu 40-60% ulatuses, 34 protsendile 70-80% ulatuses ning 11 protsendile 90-100% ulatuses**. Puue oli määratud **57 protsendile töövõimetuspensionäridest**, sealjuures 28 protsendile keskmine puue, 21 protsendile raske puue ning 4 protsendile sügav puue (oma puude raskusastet ei osanud täpsustada 5% küsitletutest).

Vanuserühmade võrdluses jagunevad erineva töövõimekao määraga inimesed töövõimetuspensionäride sihtrühmas suhteliselt ühtlaselt. Ootuspäraselt on omavahel seotud töövõimekao määr ning puute esinemissagedus – ilma puueteta töövõimetuspensionäride töövõimekao protsent on reeglina madalam kui puuetega töövõimetuspensionäridel. Nii moodustavad ilma puueteta töövõimetuspensionäridest 4/5 inimesed, kelle töövõimekadu jääb 40-60% piiresse, samas kui 90-100% töövõimekaoga isikuid on antud rühmas kõigest 2%.

Töoga hõivatud töövõimetuspensionäridest 2/3 omab töövõimekadu 40-60% ulatuses, 27 protsenti 70-80% ulatuses ning 5 protsenti 90-100% ulatuses. Mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest moodustavad 40-60% töövõimekaoga inimesed 40%, 70-80% töövõimekaoga inimesed samuti 40%, ning 90-100% töövõimekaoga inimesed 16%.

Joonis 2. Töövõimekao või puuete esinemissagedus kogu elanikkonnas ja töövõimetuspensionäride sihtrühmas** (% , n=kõik vastajad)

** Töövõimetuspensionäride valimisse kaasati ainult 40-100% töövõimekaoga isikud.

Oma peamise töötamist raskendava tegevuspiirangu või tervisekahjustusena nimetasid **pooled töövõimetuspensionäridest kroonilist haigust või üldhaigestumist**, 18% liigutamispiirangut, 13% liikumispiirangut ning 10% psüühikahäiret. Ülejäänud piiranguid või põhjusi nimetati oluliselt harvemini – nägemispiirangut 3%, kuulmispiirangut 2%, kõnepiirangut 1% ning muid piiranguid/terviseprobleeme 1% küsitletutest.

Vanuserühmade võrdluses on liikumispiirangud keskmisest levinumaks töövõimetuse põhjuseks 50-aastaste ning eakamate töövõimetuspensionäride seas, psüühikahäired aga alla 50-aastaste seas. Määratud puudeastmega töövõimetuspensionäride puhul on töövõimetuse põhjuseks keskmisest sagedamini kas liikumispiirangud või psüühikahäired, ilma puueteta või madalama töövõimekao määraga (40-60%) töövõimetuspensionäride puhul aga kroonilised haigused või üldhaigestumine.

1.2 Kroonilised haigused kogu elanikkonnas

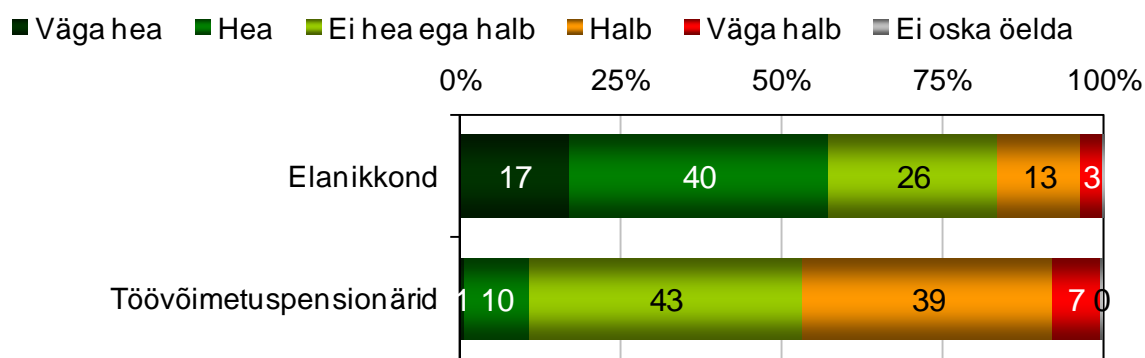
Vähemalt 16-aastastest elanikest moodustavad püsiva töövõimetuse või puuetega inimesed kokku **17%**. Lisaks ütles **11%** küsitluses osalenutest endal olevat **kroonilise haiguse või muu terviseprobleemi, mille tõttu võiks nad lähema aasta jooksul taotleda püsiva töövõimetuse määramist** (veapiir ca 2%). Tööealistest elanikest (16-65 a.) moodustasid

potentsiaalsed töövõimetuse taotlejad 9%. Kõige enam on tõsise kroonilise haiguse või terviseprobleemiga inimesi vanemates vanuserühmades: 50-65-aastaste seas 15% ning üle 65-aastaste seas 21%. Samas määratakse vanaduspensionistidele töövõimetus vaid eritingimustel, mistõttu on **potentsiaalne töövõimetuse taotlejate arv suurim vanuserühmas 50-65.**

1.3 Subjektiivne hinnang tervisele

16-aastastest ning vanematest elanikest hindab 57% oma tervist kas väga heaks või heaks, 26% ei heaks ega halvaks ning 16% väga halvaks või halvaks. **Töövõimetus pensionäride hinnangud oma tervislikule seisundile on kogu elanikkonnaga võrreldes märkimisväärselt madalamad:** väga heaks või heaks peab oma tervist 11%, ei heaks ega halvaks 43% ning väga halvaks/halvaks 46% (Joonis 3).

Joonis 3. Tervise-enekehinnangud elanikkonnas ja töövõimetus pensionäride sihtrühmas (% , n=kõik vastajad)

Kummaski sihtrühmas hinnati oma tervislikku seisundit üldjuhul seda positiivsemalt, mida **noorema** vanuserühmaga oli tegu. Siiski jäävad töövõimetus pensionäride hinnangud oma tervislikule seisundile kõigis vanuserühmades elanikkonna omadest madalamaks.

Varasemad uuringud on näidanud, et Eestis elavate venelaste seas esineb halba tervisehinnangut sagedamini kui eestlaste seas.³ Sama leiab kinnitust nii elanikkonna- kui töövõimetus pensionäride küsitluse tulemuste põhjal: **inimesed, kelle kodune keel on eesti keel, hindavad oma tervist positiivsemalt kui muukeelsed inimesed.** Nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetus pensionäride sihtrühmas mõjutas hinnanguid tervisele positiivselt vastaja **kõrgem sissetulek** ning **hõivatus tasustatud tööga.**

2 Majanduslik toimetulek

Käesolevas teemaplokis võrreldakse kogu elanikkonda ning töövõimetus pensionäre lähtuvalt: (1) isiklikust netosissetulekust; (2) netosissetulekust ühe leibkonnaliikme kohta; (3) hinnangutest oma tänasele isiklikule rahalisele sissetulekule; (4) hinnangutest eeldatavale majanduslikule toimetulekule järgneva kolme aasta jooksul. Töövõimetus pensionäride puhul

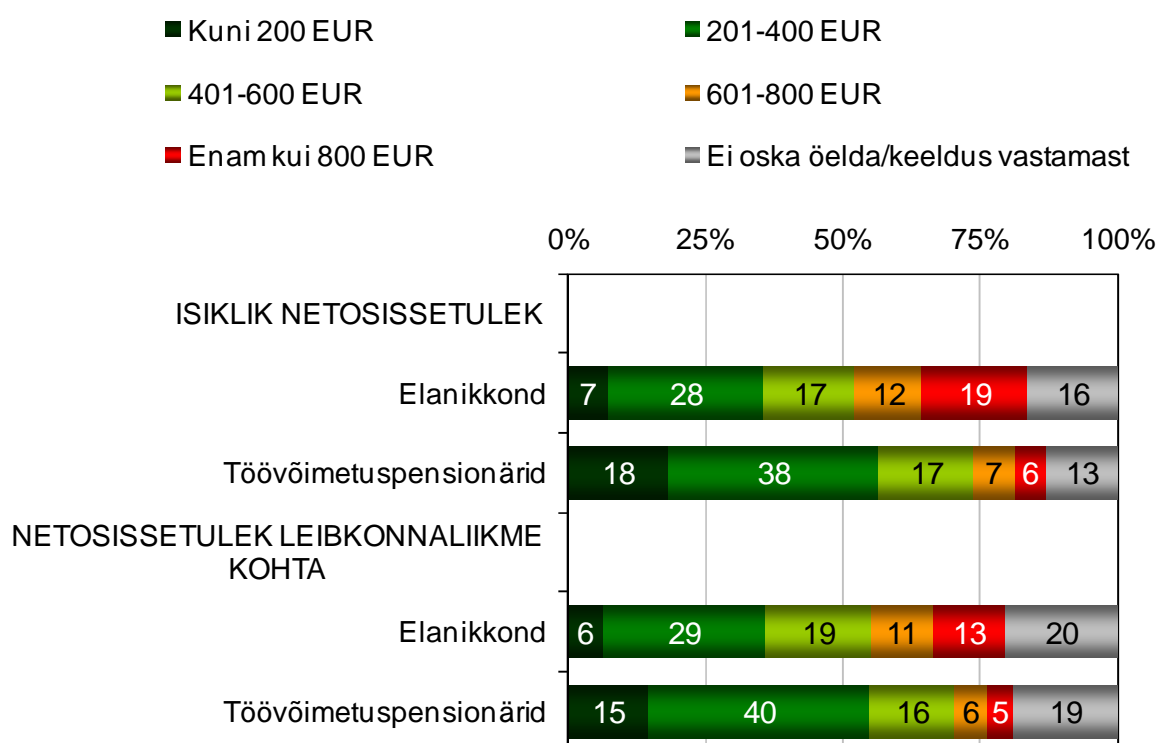
³ Aaben, L. Etniline kuuluvus kui terviserisk: Eesti venekeelsete elanike hinnangud oma tervisele 2004 – 2012. Magistritöö. Juhend: Lai, T.

antakse ülevaade ka töövõimetuspensionini ning puuetega inimestele suunatud sotsiaaltoetusi saavate inimeste osatähtsusest sihtrühmas.

2.1 Sissetulekud

Töövõimetuspensionäride sissetulekud on kogu elanikkonnaga võrreldes keskmiselt madalamad - seda nii vastaja isikliku netosissetuleku kui ka ühe leibkonnaliikme kohta arvatatud keskmise netosissetuleku võrdluses. Kuni 400-eurose isikliku netosissetulekuga inimesed moodustavad kogu elanikkonnast 36%, töövõimetuspensionäride sihtrühmast aga 57% (Joonis 4).

Joonis 4. Isiklik netosissetulek ning keskmine netosissetulek leibkonnaliikme kohta ühes kuus, kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride võrdlus (% , n=kõik vastajad)

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on kõrgemad sissetulekud iseloomulikumat 30-39-aastastele, eestikeelsetele, kõrgharidusega, ilma määratud puudeastme või madalama töövõimekao määraga vastajatele. Oluliselt mõjutab sissetulekut ka vastaja tööalane staatus: enam kui 400-eurost isiklikku sissetulekut omas 57% tööga hõivatud töövõimetuspensionäridest ning 8% mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest.

Küsitluses osalenud töövõimetuspensionäridest 98% saab töövõimetuspensionini (või rahvapensionini töövõimetuse alusel). Küsitluses osalenud puuetega töövõimetuspensionäridest **71% saab puuetega inimestele suunatud sotsiaaltoetusi**, sealjuures 66% saab puudega tööealise inimese toetust ning 7% muid toetusi. Samas tuleb siinkohal arvestada, et osa vastajaist ei pruukinud saadavat toetust õigesti liigitada (st ei suudetud eristada, kas saadava toetuse näol on tegu töövõimetustoetuse või puuetega inimestele suunatud toetusega), mistõttu võis esineda ekslikku vastamist.

2.2 Hinnangud isiklikule rahalisele sissetulekule

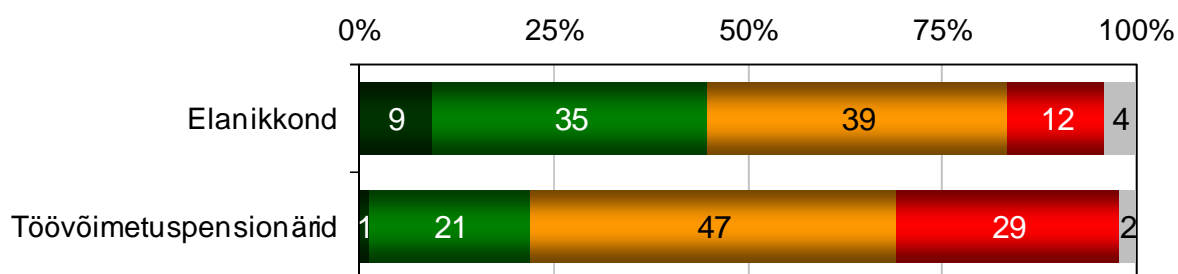
Loogilise jätkuna erinevustele rahalistes sissetulekutes **hindavad töövõimetuspensionärid oma isiklikke rahalisi sissetulekuid sagedamini ebapiisavaks kui elanikud üldiselt:** töövõimetuspensionäridest ütles 29%, et raha ei piisa ka vältimatute kulutuste tarbeks; elanikkonnas üldiselt hindas oma rahalisi sissetulekuid sama madalalt 12% (Joonis 5).

Nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetuspensionäride sihtrühmas on hinnangud rahalistele sissetulekutele keskmisest positiivsemad **nooremates** vanuserühmades (kogu elanikkonnas alla 40-aastaste seas ja töövõimetuspensionäride sihtrühmas alla 30-aastaste seas). Vastajaid, kel ei piisa raha ka vältimatute kulutuste tarbeks, on töövõimetuspensionäride sihtrühmas kõige enam 40-49-aastaste seas (39%), kogu elanikkonnas aga 50-65-aastaste seas (17%) – vanuserühmas, kus ka töövõimetuspensionäride proportsioon on kõige kõrgem.

Nii elanikkonnas kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas on hinnangud rahalistele sissetulekutele keskmiselt veidi negatiivsemad eestikeelsete vastajate seas. **Kõrgem haridus, kõrgem sissetulek ning hõivatus tasustatud tööga** mõjutab ka sissetulekule antud hinnanguid positiivses suunas.

Joonis 5. Hinnangud tänasele isiklikule rahalisele sissetulekule, kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride võrdlus (% , n=kõik vastajad)

- Raha jääb ka säästudeks
- Raha on piisavalt, et toime tulla
- Kuidagi tulen toime
- Raha ei piisa vältimatute kulutuste tarbeks
- Ei oska öelda/ keeldus vastamast

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on hinnangud keskmiselt positiivsemad 40-60% töövõimekaoga rühmas, keskmiselt negatiivsemad aga raske puudega töövõimetuspensionäride seas.

2.3 Hinnangud oma majanduslikule toimetulekule järgneva 3 aasta jooksul

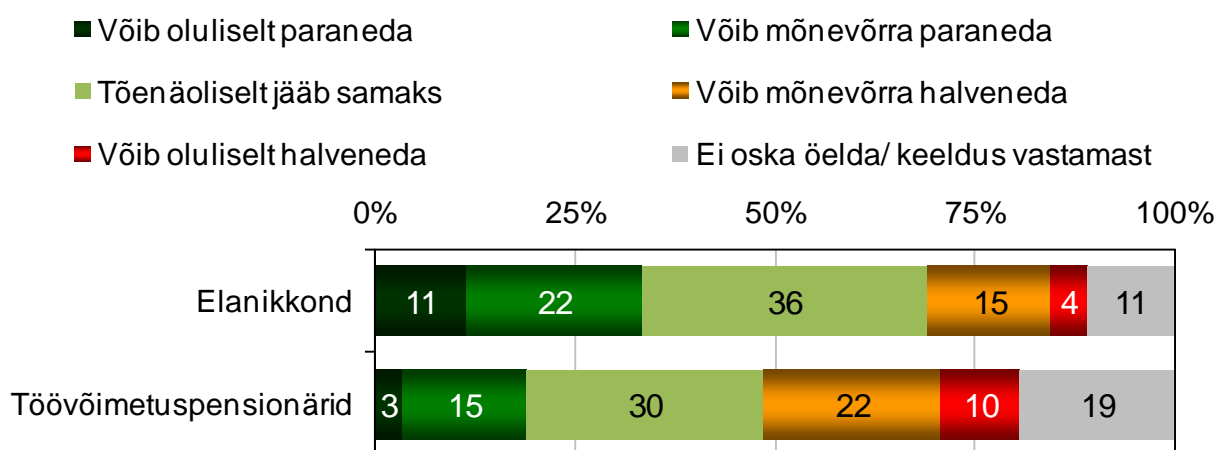
Ka hinnangutes oma majandusliku olukorra muutumisele järgneva 3 aasta jooksul on töövõimetuspensionärid pessimistlikumad kui elanikkond üldiselt: 33% elanikest ning 19% töövõimetuspensionäridest arvas, et lähemate aastate jooksul nende majanduslik olukord paraneb. Oma majandusliku olukorra halvenemist ennustas 20% elanikest ning 32% töövõimetuspensionäridest (Joonis 6).

Vanuserühmade võrdluses ollakse oma majandusliku olukorra paranemise suhtes seda optimistlikumad, mida noorema vanuserühmaga on tegu. Kuigi oma isiklikule rahalisele

sissetulekule antud hinnangutes olid eestikeelsed küsitletud muukeelsetest kriitilisemad, väljendavad nad samas enam optimismi oma majandusliku toimetuleku paranemise osas (sarnane tendents nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetuspensionäride sihtrühmas).

Kogu elanikkonnas mõjutab ootusi positiivses suunas ka vastaja kõrgem haridus, sissetulek ning hõivatus palgatöoga; töövõimetuspensionäride puhul aga sarnaseid seoseid ei ilmnenud. Töövõimetuspensionäride puhul ilmnes seos ootuste ning puude olemasolu/selle raskusastme vahel, sealjuures kõige negatiivsemalt näevad oma tulevast toimetulekut sügava puudega inimesed.

Joonis 6. Kuidas Te hindate oma majanduslikku toimetulekut võrreldes tänasega järgneva 3 aasta jooksul, kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride võrdlus (% , n=kõik vastajad)

3 Töötamine

Alljärgnevas teemaplokis käsitletakse töötamisega seonduvaid teemasid: (1) tööga hõivatute osatähtsus kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas; (2) tööga hõivatute tööalane staatus, (3) tööga mitte-hõivatute huvi töötamise vastu, (4) takistused töötamisel ja tööotsimisel.

3.1 Tööga hõivatus

Tasustatud tööga on hõivatud 59% vähemalt 16-aastasest elanikkonnast, 72% tööealisest elanikkonnast (16-65-aastased) ning 46% töövõimetuspensionäridest (veapiir ca 3%) (Joonis 7).

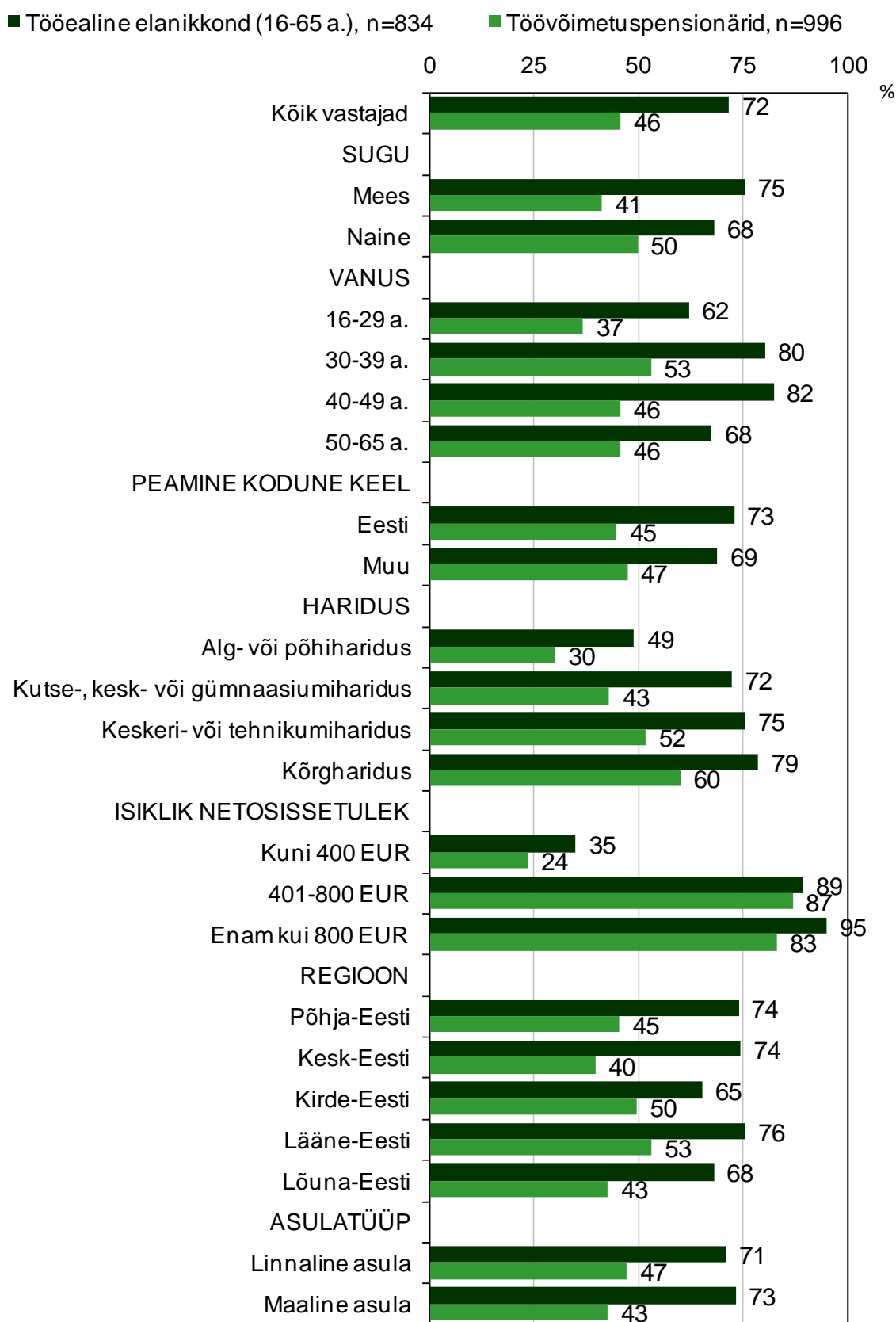
Kui kogu elanikkonnas on tööga hõivatuid kõige enam vanuserühmas 30-49 (81%), siis töövõimetuspensionäride sihtrühmas on tööga hõivatute osakaal vanuserühmade võrdluses enam-vähem sarnane. Koguelanikkonnas on töötavate inimeste osatähtsus kõrgem meeste seas, töövõimetuspensionäride sihtrühmas aga naiste seas.

Nii kogu elanikkonnas kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas on hõivemäär keskmisest suurem kõrgema hariduse või kõrgema sissetulekuga rühmades. Elukoha piirkonna või asulatüübi (linnaline/maaline) lõikes tööga hõivatud isikute osatähtsus oluliselt ei erine.

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on tööhõive määr seda kõrgem, mida madalama töövõimekaoga rühmaga on tegu: 40-60% töövõimekaoga inimestest on tööga hõivatud 58%, 70-80% töövõimekaoga inimestest vastavalt 36% ning 90-100% töövõimekaoga

inimestest 21%. Tööhõive määra kahandab määratud puudeastme olemasolu: ilma puueteta töövõimetuspensionäridest töötab 58% ning puuetega töövõimetuspensionäridest 39%.

Joonis 7. Tasustatud tööd tegevate inimeste osatähtsus tööealises elanikkonnas ja töövõimetuspensionäride sihtrühmas (% , n=16-65-aastased vastajad)

Vabatahtlikku tööd teeb 9% vähemalt 16-aastastest elanikest, 10% tööealistest elanikest ning 3% töövõimetuspensionäridest (siinkohal peeti silmas töötamist viimase 7 päeva jooksul).

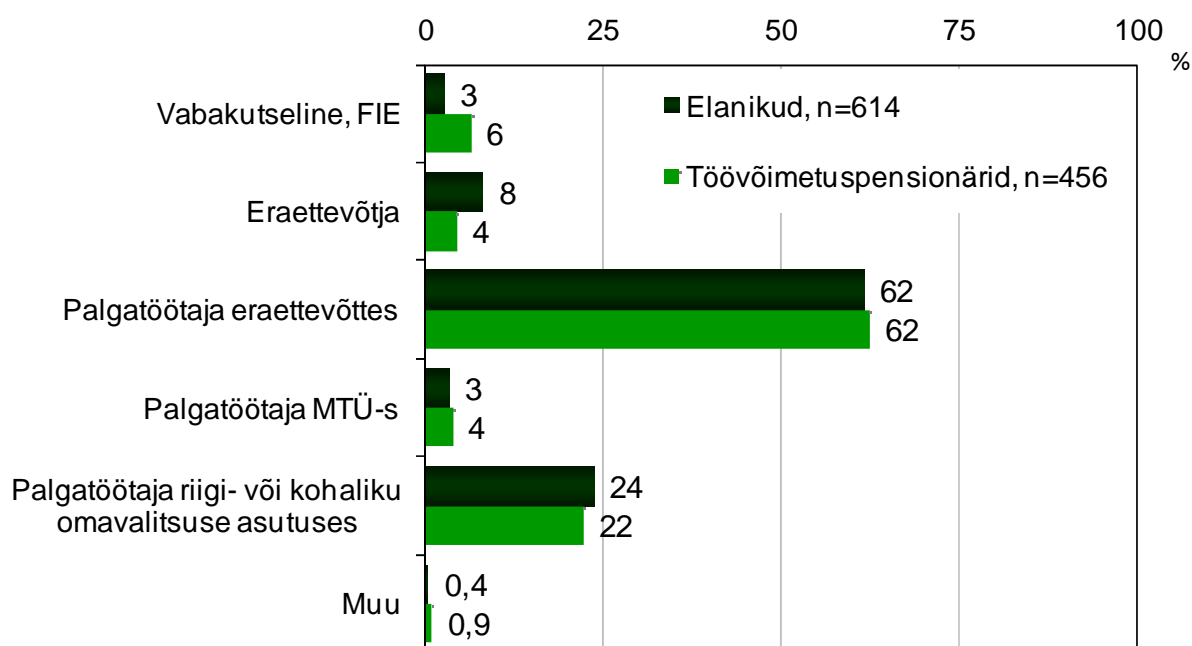
Vabatahtliku tööga hõivatuid on nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetuspensionäride sihtrühmas keskmisest vähem muukeelsete inimeste seas. Elanikkonnaküsitlus näitas, et keskmisest mõnevõrra enam on vabatahtlikke töötajaid kõrgema hariduse või sissetulekuga rühmades; töövõimetuspensionäride valimisse sattus aga vabatahtliku tööga hõivatud vastajaid liialt vähe selleks, et sarnaseid järeldusi teha.

Enam kui pooled (54%) töövõimetuspensionäridest, kes teevad kas tasustatud või vabatahtlikku tööd, töötavad täiskoormusega, st 35-40 tundi nädalas. Osalise koormusega (vähem kui 35 tundi nädalas) töötab 40% ning üle normi (enam kui 40 tundi nädalas) 6% tööga hõivatud töövõimetuspensionäridest. Tööga hõivatud töövõimetuspensionäridest, kellele on määratud töövõimekadu 40-60% ulatuses, töötab 2/3 täiskohaga (või üle selle), 70-80% töövõimekaoga töötajatest vastavalt 53% ning 90-100% töövõimekaoga vastajatest 34%.

3.2 Ametialane staatus

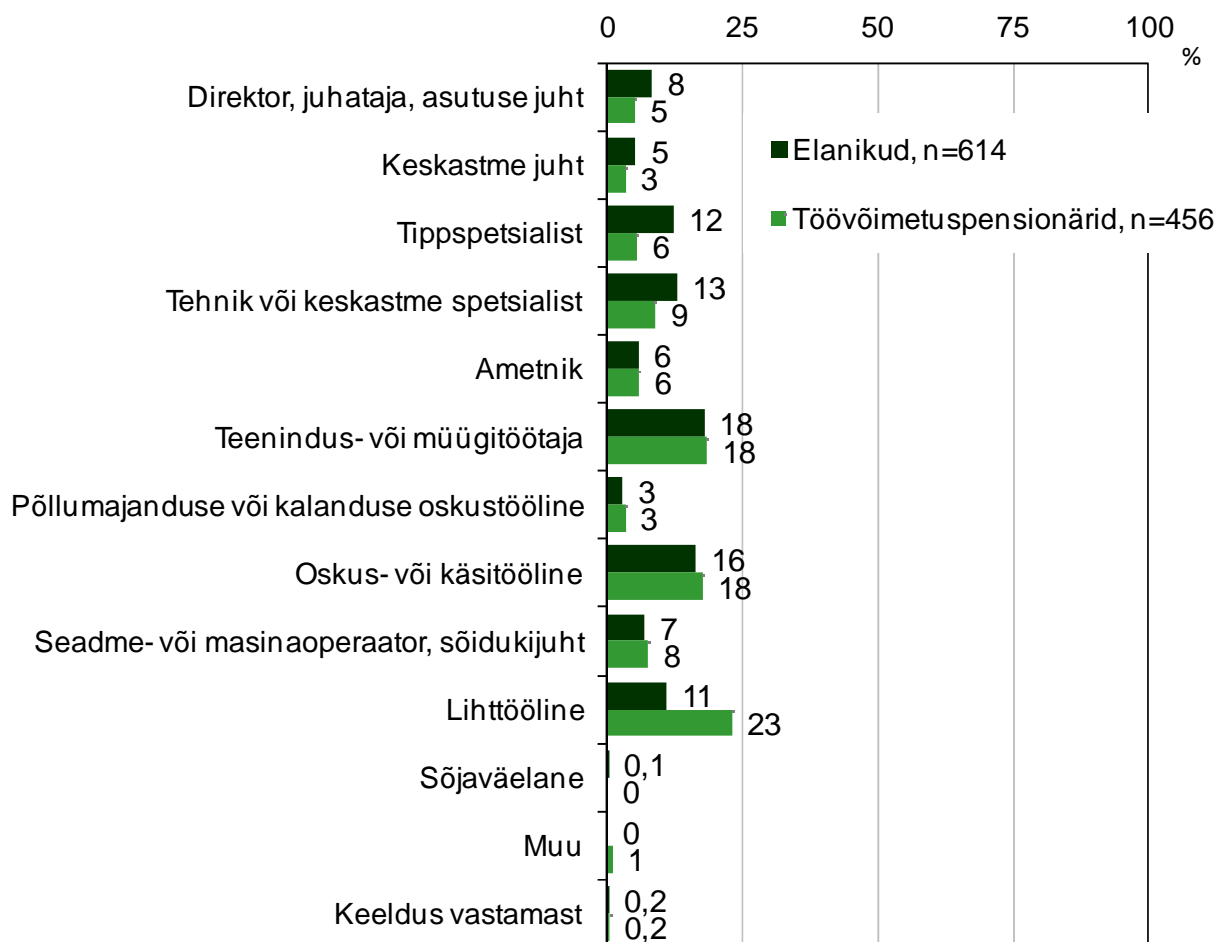
Tööga hõivatutest moodustavad suurima osa **erasektoris hõivatud palgatöötajad** (nii töötavatest elanikest kui töövõimetuspensionäridest 62%), järgmiseks suuremaks rühmaks on **avalikus sektoris hõivatud palgatöötajad** (töötavatest elanikest 24%, töövõimetuspensionäridest 22%) (veapiir 3-4%). **Kolmanda sektori palgatöötajana** on hõivatud 3% töötavatest elanikest ning 4% töövõimetuspensionäridest, **eraettevõtjana** 8% töötavatest elanikest ning 4% töövõimetuspensionäridest, **vabakutselisena/FIE-na** 3% töötavatest elanikest ning 6% töövõimetuspensionäridest (veapiir 1-2%) (Joonis 8).

Joonis 8. Tööga hõivatud elanike ning töövõimetuspensionäride jagunemine (% , n=tasustatud tööd tegevad vastajad)

Võrreldes töötavate elanikega on **töötavate töövõimetuspensionäride seas mõnevõrra sagedasem töötamine lihttöolisena** (töötavatest töövõimetuspensionäridest 23%, töötavast elanikkonnast 11%), harvem aga töötamine juhtivatel kohtadel või spetsialistina (töötavatest töövõimetuspensionäridest 23%, töötavast elanikkonnast 39%) (Joonis 9).

Joonis 9. Tööga hõivatud elanike ning töövõimetuspensionäride jagunemine ametikoha alusel (% , n= tasustatud tööd tegevad vastajad)

Osaliselt võivad erinevused ametialases hõivatuses olla tingitud hariduslikest erinevustest: töötavate töövõimetuspensionäride seas on kõrgharidusega inimeste proportsioon madalam kui töötavas elanikkonnas üldiselt (vastavalt 18% ja 25%). Samas näitab elanikkonna ning töövõimetuspensionäride tulemuste võrdlus, et ka sama taseme hariduse puhul on töövõimetuspensionäride puhul elanikkonnaga võrreldes tõenäolisem töötamine madalamatel ametikohtadel (Tabel 2).

Tabel 2. Tööga hõivatud elanike ning töövõimetuspensionäride ametialane jagunemine haridusrühmade lõikes (% , n=tasustatud tööd tegevad vastajad)**

	Alg- või põhiharidus		Kutse- või keskharidus	
	Elanikkond, n=48	TVP, n=55	Elanikkond, n=201	TVP, n=158
Direktor, juhataja, asutuse juht	2%	2%	7%	6%
Keskastme juht		2%	3%	3%
Tippspetsialist			3%	0%
Tehnik või keskastme spetsialist		4%	12%	4%
Ametnik	2%	7%	4%	5%
Teenindus- või müügitöötaja	21%	15%	20%	17%
Põllumajanduse või kalanduse oskustöoline	8%	4%	4%	2%
Oskus- või käsitöoline	33%	27%	22%	18%
Seadme- või masinaoperaator, sõidukijuht	6%	9%	10%	10%
Lihttöoline	28%	29%	14%	33%
Muu				1%

	Keskeri- või tehnikumiharidus		Kõrgharidus	
	Elanikkond, n=206	TVP, n=161	Elanikkond, n=159	TVP, n=82
Direktor, juhataja, asutuse juht	7%	2%	13%	11%
Keskastme juht	5%	3%	11%	6%
Tippspetsialist	5%	4%	37%	24%
Tehnik või keskastme spetsialist	13%	9%	18%	22%
Ametnik	7%	3%	9%	12%
Teenindus- või müügitöötaja	21%	26%	9%	9%
Põllumajanduse või kalanduse oskustöoline	3%	5%	1%	1%
Oskus- või käsitöoline	18%	18%	2%	10%
Seadme- või masinaoperaator, sõidukijuht	9%	8%		
Lihttöoline	11%	20%		5%
Muu	0,3%	2%		

** Tabelis on värviliselt tähistatud statistiliselt olulised erinevused kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride valimite vahel (95% usaldusnivool).

3.3 Varasem töökogemus ja huvi töötamise vastu

Vastajatele, kes küsitluse läbiviimise ajal ei töötanud, esitati küsimused varasema töökogemuse, töötamise soovi ning töötüüpide kohta.

Kõigist vähemalt 16-aastastest mittetöötavatest elanikest omab 91% varasemat töökogemust (st on varem teinud tasustatud tööd). Võttes luubi alla ainult töörealised inimesed, kes ei tööta, on vastav näitaja 87%. **Mittetöötavate töövõimetuspensionäride**

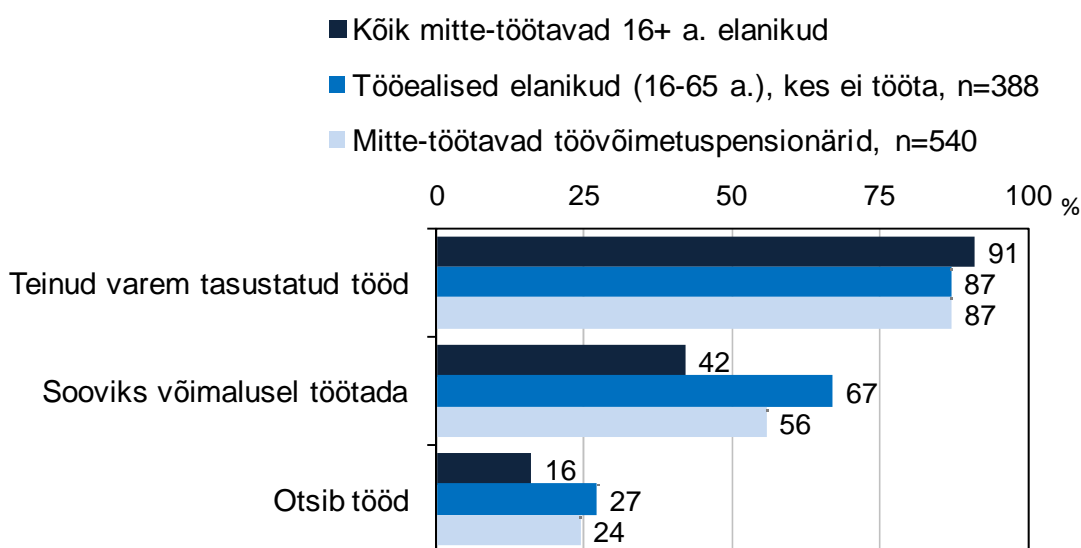
sihtrühmas on varasema töökogemusega inimeste osatähtsus samuti 87% (veapiir ca 3%) (Joonis 10). Varasema töökogemuse puudumine on kõige levinum noorimas vanuserühmas ehk 16-29-aastaste seas.

Huvi töötamise vastu kaardistati lähtuvalt kahest aspektist: kas inimene sooviks võimalusel (tasu eest) tööle minna ning kas ta otsib tööd.

Kõigist 16-aastastest ja eakamatest mittetöötavatest inimestest **soovib võimalusel tasustatud tööle minna 42%** (veapiir 95%-lisel usaldusnivool ca 5%). Jättes kõrvale pensioniealised, on töötamisest huvitatute osatähtsus mittetöötavate inimeste seas 67% (veapiir 6%). Töövõimetuspensionäride seas, kes ei tööta, on huvi töötamise vastu mõnevõrra madalam, kuid siiski **sooviks ligikaudu pooled (56%) mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest võimalusel tööle asuda** (veapiir ca 4%).

Reaalselt tööd otsivate inimeste osatähtsus on töötada soovijate osakaalust tunduvalt madalam: mittetöötavatest inimestest otsis küsitluse läbiviimise ajal tööd 16% (veapiir ca 4%), sealjuures tööealistest (16-65-a.) mittetöötavatest inimestest otsis tööd 27% (veapiir ca 6%). **Mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest tegeles tööotsingutega 24%** (veapiir ca 4%).

Joonis 10. Varasem töökogemus, soov töötada ning tööotsingud, vähemalt 16-aastase elanikkonna, tööealise elanikkonna ja töövõimetuspensionäride sihtrühma võrdlus (% , n=mittetöötavad vastajad)

Mittetöötavate töövõimetuspensionäride seas on huvi tööleasumise vastu keskmisest madalam vanuserühmas 50+. Motivatsiooni palgatööd teha langetab ka kõrgem töövõimekaod määr ning määratud puudeastme olemasolu. **Mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest, kellele on määratud töövõimekadu 40-60% ulatuses, soovib võimalusel tööle asuda 72%, 70-80% töövõimekaoga rühmast 49% ning 90-100% töövõimekaoga rühmast 33%**. Tööotsingutega tegeleb samas mittetöötavatest 40-60% töövõimekaoga inimestest 36%, 70-80% töövõimekaoga inimestest viiendik ning 90-100% töövõimekaoga inimestest kümnendik.

Valdav osa mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest, kes sooviksid tööle minna, on töökoha leidmise suhtes pessimistlikud: **65% peab töökoha leidmist lähema poolaasta jooksul ebatõenäoliseks**, 20% tõenäoliseks ning 15% ei oska hinnangut anda. Mõnevõrra optimistlikumad on töökoha leidmise osas alla 40-aastased, eestikeelsed või kõrgharidusega töövõimetuspensionärid.

3.4 Töötamist piiravad tegurid

Selgitamaks, mis võib olla takistuseks töö otsimisel ja tööle asumisel, esitati kõigile vastajaile, kes küsitluse läbiviimise ajal tööl ei käinud, kuid oleksid soovinud töötada, nimekiri erinevatest töötamist takistada võivatest teguritest ning paluti valida kõik, mis võiksid tema jaoks tänast olukorda arvestades töötöisingutel ning tööle asumisel takistavaks osutada (Tabel 3).

Tabel 3. Kui otsiksite tööd, siis millised järgmistest teguritest võiks tänast olukorda arvestades Teil takistada sobiva töö leidmist ja tööle asumist? (% , n=vastajad, kes ei tööta, kuid sooviksid tööle minna)**

	Mittetöötavad elanikud, kes sooviksid töötada, n=175	Mittetöötavad töövõimetuspensionärid, kes sooviksid töötada, n=302
Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal	12%	11%
Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge	5%	3%
Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel	39%	24%
Raskused sobiva koormusega töö leidmisel	28%	46%
Raskused transpordiga tööle ja koju	16%	24%
Tööandja ei paku kaugtöö võimalust	6%	9%
Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)	23%	23%
Pakutav töötasu on liiga väike	23%	14%
Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist	20%	58%
Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab minu töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele	7%	14%
Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine	3%	5%
Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine	8%	7%
Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)	17%	5%
Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut	6%	4%
Muu põhjus	11%	9%
Ei oska öelda/ keeldus vastamast	5%	4%

** Tabelis on rasvases kirjas tähistatud tegurid, mida mõnes vaatlusaluses rühmas toodi esile kõige sagedamini. Värviliselt on tähistatud statistiliselt olulised erinevused tööealise elanikkonna ning töövõimetuspensionäride valimite vahel (95% usaldusnivool).

Mittetöötavad elanikud, kes sooviksid tööle asuda, pidasid takistusteks töö leidmisel ja tööle asumisel kõige sagedamini **raskusi sobiva ajagraafikuga töö leidmisel** (nimetas 39%),

raskusi sobiva koormusega töö leidmisel (28%), mittevastavust konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (23%) ning pakutava töötasu väiksust (23%).

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas oli ootuspäraselt kõige sagedasemaks probleemiks **püsiv tervisekahjustus/puue, mis takistab töötamist** (nimetas 58%). Järgmisteks sagedasemateks probleemideks olid **raskused sobiva koormusega töö leidmisel** (nimetas 46%), raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel (24%), raskused transpordiga tööle ja koju (vastavalt 24%) ning mittevastavus konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (23%). Seega on probleemid, mida elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluses sagedamini esile toodi, suures osas kattuvad.

Loogiliselt pidasid töövõimetuspensionärid võrreldes kogu elanikkonnaga sagedamini takistuseks oma püsivat tervisekahjustust/puuet. Samas valmistas töövõimetuspensionäridele kogu elanikkonnaga võrreldes sagedamini muret ka vajadus kohandada töökoha/asutuse ruume vastavaks oma erivajadustele ning raskused transpordiga. Võrreldes kogu elanikkonnaga pidasid töövõimetuspensionärid harvemini probleemiks pakutava töö ajagraafiku sobimatust, liiga väikest töötasu ning kohustust hooldada alaealisi lapsi. Asjaolu, et töövõimetuspensionärid pidasid väikest töötasu harvemini takistuseks, viitab selle sihtrühma madalamale nõudlikkusele palga osas.

Vastajatel, kes küsitluse läbiviimise ajal ei töötanud ega soovinud ka tasustatud tööd teha, paluti samuti etteantud nimekirjast valida põhjused, miks ei soovita tööle minna (vastaja sai etteantud nimekirja ka omalt poolt täiendada) ([Tabel 4](#)).

Rääkides kõigist vähemalt 16-aastastest elanikest, kes ei tööta ega soovi tööle asuda, põhjendati soovimatust töötada eelkõige viibimisega eel- või vanaduspensionil (77%). Selleks, et võrdlus oleks adekvaatsem, jäeti edasisest analüüsist kõrvale vanaduspensionialised inimesed (üle 65-aastased) ning vaadeldi ainult tööealiste elanike ning töövõimetuspensionäride vastuseid.

Kõige sagedamini nimetati põhjusena, miks ei soovita tööle minna, **püsiva tervisekahjustuse või puude olemasolu** – mittetöötavatest tööealistest elanikest, kes tööle minna ei soovi, mainis seda põhjust 19%, töövõimetuspensionäridest vastavalt 83%.

Üsna sagedaseks probleemiks oli nii tööealiste elanike kui ka töövõimetuspensionäride puhul **raskused sobiva koormusega töö leidmisel** (mittetöötavatest tööealistest elanikest, kes ei soovi töötada 11%, töövõimetuspensionäridest vastavalt 29%).

Võrreldes töövõimetuspensionäridega põhjendasid tööealised elanikud soovimatust töötada sagedamini viibimisega eel- või vanaduspensionil, viibimisega lapsehoolduspuhkusel või õppimisega. Töövõimetuspensionärid seevastu tõid tööealiste elanikega võrreldes sagedamini põhjuseks raskusi transpordiga, vajadust kohandada asutuse ruume vastavaks isiklikele erivajadustele, mittevastavust konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele ning tööandja või kolleegide eelarvamuslikku suhtumist.

Tabel 4. Kas mõni alltoodud teguritest on põhjuseks, miks Te ei soovi tööle minna?
(%, n=vastajad, kes ei tööta ega soovi tööle minna)**

	Kõik 16+ a. mittetöötavad elanikud, kes ei soovi töötada, n=195	Tööealised (16-65 a.), mitte-töötavad elanikud, kes ei soovi töötada, n=67	Töövõimetus-pensionärid, kes ei soovi töötada, n=192
Olen eel- või vanaduspensionil	77%	16%	8%
Olen materiaalselt piisavalt kindlustatud	5%	1%	0,5%
Olen lapsehoolduspuhkusel	5%	9%	0,5%
Õpingud võtavad kogu aja	4%	8%	3%
Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal	0%	0%	5%
Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge	0,4%	1%	0%
Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel	5%	9%	9%
Raskused sobiva koormusega töö leidmisel	9%	11%	29%
Raskused transpordiga tööle ja koju	3%	3%	17%
Tööandja ei paku kaugtöö võimalust	1%	1%	4%
Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)	3%	4%	10%
Pakutav töötasu on liiga väike	5%	7%	6%
Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist	22%	19%	83%
Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele	6%	4%	14%
Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine	0%	1%	4%
Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine	0%	0%	4%
Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)	3%	5%	3%
Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut	4%	3%	4%
Muu põhjus	3%	1%	2%

** Tabelis on rasvases kirjas tähistatud tegurid, mida mõnes vaatlusaluses rühmas toodi esile kõige sagedamini. Värviliselt on tähistatud statistiliselt olulised erinevused tööealise elanikkonna ning töövõimetus-pensionäride valimite vahel (95% usaldusnivool).

Töötavatele töövõimetus-pensionäridele esitati küsimus ka selle kohta, mis on nende jaoks tänast olukorda arvestades töötamisel probleemiks. Kõige sagedamini nimetati töötamist takistavate probleemidena **pakutava töötasu väiksust** (31%) ning seda, et **püsiv tervisekahjustus/puue takistab töötamist** (31%). Toodi välja ka seda, et tööülesannete

andmisel ei arvestata töötaja tervisekahjustuse või puudega (15%), töö pole sobiva koormusega (13%) ning on probleeme transpordiga tööle ja koju (10%).

Täienduseks vaatleme, mida pakuvad või on valmis vajadusel tulevikus oma asutuse töötajatele pakkuma tööandjad. Tööandjatest 71% oleks valmis vajadusel **võimaldama töötajatele täiend- või ümberõpet** ning 69% **õpetama asutuses kohapeal välja uue töötaja, kel puudub vajalik kvalifikatsioon**. Üldjuhul suhtutakse soosivalt ka vajadusel **töötaja töökoormuse vähendamisse** (vajadusel oleks valmis 69%) ning **töögraafiku muutmisse vastavalt töötaja vajadustele** (66%) (Joonis 11).

Tööandjatest 65% **oleks valmis vajadusel kohandama töötaja töökohta, et see vastaks paremini töötaja vajadustele** (siinkohal jääb muidugi õhku küsimus, millisteks kohandusteks täpsemalt oleks tööandja valmis). **Kogu töökeskkonna kohandamiseks** (näiteks et liikumiskiiranguga inimesed võiksid kõigis ruumides iseseisvalt liikuda) oli samas valmis vaid 30% tööandjatest.

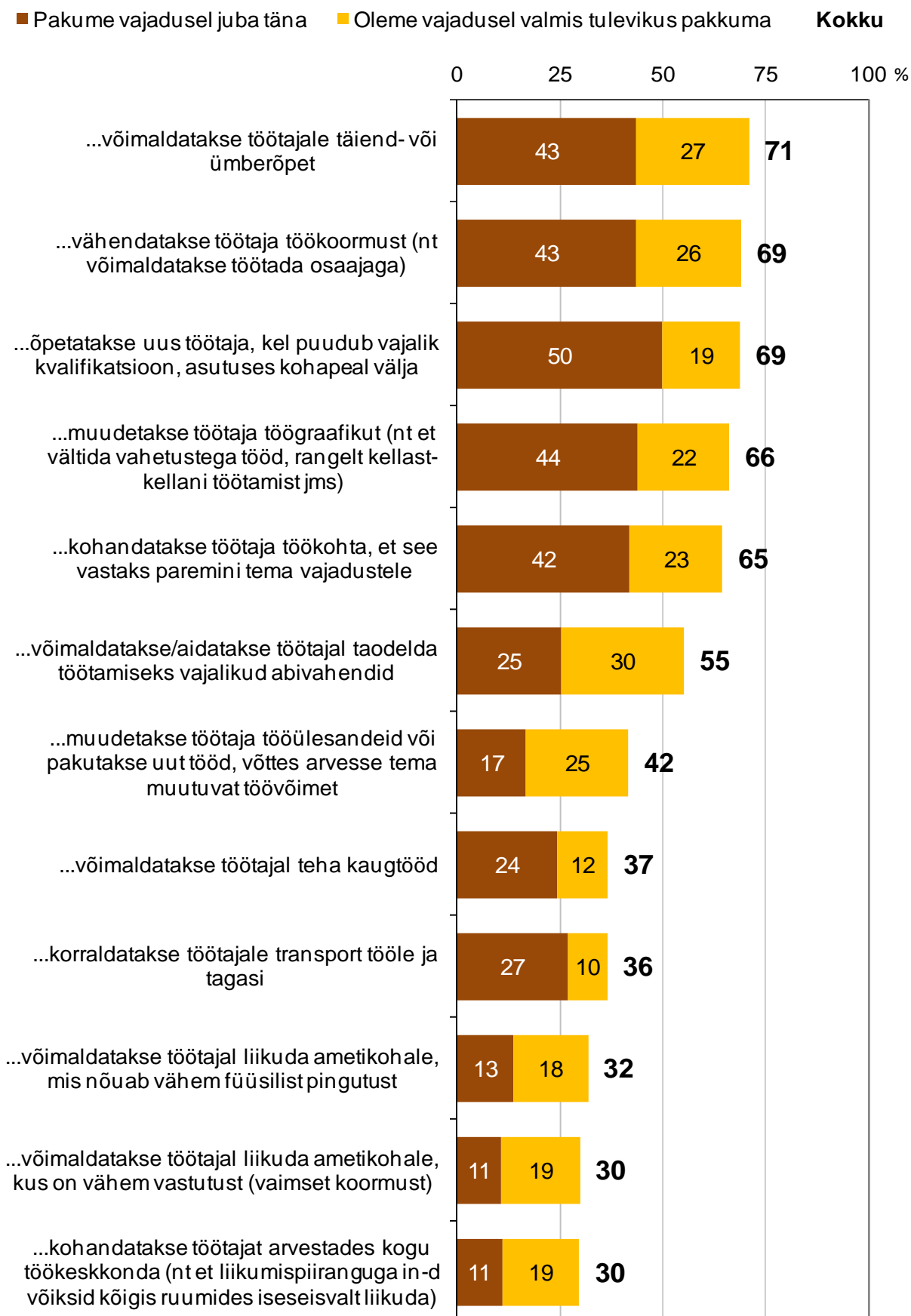
Tööandjatest 55% on valmis **võimaldama töötajale (tema erivajadustest lähtuvalt) töötamiseks vajalikud abivahendid või aitama teda nende taotlemisel**.

Vähem kui pooled tööandjad on valmis lähtuvalt töötaja muutuvast töövõimest muutma tema tööülesandeid/pakkuma uut tööd (42%), pakkuma kaugtöö võimalust (37%), korraldama transpordi tööle ja tagasi (36%), pakkuma töötajale võimalusel madalama füüsilise koormusega tööd (32%) või pakkuma töötajale võimalusel madalama vaimse koormusega tööd (30%).

Valmidus koolitada ilma vajaliku kvalifikatsioonita uus töötaja kohapeal välja või korraldada töötajatele transport tööle ning tagasi oli keskmisest kõrgem erasektoris. Avaliku sektori tööandjad paistavad silma keskmisest kõrgema valmidusega täiend- või ümberõppe võimaldamiseks ning kohandamiseks töötaja töökohta või kogu töökeskkonda lähtuvalt töötaja (eri)vajadustest. Mittetulundussektori tööandjad on võrreldes avaliku- ning erasektori tööandjatega harvem valmis töötajatest lähtuvalt erinevaid kohandusi tegema.

Üldjuhul on erinevate kohanduste tegemiseks sagedamini valmis suurema töötajaskonnaga asutused. Erandiks on valmidus teha kohandusi töötaja töögraafikus või korraldada töötajatele transport tööle ja tagasi.

Joonis 11. Milliseid järgmistest võimalustest pakuvad tööandjad asutuse töötajatele vajadusel juba täna või ollakse vajadusel valmis tulevikus pakkuma (%) (n=kõik tööandjate küsitluses osalenud)

4 Hinnangud töötamisele ja elule

Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitluses uuriti, kuivõrd suurt tähtsust töötamisele omistatakse ning millised on vaated elule ning töötamisele laiemalt.

4.1 Hoiakud töötamise osas

Hoiakuid töötamise suhtes kaardistati kaheksa erineva väite abil. Vastajail paluti neid väiteid hinnates lähtuda mitte niivõrd iseendast kui inimestest üldiselt.

Nii kogu elanikkonna kui ka töövõimetuspensionäride hoiakud töötamise osas on valdavalt positiivsed. Töötamisega seonduvatest väidetest nõustuti kõige sagedamini sellega, et **töötamine aitab eluga majanduslikult paremini toime tulla** (nii kogu elanikkonnast kui töövõimetuspensionäridest nõustub 96%). Ka väidetega, mille kohaselt **on töötamine oluline, tundmaks end aktiivse ühiskonnaliikmena ja suhtlemaks teiste inimestega, tõstmaks inimese ühiskondlikku staatust, andmaks oma panus ühiskonna hüvanguks, säilitamaks elurõõmu, nautimaks rohkem elu ja viimaks ellu unistusi**, nõustus vähemalt 4/5 küsitletutest. Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride hoiakud on üldjuhul sarnased, teatud eristumine toimub vaid ühe väite osas – kas töö leidmist soodustab aktiivne ellusuhtumine. Kogu elanikkonnast arvab 89%, et aktiivne ellusuhtumine aitab tööd leida; töövõimetuspensionäridest on samal seisukohal 81% (Tabel 5).

Tabel 5. Kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride hoiakud töötamise osas (% , n=kõik vastajad)**

	Elanikkond, n=1002			Töövõimetuspensionärid, n=996		
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Kokku	Täiesti nõus	Pigem nõus	Kokku
Töötamine aitab eluga majanduslikult paremini toime tulla	74%	22%	96%	74%	23%	96%
Aktiivne ellusuhtumine aitab tööd leida	60%	29%	89%	45%	36%	81%
Töötamine on oluline selleks, et tunda end aktiivse ühiskonnaliikmena	49%	38%	88%	46%	39%	85%
Töötamine tõstab inimese ühiskondlikku staatust võrreldes nendega, kes ei tööta	52%	36%	87%	47%	37%	84%
Töötamine võimaldab anda oma panuse ühiskonna hüvanguks	46%	39%	85%	43%	39%	82%
Töötamine aitab säilitada elurõõmu	47%	37%	84%	46%	39%	85%
Töötamine on oluline selleks, et suhelda teiste inimestega	43%	40%	83%	44%	40%	84%
Töötamine võimaldab elu rohkem nautida ja unistusi täide viia	43%	38%	81%	41%	37%	78%

** Tabelis on sinise värviga tähistatud võrreldavast rühmast oluliselt kõrgem tulemus, kollase värviga oluliselt madalam tulemus (95% usaldusnivool).

Kummaski sihtrühmas väljendasid positiivsemaid hoiakuid töötamise osas eestikeelsed, tööga hõivatud (või töötamisest huvitatud), kõrgema isikliku sissetulekuga või töövõimereformi positiivselt suhtuvad vastajad.

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on positiivsemad hoiakud töötamise suhtes seotud vastaja kõrgema haridustaseme ning madalama töövõimekao määra/määratud puudeastme puudumisega.

4.2 Eluga rahulolu, ambitsioonid, võimalused

Lisaks töötamist puudutavatele väidetele paluti vastajail hinnata ka kuut väidet, mis puudutasid eluga rahulolu, ambitsioone ja tajutud võimalusi.

Valdav osa kogu elanikkonnast ning töövõimetuspensionäridest on nõus väitega „**Mul on head suhted oma pere ja lähedaste inimestega**” - kokku nõustub sellega 95% elanikest ning 94% töövõimetuspensionäridest. Väitega täiesti nõustuvaid vastajaid on kogu elanikkonnas mõnevõrra enam kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas: vastavalt 74% ja 66% (Tabel 6).

Kõigi ülejäänud väidete osas oli kogu elanikkonnas töövõimetuspensionäride sihtrühmaga võrreldes enam nii väidetega täielikult nõustujaid kui ka nõustujaid kokku. **Võrreldes töövõimetuspensionäridega iseloomustas elanikke keskmiselt kõrgem eluga rahulolu, kõrgem ambitsioonikus** (soovin elus midagi olulist saavutada, olen valmis pingutama selle nimel, et tõsta enda elukvaliteeti) **ning paremad tajutud võimalused** (mul on võimalik olla aktiivne ühiskonnaliige ning teha võimetekohast palgatööd). Kõige enam lahknevad kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride hoiakud eluga rahulolu ning tajutud võimaluste osas (võimalused olla aktiivne ühiskonnaliige ning teha võimetekohast palgatööd).

Tabel 6. Kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride eluga rahulolu, ambitsioonid, võimalused (% , n=kõik vastajad)**

	Elanikkond, n=1002			Töövõimetuspensionärid, n=996		
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Kokku	Täiesti nõus	Pigem nõus	Kokku
Mul on head suhted oma pere ja lähedaste inimestega	74%	21%	95%	66%	28%	94%
Olen valmis pingutama selle nimel, et tõsta enda elukvaliteeti	57%	30%	88%	43%	38%	82%
Olen oma eluga rahul	39%	43%	82%	17%	37%	53%
Mul on võimalik olla aktiivne ühiskonnaliige	43%	35%	77%	25%	32%	57%
Soovin elus midagi olulist saavutada	46%	30%	76%	29%	39%	68%
Mul on võimalik teha võimetekohast palgatööd	42%	23%	66%	22%	28%	50%

** Tabelis on sinise värviga tähistatud võrreldavast rühmast oluliselt kõrgem tulemus, kollase värviga oluliselt madalam tulemus (95% usaldusnivoo).

Rääkides **kogu elanikkonnast**, on meeste ja naiste hoiakud üldjuhul sarnased, v.a hinnangud võimetekohase palgatöö tegemise võimalusele - naised tajuvad oma võimalusi teha võimetekohast palgatööd sagedamini piiratuna kui mehed (naistest 35% ja meestest 25%). Regiooniti hindasid oma võimalusi teha võimetekohast palgatööd keskmisest

sagedamini halvaks Kirde-Eesti elanikud. Haridusrühmade võrdluses pidasid oma võimalusi võimetekohase palgatöö tegemiseks keskmisest sagedamini puudulikuks alg- või põhiharidusega inimesed (44%). Samas rühmas oli keskmisest enam ka neid, kes polnud valmis oma elukvaliteedi tõstmise nimel ise pingutama (19%).

Vanuserühmade võrdluses on eluga rahulolematust keskmisest kõrgem vanuserühmas 50-65 (27% pole eluga pigem/üldse rahul), samas kui keskmisest madalam ambitsioonikus ning halvemad tajutud võimalused (olla aktiivne ühiskonnaliige ja teha võimetekohast palgatööd) iseloomustasid üle 65-aastaseid inimesi.

Keskmisest madalam on eluga rahulolu muukeelse elanikkonna seas (22% pole eluga rahul). Muude hoiakute osas eesti- ning muukeelsete inimeste vahel erinevused puudusid.

Hoiakuid mõjutab ka inimese tervislik seisund – puuetega inimesed olid oma eluga keskmiselt vähem rahul, tajusid oma võimalusi ning suhteid lähedaste inimestega keskmisest halvemana ning olid keskmisest vähem ambitsioonikad kui ilma määratud puudeastmeta inimesed. Keskmisest madalam eluga rahulolu, ambitsioonikus ning madalamad tajutud võimalused iseloomustasid ka potentsiaalseid PTV taotlejaid. Keskmisest pessimistlikumad olid oma hoiakutes ka mitte-töötavad ning madalama sissetulekuga inimesed.

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on eluga rahulolu kõrgem alla 40-aastaste seas, madalam aga vanemates vanuserühmades. Ka soov elus midagi olulist saavutada ning hinnangud võimetekohase palgatöö tegemise võimalustele on seda madalamad, mida vanema vanuserühmaga on tegu.

Sarnaselt koguelanikkonnale on eluga rahulolu keskmisest madalam muukeelses sihtrühmas (48% eluga rahulolematu), sellest tulenevalt regioniti Põhja- ja Kirde-Eestis. Oma võimalusi olla aktiivne ühiskonnaliige või teha võimetekohast palgatööd hindavad keskmisest madalamalt Kesk-Eesti töövõimetuspensionärid.

Mida kõrgema töövõimekaoga rühmaga on tegu, seda suurem on eluga rahulolematust ning seda piiratumana tajutakse oma võimalusi olla aktiivne ühiskonnaliige või teha võimetekohast palgatööd. Võrreldes 40-60% töövõimekaoga inimestega iseloomustab väiksem ambitsioonikus 70-100% töövõimekaoga inimesi. Oma hoiakutes on keskmisest negatiivsemad määratud puudeastmega töövõimetuspensionärid, eriti just raske või sügava puudega inimesed.

Sarnaselt kogu elanikkonnale on ka töövõimetuspensionäride sihtrühmas hoiakud keskmisest negatiivsemad mitte-töötavate inimeste seas (v.a hinnangud suhetele pere ja lähedastega). Keskmisest vähem on eluga rahul ning oma võimalusi tajuvad keskmisest sagedamini halvana kõige madalama sissetulekuga rühma (kuni 400 EUR) kuuluvad töövõimetuspensionärid.

Kokkuvõtteks - eluga rahulolu ning ambitsioonikus on keskmisest kõrgem, ning oma võimalusi tajuvad keskmiselt parematena üldjuhul nooremad, eestikeelsed, kõrgema sissetuleku või haridustasemega, töötavad ning oma tervist positiivselt hindavad inimesed – seda nii elanikkonnas üldiselt kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas. Töövõimetuspensionäride puhul on hinnangud keskmisest positiivsemad ka madalama töövõimekaoga või ilma määratud puudeastmeta rühmades.

5 Töötajate ootused töökeskkonnale ja tööandjate-poolsed meetmed tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomiseks

Järgnevalt selgitati, millised on elanike ja töövõimetuspensionäride ootused tervisliku ja meeldiva töökeskkonna osas ning kuivõrd tööandjate poolt hetkel pakutavad võimalused neile ootustele vastavad. Selleks esitati igale sihtrühmale hindamiseks 11 tegurit (põhiline fookus oli töökeskkonna erinevatel psühhosotsiaalsetel teguritel). Elanikel ning töövõimetuspensionäridel paluti hinnata nende tegurite olulisust 4-palli skaalal, kus 1=täiesti ebaoluline ning 4=väga oluline. Tööandjatel seevastu paluti märkida, mida loetletud tegevustest on nende asutuses tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomiseks ette võetud.

Elanikkonnaküsitluses jäeti antud küsimus küsimata 65-aastastelt või eakamatelt vastajatelt, kes küsitluse läbiviimise ajal ei töötanud (arvesse läks nii tasustatud kui vabatahtlik töö). Töövõimetuspensionäride küsitluses esitati antud küsimus kõigile vastajatele.

Üldjoontes on kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride arvamused töökeskkonna tegurite olulisuse osas suhteliselt sarnased – töövõimetuspensionäride sihtrühmas on erinevaid tegureid väga oluliseks hindavate vastajate osatähtsus küll enamasti veidi väiksem, kuid see on osaliselt tingitud ka ilma selge seisukohata vastajate kõrgemast osatähtsusest (Tabel 7).

Ankeedis loetletud töökeskkonna teguritest pidasid tööealised elanikud kõige olulisemaks **selgeid eeskirju ja juhiseid tööülesannetest arusaamiseks** (64% peab väga oluliseks), **tööandja soosivat suhtumist töö- ja pereelu ühitamisse** (vastavalt 61%) ja **tööandja-poolset huvi töösuhete ja –probleemide vastu ning töötajale pakutavat tuge** (60%). Ka töövõimetuspensionärid nimetasid samu tegureid kõige sagedamini väga olulistena, kuid tõid sama olulisena esile ka **töötervishoiuarsti-poolset regulaarset kontrolli tööandja kulul**.

Üldistavalt võib öelda, et pea kõiki ankeedis loetletud aspekte peetakse töötajate poolt tervisliku või meeldiva töökeskkonna loomisel küllaltki oluliseks, kuid märgatavad erinevused ilmnevad selles osas, mida tööandjad realselt pakuvad.

Köögi- ja puhkenurk, mida peab oluliseks 56% elanikest ja 47% töövõimetuspensionäridest, on olemas ligikaudu pooltes (53%) asutustest. Umbkaudu poolte (51%) tööandjate sõnul **huvitatakse nende asutuses ka töösuhete ja –probleemidega seonduvast ning tööandja on võimalusel töötajale toeks** (oluliseks peab seda 60% elanikest ja 54% töövõimetuspensionäridest). Sama paljudes asutuses (51%) **soositakse ka töö- ja pereelu ühitamist**, võimaldades vajadusel paindlikku töögraafikut või kaugtööd (oluliseks peab seda 61% elanikest ja 57% töövõimetuspensionäridest).

Probleemseks võib pidada olukorda aspektide osas, mida töötajad hindavad küll oluliseks, kuid mida rakendatakse vaid vähestes asutustes. Näiteks **eeskirjad/juhised tööülesannetest paremaks arusaamiseks** (mille olemasolu hindasid elanikud/töövõimetuspensionärid kõige sagedamini väga oluliseks, vastavalt 64% ja 58%) on välja töötatud vaid 39 protsendis asutustest. Ka spetsiaalne programm uutele töötajatele, töötervishoiuarsti-poolne regulaarne kontroll, vähemalt 3 lisapuhkepäeva aastas, kriisi/stressinõustamine/psühholoogi külastus tööandja kulul võiks töökohtades olla levinum praktika. Samuti oodatakse tööandjalt enam arvestamist töötajate rahuloluga ning soosivat suhtumist tervise edendamisse.

Keskmisest levinum on enamiku eeltoodud meetmete rakendamine avaliku sektori asutustes, keskmisest vähemlevinud aga mittetulunduslikes organisatsioonides. Suurema töötajaskonnaga asutustes on enamiku meetmete rakendamine enam levinud kui väiksemates asutustes.

Tabel 7. Meetmed tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomiseks (%)**

	% töö- andjatest, kelle asutuses on rakendatud, n=770	% tööealistest või töötavatest elanikest, kes peab väga oluliseks, n=853	% töövõimetus- pensionäridest, kes peab väga oluliseks, n=996
Tööandja huvitub töösuhete ja tööprobleemidega seonduvast ning on võimalusel töötajale toeks	53%	60%	54%
Asutuses on köögi- ja puhkenurk	53%	56%	47%
Tööandja soosib töö- ja pereelu ühitamist (võimaldab vajadusel paindlikku töögraafikut, kaugtööd jms)	51%	61%	57%
Asutuses korraldatakse meelelahutuslikke ühisüritusi (suvepäevad, jõulupidu jms)	48%	43%	36%
Tööülesannetest paremaks arusaamiseks on koostatud selged eeskirjad ja juhised	39%	64%	58%
Tööandja uurib regulaarselt töötajate rahulolu ning arvestab sellega töökorralduses	37%	54%	52%
Töötervishoiuarst kontrollib kord 1-2 aasta jooksul tööandja kulul töötaja tervist	27%	57%	55%
Tööandja soosib tervise edendamist (ühisüritused, sportimisvõimalused, sh rahaline toetamine)	26%	51%	45%
Tööandja pakub aastas vähemalt 3 päeva lisapuhkust	26%	54%	53%
Asutuses on programm, mis aitab töötajal uude töökohta sisse elada	10%	43%	43%
Tööandja kulul on võimalik saada kriisi- ja stressinõustamist või psühholoogi külastust	5%	32%	34%

** Tabelis on värviliselt tähistatud meetmed, mida hinnati tööealiste või töötavate elanike ning töövõimetus pensionäride poolt väga oluliseks sagedamini kui neid tööandjate poolt pakutakse.

6 Suhtumine vähenenud töövõimega inimeste töötamisse

Selles alapeatükis käsitletakse (1) elanike suhtumist vähenenud töövõimega inimestega koos töötamisse, (2) tööandjate suhtumist VT inimeste palkamisse, (3) hinnanguid vähenenud töövõimega inimeste töövõimele ja võimalustele töötada.

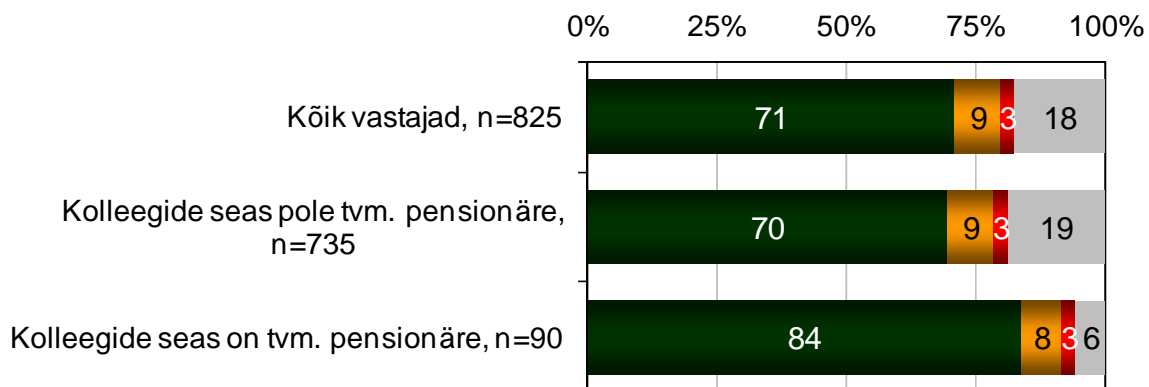
6.1 Suhtumine vähenenud töövõimega inimestesse kolleegidena

Elanikkonnaküsitluses esitati küsimus selle kohta, kuidas suhtutakse vähenenud töövõimega inimesega koos töötamise, vaid neile vastajatele, kel endal polnud diagnoositud ei töövõimekadu ega puuet.

Vähenenud töövõimega inimestega koos töötamise suhtub 71% elanikest enda hinnangul hästi, 9% eelistaks vähenenud töövõimega inimestega mitte koos töötada, ning 3% ei soovinud koos vähenenud töövõimega inimestega töötada. Küsitletutest 18% ei osanud selget seisukohta võtta või arvas, et see sõltuks asjaoludest (Joonis 12).

Joonis 12. Kuidas suhtute sellesse, kui peaksite töötama/et töötate koos vähenenud töövõimega inimestega (% , n=vastajad, kellele pole määratud püsivat töövõimekadu ega puuet)

- Suhtun hästi
- Eelistaksin mitte töötada koos vähenenud töövõimega inimestega
- Ma ei soovi koos vähenenud töövõimega inimestega töötada
- Ei oska öelda/sõltub asjaoludest

Keskmisest positiivsemalt suhtuvad vähenenud töövõimega inimestega koos töötamise naised, eestikeelsed või kõrgharidusega inimesed ning vastajad, kelle kolleegide seas juba on töövõimetuspensionäre. Soolised ning hariduselised erinevused hinnangutes võivad olla tingitud erinevustest tööhõives: mehed ning madalama haridusega inimesed töötavad sagedamini füüsilist pingutust nõudvatel ametialadel, mis võib tingida nende suurema vastumeelsuse VT-ga kolleegide suhtes.

6.2 Suhtumine vähenenud töövõimega inimeste palkamisse

Küsitluse andmetel on töövõimetuspensionäre palganud 29 protsenti (vähemalt kahe töötajaga) tööandjatest (siinkohal ei täpsustatud, kas tegu on palgaliste või vabatahtlike töötajatega), sealjuures 42 protsendis avaliku sektori asutustest, 28 protsendis mittetulunduslikest organisatsioonidest ja 26 protsendis äriühingutest.

Töövõimetuspensionäre palganud tööandjatest ütles 51 protsenti, et võrreldes ülejäänud personaliga töötavad töövõimetuspensionärid nende asutuses üldjuhul **paindlikuma töögraafiku alusel**, 46 protsendi sõnul üldjuhul **vähem füüsilist pingutust nõudvatel ametikohtadel** ning 44 protsendi sõnul **madalama koormusega**. Tööandjatest 30% ütles,

et võrreldes ülejäänud personaliga töötavad töövõimetuspensionärid üldjuhul **vähem vastutusrikastel ametikohtadel** ning 22% sõnul üldjuhul **vähem vaimset pingutust nõudvatel ametikohtadel**. Kokkuvõttes ütles 72% töövõimetuspensionäre palganud tööandjatest, et töövõimetuspensionärid töötavad nende asutuses üldjuhul kas vähem nõudlikel ametikohtadel, madalama koormusega või paindlikuma graafiku alusel kui ülejäänud töötajad. Tööandjatest 24 protsendi sõnul töövõimetuspensionäride ning ülejäänud töötajate vahel selles osas erinevusi pole ning 4% ei osanud hinnangut anda.

Tööandjatest 45% peab uute töötajate leidmist kohati keeruliseks ning 26 protsendi arvates on sellega suuri raskusi. **Vähenenud töövõimega inimesi võiks enda hinnangul (täiendavalt) tööle võtta 31% küsitletud tööandjatest**, 44% selleks võimalust ei näinud ning neljandik ei osanud arvamust avaldada. Keskmisest positiivsem on suhtumine VT inimeste palkamise asutustes, mis kuuluvad avalikku sektorisse, kus töö iseloom on peamiselt vaimset koormust nõudev või kus juba praegu töötab töövõimetuspensionäre.

Tööandjatest 44% eelistaks võrdsete kandidaatide korral palgata pigem täielikult töövõimelise inimese, 4% pigem vähenenud töövõimega inimese ning 38 protsenti lähtuks valikus muudest kriteeriumitest. Seisukohta ei osanud võtta 14% vastajatest.

Valmidus võtta võrdsete kandidaatide korral tööle pigem vähenenud töövõimega inimene on keskmisest kõrgem mittetulundussektoris, eelistus palgata täielikult töövõimelise inimene on aga keskmisest levinum erasektoris ning asutustes, kus töö iseloom on eelkõige füüsiline.

Küsitletuid, kelle hinnangul ei oma töövõime töötaja valikus rolli, on keskmisest enam avalikus sektoris, 100 või enama töötajaga asutustes ning asutustes, kus juba praegu töötab töövõimetuspensionäre.

Valitsuse üks eesmärk on võtta 2020. aastaks valitsussektorisse täiendavalt tööle vähemalt tuhat vähenenud töövõimega inimest. Sellest tulenevalt esitati vastajaile, kes märkisid enda asutuse kuuluvat avalikku sektorisse, järgnev küsimus: Seoses töövõimereformi rakendumisega on avaliku sektori asutused järgneva 5 aasta jooksul kohustatud tööle võtma 1000 vähenenud töövõimega inimest. Kas Teie asutus on valmis täiendavalt tööle võtma vähenenud töövõimega inimesi?

Avaliku sektori asutuste esindajatest ütles 8%, et VT inimeste täiendavaks palkamiseks on nende asutuses (juba praegu) loodud kõik võimalused. **Suure osa küsitletute (kokku 46%) hinnangul eeldab VT inimeste palkamine nende asutuses siiski mingite täiendavate kohanduste tegemist:** 19 protsendi hinnangul tuleks selleks kohandada töökeskkonda (asutuse ruume või töövahendeid), 30 protsendi hinnangul luua asutusesiseselt uusi töökohti, 5 protsendi arvates aga teha muid kohandusi.

Küsitletutest 39% oli seisukohal, et selliseid tingimusi, mis võimaldaks võtta tööle täiendavalt VT inimesi, pole nende asutuses võimalik luua ning 15% ei osanud VT inimeste täiendava palkamise võimaluste kohta hinnangut anda.

Kõigil tööandjate küsitluses osalenud vastajatel paluti ka vabas vormis märkida, **mis motiveeriks nende asutust senisest enam tööle võtma vähenenud töövõimega inimesi**. Motivaatoritena nimetati kõige sagedamini:

(1) riik peab panustama omapoolsete toetustega, sh pakkuma rahalisi toetusi ruumide kohandamiseks/abivahendite hankimiseks ja maksusoodustusi (17%);

(2) töötajate enda motivatsioon peab olema kõrge, isikuomadused sobilikud, töövõimetuseloom peab võimaldama pakutud tööd teha (13%);

(3) kandidaadi haridus, oskused või töökogemus peavad olema sobivad (10%);

(4) tuleks jagada rohkem teavet, tööandjaid selles valdkonnas nõustada (6%).

Tööandjatest 12% oli kindlal seisukohal, et vähenenud töövõimega inimesi nende asutuses palgata pole võimalik (miski ei motiveeri). Enamasti oli põhjuseks asjaolu, et tegu oli kas füüsiliselt või vaimselt väga kurnava tööga, väga spetsiifilisi oskusi nõudva töö või sihtrühmaga (nt lapsed).

6.3 Meetmed tööjõupuuduse leevendamiseks

Negatiivse iibe ning väljarände tõttu on Eesti rahvastik, sh tööealiste inimeste arv vähenemas. Eesti Statistikaamet prognoosib aastaks 2030 Eesti rahvaarvuks 1,25 miljonit inimest ja aastaks 2040 1,19 miljonit inimest. Tööealiste osakaal rahvastikust väheneb ESA prognoosi kohaselt veelgi kiiremas tempos - kui 2015. aasta alguses oli Eestis umbes 800 000 tööealist inimest (vanuses 20–64), siis 2040. aastaks väheneb see 160 000 inimese võrra. Samal ajal kasvab pensioniealiste arv - aastaks 2040 on ühe üle 65-aastase inimese kohta praeguse kolme asemel kaks tööealist inimest.⁴

Uurimaks seda, kuidas näha vähenenud töövõimega inimeste tööleaitamises realselt võimalust tööjõupuudust vähendada (ning kuidas prioriteetseks seda peetakse), paluti vastajail etteantud nimekirjast valida kuni kolm meetet, mida tuleks esmajoonel teha tööjõupuuduse leevendamiseks (Joonis 13).

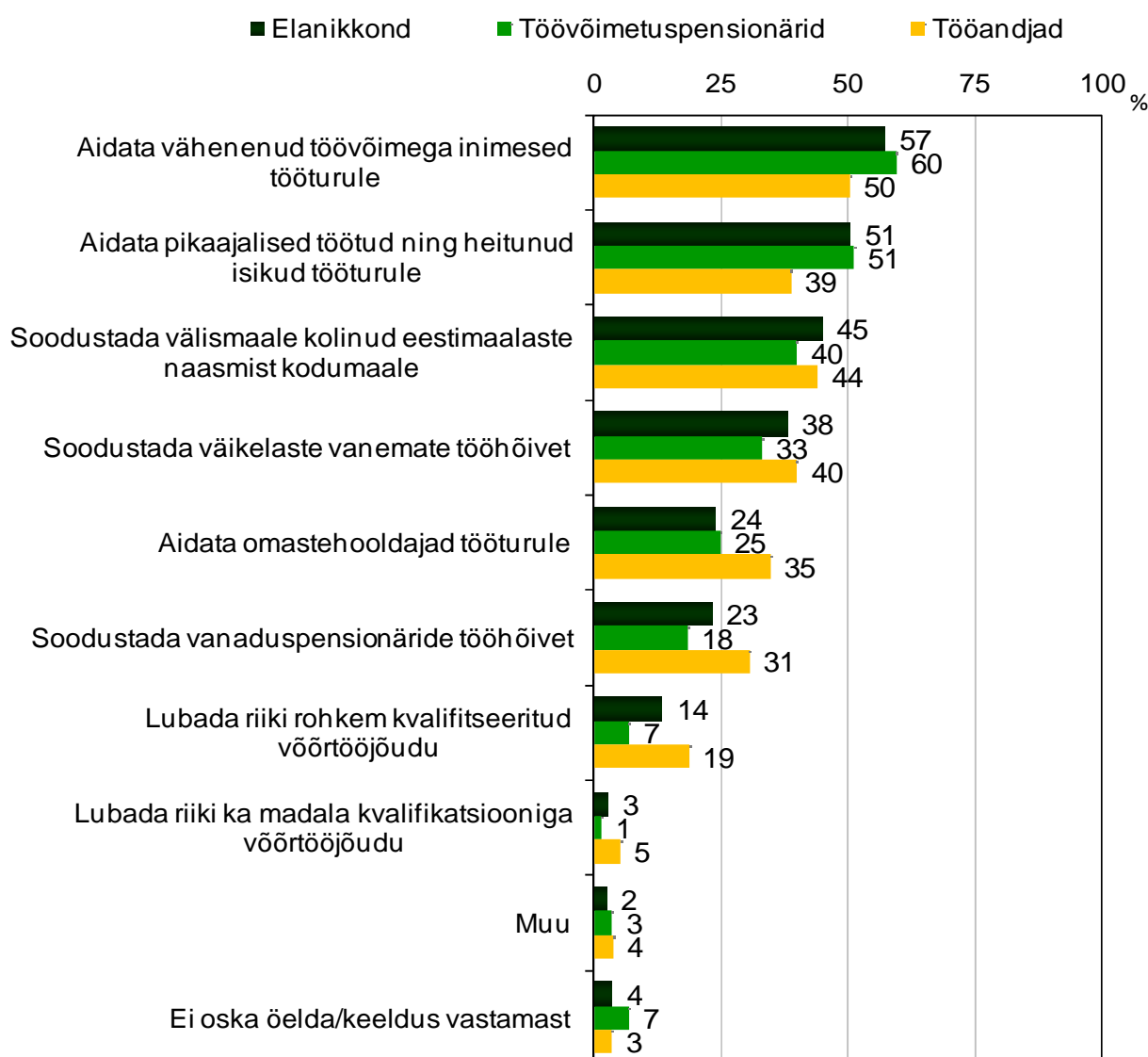
Kõigis kolmes sihtrühmas nimetati kolme olulisema meetme seas kõige sagedamini **vähenenud töövõimega inimeste tööturule aitamist** (kogu elanikkonnast 57%, töövõimetus pensionäridest 60% ning tööandjatest 50%). Vähenenud töövõimega inimeste tööturule aitamist pooldavad keskmisest sagedamini need tööandjad, kelle asutuses juba praegu töövõimetus pensionäre töötab. Samas võib oletada, et suur poolehoid vähenenud töövõimega inimeste tööleaitamise suhtes võib olla osaliselt tingitud uuringu temaatikast – vastajad teadsid, et küsitluses on juttu peamiselt sellest sihtrühmast ning töövõimereformist, ning see suunas mingil määral ka siinkohal antud vastuseid.

Elanikkonnas ning töövõimetus pensionäride sihtrühmas hinnati järgmiseks olulisemaks meetmeks **pikaajaliste töötute ning heitunud isikute tööturule aitamist** (51% elanikest ja töövõimetus pensionäridest). Tööandjate seas leidis see meede aga vähem toetust – kolme olulisema meetme sekka paigutas selle 39% tööandjatest.

Prioriteetsemate meetmete seas järgnesid **välismaale kolinud eestimaalaste kodumaale naasmise soodustamine** (toetas 45% elanikest, 40% töövõimetus pensionäridest ja 44% tööandjatest) ning **väikelaste vanemate tööhõive soodustamine** (vastavalt 38%, 33% ja 40%). Kõige harvemini peeti prioriteetseks omastehooldajate tööturule aitamist, vanuspensionäride tööhõive soodustamist ning võõrtöajõu sissereände lubamist. Võrreldes elanikkonna ja töövõimetus pensionäridega peavad neid meetmeid olulisemaks tööandjad.

⁴ Praxis teemapaber töökäte puudusest. Valimised 2015. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/02/Teemapaber-tookate-puudusest.pdf>

Joonis 13. Mida tuleks töövõupuuduse leevendamiseks esmajoones teha? (% , n=kõik vastajad)

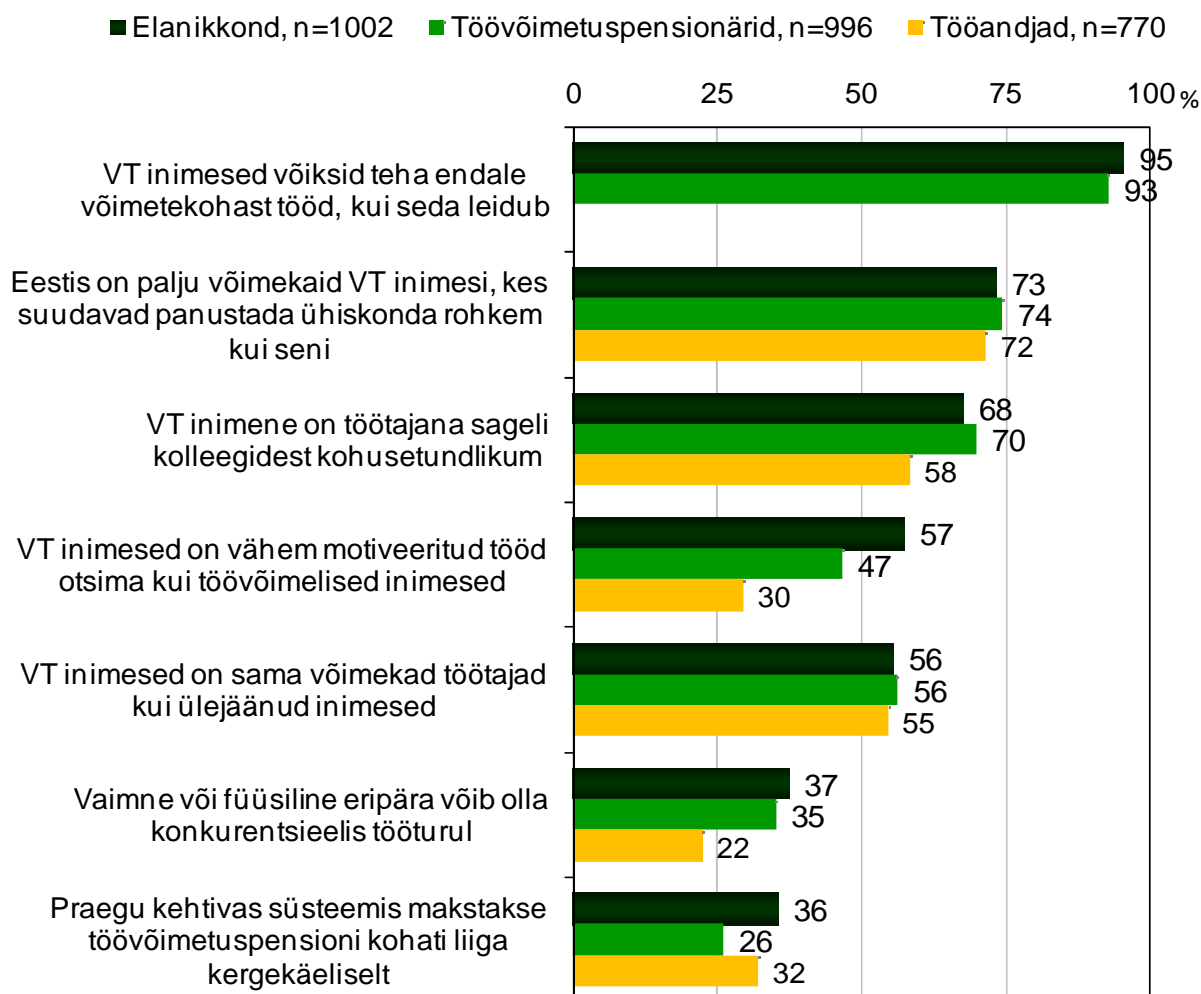
6.4 Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste töövõimele, motiveeritusele töötada ja praegusele pensionisüsteemile

Joonisel 14 on esitatud kogu elanikkonna, töövõimetuspensionäride ja tööandjate hinnangud vähenenud töövõimega inimeste töövõimele, motiveeritusele töötada ja praegusele töövõimetuspensionite süsteemile.

Küsimus selle kohta, kas vähenenud töövõimega inimesed võiksid võimalusel töötada, esitati vaid kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluses. Kõigist elanikest 95% ning töövõimetuspensionäridest 93% nõustus, et **vähenenud töövõimega inimesed võiksid teha endale võimetekohast tööd, kui seda leidub.**

Ootused vähenenud töövõimega inimeste võimekuse osas ühiskonda senisest rohkem panustada on samuti kõrged: väitega „Eestis on palju võimekaid vähenenud töövõimega inimesi, kes suudavad panustada ühiskonda rohkem kui seni“ nõustub 73% elanikest, 74% töövõimetuspensionäridest ning 72% tööandjatest.

Joonis 14. Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste võimekusele ja motivatsioonile töötajana ning praegusele töövõimetuspensionite süsteemile (hinnangu „täiesti nõus“ või „pigem nõus“ andnud vastajate %, n=kõik vastajad)

Kolme sihtrühma arvamused kattuvad veel ühe väite osas: **VT inimesi peab ülejäänud inimestega samaväärselt võimekateks töötajateks** 56% elanikest ja töövõimetuspensionäridest ning 55% tööandjatest. Ülejäänud väidete osas ilmsid kas kõigi või mõningate sihtrühmade vahel statistiliselt olulised erinevused.

Võrreldes ülejäänud sihtrühmadega kahtlevad tööandjad sagedamini VT inimeste suuremas kohusetundlikkuses töötajana: **VT inimesi peab töötajana sageli kolleegidest kohusetundlikumaks** 68% elanikest, 70% töövõimetuspensionäridest ja 58% tööandjatest. Ka töötaja vaimset või füüsilist eripära tööandjad konkurentsieeliseks ei pidanud: **võimalikuks konkurentsieeliseks pidas vaimseid või füüsilisi eripärasid** 37% elanikest, 35% töövõimetuspensionäridest ning vaid 22% tööandjatest.

Siiski hindavad tööandjad ülejäänud sihtrühmadega võrreldes kõrgemalt VT inimeste motivatsiooni tööd otsida: tööandjatest jagas vaid 30% seisukohta, mille kohaselt **on VT inimesed vähem motiveeritud tööd otsima kui töövõimelised inimesed**; samas töövõimetuspensionäridest arvas nii 47% ning kogu elanikkonnast 57%.

Praegust töövõimetuspensionite maksmise süsteemi hindasid ülejäänud sihtrühmadega võrreldes veidi positiivsemalt töövõimetuspensionärid: väitega, mille kohaselt **makstakse**

töövõimetuspensione praeguses süsteemis liiga kergekäeliselt, nõustus 26% töövõimetuspensionäridest, 36% elanikest ning 32% tööandjatest.

6.5 Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste võimalustele ühiskonnaelus osaleda ja töötada

Järgnevad väited puudutasid vähenenud töövõimega inimeste võimalusi ühiskonnaelus osaleda ja töötada.

Küsimus selle kohta, kas tuleks muuta töövõime hindamise aluspõhimõtteid, esitati vaid kogu elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitlustes. Kõigist elanikest 88% ning töövõimetuspensionäridest 81% nõustus, et **inimese töövõime puhul peaks hindama seda, mida ta suudab, mitte seda, mida ta ei suuda** – seega on toetus mõtteviisi muutumisele kummaski sihtrühmas tugev (Joonis 15).

Valdav osa vastajatest nõustub, et **vähenenud töövõimega inimesed peavad olema ühiskonnaellu kaasatud** (nõus 96% elanikest ja tööandjatest ning 90% töövõimetuspensionäridest) ning et on **õiglane, kui senisest suurem hulk vähenenud töövõimega inimesi leiab töö** (nõus 90% elanikest, 85% töövõimetuspensionäridest ja 88% tööandjatest).

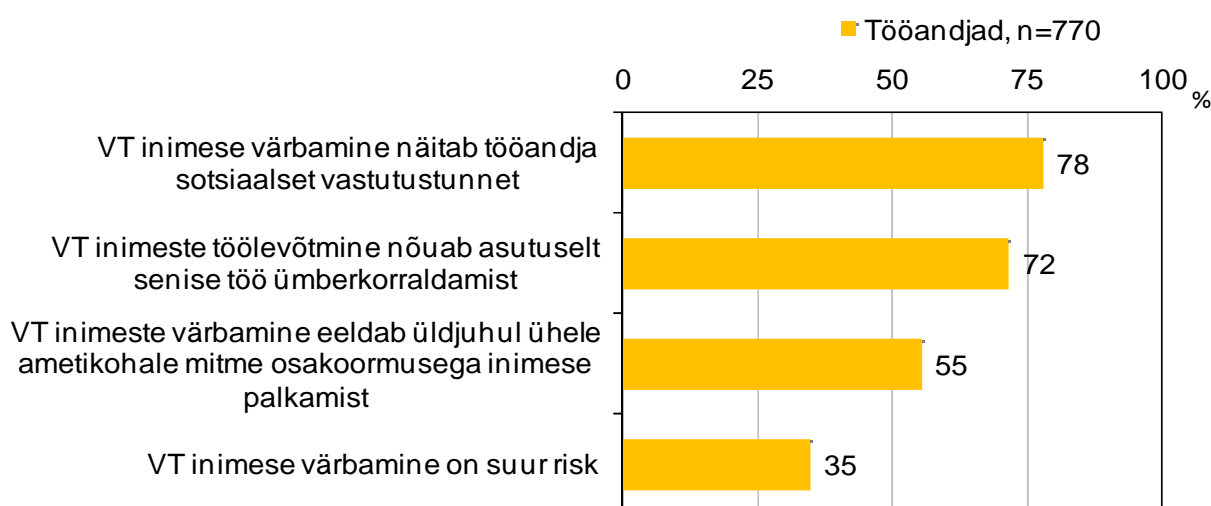
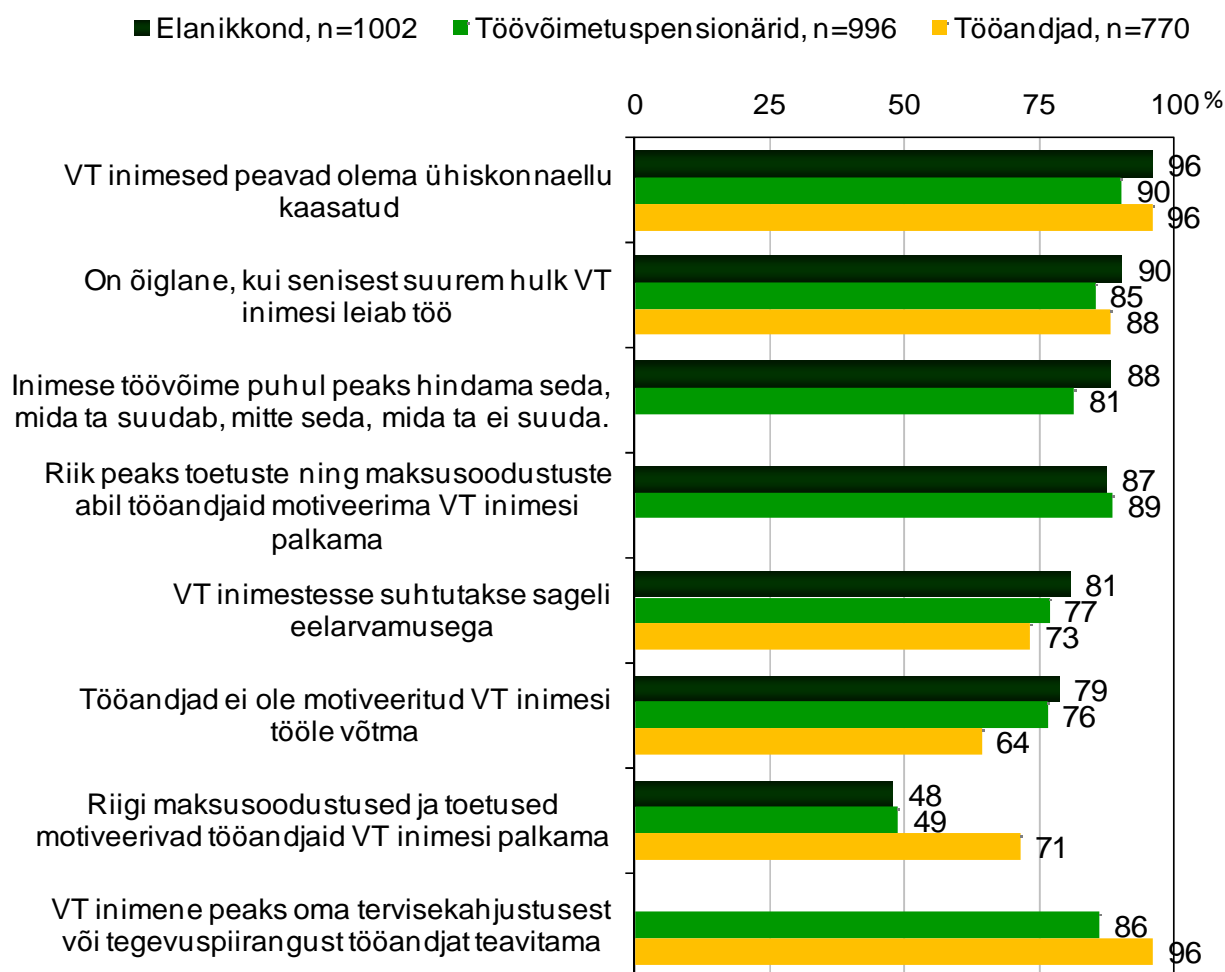
Väitega, mille kohaselt **suhtutakse VT inimestesse sageli eelarvamusega**, nõustub 81% elanikest, 77% töövõimetuspensionäridest ja 73% tööandjatest. Tööandjate motiveeritust VT inimesi palgata hindavad keskmiselt kõige kõrgemalt tööandjad ise – väitega, mille kohaselt **ei ole tööandjad motiveeritud VT inimesi tööle võtma**, nõustus 79% kogu elanikkonnast ja 76% töövõimetuspensionäridest, kuid vaid 64% tööandjatest. Siiski arvab valdav osa töövõimetuspensionäridest ja tööandjatest, et **VT inimene peaks oma tervisekahjustusest või tegevuspiirangust tööandjat teavitama** – seda pidas õigeks 86% töövõimetuspensionäridest ja 96% tööandjatest.

Küsimus tööandjatele suunatud toetuste vajalikkuse kohta esitati vaid elanikkonna ning töövõimetuspensionäride sihtrühmadele. Elanikest pooldas **tööandjatele suunatud riigipoolseid toetusi ning maksusoodustusi** 87%, töövõimetuspensionäridest 89%. Usk sellesse, **kas riigipoolsed toetused ja maksusoodustused motiveerivad tööandjaid VT inimesi palkama, on tööandjate seas oluliselt kõrgem kui ülejäänud sihtrühmades** – selliseid toetusi ja soodustusi pidas efektiivseks 71% tööandjatest, 48% elanikest ja 49% töövõimetuspensionäridest.

Tööandjate sihtrühmale esitati veel neli väidet, mille läbi uuriti, kas tööandjad tunnetavad sotsiaalset kohustust VT inimeste värbamiseks, ning millisena tajutakse riske VT inimeste töölevõtmisel.

Väitega, mille kohaselt **näitab VT inimeste värbamine tööandja sotsiaalset vastutustunnet**, nõustub 78% tööandjatest. **Suure riskina tajus VT inimeste värbamist** vaid 35% tööandjatest, kuid samas arvas 72%, et **VT inimeste töölevõtmine nõuab asutuselt senise töö ümberkorraldamist**, ning 55% oli seisukohal, et **VT inimeste värbamine eeldab üldjuhul ühele ametikohale mitme osakoormusega inimese palkamist**. Seega: kuigi tööandjad peavad VT inimeste värbamist sotsiaalselt vastutustundlikuks käitumiseks, arvavad nad samas ka seda, et VT inimeste töölevõtmine eeldab ka tööandja-poolseid pingutusi ja suuremat paindlikkust.

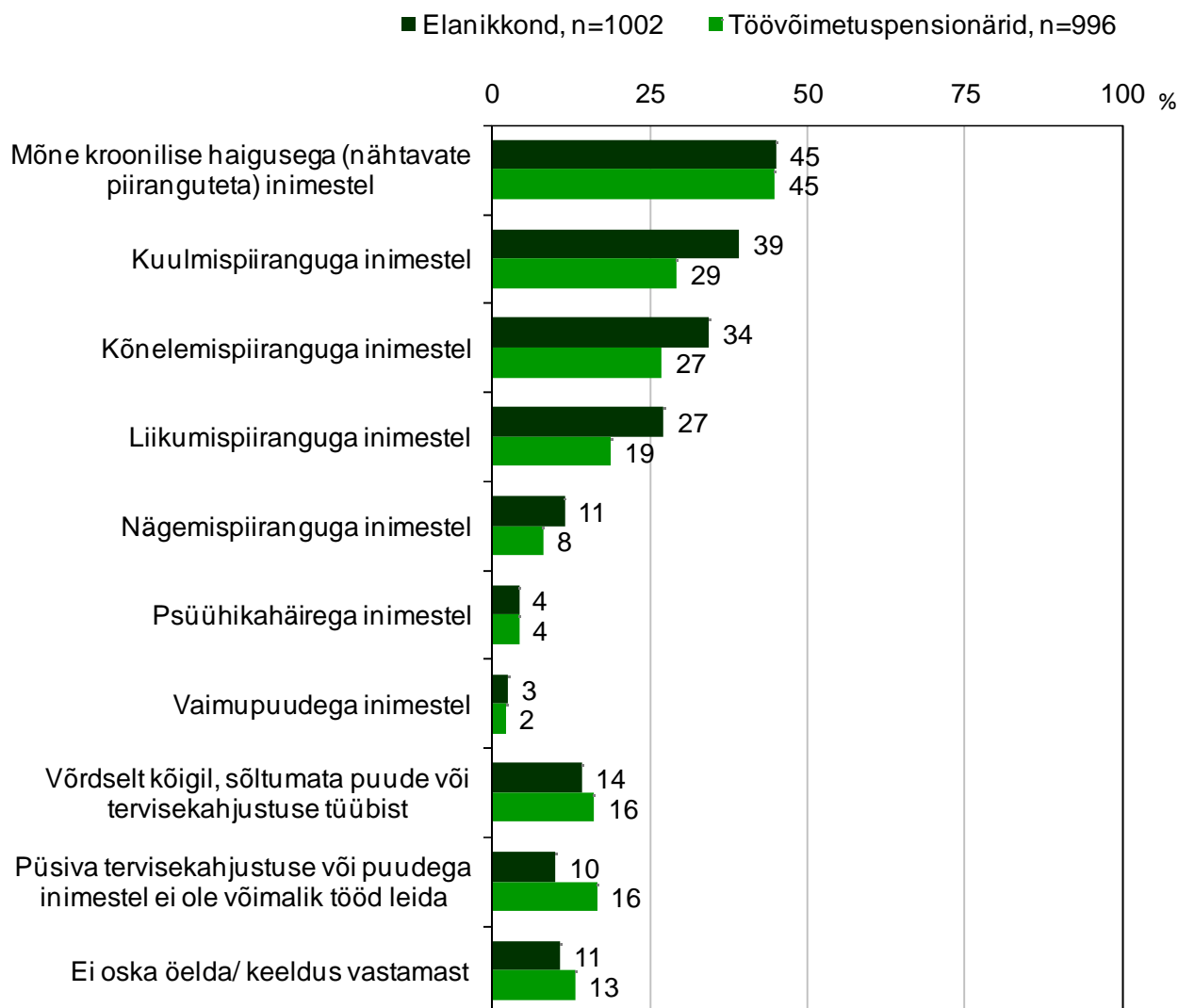
Joonis 15. Hinnangud vähenenud töövõimega inimeste võimalustele ühiskonnaelus osaleda ning seda soodustavatele meetmetele (% , n=kõik vastajad)

6.6 Töövõimekao või puuetega inimeste võimalused tööd leida

Selgitamaks, millisena tajutakse erinevate diagnoosidega töövõimetuspensionäride/puuetega inimeste positsioone tööturul, paluti elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitluses osalenutel etteantud nimekirjast valida kuni kolm gruppi, kel on kõige suurem võimalus leida tööd (Joonis 16).

Joonis 16. Millise püsiva tervisekahjustuse või puuetega inimestel on Teie hinnangul kõige suurem võimalus leida tööd? Kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride hinnangute võrdlus (%) , kuni kolm vastust, n=kõik vastajad)

Nii kogu elanikkonna kui töövõimetuspensionäride hinnangul on kõige paremad võimalused töö leidmiseks **mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimestel** – 45% elanikest ja töövõimetuspensionäridest nimetas seda rühma kolme valiku hulgas. Keskmisest mõnevõrra paremana tajutakse ka **kuulmispiirangutega** inimeste (kolme seas nimetas 39% elanikest ja 29% töövõimetuspensionäridest), **kõnelemispiirangutega** inimeste (vastavalt 34% ja 27%) ning **liikumispiirangutega** inimeste (vastavalt 27% ja 19%) võimalusi. Samas nägemispiirangute, psüühikahäirete või vaimupuuetega inimeste võimalusi töö leidmisel peetakse suhteliselt kasinaks – kolme valiku seas nimetas nägemispiirangutega inimesi 11% elanikest ja 8% töövõimetuspensionäridest, psüühikahäiretega inimesi 4% elanikest ja töövõimetuspensionäridest ning vaimupuuetega inimesi 3% elanikest ja 2% töövõimetuspensionäridest.

Elanikest 14% ja töövõimetuspensionäridest 16% arvab, et võimalused tööd leida on kõigile võrdsed, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist. Võrreldes kogu elanikkonnaga on töövõimetuspensionäride seas veidi enam neid, kelle hinnangul pole puude või püsiva tervisekahjustusega inimestel üldse võimalik tööd leida – nii arvab 10% elanikest ja 16%

töövõimetuspensionäridest. Ligikaudu kümnendik vastajatest ei oma antud küsimuses selget seisukohta.

6.7 Vajadus riigi- ja ühiskonnapoolse toe järele

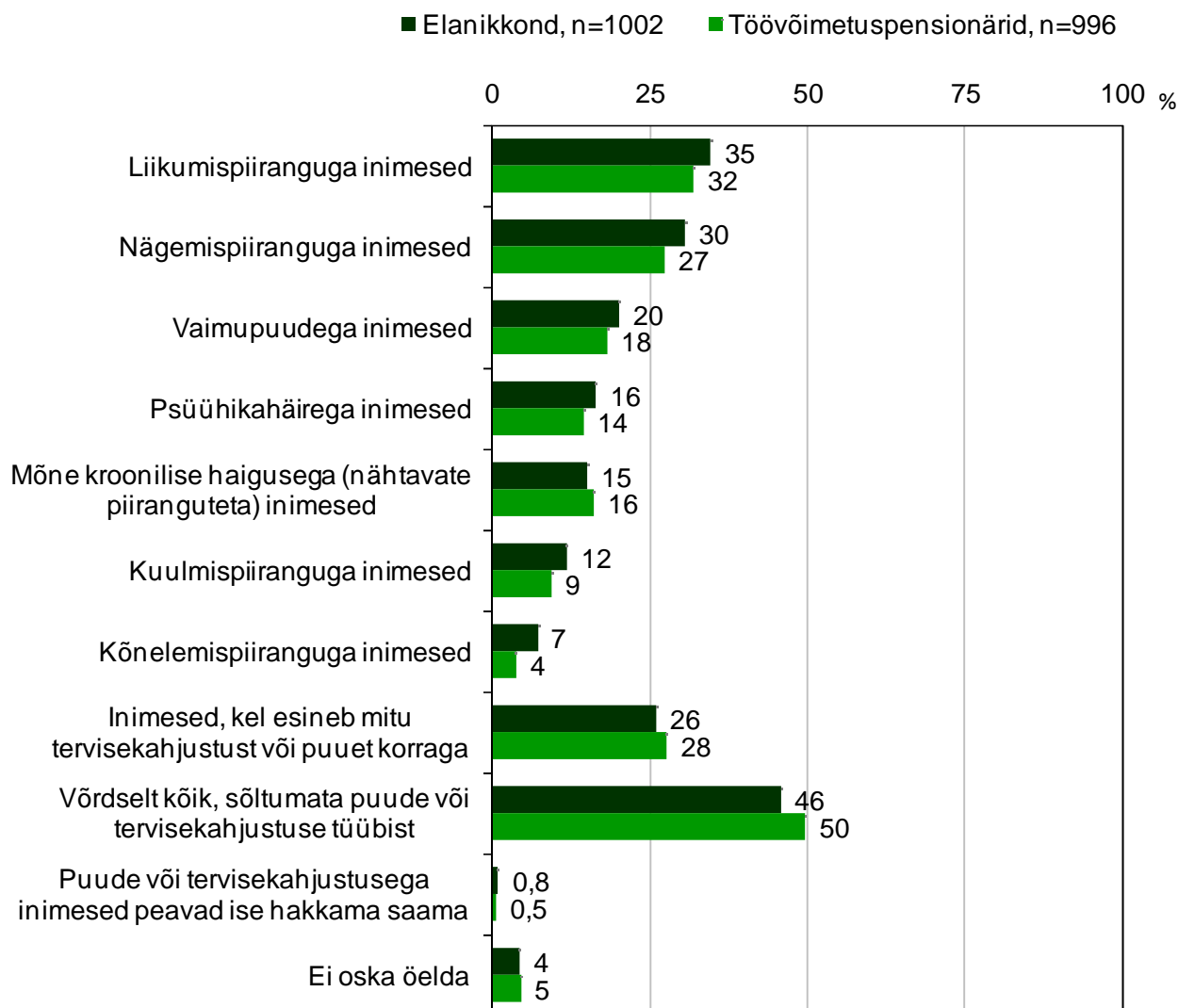
Järgnevalt paluti vastajal anda hinnang, millise püsiva tervisekahjustuse või puuetega inimesed vajavad kõige rohkem riigi ja ühiskonna tuge. Etteantud nimistust oli võimalik valida kuni kolm vastust.

Nii kogu elanikkonna kui töövõimetuspensionäride hinnangul on **vajadus riigi- ja ühiskonnapoolse toe järele kõige suurem liikumiskiirangutega** inimeste (kolme olulisema seas nimetas 35% elanikest ja 32% töövõimetuspensionäridest) ning **nägemiskiirangutega** inimeste (vastavalt 30% ja 27%) puhul. Mõnevõrra harvem nimetati kõige suurema abivajadusega rühmana vaimupuuetega (kolme olulisema seas nimetas 20% elanikest ja 18% töövõimetuspensionäridest), psüühikahäiretega (vastavalt 16% ja 14%), krooniliste haigustega (vastavalt 15% ja 16%) või kuulmiskiirangutega inimesi (vastavalt 12% ja 9%). Kõige harvemini nimetati suurima abivajadusega grupina kõnelemiskiirangutega inimesi (kolme olulisema seas nimetas 7% elanikest ja 4% töövõimetuspensionäridest) (Joonis 17).

Kõigist elanikest 26% ning töövõimetuspensionäridest 28% arvab, et tuge tuleks pakkuda eelkõige neile, kel esineb mitu puuet või tervisekahjustust korraga. **Ligikaudu pooled vastajaist (46% elanikest ja 50% töövõimetuspensionäridest) arvasid, et vajadus riigi ja ühiskonna toe järele on võrdsest suurem kõigis rühmades, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist.**

Vastajaist 1 protsendi arvates peaksid puude või tervisekahjustusega inimesed ise hakkama saama. Selget seisukohta ei omanud 4-5% küsitletutest.

Joonis 17. Millise püsiva tervisekahjustuse või puuetega inimesed vajavad Teie hinnangul kõige rohkem riigi ja ühiskonna tuge? Kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride hinnangute võrdlus (%) , kuni kolm vastust, n=kõik vastajad)

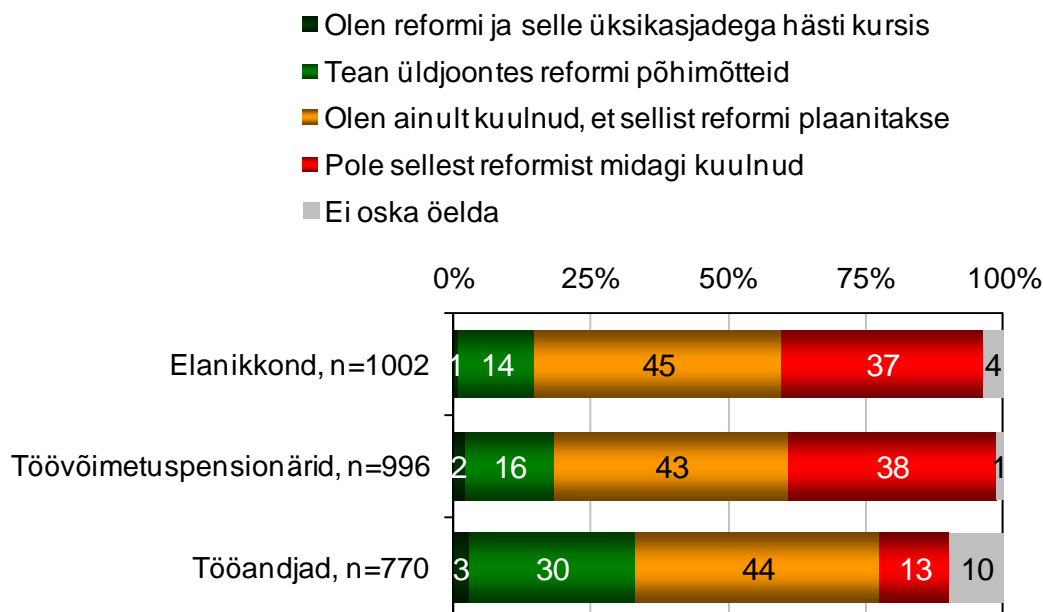

7 Teadlikkus töövõimereformist

Teadlikkust töövõimereformist kaardistati vastajate poolt oma informeeritusele antud üldiste hinnangute kaudu, kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride sihtrühma puhul testiti ka teadlikkust erinevate töövõimereformi aspektide osas.

7.1 Üldine teadlikkus

Töövõimereformiga on kõige paremini kursis tööandjad – **reformist on kuulnud 78% tööandjatest, 60% elanikest ja 61% töövõimetuspensionäridest, sealjuures reformi sisuga kursis olevaks hindab end 33% tööandjatest, 15% elanikest ja 18% töövõimetuspensionäridest** (veapiir 95%-lisel usaldusnivool 2-3%) (Joonis 18).

Joonis 18. Milline on Teie teadlikkus töövõimereformist? (% , n=kõik vastajad)

Koguelanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas on TVR-ist kuulnud inimeste osatähtsus keskmisest kõrgem vanemates vanuserühmades.

TVR-ist kuulnud on keskmisest enam eestikeelsete vastajate seas - seda nii kogu elanikkonna, töövõimetuspensionäride kui ka tööandjate sihtrühmades. Eestikeelsetest elanikest ja töövõimetuspensionäridest on TVR-ist kuulnud 65%, eestikeelsetest tööandjatest 81%; seevastu muukeelsetest elanikest on TVR-ist kuulnud 45%, muukeelsetest töövõimetuspensionäridest 53% ning muukeelsetest tööandjatest 64%. Samas, võttes aluseks reformi põhimõtetest teadlikud vastajad, siis kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas olulised erinevused eesti- ning muukeelsete vastajate teadlikkuses puuduvad (kogu elanikkonnas on TVR-i sisust teadlik 14% eesti- ja 16% muukeelsetest, töövõimetuspensionäride sihtrühmas vastavalt 20% ja 15%). Tööandjate puhul on suhtluskeele mõju ka siinkohal oluline: TVR-i sisust on teadlik 35% eesti- ja 24% muukeelsetest tööandjatest.

Kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas on teadlikkus TVR-ist kõrgeim kõrgharidusega vastajate seas. Tööandjate ning kogu elanikkonna puhul kasvatab teadlikkust ka kokkupuude töövõimetuspensionäridega (elanike puhul: kas töövõimetuspensionäre on tutvusringkonnas; tööandjate puhul: kas neid on asutuses palgatud).

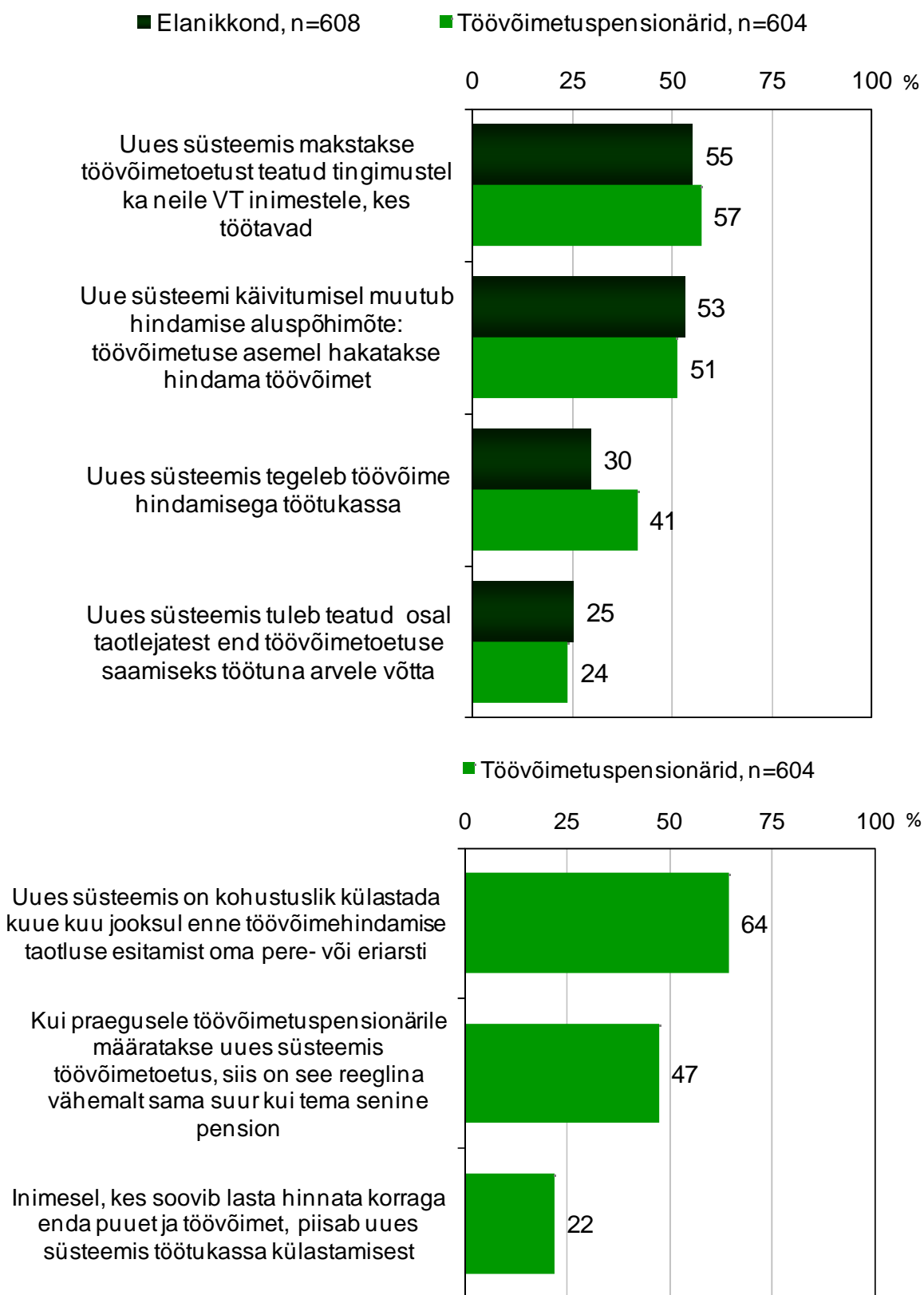
Tööandjate puhul on teadlikkus TVR-ist keskmisest kõrgem avalikus sektoris ning suurema töötajaskonnaga tööandjate seas (v.a 250 või enama töötajaga tööandjad).

7.2 Teadlikkus erinevatest töövõimereformi aspektidest

Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitlustes esitati vastajatele lisaküsimused, selgitamaks välja inimeste tegelikku teadlikkust töövõimereformist. Teadlikkust testiti väitepaaride abil, mis puudutasid töövõimereformi aluspõhimõtteid. Igale vastajale esitati kaks vastandlikku väidet ning paluti öelda, kumb väide on tema arvates tõene (elanikkonnaküsitluses esitati hindamiseks neli väitepaari, töövõimetuspensionäride küsitluses seitse väitepaari). Hinnanguid väitepaaridele paluti vaid nendelt vastajatelt, kes olid töövõimereformist vähemalt kuulnud. Kokku hindas väidete kehtivust 608 vastajat

elanikkonnaküsitluse valimist ning 604 vastajat töövõimetuspensionäride valimist. Joonisel 19 on esitatud erinevate väitepaaride puhul „õige“, st kehtiva väite valinud vastajate osakaalud.

Joonis 19. Hinnangud töövõimereformi puudutavatele väidete kehtivusele (% , n=töövõimereformist teadlikud vastajad)

Kõige kõrgem on töövõimetuspensionäride teadlikkus sellest, et **uues süsteemis on enne töövõime hindamise taotluse esitamist kohustuslik külastada kuue kuu jooksul oma pere- või eriarsti** (64% TVR-ist teadlikest töövõimetuspensionäridest teab). Kuna ka praegu on vajalik enne töövõimetuse taotlemist suhelda oma pere- või eriarstiga, on kõrgem teadlikkus selles osas ootuspärane.

Hindamise aluspõhimõtte muutumisest – **uue süsteemi käivitumisel hakatakse töövõimetuse asemel hindama töövõimet** – on teadlik 53% elanikest ja 51% töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist vähemalt kuulnud). Veidi enam kui pooled TVR-ist kuulnud vastajatest teavad ka seda, et **uues süsteemis makstakse töövõimetoetusi teatud tingimustel ka neile VT inimestele, kes töötavad** (teab 55% elanikest ja 57% töövõimetuspensionäridest).

Mõnevõrra madalam on teadlikkus sellest, millised institutsioonid hakkavad uues süsteemis läbi viima töövõime või puude raskusastme hindamist. **Töötukassa uuest rollist töövõime hindajana** on teadlik 41% töövõimetuspensionäridest (elanikkonnast vastavalt 30%), kuid seda, et **puude raskusastme ning töövõime samaaegseks hindamiseks piisab peale reformi rakendumist töötukassa külastamisest**, teab 22% töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist kuulnud).

Ligikaudu pooled (47%) töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist kuulnud) arvavad, et **kui praegusele töövõimetuspensionärile määratakse uues süsteemis töövõimetoetus, on see reeglina vähemalt sama suur kui tema senine pension**. Kõige harvemini olid töövõimetuspensionärid ja ülejäänud elanikud teadlikud sellest, et **uues süsteemis tuleb teatud osal taotlejatest end töövõimetoetuse saamiseks töötuna arvele võtta** – seda teab 25% kõigist elanikest ja 24% töövõimetuspensionäridest (kes on TVR-ist kuulnud).

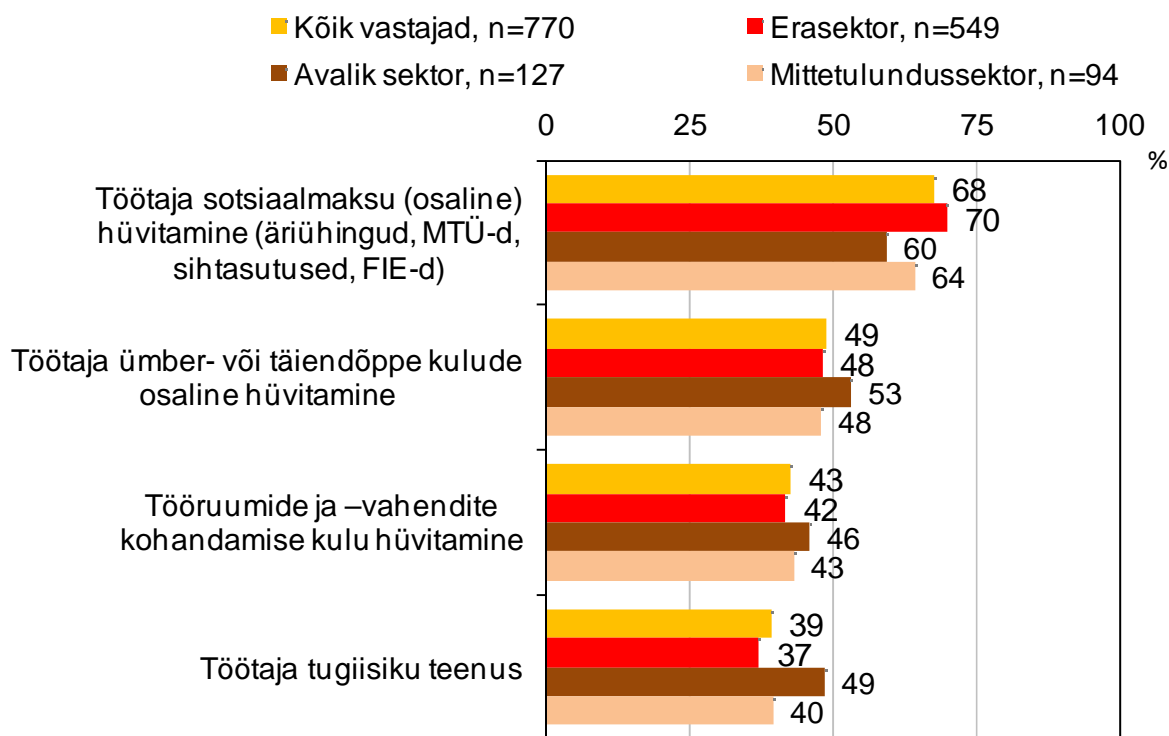
Eelnevalt nägime, et TVR-ist kuulnud vastajatest hindas end reformi põhimõtetest teadlikuks 25-30%. Vaadates väitepaaridele antud hinnanguid, võib tõdeda, et tegelik teadlikkus on mõnevõrra kõrgem: üldjoontes teab reformi põhimõtteid 40-50% neist vastajatest, kes on TVR-ist kuulnud. Mõnevõrra madalam on teadlikkus töötukassa uuest rollist töövõime hindajana, nn „ühe-ukse“ poliitikast (puude ja töövõime samaaegseks hindamiseks piisab töötukassa külastamisest) ning sellest, et toetuste saamiseks on teatud osal töövõimetuspensionäridest vajalik end uues süsteemis töötuna arvele võtta.

7.3 Tööandjate teadlikkus riigipoolsetest toetavatest meetmetest

2/3 tööandjatest on teadlik, et töövõimetuspensionäri töölevõtmisel on võimalik taotleda **töötaja sotsiaalmaksu (osalist) hüvitamist** (sotsiaalmaksu hüvitamist on võimalik taotleda vaid äriühingutel, MTÜ-del, SA-del ja FIE-del). Ligikaudu pooled vastanutest on kuulnud ka **töötaja ümber- või täiendõppe kulude osalise hüvitamise võimalusest**, 43% on kuulnud **tööruumide ja -vahendite kohandamise kulude hüvitamise võimalusest** ning 39% **töötaja tugiisiku teenusest** (Joonis 20).

Avaliku sektori vastajad on keskmisest sagedamini teadlikud sellest, et riik pakub VT töötajatele tugiisiku teenuse võimalust. Ülejäänud toetustest/teenustest oli avaliku-, era- ja mittetulundussektori tööandjate teadlikkus suhteliselt sarnane.

Joonis 20. Töötajate teadlikkus riigipoolsetest toetavatest meetmetest vähenenud töövõimega inimeste värbamisel (% , n=kõik vastajad)

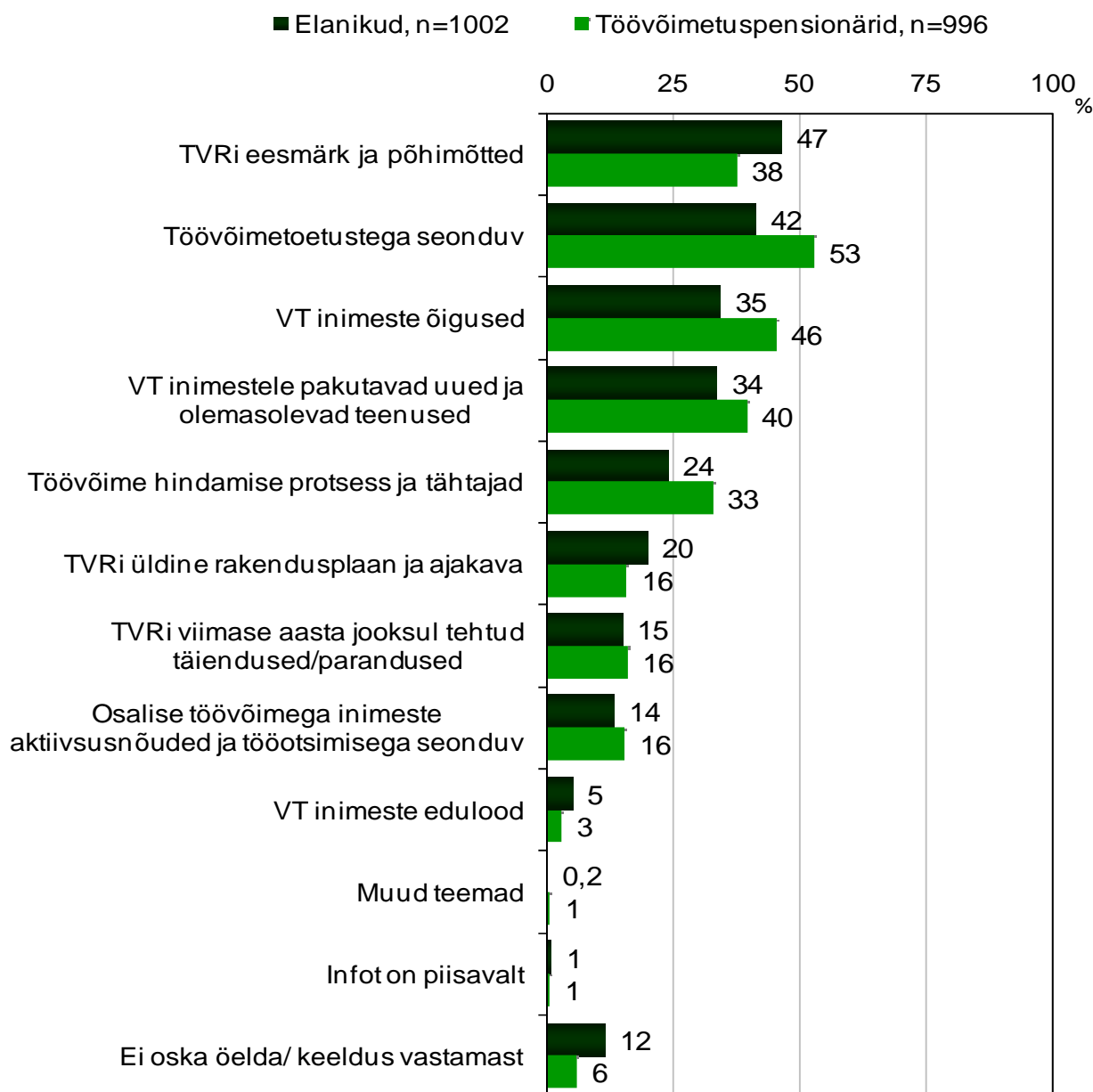

7.4 Infovajadus

Ootuspäraselt on töövõimetus pensionäride huvi töövõimereformi kohta teabe saamise osas kogu elanikkonnaga võrreldes kõrgem (Joonis 21).

Kolme olulisema teema seas, mille kohta peaks TVR-ga seoses eelkõige infot jagama, nimetati elanikkonnaküsitluses kõige sagedamini **TVR-i eesmärki ja põhimõtteid** (47%) ning **töövõimetoetustega seonduvat** (42%). Töövõimetus pensionärid nimetasid **töövõimetoetusi** samuti sageli ühena enam huvipakkuvatest teemadest (53%), kuid huvi oli kõrge ka **VT inimeste õiguste** (46%) ning **VT inimestele pakutavate uute ja olemasolevate teenuste vastu** (40%). TVR-i eesmärgid ja põhimõtted asetuvad töövõimetus pensionäride hinnangute alusel enam huvipakkuvate teemade seas alles neljandale kohale. Võrreldes kogu elanikkonnaga huvitusid töövõimetus pensionärid enam töövõime hindamise protsessi ja tähtaegade kohta teabe saamisest (elanikest 24%, töövõimetus pensionäridest 33%). Ülejäänud teemade – TVRi üldine rakendusplaan/ajakava, viimase aasta jooksul TVR-i tehtud täiendused, osalise töövõimega inimeste aktiivsused, VT inimeste edulood – suhtes oli huvi madalam nii kogu elanikkonnas kui ka töövõimetus pensionäride sihtrühmas.

Joonis 21. Milliste TVR-i puudutavate teemade kohta peaks Teie hinnangul eelkõige infot jagama, kogu elanikkonna ja töövõimetuspensionäride hinnangute võrdlus
(kuni kolm teemat, %, n=kõik vastajad)

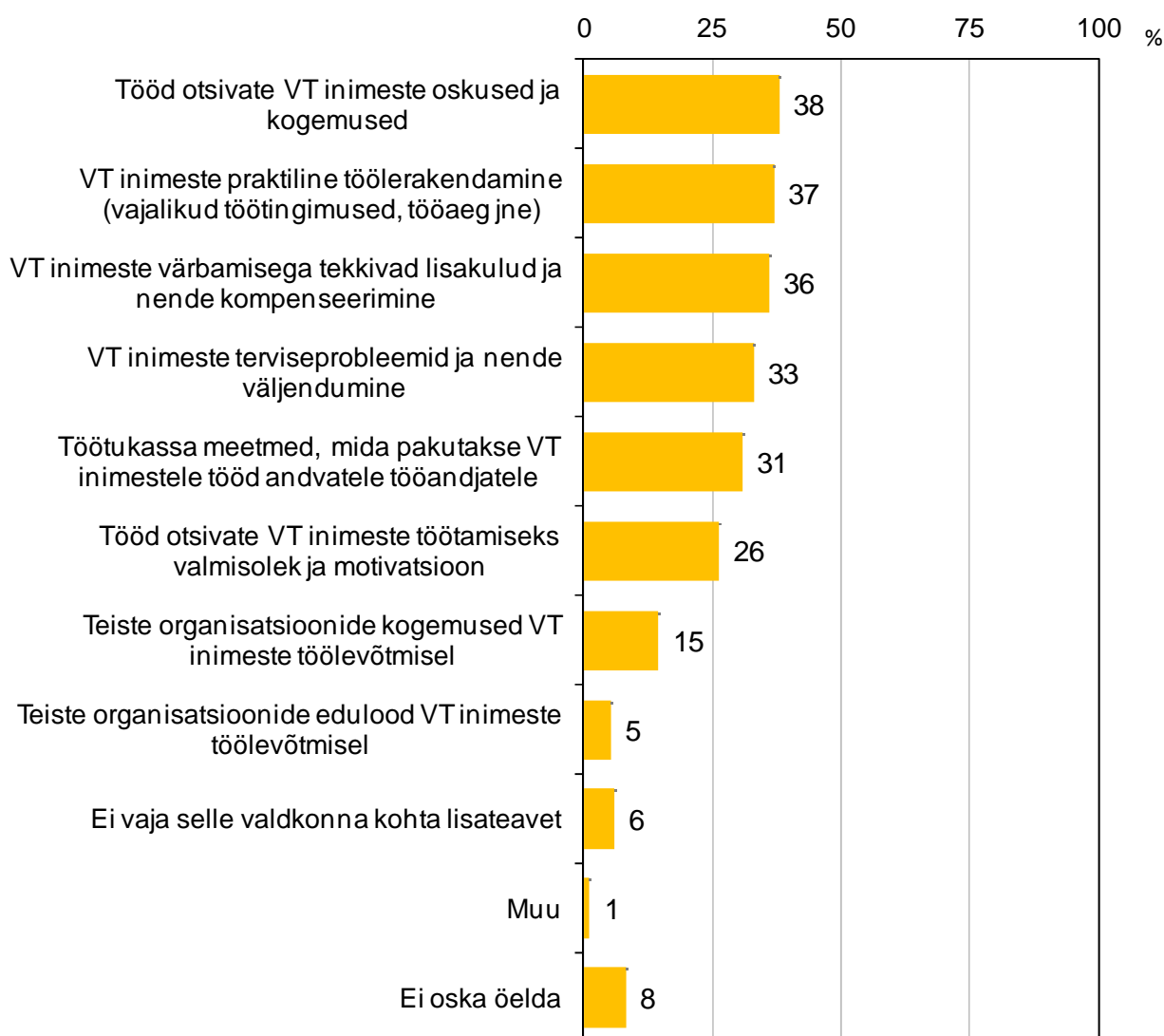

Elanikkonnaküsitlus näitas, et inimesed, kes reformist kuulnud pole, sooviksid saada teavet eelkõige TVR-i eesmärgi/põhimõtete ja toetuste kohta (või ei oska ühtegi konkreetset teemat esile tuua), samas kui TVR-ist kuulnud vastajate infovajadus on laiem. Nii näiteks on reformist teadlike inimeste seas keskmisest kõrgem huvi VT inimestele pakutavate uute ja olemasolevate teenuste ning töövõime hindamise protsessi/tähtaegade kohta teabe saamise suhtes. Töövõimetuspensionäride küsitlus näitas, et VT inimeste õiguste temaatika pakub rohkem huvi reformist väheinformeeritud töövõimetuspensionäridele, samas kui töövõime hindamise protsessi/tähtaegadega ning osalise töövõimega inimeste aktiivsuseõuete/töötamisega seonduvatest teemadest huvituvad eeskätt reformist paremini informeeritud töövõimetuspensionärid.

Tööandjatel paluti etteantud nimekirjast valida teemad, mille kohta nad eelkõige infot vajaksid, et kaaluda VT inimeste palkamist. Selgelt eristuvaid teemasid, mille suhtes tööandjate infovajadus oleks oluliselt kõrgem, esile ei kerkinud. Võrdsest sageli nimetasid

töandjad olulisemate teemade seas **tööd otsivate VT inimeste oskusi ja kogemusi** (kolme olulisema teema seas nimetas 38%), **VT inimeste praktilist töölerakendamist** (37%) ning **VT inimeste värbamisega tekkivaid lisakulusid ja nende kompenseerimist** (36%). Ligikaudu kolmandik töandjatest nimetas olulisemate teemade seas ka **VT inimeste terviseprobleeme ja nende väljendumist** (33%) ning **töötukassa-poolseid toetavaid meetmeid töandjatele** (31%). Harvem pakkus töandjatele huvi tööd otsivate VT inimeste töötamiseks valmisolek ja motivatsioon (26%), teiste organisatsioonide kogemused VT inimeste töölevõtmisel (15%) ning sellekohased edulood (5%). Üldse ei soovi VT inimeste palkamise kohta lisateavet saada 6% töandjatest (Joonis 22).

Joonis 22. Milliste teemade kohta vajavad töandjad eelkõige infot, et kaaluda vähenenud töövõimega inimeste palkamist (kuni kolm teemat, %, n=kõik vastajad)

7.5 Eelistatud infokanalid

Järgnevalt paluti vastajail nimetada kuni kolm olulisemat infokanalit, millest eelistatakse saada infot töövõimereformi kohta. Erinevatele sihtrühmadele esitatud infokanalite nimekirjad olid erinevad, mistõttu täpsete võrdluste tegemine sihtrühmade vahel pole võimalik.

Võrreldes kogu elanikkonna ning tööandjatega nimetasid töövõimetuspensionärid kokkuvõttes rohkem erinevaid infokanaleid, mis annab tunnistust nende suuremast huvist antud teema vastu. Kõigis sihtrühmades nimetati kõige sagedamini eelistatud teabekanalina **massimeediat**. Järgmisteks enam eelistatud teabekanaliteks olid töövõimetuspensionäride sihtrühmas **personaalne kiri sotsiaalkindlustusametilt** (31%) ning **otsepostituse teel saadetavad infomaterjalid** (25%), elanikkonna sihtrühmas **sotsiaalmeedia** (23%), tööandjate sihtrühmas aga **ametkondade veebilehed** (38%) ning **tööandjatele suunatud meedia** (34%). (Tabel 8).

Tabel 8. Millistest infokanalitest Te eelistaksite saada infot töövõimereformi kohta (kuni kolm olulisemat infokanalit, %, n=kõik vastajad)

	Elanik- kond, n=1002	Töövõimetus- pensionärid, n=996	Töö- andjad, n=770
Massimeedia	84%	78%	44%
Sotsiaalmeedia	24%	15%	9%
Ametkondade (SoM, SKA või TK) veebilehed	19%	18%	38%
TK või SKA infotelefon	18%	9%	21%
Otsepostituse teel saadetavad infomaterjalid	15%	25%	15%
Töövahendusportaalid	15%	3%	11%
Infotahvlid/materjalid arsti ootesaalis	9%	7%	
Temaatilised infopäevad	8%	5%	
Välireklaamid	7%	1%	3%
Infotahvlid/materjalid minu kodukohas	6%	2%	
Teavitus kohalikes teenindustevõtetes ja asutustes	6%	3%	
Teavitus kohalikel meelelahutusüritustel	1%	0%	
Personaalne kiri SKA-lt		31%	
KOV, sh sotsiaaltöötajad		16%	
Teavitus TK-s või SKA-s kohapeal		15%	
Tervisekahjustuse või puudega in-dele suunatud väljaanded		9%	
Minu tervisekahjustuse või puude esindusorg.		6%	
EPIK või maakondlikud kojad		5%	
Tööandjatele suunatud meedia			34%
Infopäevad/koolitused tööandjatele			24%
Tööandjatele suunatud konverentsid, seminarid jt.			12%
Tööandjate katusorganisatsioonid/ ühendused			8%
Muu infokanal	1%	1%	1%
Ei soovi sellekohast teavet üldse saada	7%	1%	3%
Ei oska öelda/ keeldus vastamast	1%	1%	4%

Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas olid sotsiaalmeedia, ametkondade veebilehed ja töövahendusportaalid eelistatud teabekanaliteks esmajoones nooremate vastajate jaoks. Elanikkonnaküsitluse andmetel eelistavad muukeelsed inimesed eestikeelsete elanikega võrreldes sagedamini teabekanalitena sotsiaalmeediat või töövahendusportale, harvemini aga ametkondade veebilehti või temaatilisi infopäevi avalikkusele. Ka töövõimetuspensionäride tulemuste baasil ilmsel, et muukeelsete töövõimetuspensionäride seas on keskmisest vähem neid, kes eelistaksid saada teavet ametkondade veebilehekülgedelt; samuti mainiti muukeelses sihtrühmas eelistatud teabekanalina keskmisest harvemini KOV-e. Keskmisest enam oli muukeelsete töövõimetuspensionäride seas neid, kes eelistasid saada teavet personaalse kirja või otsepostituse teel.

Avaliku sektori tööandjate jaoks on kõige eelistatumaks infokanaliks ametkondade veebilehed ja infopäevad/koolitused tööandjate jaoks, samas kui erasektori tööandjad eelistavad enamjaolt teavet saada massimeedia ja tööandjatele suunatud meedia vahendusel, millele järgneb teabe saamine ametkondade veebilehtedelt. Mittetulundussektori tööandjate jaoks on kõige eelistatum teabekanal samuti massimeedia, millele järgnevad ametkondade veebilehed.

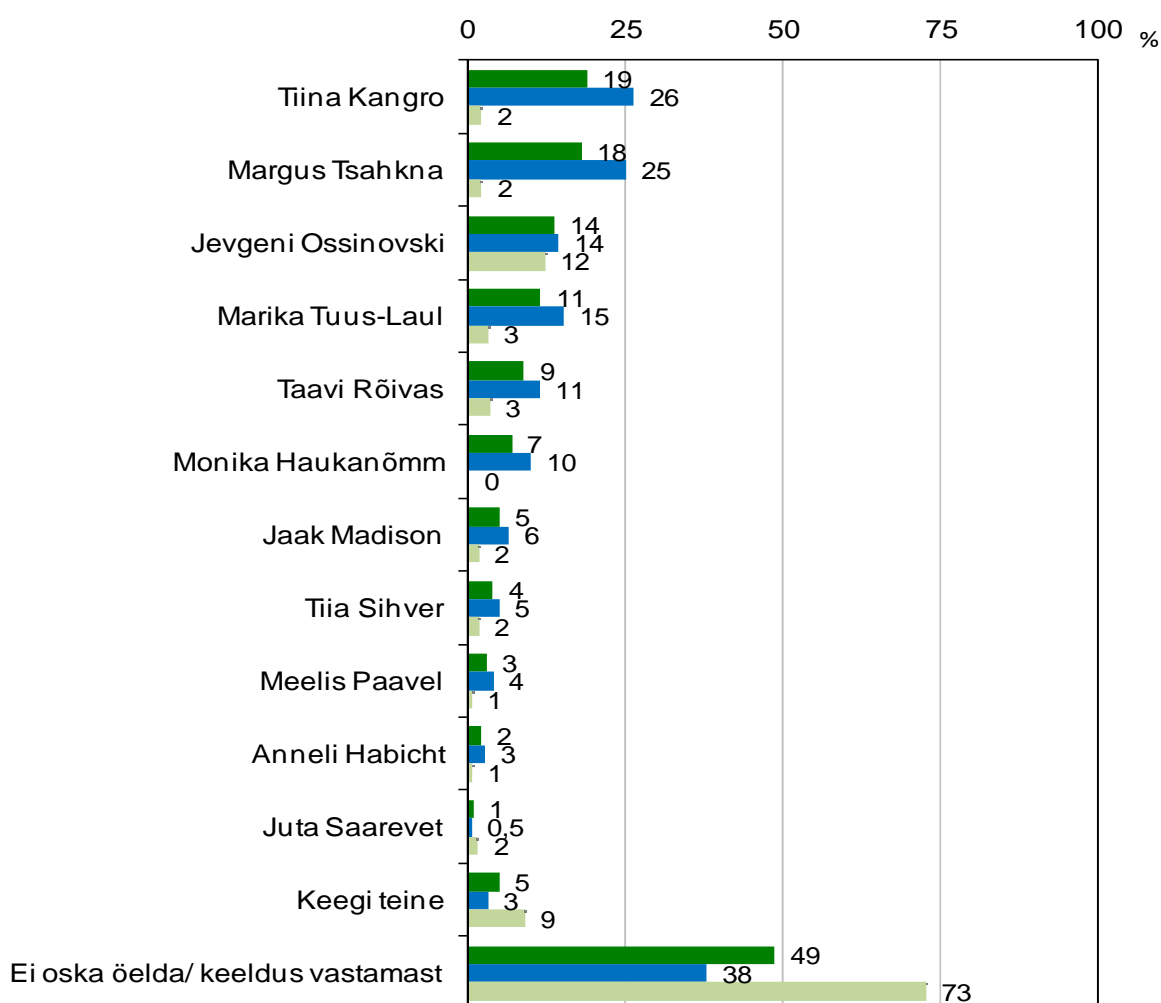
Töövõimetuspensionäride küsitluses esitati küsimus ka selle kohta, kas vastaja vajab oma terviseprobleemi või tegevuspiirangu tõttu abi info saamiseks. Töövõimetuspensionäridest 8% tunnistas, et vajab info saamiseks abivahendeid või kõrvalist abi. Enamasti vajatakse abi tekstidest arusaamisel või teksti ettelugemise näol.

7.6 Kõneisikud

Selgitamaks, kes on kõneisikud, kelle arvamust töövõimereformi osas peavad töövõimetuspensionärid kõige usaldusväärsemaks, paluti antud sihtrühma kuuluvail vastajail, kes olid TVR-ist kuulnud, valida etteantud nimekirjast kuni kolm nime. Soovi korral oli vastajal võimalus nimekirja ka omalt poolt täiendada (Joonis 23).

Joonis 23. Kes on Teie jaoks töövõimereformi teemadel kolm peamist arvamusiidrit, kelle sõna Te usaldate? (% , n=töövõimetuspensionärid, kes on töövõimereformi läbiviimisest kuulnud)

■ Kõik vastajad, n=604 ■ Eestikeelsed vastajad, n=420 ■ Muukeelsed vastajad, n=184

Kõige sagedamini nimetati kolme kõige usaldusväärsema kõneisiku seas Hooldajate Liidu juhti ning ajakirjanikku **Tiina Kangrot** (19%) ning sotsiaalkaitseministrit **Margus Tsahknat** (18%). Järgnesid tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski (14%), Riigikogu liige Marika Tuus-Laul (11%) ning peaminister Taavi Rõivas (9%).

Eestikeelsed küsitletud nimetasid kõige sagedamini usaldusväärsete kõneisikute seas Tiina Kangrot (26%) ning Margus Tsahknat (25%), muukeelsed vastajad Jevgeni Ossinovskit (12%).

Pooled töövõimetuspensionäridest ei osanud valida ühtegi konkreetset isikut, keda nad töövõimereformi teemadel usaldavad. Eestikeelsetest töövõimetuspensionäridest ei osanud ühtegi nime valida 38%, muukeelsetest 73%.

7.7 Usaldus institutsioonide vastu

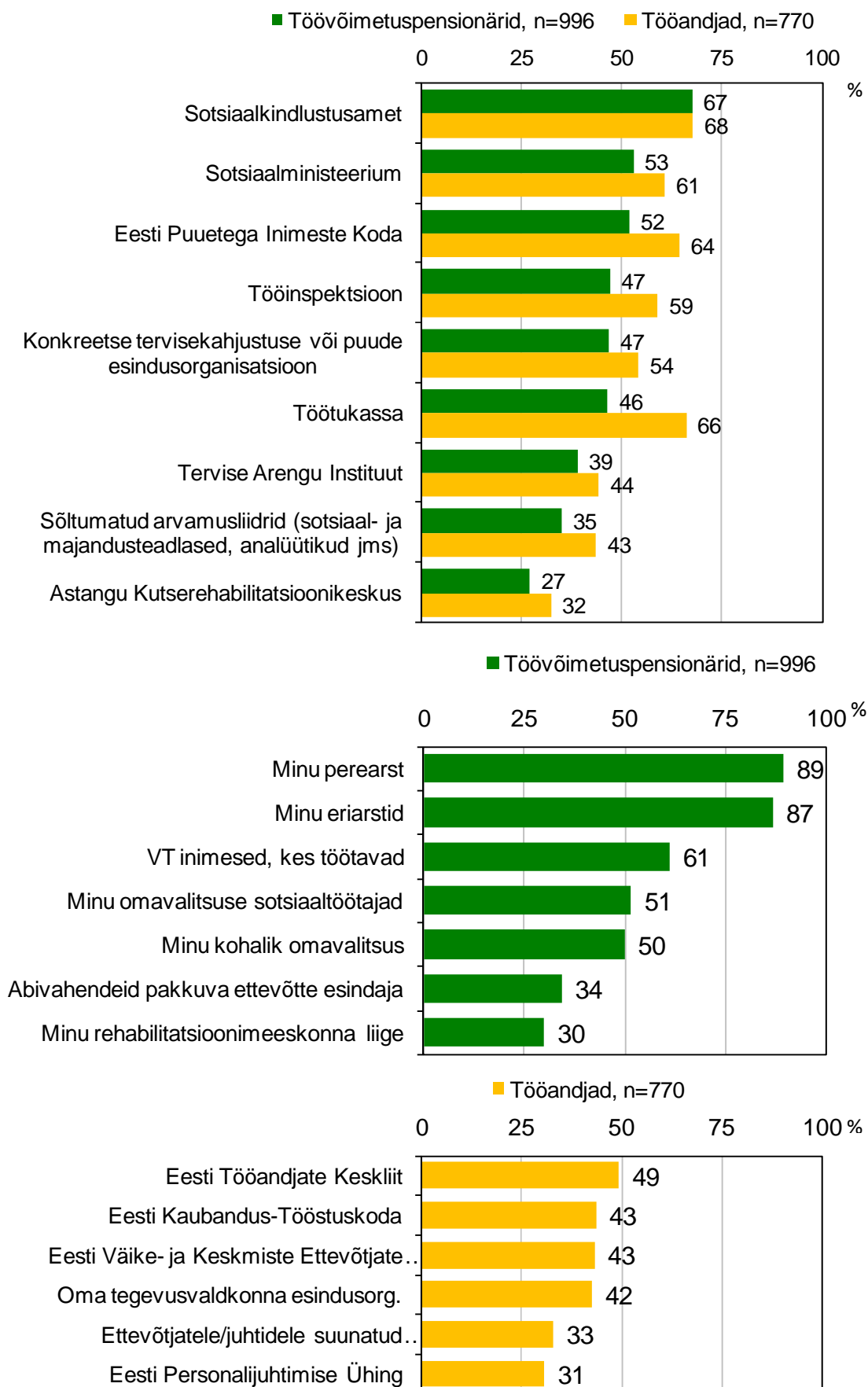
Töövõimetuspensionäridel ning tööandjatel paluti hinnata ka erinevate institutsioonide usaldusväärset infoallikatena töövõimereformi kohta teabe jagamisel.

Töövõimetuspensionärid peavad kõige usaldusväärsemaks oma **perearsti või eriarste** (täielikult/pigem usaldab 87-89%), järgnevad **sotsiaalkindlustusamet** (67%) ja **teised vähenenud töövõimega inimesed, kes töötavad** (61%) (Joonis 24).

Tööandjad usaldavad eelkõige **teiste ettevõtjate kogemusi** või siis **vahetult töövõimereformi läbiviimisega seotud institutsioone**: VT inimesi palganud ettevõtjaid usaldab 71%, sotsiaalkindlustusametit 68%, töötukassat 66% ning sotsiaalministeeriumi 61%.

Madala usaldusnäiduga institutsioonide puhul on enamasti põhjuseks hinnangu andmata jätnud vastajate kõrge osatähtsus, mis tuleneb tõenäoliselt vähesest kokkupuutest ning teadlikkusest antud institutsioonist. Siiski eristus ka teatud hulk institutsioone, mille puhul mitteusaldajate osakaal oli samuti küllaltki suur. Ebausaldusväärseks pidasid töövõimetuspensionärid kõige sagedamini töötukassat (25% ei usalda), KOV-e (20%), sotsiaalministeeriumi (16%), sõltumatuid aramusliidreid (15%) ning KOV-ide sotsiaaltöötajaid (14%); tööandjad aga ettevõtjatele ja juhtidele suunatud meediaväljaandeid (19%) ning sõltumatuid aramusliidreid (14%).

Joonis 24. Mil määral usaldate töövõimereformi puudutava info saamisel järgmisi institutsioone ja infokanaleid, töövõimetuspensionäride ja tööandjate hinnangute võrdlus (hinnangu „täiesti usaldan“ või „pigem usaldan“ andnud vastajate %, n=kõik vastajad)

8 Suhtumine töövõimereformi

Suhtumist töövõimereformi kaardistati nii (1) töövõimereformile antud üldise hinnangu kaudu kui ka (2) töövõimereformi erinevate aspektide tulemuslikkuse hindamise kaudu. Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitluses osalenutel paluti anda hinnang ka sellele, kui suurel määral töövõimereformi elluviimine vastaja ning tema lähedaste elu järgnevatel aastatel mõjutab.

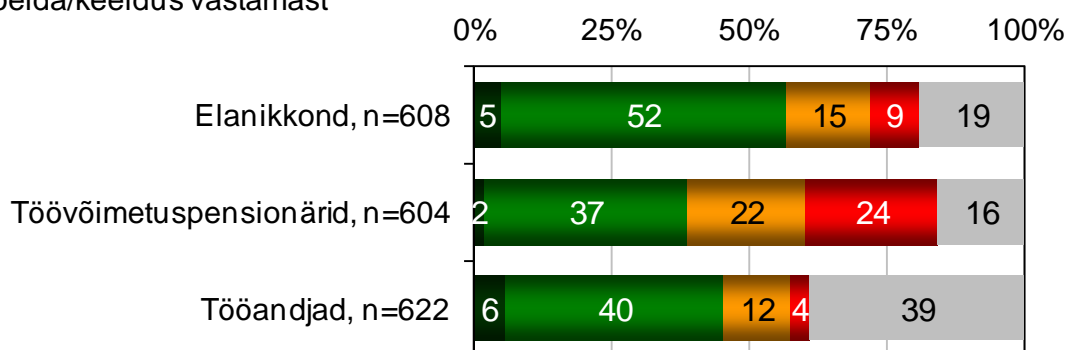
8.1 Üldine hinnang töövõimereformile

Üldise hinnangu töövõimereformile andsid vastajad, kes olid reformist teadlikud, st sellest vähemalt kuulnud. **Töövõimesüsteemi reformimist pooldab 72% elanikest, 60% töövõimetuspensionäridest ning 57% tööandjatest, kes on TVR-ist kuulnud.** Tööandjate puhul on madalam tulemus tingitud ka ilma kindla seisukohata vastajate kõrgest osatähtsusest – 39% tööandjatest, 19% kogu elanikkonnast ning 16% töövõimetuspensionäridest (kes olid TVR-ist kuulnud) ei osanud oma suhtumist TVR-i hinnata (Joonis 25).

TVR-i elluviimist selle praegusel kujul pooldab 5% elanikest, 2% töövõimetuspensionäridest ja 6% tööandjatest. Kõige enam toetust leidis seisukoht, mille kohaselt **on TVR küll õige algatus, kuid seda tuleks täiustada**: nii arvas 52% elanikest, 37% töövõimetuspensionäridest ja 40% tööandjatest. Vastuseis praegusele töövõimereformile ning süsteemi reformimisele üldse oli kõige tugevam töövõimetuspensionäride seas, kellest 24% ei näinud vajadust praeguse süsteemi reformimiseks ning 22% soovitas loobuda reformist selle praegusel kujul.

Joonis 25. Milline on Teie üldine suhtumine töövõimereformi (% , n=töövõimereformist teadlikud vastajad)

- Töövõimereform on õige algatus ning tuleb praegusel kujul ellu viia
- Töövõimereform on õige algatus, kuid seda tuleb täiustada
- Töövõimesüsteem vajab küll reformimist, kuid töövõimereformist selle praegusel kujul tuleb loobuda
- Praegu kehtivat töövõimesüsteemi ei ole põhjust muuta
- Ei oska öelda/keeldus vastamast

Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride küsitlused näitasid, et keskmisest negatiivsemalt suhtuvad töövõimesüsteemi reformimisse muukeelsed inimesed.

Vastajate seas, kes on TVR-ist väheteadlikud või keda reform isiklikult ei puuduta, on ootuspäraselt enam neid, kes oma üldist suhtumist TVR-i hinnata ei oska. Elanikkonna küsitlus näitas, et võttes aluseks vaid sisulise hinnangu andnud vastajad, suhtusid TVR-i põhimõtetest teadlikud inimesed reformi isegi veidi negatiivsemat kui inimesed, kes olid reformi läbiviimisest ainult kuulnud. Töövõimetuspensionäride tulemuste baasil sama kinnitada ei saa: TVR-i negatiivselt suhtujaid oli nii TVR-i põhimõtetest teadlike kui ka reformist ainult kuulnud vastajate seas enam-vähem võrdselt. Siiski arvavad reformist pealiskaudselt informeeritud töövõimetuspensionärid sagedamini, et töövõimesüsteem ei vaja üldse reformimist, samas kui reformi põhimõtete kursis olevad töövõimetuspensionärid arvavad pigem, et töövõimesüsteem vajab küll reformimist, kuid planeeritav reform selle praegusel kujul ei sobi.

8.2 Hinnangud töövõimereformi tulemuslikkusele

Uurimaks, milliseks peetakse töövõimereformi laiemat mõju ning tulemuslikkust, esitati TVR-ist teadlikele vastajatele hindamiseks üheksa väidet.

Töövõimereformi mõju ning tulemuslikkust hindasid sihtrühmade võrdluses kõige negatiivsemalt töövõimetuspensionärid, samas kui tööandjate seas oli arvukalt vastajaid, kes TVR-i tulemuslikkust puudutavaid väiteid hinnata ei osanud (Tabel 9).

Tabel 9. Nõustumine töövõimereformi puudutavate väidetega (% , n=töövõimereformist teadlikud vastajad)**

	Elanikkond, n=608		Töövõimetuspensionärid, n=604		Tööandjad, n=622	
	Nõus	Ei nõustu	Nõus	Ei nõustu	Nõus	Ei nõustu
Positiivsed väited						
TVR aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid	65%	19%	50%	31%	51%	20%
TVR motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima	58%	20%	49%	30%	47%	17%
TVR-i tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha	52%	27%	36%	43%	46%	18%
Pikaajalises plaanis väheneb tänu TVR-le surve sotsiaalsüsteemile ning kasvab riigi maksutulu	48%	23%	42%	25%	43%	18%
TVR-i väljatöötamisel on erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud	27%	40%	20%	52%	18%	31%
Negatiivsed väited						
TVR toob vähenenud töövõimega inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu	52%	19%	65%	13%		
TVR tähendab suuremale osale vähenenud töövõimega inimestest kaotust sissetulekus	52%	18%	64%	15%		
Ametkondadel (nt SoM, SKA, TK) puudub pädevus TVR-i edukaks rakendamiseks	49%	22%	55%	19%	32%	24%
TVR halvendab suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse	26%	47%	42%	37%	13%	48%

** Tabelis on sinise värviga tähistatud võrreldavatest rühmadest oluliselt kõrgem tulemus, kollase värviga oluliselt madalam tulemus (95% usaldusnivoo).

Töövõimereformi positiivseteks mõjudeks peetakse eelkõige seda, et see **aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid** (nõus 65% elanikest, 50% töövõimetuspensionäridest ja 51% tööandjatest). Vastajaid, kes arvasid, et TVR tööjõupuuduse lahendamisele kaasa ei aita, oli kõige enam töövõimetuspensionäride seas (19% elanikest, 31% töövõimetuspensionäridest ja 20% tööandjatest).

Ligikaudu pooled küsitletutest nõustusid ka sellega, et **TVR motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima** (nõus 58% elanikest, 49% töövõimetuspensionäridest ja 47% tööandjatest). Seda, et TVR ei suurenda VT inimeste motivatsiooni tööd otsida, arvas 20% elanikest, 30% töövõimetuspensionäridest ja 17% tööandjatest.

VT inimeste tööhõive suurenemise osas on samuti kõige kriitilisemad töövõimetuspensionärid: väitega, mille kohaselt **leiab TVR-i tulemusena senisest rohkem VT inimesi endale töökoha**, nõustub 52% elanikest ja 46% tööandjatest, kuid vaid 36% töövõimetuspensionäridest. Väitega polnud nõus 27% elanikest, 18% tööandjatest ja 43% töövõimetuspensionäridest.

Selles osas, kas TVR aitab kaasa sotsiaalsüsteemi jätkusuutlikkusele, olid sihtrühmade arvamused kõige sarnasemad: elanikest 48%, töövõimetuspensionäridest 42% ning tööandjatest 43% uskus, et **tänu TVR-le väheneb pikaajalises plaanis surve sotsiaalsüsteemile ja kasvab riigi maksutulu**. Väitega ei nõustunud 23% elanikest, 25% töövõimetuspensionäridest ja 18% tööandjatest.

Märkimisväärne osa küsitletutest pole rahul huvirühmade kaasamisega senises reformi väljatöötamise protsessis: vaid 27% elanikest, 20% töövõimetuspensionäridest ja 18% tööandjatest nõustub, et **TVR-i väljatöötamisel on erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud**. Vastupidisel seisukohal on 40% elanikest, 52% töövõimetuspensionäridest ja 31% tööandjatest.

Ligikaudu 2/3 töövõimetuspensionäridest ja pool kogu elanikkonnast arvab, et TVR toob üldjuhul VT inimestele senisest rohkem lisakohustusi, vähendades samas nende sissetulekuid (tööandjatele antud väidete osas hinnanguid ei küsitud). Töövõimetuspensionäridest arvab 65%, et **TVR toob VT inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu** (elanikest vastavalt 52%) ning 64% eeldab, et **TVR tähendab suuremale osale VT inimestest kaotust sissetulekus** (elanikest vastavalt 52%). Väidetega mittenõustujaid oli kummaski sihtrühmas 13-19%.

Ametkondade pädevuses TVR-i edukal rakendamisel kahtles 55% töövõimetuspensionäridest, 49% elanikest ja 32% tööandjatest. Inimesi, kes pidasid ametkondi piisavalt pädevateks, oli võrreldavates sihtrühmades 19-24%.

Elanikud ja tööandjad usuvad, et TVR pigem ei halvenda suhtumist VT inimestesse, kuid töövõimetuspensionärid ise on selles osas kahtlevad. Seda, et **TVR halvendab suhtumist VT inimestesse**, arvab 42% töövõimetuspensionäridest, 26% elanikest ja 13% tööandjatest; väitega ei nõustu 37% töövõimetuspensionäridest, 47% elanikest ja 48% tööandjatest.

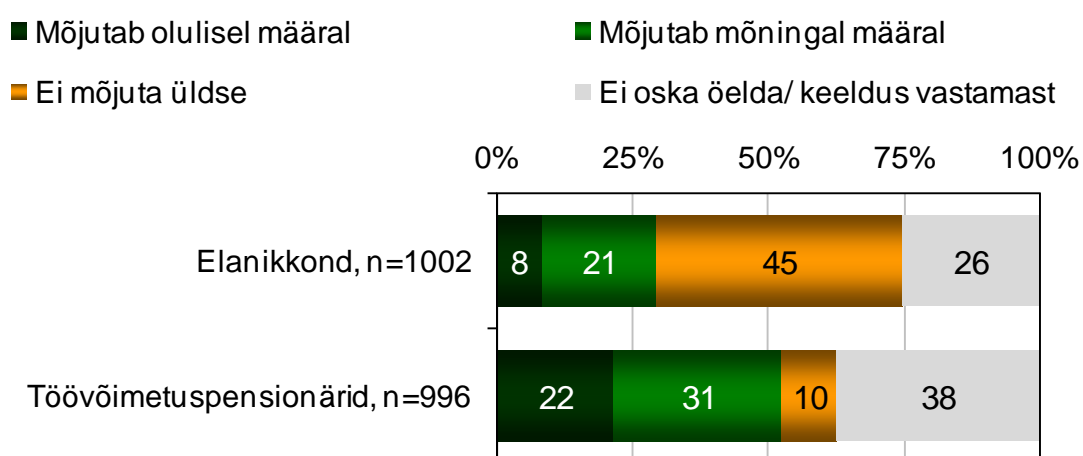
Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on TVR-i tulemuslikkuse osas keskmisest kriitilisemad muukeelsed küsitletud, keskmisest positiivsemad aga alla 30-aastased. 50-aastased ning eakamad töövõimetuspensionärid muretsevad keskmisest enam sissetulekute vähenemise üle, samas kui TVR-i positiivses mõjus motiveerida VT inimesi tööd otsima kahtlevad keskmisest sagedamini 70-80% töövõimekaoga inimesed.

Eelnev näitab, et töövõimetuspensionärid seostavad surve vähenemist sotsiaalsüsteemile eelkõige toetusesaajate ringi koomaletõmbamise ning toetuste vähendamisega, omamata sealjuures suurt usku vähenenud töövõimega inimeste tööhõive suurenemisse. Negatiivne suhtumine TVR-i on seega tingitud praeguste töövõimetuspensionäride toimetuleku oodatavast halvenemisest.

8.3 Töövõimereformi mõju

Lisaks TVR-i laiema mõju hindamisele kaardistati elanikkonna ning töövõimetuspensionäride sihtrühmades ka seda, kuivõrd mõjutab TVR vastajat isiklikult. Selle teadasaamiseks küsiti, kui suurel määral mõjutab TVR-i elluviimine vastaja ja tema lähedaste elu järgneva kolme aasta jooksul (Joonis 26).

Joonis 26. Kui suurel määral mõjutab töövõimereformi elluviimine Teie ja Teie lähedaste elu järgneva kolme aasta jooksul? (% , n=kõik vastajad)

Kogu elanikkonnast 29% tunnetab, et töövõimereformi elluviimine mõjutab järgneva kolme aasta jooksul neid või nende lähedasi isiklikult, sealjuures **8 protsendi** arvates mõjutab TVR-i elluviimine neid **olulisel määral** ning 21 protsendi hinnangul mingil määral. Elanikest 45 protsendi hinnangul ei mõjuta TVR-i elluviimine neid üldse ning 26 protsenti ei osanud hinnangut anda.

Töövõimetuspensionäridest arvab 53%, et TVR neid või nende lähedasi mõjutab, sealjuures **22 protsendi** arvates **olulisel määral** ning 31 protsendi arvates mõningal määral. Kümnendik küsitletutest arvab, et TVR-i elluviimine ei mõjuta neid üldse, samas 38% ei oska TVR-i võimalikule mõjule iseendale või oma lähedastele hinnangut anda.

Kogu elanikkonna valimis on praegusesse TVR-i kriitiliselt suhtuvate inimeste seas keskmisest enam neid, keda TVR isiklikult puudutab (20%). Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on eestikeelsete küsitletute seas enam neid, kes arvavad, et TVR-i elluviimine neid või nende lähedasi mõjutab.

9 Meediatarbimine

Meediatarbimise plokis kaardistati (1) milliseid teemasid meedia vahendusel kõige enam jälgitakse (küsimisi vaid elanikkonna- ja töövõimetuspensionäride küsitluses), (2) milliseid meediakanaleid regulaarselt jälgitakse ning milliseid peetakse kõige usaldusväärsemateks ning (3) millistest tele- ja raadiosaadetest saadakse teavet päevauudiste ja aktuaalsete

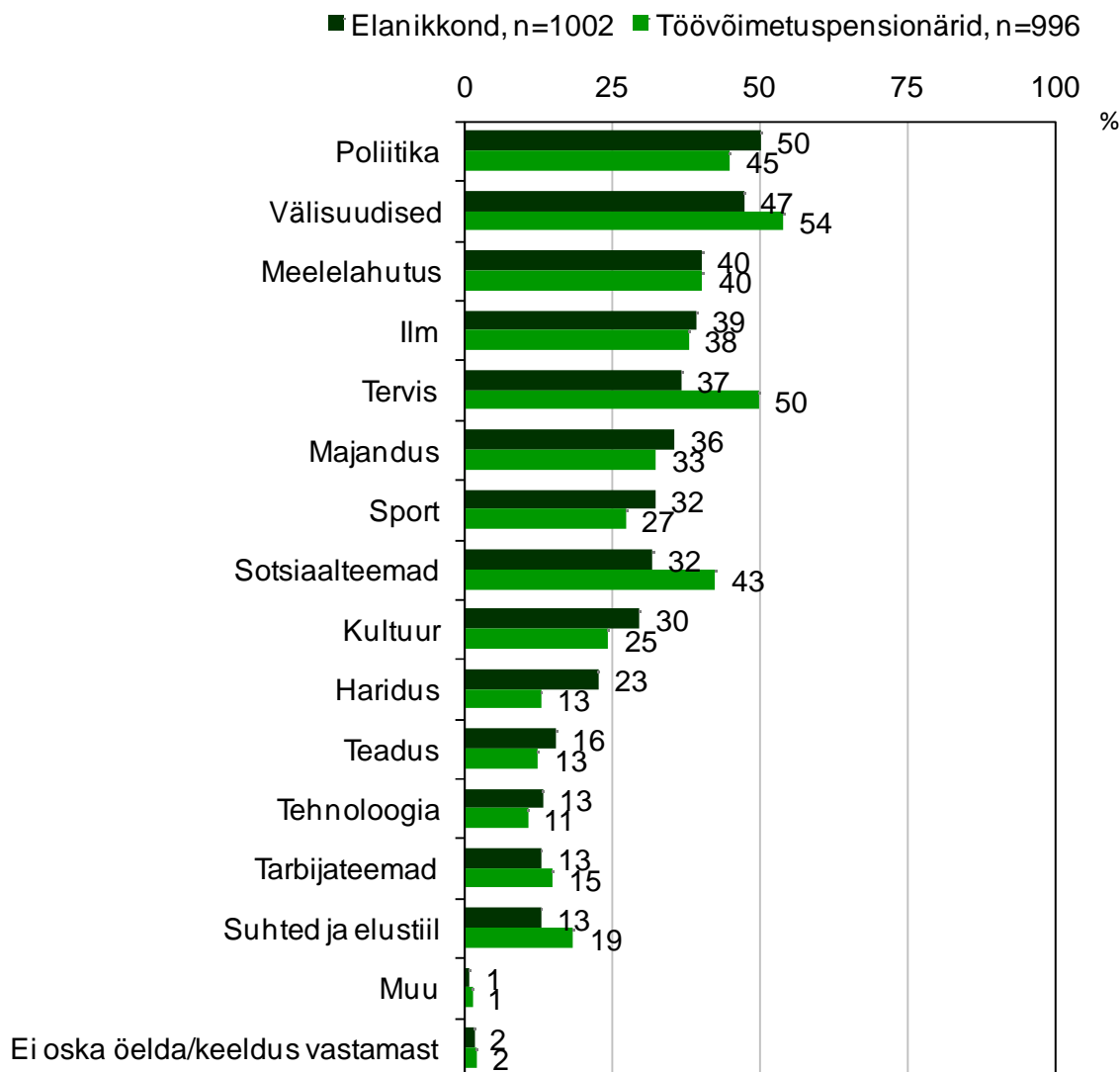
ühiskondlike protsesside kohta (küsiti ainult elanikkonna- ja töövõimetuspensionäride küsitluses). Töövõimetuspensionäride küsitluses esitati lisaküsimused töövõimetuspensionäridele või puuetega inimestele suunatud meediaväljaannete lugemise kohta.

9.1 Huvipakkuvad teemavaldkonnad

Teemavaldkondadeks, mida trüki- või muu meedia vahendusel kõige enam jälgitakse, on kogu elanikkonna puhul **poliitika** (viie peamise teemavaldkonna seas nimetas 50%) ja **välisuudiseid** (47%), järgnesid **meelelahutus** (40%), **ilm** (39%), **tervise teemad** (37%) ning **majandusteemad** (36%) (Joonis 27).

Töövõimetuspensionäride jaoks on kõige olulisemateks teemavaldkondadeks **välisuudised** (54%) ning **tervis** (50%), järgnesid **poliitika** (45%), **sotsiaalteemad** (43%), **meelelahutus** (40%) ning **ilm** (38%).

Joonis 27. Milliseid teemavaldkondi Te trüki- või muu meedia vahendusel kõige enam jälgite? Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride võrdlus (kuni viis olulisemat teemat, %, n=kõik vastajad)

Võrreldes kogu elanikkonnaga huvituvad töövõimetuspensionärid enam tervise- ja sotsiaalteemadest, mõnevõrra ka välisuudistest ja suhete/elustiili-teemadest, vähem aga poliitikast, spordist, kultuurist ja haridusest.

Nii elanikkonna- kui töövõimetuspensionäride küsitluste põhjal pakuvad poliitika, välisuudised, majandus, teadus ja tehnoloogia enam huvi meesterahvastele, haridus- ja kultuuriteemad pigem naisterahvastele. Sotsiaal-, tarbija- ja terviseteemadest huvituvad taas pigem naisterahvad ning eakamad inimesed.

9.2 Paberajalehed

Järgnevate küsimuste abil kaardistati regulaarselt jälgitavaid meediakanaleid ning samuti seda, milliseid meediakanaleid peetakse kõige usaldusväärsemateks.

Loetavus

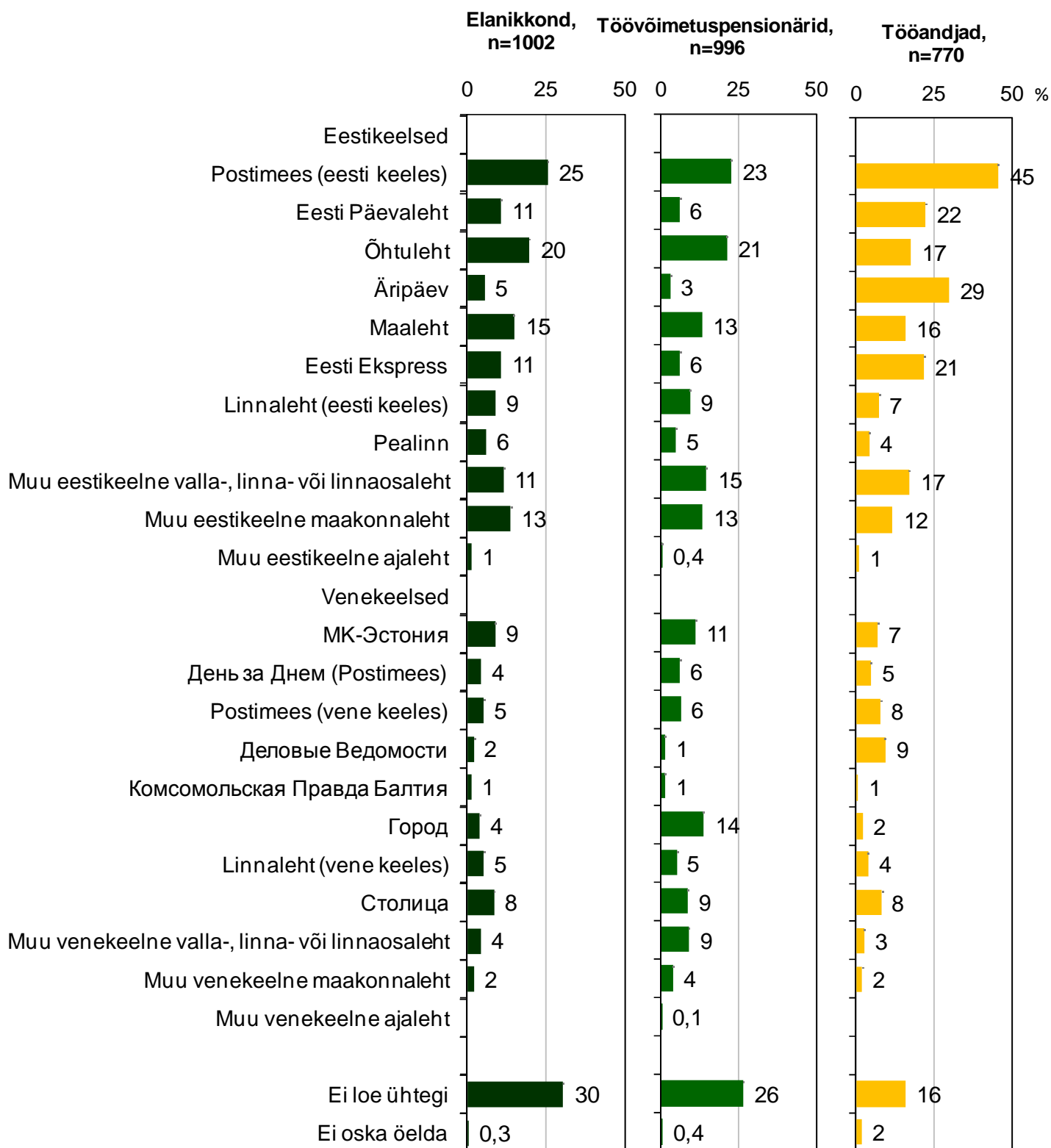
Paberajalehti loeb regulaarselt 70% vähemalt 16-aastastest elanikest, 73% töövõimetuspensionäridest ja 84% tööandjatest (Joonis 28). Paberajalehtede regulaarseid lugejaid on nii kogu elanikkonnas kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas keskmisest enam naiste ning eakamate seas.

Eestikeelsetest paberajalehtedest on enim regulaarseid lugejaid **Postimehel**, mida loeb 25% elanikest, 23% töövõimetuspensionäridest ja 45% tööandjatest. Elanikkonna- ning töövõimetuspensionäride sihtrühmades on järgmiseks suurema regulaarse lugejaskonnaga eestikeelseks ajaleheks **Õhtuleht**, mida loeb 20-21%. Tööandjate sihtrühmas on teiseks suurema regulaarse lugejaskonnaga ajaleheks **Äripäev**, mida loeb 29% tööandjatest. Õhtulehe ning tasuta jagatavate eestikeelsete linnalehtede (Linnaleht, Pealinn) lugejaid on tööandjate seas võrreldes ülejäänud sihtrühmadega vähem.

Venekeelsetest ajalehtedest on kogu elanikkonnas kõige enam regulaarseid lugejaid ajalehtedel **MK-Estonija** (9%) ning **Stolitsa** (8%). Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on kõige loetavamad venekeelsed ajalehed **Gorod** (14%) ning samuti **MK-Estonija** (11%). Tööandjate sihtrühmas ei eristunud teistest suurema lugejaskonna alusel ühte-kahte ajalehte: pea võrdselt lugejaid on ajalehtedel Delovõje Vedomosti (9%), venekeelne Postimees (8%), Stolitsa (8%) ning MK-Estonija (7%).

Joonis 28. Eesti- ja venekeelsete paberajalehtede regulaarsete lugejate osatähtsus (%)

(%, n=kõik vastajad)

Usaldusväärsus

Vastajail, kes nimetasid eelneva küsimuse juures enam kui kahte paberajalehte, paluti loetavate ajalehtede seast valida kuni kaks kõige usaldusväärsemat ajalehte (vastajate puhul, kes lugesid regulaarselt kuni kahte ajalehte, arvestati need automaatselt kõige usaldusväärsemateks).

Paberajalehtedest hinnati kõige sagedamini kõige usaldusväärsemaks **eestikeelset Postimeest** (elanikest nimetas kahe usaldusväärsema ajalehe seas 28%, töövõimetuspensionäridest 23% ja tööandjatest 40%). Kogu elanikkonnas järgnesid usaldusväärsemate ajalehtedena Maaleht (15%) ning Õhtuleht (14%), töövõimetuspensionäride sihtrühmas samuti Õhtuleht (16%), tööandjate sihtrühmas aga Äripäev (27%). Venekeelsetest ajalehtedest usaldavad elanikud kõige enam ajalehte MK-Estonija (10%), töövõimetuspensionärid ajalehti Gorod (14%) ja MK-Estonija (10%), tööandjad aga ajalehte Delovõje Vedomosti (9%) (Tabel 10).

Tabel 10. Millised nendest ajalehtedest annavad kõige usaldusväärsemat infot (% kuni kaks vastust, n=vastajad, kes loevad regulaarselt eesti- või venekeelseid paberajalehti)

	Elanikkond, n=710	Töövõimetuspensionärid, n=729	Tööandjad, n=633
Eestikeelsed			
Postimees (eesti keeles)	28%	23%	40%
Eesti Päevaleht	10%	4%	14%
Õhtuleht	14%	16%	7%
Äripäev	5%	2%	27%
Maaleht	15%	12%	12%
Eesti Ekspress	10%	5%	15%
Linnaleht (eesti keeles)	5%	6%	1%
Pealinn	4%	2%	1%
Muu eestikeelne valla-, linna- või linnaosalet	10%	12%	8%
Muu eestikeelne maakonnaleht	12%	13%	6%
Muu eestikeelne ajaleht	0%	0,3%	1%
Venekeelsed			
МК-Эстония	10%	10%	5%
День за Днем (Postimees)	2%	4%	2%
Postimees (vene keeles)	4%	3%	4%
Деловые Ведомости	1%	0,4%	9%
Комсомольская Правда Балтия	0%	0,4%	
Город	4%	14%	1%
Linnaleht (vene keeles)	4%	2%	2%
Столица	7%	6%	6%
Muu venekeelne valla-, linna- või linnaosalet	4%	8%	1%
Muu venekeelne maakonnaleht	1%	1%	1%
Muu venekeelne ajaleht		0,1%	
Ei oska öelda	4%	5%	5%

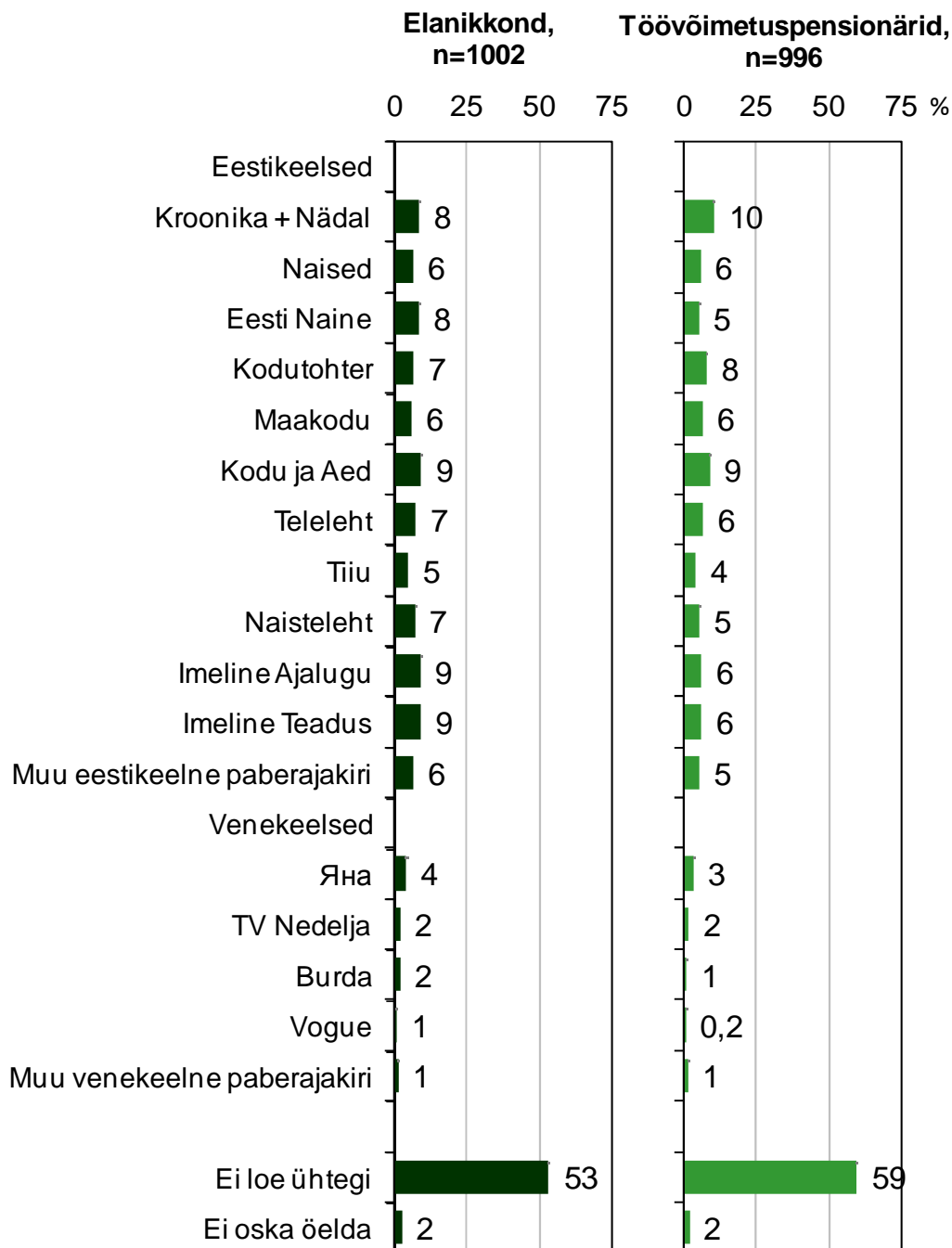
9.3 Paberajakirjad

Loetavus

Küsimus paberajakirjade lugemise kohta esitati vaid elanikkonna- ja töövõimetuspensionäride küsitluses. **Paberajakirju loeb regulaarselt 45% elanikkonnast ja 39% töövõimetuspensionäridest** (Joonis 29). Keskmisest enam on paberajakirjade regulaarseid lugejaid naiste seas ning vanemates vanuserühmades.

Paberajakirjade puhul ei eristu ühtegi ajakirja, mille loetavus oleks teistest oluliselt kõrgem, ning ka lugejate osatähtsus on erinevate ajakirjade lõikes kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas küllaltki sarnane.

Joonis 29. Eesti- ja venekeelsete paberajakirjade regulaarsete lugejate osatähtsus kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride seas (% , n=kõik vastajad)

Usaldusväarsus

Kuna loetavuse osas ühtegi teistest oluliselt kõrgema loetavusega ajakirja ei eristunud, ilmneb sama ka usaldusväarsuse osas – ükski ajakiri ei edesta konkurente ka usaldusväarsuse poolest kuigi ülekaalukalt. Kahe kõige usaldusväärsema ajakirjana nimetati kogu elanikkonnas kõige sagedamini ajakirju **Imeline Teadus** (17%) ja **Imeline Ajalugu** (16%); töövõimetuspensionäride sihtrühmas ajakirju **Kroonika ja Nädal** (15%) ja

Kodutohter (15%). Venekeelsetest ajakirjadest usaldatakse kõige enam **Jana**-t (elanikest 8% ja töövõimetuspensionäridest 7%) (Tabel 11).

Tabel 11. Millised nendest ajakirjadest annavad teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? (% , kuni kaks vastust, n=vastajad, kes loevad regulaarselt eesti- või venekeelseid paberajakirju)

	Elanikkond n=464	Töövõimetuspensionärid, n=396
Eestikeelsed		
Kroonika + Nädal	11%	15%
Naised	5%	6%
Eesti Naine	11%	8%
Kodutohter	11%	15%
Maakodu	8%	9%
Kodu ja Aed	12%	13%
Teleleht	11%	11%
Tiiu	6%	7%
Naisteleht	7%	6%
Imeline Ajalugu	16%	10%
Imeline Teadus	17%	12%
Muu eestikeelne paberajakiri	11%	11%
Venekeelsed		
Яна	8%	7%
TV Nedelja	3%	3%
Burda	3%	2%
Vogue	1%	0%
Muu venekeelne paberajakiri	2%	3%
Ei oska öelda	2%	4%

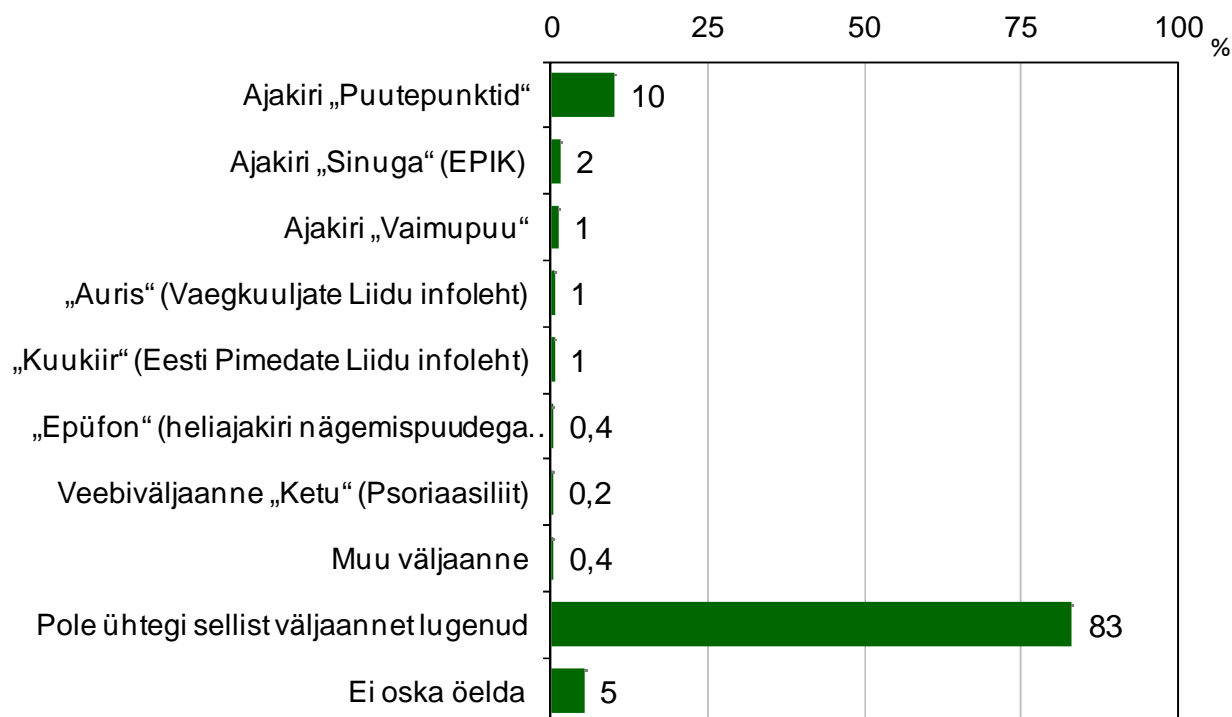
9.4 Töövõimetuspensionäridele suunatud meediaväljaanded

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas kaardistati ka konkreetselt sellele sihtrühmale suunatud meediaväljaannete lugemist viimase 12 kuu jooksul.

Töövõimetuspensionäride või puuetega inimeste sihtrühmale suunatud meediaväljaannete lugejaid on töövõimetuspensionäride seas suhteliselt vähe – **vaid 12% on eelneva 12 kuu jooksul selliseid meediaväljaandeid lugenud**. Kõige enam lugejaid on ajakirjal **Puutepunktid**, mida on lugenud kümnendik töövõimetuspensionäridest (Joonis 30).

Eestikeelsetest küsitletutest on töövõimetuspensionäridele/puuetega inimestele suunatud väljaandeid lugenud 17%, muukeelsetest aga vaid 2%.

Joonis 30. Peamiselt vähenenud töövõimega või puuetega inimestele suunatud meediaväljaannete lugemine viimase 12 kuu jooksul, töövõimetuspensionäride tulemused (%) (n=kõik vastajad)

9.5 Telekanalid

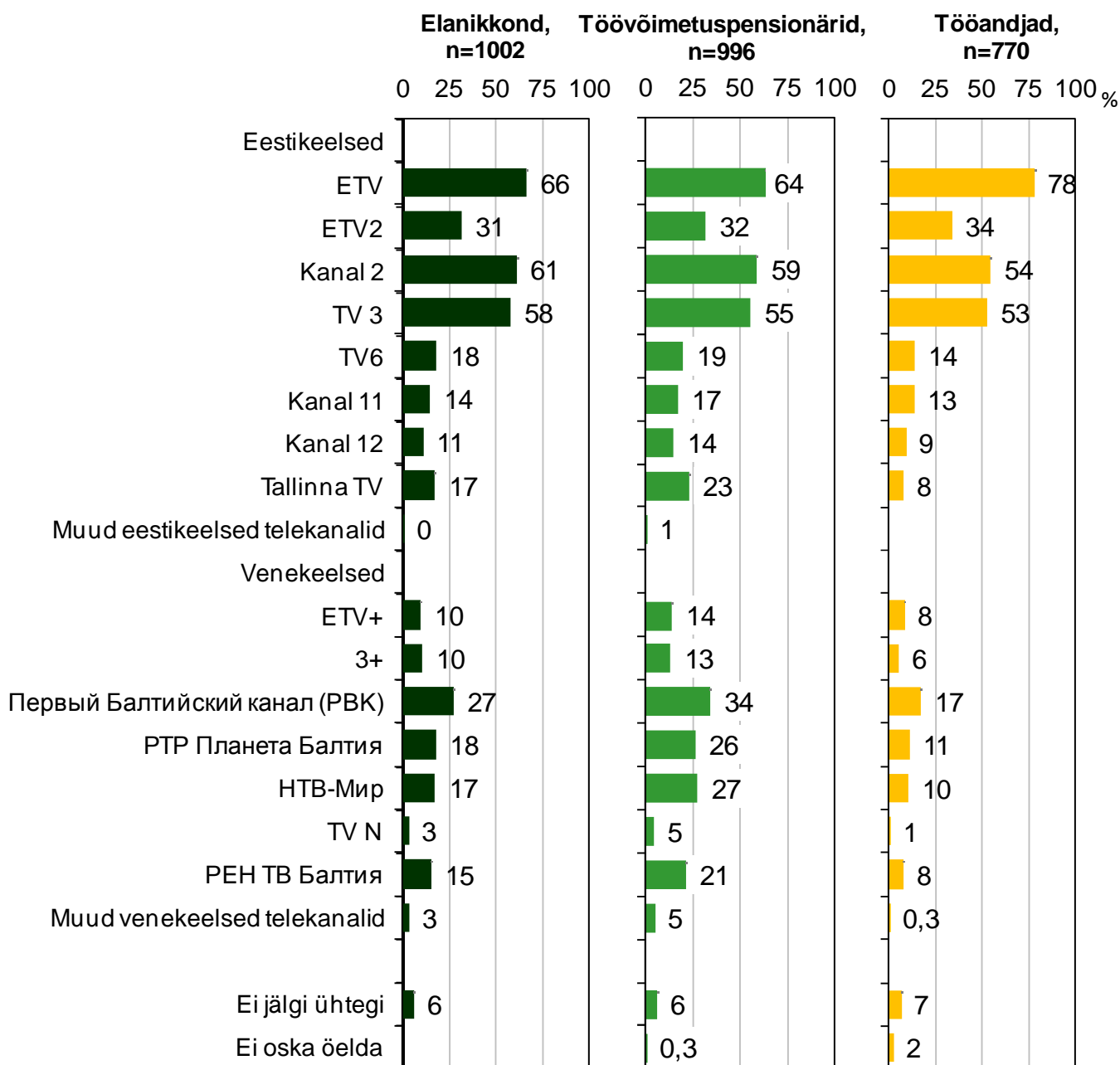
Vaadatavus

Võrreldes trükimeediaga on laiem auditoorium televisioonil: **telekanaleid jälgib regulaarselt 94% kogu elanikkonnast ja töövõimetuspensionäridest ning 93% tööandjatest** (Joonis 31).

Kõigis kolmes sihtrühmas on kõige suurema regulaarse vaatajaskonnaga kanaliteks **ETV** (66% elanikest, 64% töövõimetuspensionäridest ja 78% tööandjatest), **Kanal2** (61% elanikest, 59% töövõimetuspensionäridest ja 54% tööandjatest) ja **TV3** (58% elanikest, 55% töövõimetuspensionäridest ja 53% tööandjatest). Järgneb ETV2, mida vaatab 31% elanikest, 32% töövõimetuspensionäridest ja 34% tööandjatest.

Venekeelsetest kanalitest on kõige enam regulaarseid vaatajaid kanalil **Pervõi Baltiiski Kanal** (27% elanikest, 34% töövõimetuspensionäridest, 17% tööandjatest). Tulenevalt sihtrühmade struktuursetest erinevustest on venekeelsete kanalite vaatajaid kõige enam töövõimetuspensionäride sihtrühmas, kõige vähem aga tööandjate sihtrühmas. Võrreldes ülejäänud sihtrühmadega on tööandjate seas madalam ka Tallinna TV vaadatavus.

Joonis 31. Eesti- ja venekeelsete telekanalite regulaarsete vaatajate osatähtsus (% , n=kõik vastajad)

Usaldusväärsus

Kõige usaldusväärsema eestikeelse telekanalina nimetati kõigis kolmes sihtrühmas kõige sagedamini **ETV-d** (elanikest 59%, töövõimetuspensionäridest 51% ja tööandjatest 79%), kõige usaldusväärsema venekeelse telekanalina aga **PBK-d** (16% elanikest, 18% töövõimetuspensionäridest ja 11% tööandjatest). Võrreldes ülejäänud sihtrühmadega peavad tööandjad sagedamini üheks usaldusväärsemaks kanaliks ETV2-e (17% tööandjatest).

Tabel 12. Millised nendest telekanalistest annavad teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? (% , kuni kaks vastust, n=vastajad, kes jälgivad regulaarselt eesti- või venekeelseid telekanaleid)

	Elanikkond, n=941	Töövõimetuspensionärid, n=933	Tööandjad, n=688
Eestikeelsed			
ETV	59%	51%	79%
ETV2	9%	6%	17%
Kanal 2	19%	18%	16%
TV 3	19%	14%	18%
TV6	1%	1%	0,4%
Kanal 11	0%	1%	0,3%
Kanal 12	0%	0,3%	
Tallinna TV	5%	6%	2%
Muud eestikeelsed telekanalid	0%	0,1%	0%
Venekeelsed			
ETV+	1%	3%	3%
3+	2%	1%	1%
Первый Балтийский канал (PBK)	16%	18%	11%
РТР Планета Балтия	5%	9%	4%
НТВ-Мир	4%	6%	3%
TV N	0%	0%	
РЕН ТВ Балтия	1%	2%	1%
Muud venekeelsed telekanalid	1%	2%	
Ei oska öelda	9%	11%	7%

Telesaated

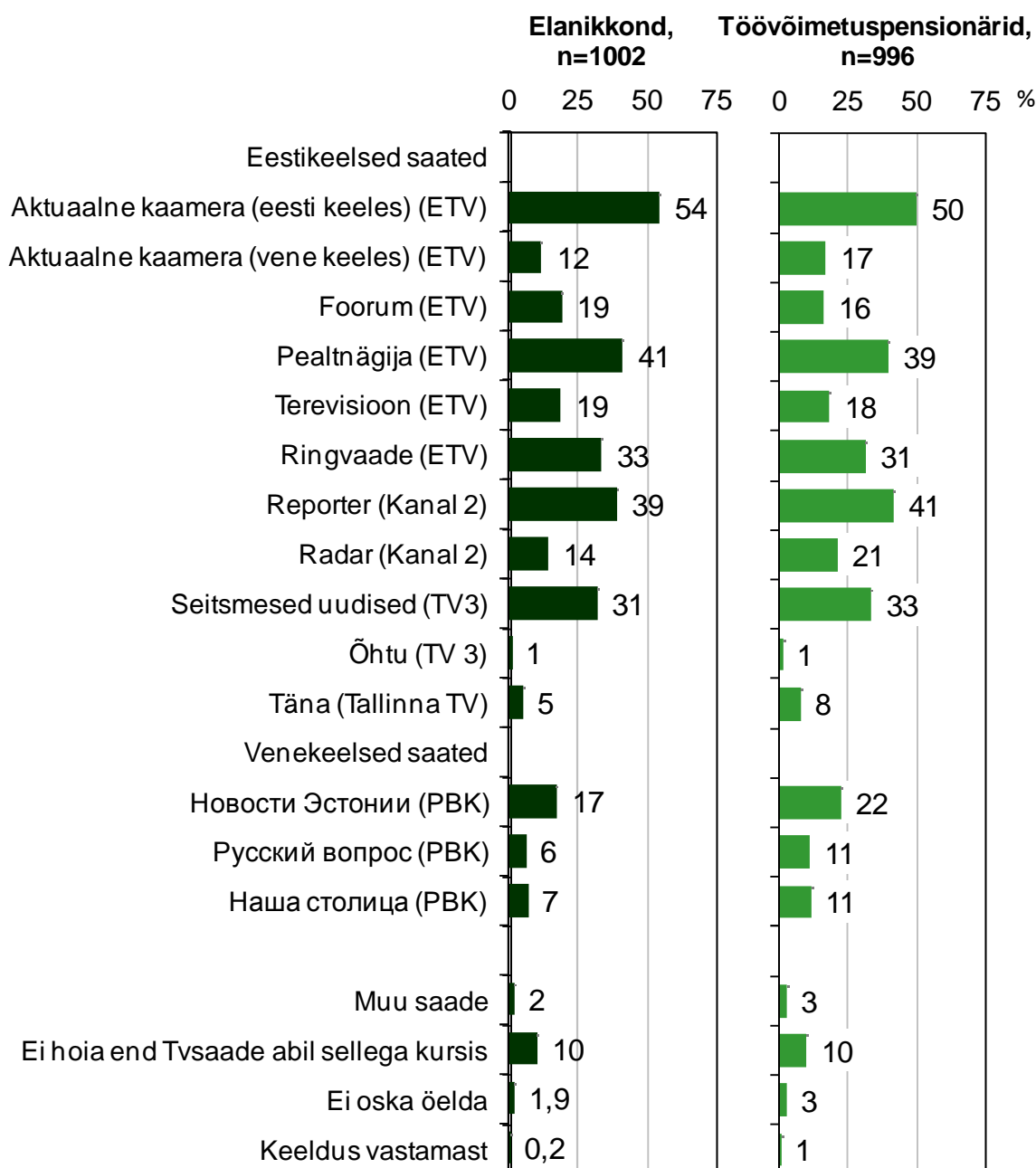
Lisaks telekanalite vaadatavusele ning usaldusväärsele selgitati kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluses välja ka telesaated, mille kaudu saadakse teavet töövõimereformi ja muude aktuaalsete temade kohta.

Telesaadetena, mille abil hoitakse end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega, nimetati kõige sagedamini **eestikeelset Aktuaalset Kaamerat** (54% elanikest ja 50% töövõimetuspensionäridest), **Pealtnägijat** (41% elanikest ja 39% töövõimetuspensionäridest) ning Kanal2-e uudistesaadet **Reporter** (39% elanikest ja 41% töövõimetuspensionäridest). Venekeelsetest saadetest nimetati kõige sagedamini PBK uudistesaadet **Novosti Estonii** (17% elanikest ja 22% töövõimetuspensionäridest) ([Joonis 32](#)).

Kogu elanikkonna ning töövõimetuspensionäride vastuste struktuur oli üldjoontes küllaltki sarnane. Elanikest veidi sagedamini nimetasid töövõimetuspensionärid saadetena, mille kaudu end uudistega kursis hoitakse, saateid Radar, Russkii Vopros ja Nasha Stolitsa.

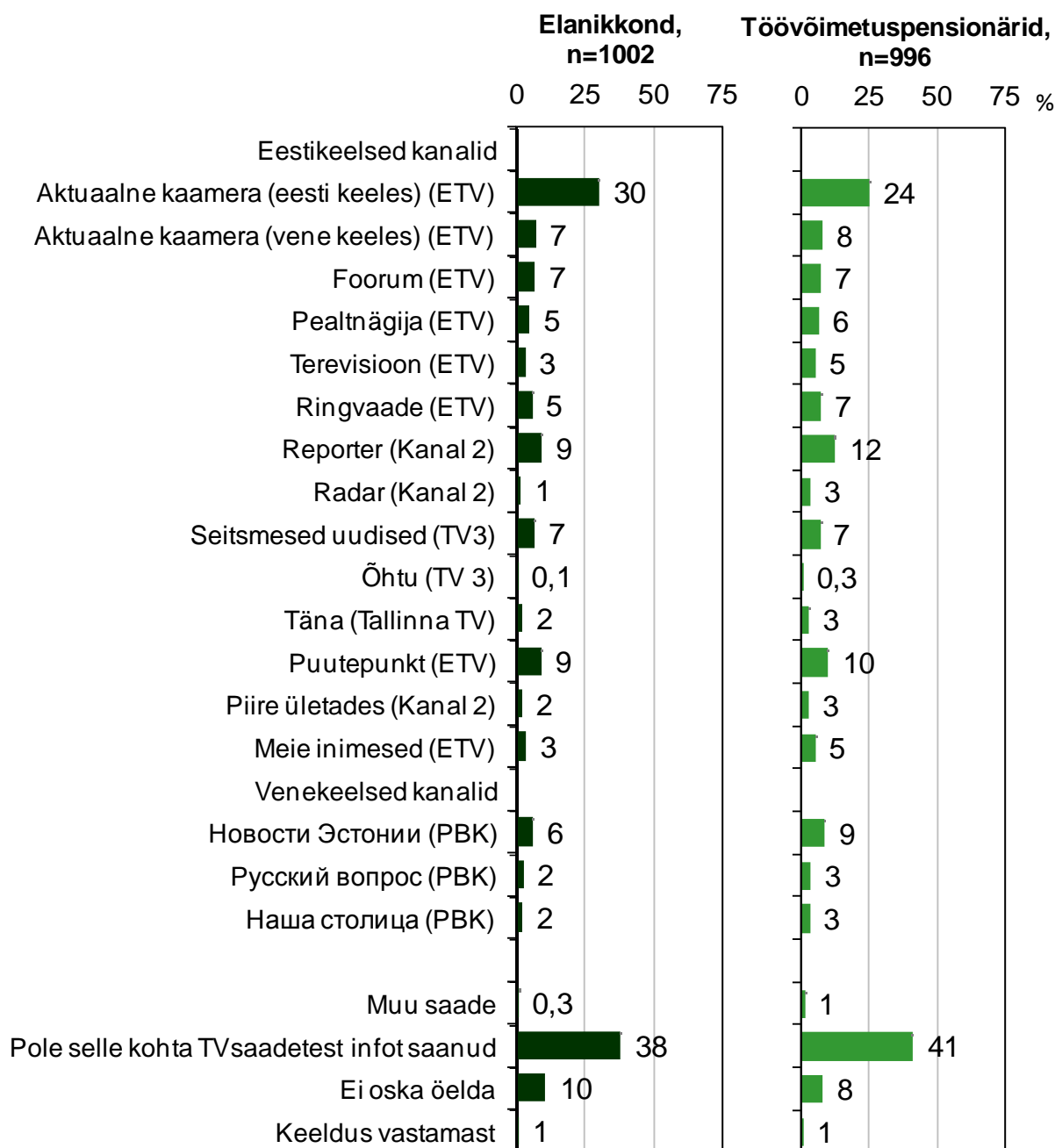
Telesaadete kaudu ei hoia end uudiste ja ühiskonnas toimuvaga kursis kümnendik küsitletutest. Inimesi, kes end telesaadete abil nende temadega kursis ei hoia, on keskmisest enam nooremates vanuserühmades; töövõimetuspensionäride valimis ka muukeelsete inimeste seas.

Joonis 32. Milliste telesaadete abil Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega (% , n=kõik vastajad)

Telesaadetena, millest on viimase 12 kuu jooksul saadud teavet vähenenud töövõimega või puuetega inimeste ning töövõimereformi kohta, nimetati kõige sagedamini ETV **eestikeelset Aktuaalset Kaamerat** (30% elanikest ja 24% töövõimetuspensionäridest). Ligikaudu kümnendik mainis ka Kanal2-e uudistesaadet **Reporter** (9% elanikest ja 12% töövõimetuspensionäridest), sama paljud ka ETV **Puutepunkti** (9% elanikest ja 10% töövõimetuspensionäridest). Telesaadetest pole VT või puuetega inimeste ning TVR-i kohta teavet saanud 38% elanikest ja 41% töövõimetuspensionäridest (Joonis 33). Inimesi, kes pole antud teemade kohta telesaadetest teavet saanud, on keskmisest enam alla 30-aastaste seas, töövõimetuspensionäride valimis ka muukeelsete vastajate seas.

Joonis 33. Millistest telesaadetest olete Te viimase 12 kuu jooksul saanud kõige rohkem infot vähenenud töövõimega või puuetega inimeste või töövõimereformi kohta (% , n=kõik vastajad)

9.6 Raadiojaamad

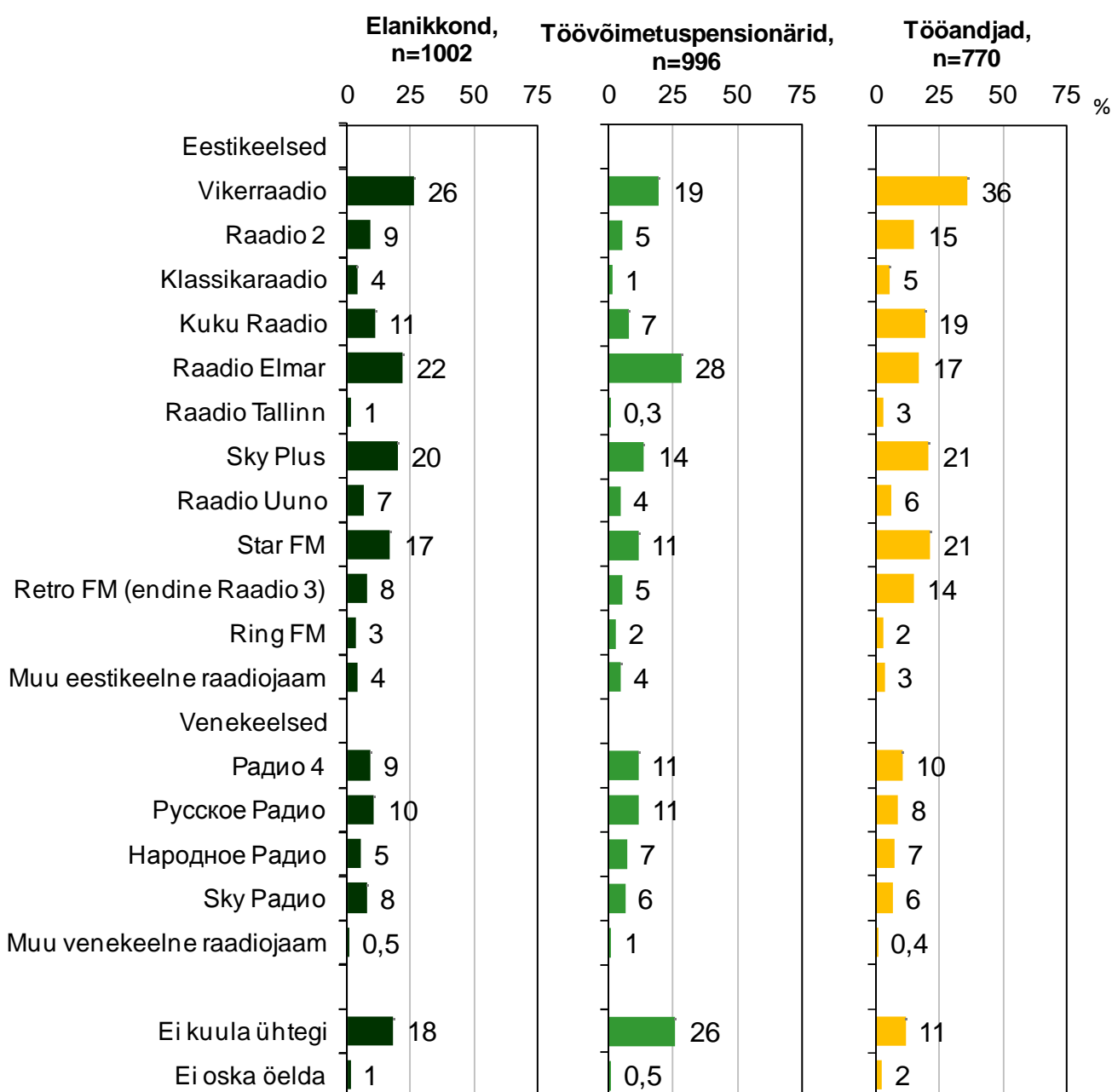
Kuulatavus

Raadiot kuulab regulaarselt 81% elanikkonnast, 74% töövõimetuspensionäridest ja 89% tööandjatest (Joonis 34). Kui trükimeedia puhul oli regulaarseid lugejaid meestest enam naisterahvaste seas, siis raadio puhul on olukord vastupidine – võrreldes naistega on regulaarseid kuulajaid enam meeste seas. Elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluste baasil ilmneb, et regulaarseid raadiokuulajaid on keskmisest vähem muukeelsete inimeste seas.

Kogu elanikkonnas on kõige suurema regulaarse kuulajaskonnaga raadiojaam **Vikerraadio** (26%), millele järgnevad **Raadio Elmar** (22%), **Sky Plus** (20%) ning **Star FM** (17%). Töövõimetuspensionäride seas on kõige enam regulaarseid kuulajaid **Raadio Elmaril** (28%), millele järgneb juba märgatavalt madalama kuulajate arvuga Vikerraadio (19%). Töandjate sihtrühmas on kõige suurema kuulajaskonnaga raadiojaamaks **Vikerraadio** (36%).

Venekeelsetest raadiojaamadest on kõige enam regulaarseid kuulajaid **Ruskoje Radio-I** (kuulab 10% elanikkonnast, 11% töövõimetuspensionäridest ja 8% töandjatest) ja **Raadio4-I** (9% elanikest, 11% töövõimetuspensionäridest ja 10% töandjatest).

Joonis 34. Eesti- ja venekeelsete raadiojaamade regulaarsete kuulajate osatähtsus (% , n=kõik vastajad)

Usaldusväärsus

Kogu elanikkonnas peetakse kõige usaldusväärsemaks raadiojaamaks **Vikerraadiot** (30%), järgneb **Raadio Elmar** (20%). Töövõimetuspensionärid usaldavad kõige enam **Raadio Elmarit** (32%), teisel kohal on **Vikerraadio** (24%). Tööandjate seas on usaldus kõige kõrgem **Vikerraadio** (39%) ja **Raadio Kuku** (19%) vastu. Venekeelsetest raadiojaamadest usaldatakse kõige enam **Raadio4** (elanikest 9%, töövõimetuspensionäridest 14% ja tööandjatest 10%); kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride seas ka **Ruskoje Radio-t** (usaldatakse 8% elanikest ja 12% töövõimetuspensionäridest) (Tabel 13).

Tabel 13. Millised nendest raadiojaamadest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? (% , kuni kaks vastust, n=vastajad, kes kuulavad regulaarselt eesti- või venekeelseid raadiojaamu)

	Elanikkond, n=809	Töövõimetuspensionärid, n=736	Tööandjad, n=653
Eestikeelsed			
Vikerraadio	30%	24%	39%
Raadio 2	7%	4%	12%
Klassikaraadio	2%	1%	3%
Kuku Raadio	11%	7%	19%
Raadio Elmar	20%	32%	12%
Raadio Tallinn	1%	0,1%	1%
Sky Plus	15%	12%	14%
Raadio Uuno	4%	3%	3%
Star FM	12%	9%	11%
Retro FM (endine Raadio 3)	4%	3%	7%
Ring FM	2%	1%	0,3%
Muu eestikeelne (ka kohalik) raadiokanal	3%	5%	2%
Venekeelsed			
Радио 4	9%	14%	10%
Русское Радио	8%	12%	6%
Народное Радио	4%	6%	5%
Sky Радио	6%	5%	5%
Muu venekeelne raadiokanal	0,4%	1%	0,2%
Ei oska öelda	5%	2%	4%

Raadiosaated

Elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitlustes paluti vastajail etteantud nimekirjast valida ka raadiosaadete tüübid, mille kaudu saadakse peamiselt teavet päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsesside kohta.

Kummaski sihtrühmas nimetati selliste saadetenäiteks kõige sagedamini **uudistesaadeteid** (52% elanikest ja 54% töövõimetuspensionäridest) ning **hommikuprogramme** (44% elanikest ja 40% töövõimetuspensionäridest). Harvemini nimetati saadetenäiteks, mille kaudu saadakse aktuaalset teavet, argipäevaseid või nädalalõpu arutelusaadeteid. Kogu elanikkonnast 21% ja töövõimetuspensionäridest 31% ei hoida end raadiosaadete kaudu nende teemadega kursis (Tabel 14).

Tabel 14. Millist tüüpi raadiosaadete kaudu Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega (%) , n=kõik vastajad)

	Elanikkond, n=1002	Töövõimetuspensionärid, n=715
Hommikuprogrammid	44%	40%
Uudistesaadet	52%	54%
Argipäevased arutelusaated	18%	20%
Nädalalõpu arutelusaated	16%	14%
Muud saated	2%	0,5%
Ma ei hoiu end raadiosaadete kaudu kursis nende teemadega	21%	31%
Ei oska öelda	2%	1%

Kummaski sihtrühmas on muukeelsete vastajate seas eestikeelsetega võrreldes enam neid, kes end raadiosaadete kaudu nende teemadega kursis ei hoiu.

Võrreldes naistega on meeste seas enam neid, kes end raadiouudiste vahendusel päevakajaliste teemadega kursis hoiavad, naiste seas aga meestest enam neid, kes raadiosaadete kaudu end nende teemadega üldse kursis ei hoiu.

9.7 Uudisteportaalid

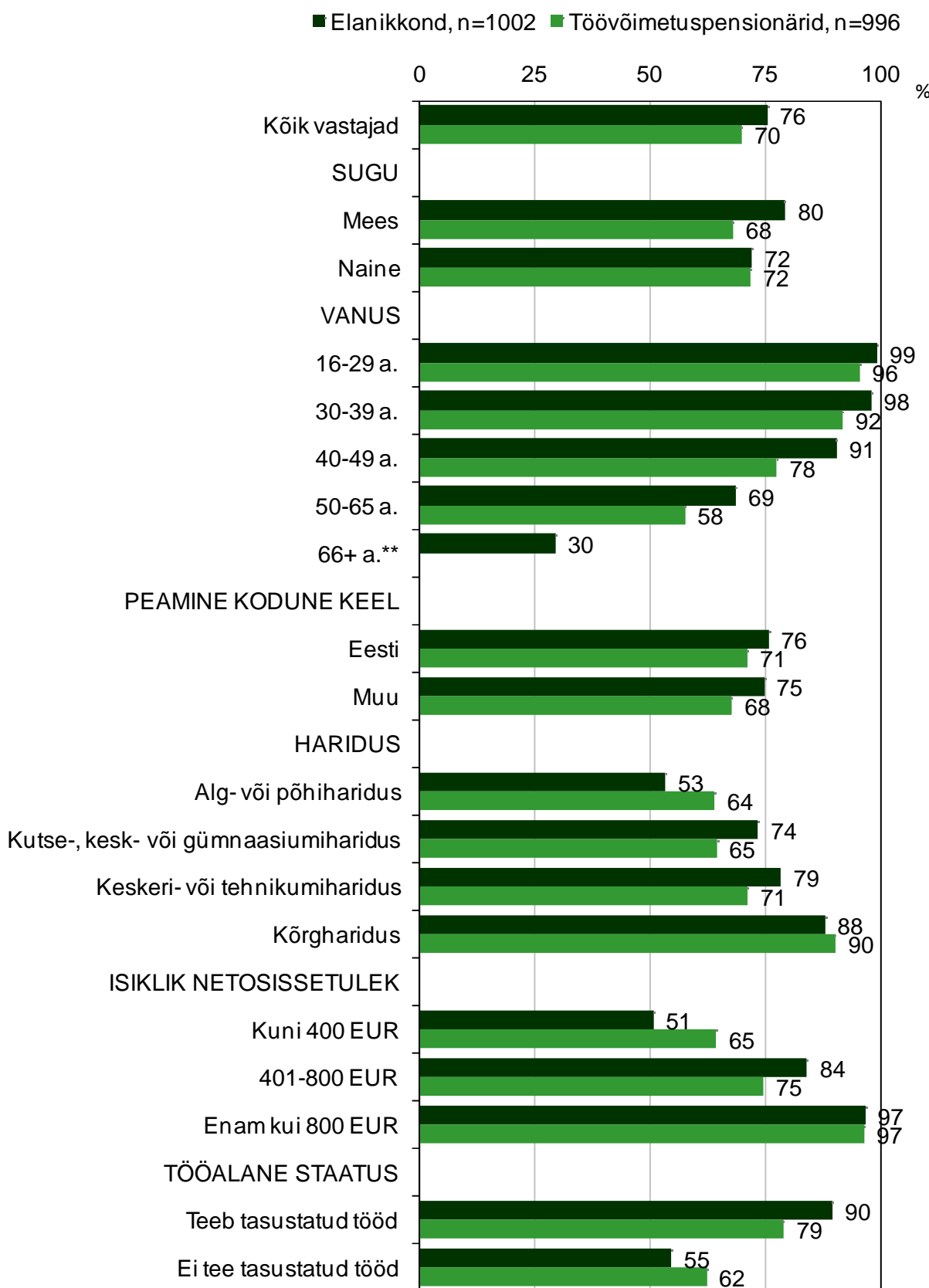
Interneti kasutamine

Kuna tööandjate küsitlus viidi suuremas osas läbi veebiküsitlusena, on internetikasutajate proportsioon vaadeldav vaid elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluste tulemuste baasil. **Internetikasutajad moodustavad üle 15-aastasest elanikkonnast 76% ning töövõimetuspensionäridest 70%** (veapiir 95%-lisel usaldusnivool 3%) (Joonis 35).

Töövõimetuspensionäride sihtrühmas on internetikasutajate proportsioon elanikkonna keskmisega võrreldes väiksem - seda kõigi vanuserühmade lõikes. Alla 40-aastaste puhul on tegu suhteliselt väikeste erinevustega, kuid vanemates vanuserühmades on internetikasutajate osatähtsus kogu elanikkonnas juba enam kui 10 protsendipunkti võrra kõrgem kui töövõimetuspensionäride seas.

Nii kogu elanikkonnas kui töövõimetuspensionäride sihtrühmas on internetikasutajate osatähtsus suurem kõrgema hariduse või sissetulekuga rühmades, samuti ka tööga hõivatud vastajate seas.

Joonis 35. Internetikasutajate osatähtsus kogu elanikkonnas ja töövõimetuspensionäride seas (% , n=kõik vastajad)

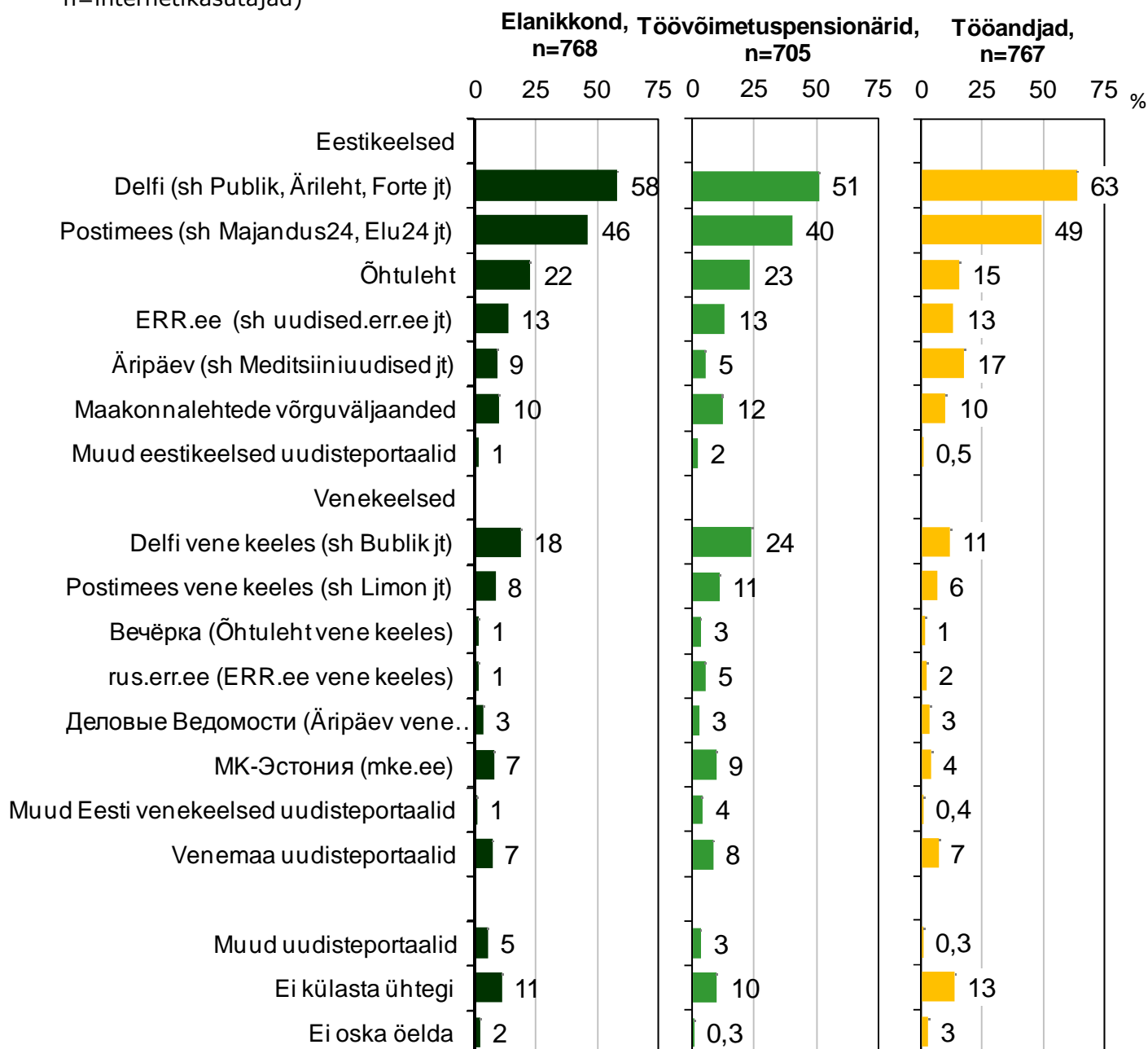
** Andmed vanuserühma 66+ a. kohta on olemas ainult elanikkonna puhul.

Uudisteportaalide külastatavus

Uudisteportaalide külastatavust puudutav küsimus esitati ainult neile vastajaile, kes kasutavad internetti.

Internetti kasutavatest elanikest külastab uudisteportaale vähemalt kaks korda nädalas **89%**, töövõimetuspensionäridest vastavalt **90%** ja tööandjatest **86%** (Joonis 36).

Joonis 36. Uudisteportaalide regulaarsete külastajate osatähtsus (% , n=internetikasutajad)

Eestikeelsetest uudisteportalidest on kõige enam külastajaid **Delfil**, mida (koos alamportaalidega) külastab vähemalt kaks korda nädalas 58% internetti kasutavatest elanikest, 51% töövõimetuspensionäridest ja 63% tööandjatest. Järgneb eestikeelne **Postimehe portaal**, mida (koos alamportaalidega) külastab regulaarselt 46% internetti kasutavatest elanikest, 40% töövõimetuspensionäridest ja 49% tööandjatest. Kogu elanikkonnas ja töövõimetuspensionäride sihtrühmas on külastatavuselt kolmandal kohal

eestikeelne **Õhtulehe portaal** (22-23%), kuid tööandjate sihtrühmas jääb selle portaali regulaarsete külastajate osatähtsus märgatavalt madalamaks (15%).

Venekeelsetest uudisteportaalidest on kõige enam regulaarseid külastajaid samuti **Delfil**, mida külastab vähemalt kaks korda nädalas 18% elanikest, 24% töövõimetuspensionäridest ja 11% tööandjatest (kes kasutavad internetti).

9.8 Enamkülastatavad veebilehed

Lõpetuseks paluti elanikkonna ning töövõimetuspensionäride küsitluses osalenutel nimetada kuni viis veebikeskkonda, mida nad (lisaks uudisteportaalidele) kõige sagedamini külastavad. Antud küsimuse eesmärgiks oli selgitada, milliste veebilehtede kaudu võiks kommunikatsioonitegevuste läbiviimisel sihtrühmadele läheneda. Vastajate poolt sagedamini mainitud veebikeskkonnad on esitatud tabelis 15.

Tabel 15. Sagedamini külastatud veebikeskkonnad, kõigi internetikasutajate ning töövõimetuspensionäridest internetikasutajate (TVM) võrdlus (%)
(n=internetikasutajad)

Sotsiaalmeedia	Muud teenused
Facebook - 36%; TVM 30%	Pangad (Swedbank, SEB) - 5%; TVM 6%
Instagram - 1%; TVM 1%	E-kool, ELIIS, ÕIS - 2%; TVM 1%
Odnoklassniki - 6%; TVM 8%	Hinnavaatlus, superhind - 1%; TVM 0%
Vkontakte - 3%; TVM 5%	Eesti Loto - 1%; TVM 0%
Twitter - 3%; TVM 1%	Eesti.ee, ametkondade veebilehed - 1%; TVM 2%
E-mail/ suhtlus	Meelelahutus
Gmail - 6%; TVM 4%	Youtube - 6%; TVM 7%
hot.ee/ suhtlus.ee - 4%; TVM 3%	Meelelahutusportaalid (reddit, 9gag, mängud) - 2%; TVM 3%
Mail.ee - 1%; TVM 3%	Spordiga seotud portaalid - 2%; TVM 1%
Mail.ru - 6%; TVM 9%	Muusikaga seotud portaalid - 0,5%; TVM 1%
Skype - 2%; TVM 2%	Naistele suunatud portaalid (Buduaar, Cosmopolitan) - 1%; TVM 1%
Blogid, foorumid - 2%; TVM 1%	Uudised*
Hotmail, muu e-post - 2%; TVM 3%	Eesti uudisteportaalid (Delfi, err.ee), üleriigiliste ajalehtede võrguväljaanded - 7%; TVM 8%
Kuulutused/ vahendus	Kohalik uudisteportaal (seti.ee) - 2%; TVM 9%
CV-Keskus, CV-Online, muud töövahendusportaalid - 1%; TVM 2%	Ilmaportaalid - 2%; TVM 4%
Autode müügikuulutused (Auto24) - 2%; TVM 4%	Venekeelsed uudisteportaalid - 2%; TVM 2%
Osta.ee - 2%; TVM 3%	Rahvusvahelised uudisteportaalid (Euronews, BBC News, CNN) ja ajalehtede võrguväljaanded - 2%; TVM 1%
Muud kuulutusteportaalid (Soov, Okidoki, Prima) - 2%; TVM 5%	Muu
Kinnisvaraportaalid - 1%; TVM 0,4%	Infoportaalid (Inforegister, Kontakt) - 1%; TVM 0%
Internetipoed - 2%; TVM 2%	Otsingumootorid (Google, Bing, Neti) - 10%; TVM 13%
	Muu - 11%; TVM 12%

* Kuna vastajal paluti nimetada veebikeskkonnad, mida ta lisaks uudisteportaalidele kõige sagedamini külastab, on tegelik uudisteportaalide külastatavus kõrgem.

Tulemustest ilmneb, et jättes kõrvale uudisteportaalid, kasutatakse internetis kõige enam sotsiaalmeediat ning e-maili, pangateenuseid, Youtube keskkonda, otsingumootoreid ning kuulutusteportaale.

9.9 Töövõimetuspensionäride vabad kommentaarid seoses töövõimereformiga

Intervjuu lõppedes oli töövõimetuspensionäridel võimalik vabas vormis anda oma kommentaar töövõimereformi teemale. Ka vabades kommentaarides väljendati töövõimereformi suhtes valdavalt vastuseisu. Mitmed vastajad tõdesid, et reform kui selline on vältimatu, kuid heitsid samas senistele tegevustele ette liigset kiirustamist ning läbimõtlematuid otsuseid. Mõned vastajad võrdlesid senist reformi planeerimist töövõimetuspensionäridest "teerulliga ülesõitmisega". Leiti, et kasuks tuleks, kui kaasata reformi planeerimisse rohkem sõltumatuid spetsialiste. Reformi toimimise ja tulemuslikkuse osas väljendati suuri kahtlusi.

Töövõimereformi rakendamisega seoses nähti järgnevat takistusi:

1. Sobivate töökohtade puudus. Probleem on aktuaalne kogu Eestis, kuid eriti terav väljaspool Tallinna ja Harjumaad. Paljud töövõimetuspensionärid sooviksid töötada osalise tööajaga, kuid selliseid töökohti pakutakse vähe.
2. Töövõimetuspensionäride konkurentsivõime tööturul on madal. Mitmed küsitletud hindasid tööpuudust kõrgeks ka töövõimeliste inimeste seas, mistõttu ei nähta töövõimetuspensionäride jaoks (nende ebasoodsama olukorra tõttu) tööturul võimalusi töö leidmiseks. Eakamad (50+) töövõimetuspensionärid pidasid töö leidmisel takistuseks ka oma vanust.
3. Töötamist kodust kaugemal piirab transpordi puudumine ning töölkäimise eelduseks olevate tugiteenuste kättesaadavus on halb.
4. Töötukassa asub kaugel ning seal kohapeal käimine on seetõttu keeruline.
5. Kahtlused töövõime hindamise osas – puudub selgus, kuidas see toimuma hakkab, kas töötukassa töötajad omavad selleks piisavat pädevust.
6. Töövõimereform ei pruugi tõsta sihtrühma motivatsiooni tööd otsida. Vastajate hinnangul peaks töötamisest saadav tulu olema oluliselt kõrgem kui senised toetused, kuna töötamine võib tervist veelgi halvendada (ning väike palk seega ei motiveeri). Samuti ei motiveeri vastajate hinnangul töötama olukord, kus töötasu arvelt toetusi vähendatakse.
7. Murekohana toodi esile ka võimalikku haiguslehele jäämist – kuna haiguselehe puhul on hüvitise määr 70%, võib töövõimetuspensionär haiguslehel viibimise tõttu palgas oluliselt kaotada.
8. Kartust tundi olukorra ees, kus tööandja töövõimetuspensionäri peatselt peale palkamist siiski koondab – arvati, et sel juhul võib jääda ilma ka varasematest toetustest.

Suures osas on negatiivne suhtumine töövõimereformi tingitud ka vähesest informeeritusest. Ka paljud töövõimetuspensionärid ise tõdesid, et ei tea reformist eriti midagi, ning arvasid, et selgitustööd võiks olla rohkem. Murettekitavalt viitasid mõned töövõimetuspensionärid asjaolule, et teadlikkus töövõimereformist on madal ka kohaliku omavalitsuse töötajate seas, mistõttu puudub võimalus sealtkaudu saada adekvaatset infot.

Sageli kurdeti halva majandusliku olukorra üle - tihti tullakse toime vaid tänu lähedaste rahalisele abile ning toetusele (ka hooldamise näol). Muutused töövõimereformi näol

tekitavad veel suuremat pinget. Eelkõige sooviti töövõimereformilt individuaalset lähenemist ning arvestamist sellega, et haigused on erinäolised ning iga töövõimetuspensionäri võimed ja võimalused seetõttu erinevad.

MIKS OLLAKSE TÖÖVÕIMEREFORMIGA RAHULOLEMATUD?

Janno Järve, Eesti Rakendusuuringu Keskuse Centar vanemanalüütik

Sissejuhatus

Vastavalt sotsiaalministeeriumi kodulehel⁵ sõnastatud töövõimereformi peamistele eesmärkidele on olemasolevat töövõimetuse süsteemi vaja muuta selle pärast, et tänane pensionisüsteem pole jätkusuutlik. Tõsi ta on – esmaste püsiva töövõimetuse määramiste arv on olnud kasvutrendis (vt Joonis 37a) ja seda olukorras, kus üldine tööhõive määr (vaatamata vahepealsetele turbulentsidele) on jõuliselt kasvanud ning paranenud on ka rahva üldist tervist kirjeldav tervena elatud aastate arv (seda nii tööturule sisenejate kui sealt väljujate vanusegrupis) (Joonis 37b).

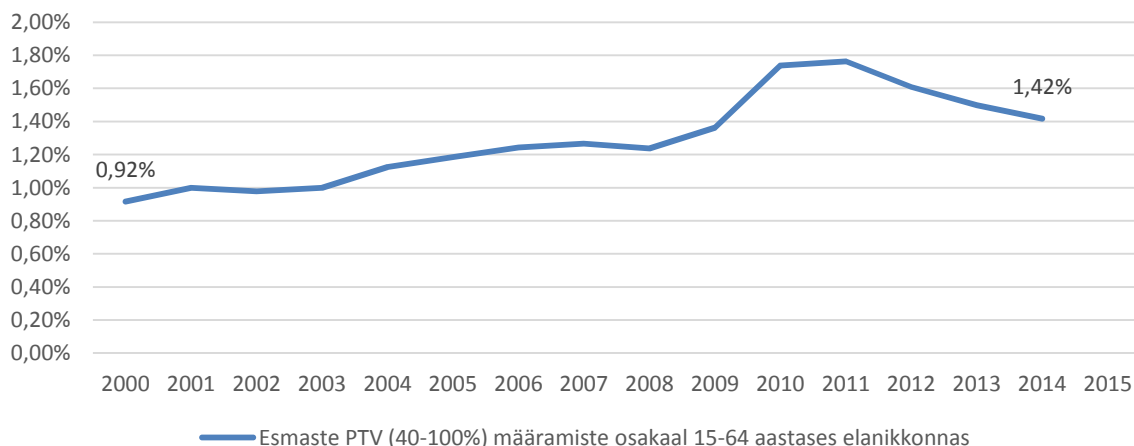
See viitab sellele, et püsiva töövõimetuse määramised ei ole lähtunud ainult inimeste terviseseisundist ja võimekusest tööturul kaasa lüüa ning suure tõenäosusega on püsivat töövõimetust määratud ka inimestele, kes tegelikult saavad töötada. Kui vaadata summasid, mis iga-aastaselt töövõimetuspensionide väljamaksmisele kuluvad ja nende arengut ajas (Joonis 37c), on näha, et töövõimetuse skeem on kujunenud väga kiirelt kasvavaks kuluallikaks, mis on piiratud vahendite tingimustes oluline probleem.

Tegemist on olulise teemaga ja paistab, et seda arvamust jagavad ka Eesti elanikud (72% pooldab töövõimesüsteemi reformimist, seda teeb ka 60% töövõimetuspensionäridest). Samas on toetus töövõimereformile sellisel kujul, nagu see on välja pakutud, väga tagasihoidlik (seda toetab vaid 5% Eesti elanikest, sh 2% töövõimetuspensionäridest).

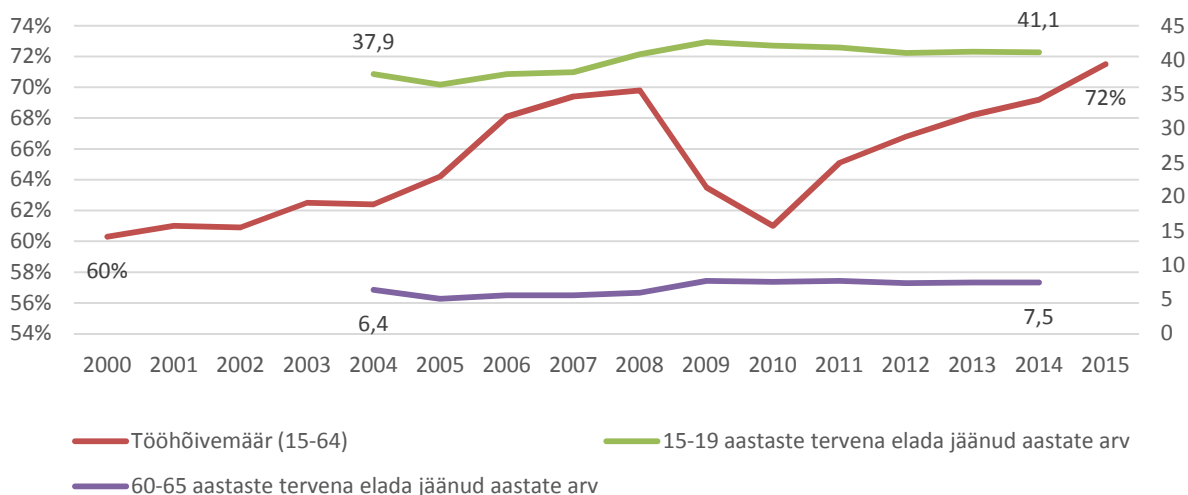
⁵ Sotsiaalministeerium. Töövõimereform. Uus töövõime toetamise süsteem. <http://www.sm.ee/et/uus-toovoime-toetamise-susteem>

Joonis 37. Esmased püsiva töövõimetuse määramised võrrelduna töötamise võimaluste ja rahva tervise arengutega

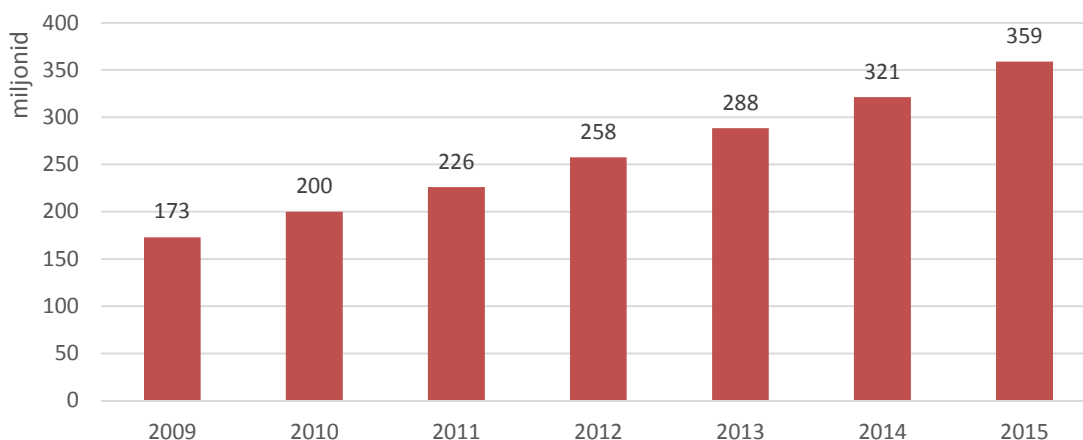
a) Esmased püsiva töövõimetuse määramised

b) Töötamise võimalused ja tervisenäitajad

c) Töövõimetuspensionide kulu

Allikas: sotsiaalkindlustusamet, statistikaamet, autori arvutused.

Alljärgnevalt selgitatakse, miks on toetus töövõimereformile (vaatamata sellele, et teema on oluline ja vajab kiiresti lahendusi) nii madal. Reformi ideeks on tõhustada töövõime

hindamist (mille tulemusena osad praegu töövõimetuks tunnistatud inimesed hinnatakse töövõimeliseks) ning suunata töövõimekaoga inimesi rohkem hõivesse nii, et toetuste kõrval tuleks nende sissetulek vähemalt osaliselt töötasust ning läbi töötasult makstavate maksude suureneks ka laekumised riigieelarvesse. Olulisemad põhjused, miks reformi toetus elanikkonna seas on nii madal, tulevad käesoleva analüüsi autorite hinnangul ühelt poolt kommunikatsiooni korraldusest ja teiselt poolt reformi sisust. Lühidalt on need järgmised:

- Reformi, mille ettevalmistused olid alles pooleli, plaaniti rakendada liiga kiiresti;
- Töövõimereformi kohta tehtud selgitustöö ei ole jõudnud sihtgrupini ja/või pole see olnud piisav, selgitamaks töövõimereformiga kaasnevat;
- Reformi kriitiliselt suhtuvad kõneisikud olid oma sõnumi edastamisel tõhusad;
- Reformiga plaaniti vähendada vähenenud töövõimega inimeste sissetulekuid;
- Mittehõivatud inimesed on töö leidmise suhtes pessimistlikumad, seda olenemata sellest, kui suurt tuge neile pakutakse;
- Puuetega inimestele suunatud aktiivsete tööturumeetmete mõju ei ole teada, seega on nende kasulikkust ka raske selgitada.

Alljärgnevalt vaadatakse neid põhjuseid ükshaaval ning selgitatakse põhjalikumalt, miks ja kuidas võisid need muuta inimeste (eeskätt töövõimetuspensionäride) suhtumist töövõimereformi suhtes negatiivsemaks. Loogiliselt järelduvad sellest ka lahendused edaspidise töö paremaks korraldamiseks.

Reformi, mille ettevalmistused olid alles pooleli, püüti rakendada liiga kiiresti

Kommunikatsioon ei ole kunagi asi iseeneses – see on tuletis nendest sisuliselt teemadest, mida plaanitakse üldsusele edastada. Kui sisuteemadega on probleeme, siis pole olemas kommunikatsioonistrateegiat, mis need probleemid lahendaks – esmalt tuleb lahendada ikkagi sisulised küsimused.

Töövõimereformi hakati ette valmistama 2012. aasta esimeses pooles. 2015. aasta lõpuks (see on aeg, millal viidi läbi kommunikatsiooniuuring), oli sellega tegeletud ligi 2,5 aastat. Ei saa öelda, et tegemist oleks reformiga, mis oleks valminud üleöö. Samas on reform väga suuremahuline – sisuliselt tehakse ringi kogu töövõimetususe hindamise süsteem ning töötatakse välja uus mehhanism töövõimekaoga inimeste tööturule toomiseks. See ei ole kerge ülesanne ja võtab aega.

Siinkohal ei ole tõenäoliselt mõistlik hakata läbi käima kogu töövõimereformi ajalugu ja selle kajastamist meedias, piirdume vaid mõningate väljavõtetega. 2015. aasta alguses valitsenud hoiakud olid kriitilised, seda peamiselt selle tõttu, et töövõimetoetuse seaduse ettevalmistamise ajal ja ka peale selle vastuvõtmist 2014. aasta lõpus ei olnud kindel, et kõik osapooled (sh nt töövõime hindajad, töötukassa, kohalikud omavalitsuses) saavad neile pandud ootuste täitmisega hakkama. Näiteks kaheldi, kas uus töövõime hindamise metoodika ja hindajate üldisem kompetents on piisavad, et hindamisi läbi viia, kuidas hakatakse tööle aitama psüühiliste erivajadustega inimesi jne). Sotsiaalministeeriumi poolt

läbi viidud töövõime hindamise metoodika piloteerimise tulemuste analüüs⁶ ka kinnitas seda, et parandamist vajasisid nii taotlusvormide sõnastused, arstide tööjuhendid, läbi tuleb viia pikem ja tõhusam koolitusprogramm töövõime hindamise kompetentside arendamiseks ning hoolitseda tuleb selle eest, et hindamiseks vajalikud andmed oleksid kättesaadavad (sh tervise infosüsteemi kaudu) (Kreitzberg *et al.* 2015, lk 65).

Töövõimereformi puuduste olemasolu ja kõrvaldamise vajadust kinnitab loomulikult ka see, et valitsus otsustas töövõimereformi töövõime hindamisega seonduva osa 2015. aasta maikuus poole aasta võrra edasi lükata (esialgselt planeeritud 1. jaanuari asemel jõustuvad need tegevused 1. juulil 2016).

Võttes arvesse, et reformi püüti rakendada kiiremas tempos, kui seda selleks ajaks tehtud ettevalmistused realselt võimaldasid, jättis see inimestele mulje kui reformist, mis pole läbi mõeldud ning mille tulemusena suureneb oluliselt bürokraatia, ilma et sellest vähenenud töövõimega inimestele realselt mingit kasu tõuseks. See arvamus on prevaleeriv tänaseni – käesolev uuring näitab, et ligi pool elanikkonnast ja ca 68% töövõimetuspensionäridest leiab, et TVR toob neile rohkem lisakohustusi kui kasu.

Olukorras, kus reform on saanud juba negatiivse kuvandi, on reformi elluviimine oluliselt keerulisem. Lisaks selgitustööle uute süsteemide toimimise kohta on vajalik toimetada keskkonnas, mis ei ole neutraalne vaid negatiivne.

Töövõimereformi kohta tehtud selgitustöö ei ole jõudnud sihtgrupini ja/või pole see olnud piisav selgitamaks töövõimereformiga kaasnevad

Kommunikatsiooniuuringu tulemustest paistab, et informatsioon töövõimereformist on jõudnud suhteliselt väheste inimesteni – vaatamata sellele, et reformist on kuulnud valdav osa nii Eesti elanikest kui töövõimetuspensionäridest (vastavalt 60% ja 61%), on selle sisuga kursis väga vähesed (15% Eesti elanikest ja 18% töövõimetuspensionäridest).

Nendelt, kes väitsid, et on töövõimereformist midagi kuulnud, küsiti ka detailsemaid küsimusi reformi üldisemate printsiipide kohta ning nendega olid kursis vähem kui pooled vastanutest, mõningatest teemades on teadlikkus aga eriti tagasihoidlik (nt seda, et osal töövõimetoetuse taotlejatest tuleb ennast töötuna arvele võtta, teadis vaid 24% töövõimereformist midagi kuulnud vastanutest).

Seega on ilmne, et valdav osa inimesi annab üldiseid hinnanguid töövõimereformile väga piiratud teadmiste tingimustes selle reformi sisu kohta. Reformi väljatöötamisel ja selle kohta info edastamisel on sotsiaalministeerium kasutanud infokanalitena eeskätt sotsiaalministeeriumi, aga ka töötukassa ja sotsiaalkindlustusameti kodulehti, massimeediat ja teatud määral ka huvigruppide esindajate esindusorganisatsioone (puuetega inimeste organisatsioonid).

Tundub, et valitud kanalid ei ole olnud tõhusad. Sellel võib olla mitmeid põhjuseid. Esiteks pole Eestis eraldi esindusorganisatsiooni püsiva töövõimetusega inimestele, puue on aga vaid

⁶ Kreitzberg, Mari, Kamenik, Kristiina, Sinisaar, Hede. Töövõime hindamise metoodika piloteerimise tulemuste analüüs, 2015, sotsiaalministeerium, 94 lk-d. (http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Toovõimereform/toovoime_hindamistest/tvr_hindamispiloot_raport_01072015.pdf)

pooltel püsiva töövõimetusega inimestel. Konsultatsioonidesse olid kaasatud ka ametiühingud, kuid ka nende liikmelisus on Eestis tagasihoidlik (alla kümnendiku palgatöötajatest) ning vahetult püsiva töövõimetusega inimeste sihtgrupiga otsesuhtlemisega ametiühingud ei tegele. Kokkuvõttes katavad esindusorganisatsioonid sihtgruppi vaid osaliselt. Lisaks eeltoodule on eelpool mainitud esindusorganisatsioonid pigem konsultatsioonipartnerid kui info edastamise kanalid ning tõenäoliselt ei tulekski neilt oodata, et nad jagaksid sihtgrupile just selle vajadustele vastavaid kanaleid pidi informatsiooni töövõimereformi detailidest.

Massimeedia on küll vähenenud töövõimega inimeste jaoks eelistatuim kanal, kust töövõimereformi kohta informatsiooni saada (seda kanalit loetles kolme kõige olulisema hulgas 82% 40-100% püsiva töövõimetuse määraga inimestest), aga seda on küllaltki keeruline kasutada vähegi detailsema informatsiooni edastamiseks, ning tundub, et ka üldisematest töövõimereformi printsiipidest teavitamisel pole need kanalid olnud piisavalt efektiivsed.

Sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti ja töötukassa koduleheküljed on täna tõenäoliselt kõige paremad kohad, kus saada süstemaatiliselt esitatud informatsiooni reformi kohta, kuid neid eelistab infoallikana vaid 18 protsenti 40-100%-lise püsiva töövõimetusega inimestest.

Vaatamata sellele, et ka töövõimetuspensionäride hulgas on kõige eelistatum infokanal massimeedia, tuleks tõenäoliselt kaaluda inimesi otseselt ja lähedalt puudutava informatsiooni edastamiseks mitme kanali kombineerimist, sh ka otsepostitust, mida senini ei ole töövõimereformi põhimõtete edasiandmiseks kasutatud. Erinevate kommunikatsioonivahendite kombineerimise kohta on võimalik leida häid näiteid Suurbritannias avaldatud raportist „*Using a range of communication channels to reach disabled people*”⁷.

Infokanalite valikuga ehk sellega kuidas infot edastatakse, on paralleelne ja väga oluline küsimus TVRi sisu, mida edastatakse. Inimeste jaoks on olulised erinevad reformi nüansid ning info edastamisel tuleb silmas pidada, et sisu oleks edasi antud terviklikult erinevaid reformi aspekte hõlmavalt (nt olulised on samaaegselt nii küsimused aktiivsuseõuete, toetuste suuruse, abivahendite kättesaadavuse ja kompenseerimise kui rehabiliteerimisteenuste muudatuste kohta).

Reformi kriitiliselt suhtuvad kõneisikud olid oma sõnumi edastamisel väga tõhusad

Töövõimereform leidis selle väljatöötamise ajal küllaltki palju kajastamist ning arvamusi liidreid, kelle arvates polnud tegemist õnnestunud reformiga, oli mitmeid (nt Marika Tuus-Laur, Monika Haukanõmm, Tiia Sihver). Kui aga vaadata seda, millist kõneisikut vähenenud töövõimega inimesed käesoleva uuringu kohaselt kõige enam usaldavad, siis oli selleks Tiina Kangro. Tiina Kangro on professionaalne ajakirjanik ning tegelenud erinevate puuetega inimestega seonduvate teemadega juba väga pikka aega. Ta suutis

⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/using-a-range-of-communication-channels-to-reach-disabled-people#introduction>

töövõimereformi kajastamisel liikuda väga kiiresti detailsete küsimuste juurde, mis selleks hetkeks, kui neid küsiti, ei olnud reformi ettevalmistajate poolt ammendavalt vastatud.

Kuna mitmed tema poolt püstitatud teemad ei leidnud reformi ettevalmistajate poolt adresseerimist (neile ei pööratud piisavalt tähelepanu) või läksid tema ja reformi ettevalmistajate nägemused lihtsalt lahku, siis kujunes tema lõplik hoiak kogu reformi suhtes selgelt negatiivseks⁸ ning see seisukoht ei ole tänaseks oluliselt muutunud⁹.

Ühest küljest olid Tiina Kangro artiklid heaks sissevaateks töövõimereformi ettevalmistamisel lahendamist vajavatele probleemidele ning osa kriitikat õnnestus reformi ettevalmistajatel ka arvesse võtta. Kui püüda aga väga kitsalt vastata küsimusele, miks töövõimereformi maine on inimeste hulgas halb, siis mängis siin lisaks kõigile muudele küsimustele täiendavat rolli ka see, et Tiina Kangro näol sai töövõimereformi opositsioon endale väga tugeva eestkõneleja, kelle arvamust vähenenud töövõimega inimesed hindavad ning millega nad arvestavad. Tegemist ei ole kindlasti peamise põhjusega, mis töövõimereformi mainet mõjutab (primaarsed on ikkagi sisulised küsimused), kuid oma roll sellel faktoril siiski oli.

Reformiga plaaniti vähendada töövõimekaoga inimeste sissetulekuid

Esialgelt välja töötatud töövõimetoetuse seaduse eelnõu tundus viivat olukorrani, kus paljude vähenenud töövõimega inimeste sissetulekute tase langeb. Näiteks kajastab seda Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs¹⁰, mis tõi muuhulgas välja, et:

- „Töökohtade pakkumine (täpsemalt piiratud pakkumine ja ühekülgusus) suurematest keskustest kaugemal pärsib töövõimekaoga inimeste tööle saamist olenemata sellest kas reform toimub või mitte“ (Vahopski *et al* 2014: lk 179).
- „Reformi tulemusel langevad oluliselt suhteliselt ulatuslikuma töövõimekaoga inimeste (praegu 60-70% ja osa 80% töövõimekaoga pensionäridest) sissetulekud, samas on nende tööle saamise võimalused tagasihoidlikumad kui madalama töövõimekaoga inimestel“. (Vahopski *et al* 2014: lk 179).

Puhtalt toetustest elamiselt vähemalt osaliselt hõivesse liikumine on üks peamisi mehhanisme, millega loodetakse töövõimereformi käigus töövõimetusel riigieelarvele tulenevat survet vähendada. Kuna vähenenud töövõimega inimeste hõivevõimalused on suhtelised kasinad, siis pole üllatav, et käesoleva kommunikatsiooniuuringu tulemuste kohaselt leiab ligi ¾ töövõimetuspensionäridest (ja üle poole kõigist Eesti elanikest), et töövõimereform vähendab töövõimekaoga inimeste sissetulekuid.

Kuigi töövõimetoetuse määrad kinnitati pärast mitmeid täiendavaid arutelusid sellisena, et keskmisena ei peaks olema töövõimekaoga inimesele vahet, kas ta saab töövõimetuspensioni või töövõimetoetust, ja juhtudel, kus inimesele varasemalt määratud töövõimetuspension on

⁸ Näiteks: Kangro, Tiina. Töövõimetusreformi anatoomia, EML ajakiri MaksuMaksja, Märts (nr3), 2014, <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1518>

⁹ Kangro, Tiina. Algas inimkatsetuste viisaastak, Postimees, [7. jaanuar 2015] <http://arvamus.postimees.ee/3459121/tiina-kangro-algas-inimkatsetuste-viisaastak>

¹⁰ Vahopski, Reelika, Lauri, Maris, Telpt, Eve, Siirman, Eneli, Saar, Andrus, Suhhoterina, Marina, Strapatšuk, Irina. Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs – eelhindamine, 2014, Saar Poll, 189 lk-d

suurem kui töövõimetoetus¹¹, saab inimene töövõimetuspensioni seni kuni see erinevus kaob, siis see osa kommunikatsioonist (ja olukorra muutumisest võrreldes algselt kavandatuga) ei ole olnud nähtav. Samuti ei ole inimeste jaoks tähtis keskmine lahendus, vaid konkreetselt teda puudutav olukord, ning tajudes ohtu, et tema sissetulek võib väheneda, ei asuta ka reformi toetama.

Töövõimekaoga inimeste majanduslik toimetulek on juba täna viletsam kui inimestel, kelle töövõime ei ole vähenenud. Ka käesolevas uuringus toodi välja, et nendest, kellele töövõimekadu polnud määratud, arvas vaid 10%, et neil ei piisa raha vältimatute kulutuste tarbeks, kuid 40-100%-lise püsiva töövõimetus määraga inimeste hulgas oli selliseid ligi 3 korda rohkem (29%). Majanduslik toimetulek on töövõimekaoga inimeste jaoks juba täna tõsine probleem ning kui poliitikas plaanitakse muudatusi, mis võivad seda tänasega võrreldes halvendada, siis meeletab see inimesi reformi vastu.

Tegemist ei ole Eesti-spetsiifilise nähtusega. OECD poolt läbi viidud kompendiumuuring, mis kirjeldab OECD riikides teostatud töövõimetusse seonduvaid reforme¹², märgib, et vaid vähesed riigid on läinud seda teed, et kärbivad töövõimetusle makstavaid toetusi, ning kui, siis tehakse sedagi üldjuhul tingimuste karmistamise, mitte toetuse määrade vähendamise läbi (OECD, lk 82). Selline lähenemine on valitud vaatamata sellele, et töövõimetusle arv ja nende makstavate hüvitistega seotud eelarvelised kulud on ajan üldjuhul oluliselt kasvanud ning vajavad (samuti nagu Eestis) hädasti reformimist. Tõenäoliselt ei ole sissetulekute vähendamise peale mindud just selle tõttu, et sellistele reformidele on väga keeruline saada avalikkuse toetust – sellised sammud on ebapopulaarsed.

Inimesed peavad mõistma toetuse kujunemise üldiseid põhimõtteid ning oskama hinnata enda sissetuleku võimalikku muutust (juhul, kui see inimese sissetulekut mõjutab), et teha otsus reformi toetamise või mitte toetamise kohta. Praegusel juhul on reformi suhtes negatiivselt meelestatud ka osa nendest töövõimekaoga inimestest, kes reformi tulemusena sissetulekutes ei kaota.

Mittehõivatud inimesed on töö leidmise suhtes pessimistlikumad, seda olenemata sellest, kui head tuge neile pakutakse

Mõningad töövõimereformi mainet mõjutavad tegurid ei ole tõenäoliselt kinni ei selle reformi kommunikatsioonistrateegias ega selles, kui efektiivseks töötukassa meetmed lõppkokkuvõttes töövõimekaoga inimeste tööturule tagasi toomisel osutuvad.

Kommunikatsiooniuuringu käigus uuriti nii kogu elanikkonnalt, püsivalt töövõimetusle kui ka tööandjatelt seda, kas nad on nõus väitega, et töövõimereformi tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha. Kui kogu elanikkonnas ja tööandjate

¹¹ Puuduva töövõimega inimeste jaoks on töövõimetoetus suurem, kui prognoositud töövõimetuspension oleks olnud. Osalise töövõimega inimeste jaoks sõltub see, kas töövõimetoetus on töövõimetuspensionist suurem või väiksem sellest, kui suur oli inimese püsiva töövõimetusle määr. Kui püsiva töövõimetusle määr oli 60% või vähem, siis on töövõimetoetus suurem kui keskmine töövõimetuspension. Kui inimese töövõimetusle määr oli enam kui 60% ja ta hinnatakse osalise töövõimega inimeseks, siis keskmine määratud töövõimetuspension oleks olnud suurem, kui on töövõimetoetus (Töövõimetoetuse seletuskiri lk 26-27). Lisaks: Töövõimetoetuse seadus. Riigi Teataja. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015103>)

¹² Sickness, Disability and Work - A synthesis of Findings across OECD countries, OECD, 2010, 169 lk. (<http://www.oecd.org/publications/sickness-disability-and-work-breaking-the-barriers-9789264088856-en.htm>)

hulgas on ülekaalus need inimesed, kes arvavad, et töövõimereformi tulemusena vähenenud töövõimega inimeste hõivevõimalused paranevad, siis vähenenud töövõimega inimeste hulgas on sellisel seisukohal vaid 36%. 43% vähenenud töövõimega inimestest polnud selle väitega nõus.

Vähene usk töövõimereformi võib olla põhjustatud sellest, et töövõimekaoga inimeste aktiveerimiseks plaanitavatest tegevustest võidakse olla liialt vähe teadlik (sellest oli eelnevalt juba juttu), kuid selle põhjused võivad olla ka laiemad. Eesti 15-64-aastaste inimeste tööhõivemäär on täna läbi aegade üks kõrgemaid, olles 2015. aastal keskmiselt 71,5%. See on kõrge ka Euroopa Liidu teiste liikmesriikidega võrreldes¹³. 2015. aasta kolmandas kvartalis¹⁴ oli Euroopa Liidus Eestist kõrgema tööhõive määraga vaid kolm riiki (Saksamaa, Madalmaad ja Rootsi). Kõrge tööhõivemäär viitab sellele, et vajadus tööjõu järele on suur ja tööd on suhteliselt kerge leida, kuid kõik tööturu osapooled kindlasti päris nii ei arva.

Hõivatud ja mittehõivatud näevad tööturu olukorda erinevalt. Selle illustreerimiseks vaatame 2013. aastal läbiviidud Töölepingu seaduse uuringut, kus ühe teemana käsitleti ka seda, kas inimesed peavad Eesti tööturu turvavõrgu (mille osadeks on näiteks koondamisest etteteatamise aeg ja hüvitise suurus, aga ka töötukassa poolt makstava töötuskindlustushüvitise kestvus ja suurus) poolt töö otsimiseks pakutavat aega piisavaks või ebapiisavaks selleks, et leida endale uus töö. Tulemused näitasid, et kui hõivatute hulgas oli neid, kes pidasid seda aega piisavaks 60-80%, siis töötute hulgas vaid 36-54%¹⁵. Töötud näevad töö leidmise võimalusi mustemates toonides kui hõivatud, seda olenemata sellest, kas reaalsed töö leidmise võimalused on head või halvad. Eeltoodu viitab ühtlasi sellele, et reform, mille käigus plaanitakse hetkel riigi poolt ülalpeetavate inimestega seotud kulused vähendada läbi selle, et neil endil õnnestub tööd leida, ei saa tõenäoliselt kunagi leidma väga suurt toetust mittehõivatute hulgas, kuna selle plaani teostatavus tundub neile algusest peale keeruline ning suure tõenäosusega ei õnnestu seda skeptilisust täielikult kaotada ka tänasest oskuslikuma selgitustööga.

Inimeste vaatest, kellel on töövõimekadu, ja kes praeguse süsteemiga pole tööle läinud või tööd leidnud, on reformi tulemusena vajalik täita aktiivsuse nõudeid ning otsida tööd selleks, et edaspidi töövõimetoetust saada. Kui seejuures ei ole neil ega ka teistel väga palju usku sellesse, et nad töö leiavad, siis puudub nende jaoks sellises reformis sisu. Seega peab selle grupi jaoks töövõimereformi kommunikatsioon olema teistsuguse rõhuasetusega ja suutma välja tuua põhjused, miks nad peaksid sellist reformi toetama.

Puuetega inimestele suunatud aktiivsete tööturumeetmete mõju ei ole teada

Teavitustöö saab inimeste usku reformi efektiivsusesse parandada vaid juhul, kui on informatsiooni, mille pinnalt seda teha. Kui reformi üheks keskseks ideeks on see, et töötukassa poolt pakutavate aktiivsete tööturumeetmetega aidatakse suur hulk vähenenud

¹³ 2015. aasta kolmandas kvartalis oli Euroopa Liidus Eestis kõrgema tööhõive määraga.

¹⁴ Aasta keskmiseid tulemus pole veel avaldatud.

¹⁵ Masso, Märt, Järve, Janno, Nurmela, Kirsti, Anspal, Sten, Räis, Mari Liis, Uudeküll, Katrin, Osila, Liina, 2013. Töölepingu seaduse uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis., lk 119.

töövõimega inimestest tööle, siis saab see plaan toimida vaid juhul, kui on teada, et meetmed, millega inimesi aitama hakatakse, on tõesti tõhusad.

Suur osa vähenenud töövõimega inimestest on puudega. Puuetega inimestele suunatud tööturumeetmete osas on aga olukord selline, et nende efektiivsusest on teada väga vähe. Eestis ei ole puuetega inimestele pakutavate meetmete efektiivsust hinnatud (seda peamiselt selle tõttu, et neid on ka vähe pakutud ning kvaliteetse hindamise läbiviimiseks pole lihtsalt piisavalt andmeid), samuti ei ole hinnatud nõ tavaliste meetmete efektiivsust vähenenud töövõimega inimeste tööle aitamisel.

Oluline on seejuures mainida, et see ei ole ainult Eesti probleem. 2004. aastal Euroopa Komisjoni poolt koostatud ülevaade¹⁶ puuetega inimestele pakutavatest aktiivsetest tööturumeetmetest ja nende efektiivsusest tõi ühe põhilisema järeldusena välja, et enamikus analüüsi kaasatud Euroopa Liidu riikides teatakse puuetega inimestele pakutud aktiivsete tööturumeetmete mõjust nende inimeste hõivesse aitamisel kas väga vähe või mitte midagi.

Kui meetmete reaalse mõju kohta on väga keeruline midagi konkreetset öelda, siis on vähe tõenäoline, et nende meetmete oskuslikumast kommunikatsioonist oleks abi töövõimereformi maine parandamisel. Kui peaks selguma, et tööhõivevõimalused reformi tulemusena realselt ei paranegi, siis ongi põhjendatud ka kommunikatsiooniuuringus väljendatud kahtlus, et TVR toob vähenenud töövõimega inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu (väide millega nõustus 65% töövõimetuspensionäridest, samal ajal kui selle vastu oli vaid 13%).

Tööandjate hoiakud töövõimereformi suhtes

Käesoleva peatüki põhifookus on olnud elanikkonna kui terviku ja reformist enim puudutatud grupi (töövõimetuspensionärid) hoiakutel ja arvamustel. Samas on reformil veel üks oluline sihtgrupp, kellest peatükis räägitud ei ole – tööandjad.

Kui vaadata tööandjate teadlikkust töövõimereformist, siis esimese asjana jääb silma, et see on samuti suhteliselt madal – töövõimereformist on küll kuulnud 78% tööandjatest, kuid vaid 33% on kursis reformi sisuga. Samas on see näitaja siiski veidi kõrgem kui kogu elanikkonnas ning töövõimetuspensionäride sihtrühmas, kus reformist oli (kokku) kuulnud 60-61% ning reformi sisuga kursis 15-18%.

Kuigi tööandjad hindasid oma teadlikkust töövõimereformist kõrgemalt kui ülejäänud sihtrühmad, puudus neil samas sagedamini selge arvamus selle kohta, kas töövõimereform (selle praegusel kujul) on õigustatud. Ka reformi tulemuslikkuse ja läbiviimisega seonduvatele aspektidele ei osanud suur osa TVR-ist teadlikest tööandjatest (erinevate väidete puhul 29-52 protsenti) hinnangut anda. Seega pole toetus töövõimereformile tööandjate sihtrühmas oluliselt kõrgem kui ülejäänud sihtrühmades, kuid samas on ka kriitilisus suhteliselt väiksem, kuna suur osa tööandjatest paistab olevat reformi suhtes äraootaval seisukohal.

Kokkuvõttes paistab, et senini läbi viidud kommunikatsioonitegevused ei ole tööandjate kõnetamisel olnud oluliselt edukamad kui terve elanikkonna adresseerimisel ning, vaatamata

¹⁶ Active Labour Market Programmes for People with Disabilities – Facts and figures on use and impact, European Commission, 2004, lk 11 (<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4327&langId=en>)

sellele, et tööandjate hoiakute osas käesolevas peatükis eraldi põhjalikumat analüüsi läbi viima ei hakatud, kehtib valdav osa eelpool toodud seisukohtadest suuresti ka selle sihtgrupi kohta.

Soovitused

Tuginedes eelpool kirjeldatule püüame välja tuua mõningad soovitused töövõimereformi kommunikatsiooni parandamiseks. Üldjoontes jagunevad need kaheks:

- Vähenenud töövõimega inimesteni jõudmiseks sobilike infokanalite kasutamine.
- Töövõimereformi sisu kajastamine moel, mis võimaldab kõigil inimestel, keda see puudutab, saada võimalikult hea ülevaade sellest, kuidas see teda mõjutama hakkab.

Uuringu teostajatele teada olevalt ei olnud vähemalt reformi käivitamise hetkel olemas reformi kommunikatsioonistrateegiat. See oleks tõenäoliselt kasuks tulnud. Mõningaid näpunäiteid erinevate informatsioonikanalite kombineerimise kohta on võimalik leida Ühendkuningriikide vastavasisulistest juhistest „*Using a range of communication channels to reach disabled people*”¹⁷.

Kommunikatsioonikanaliks, mida seni ei ole töövõimereformi kommunikeerimiseks kasutatud, kuid mida võiks kasutada, on otsepostitus, seda eeskätt just puuetega inimestega suhtlemisel. Otsepostitust oleks tõenäoliselt kõige mõistlikum kasutada sellise informatsiooni edastamiseks, mis inimest vahetult puudutab (ainult üldiste reformipõhimõtete kommunikeerimiseks võib otsepostitus olla liiga koormav).

Töövõimereformi sisu kajastamise osas on keeruline anda konkreetseid soovitusi, kuid oluline on silmas pidada, et suur osa inimestest, kes täna töövõimereformi kohta arvamust avaldavad, ei oma tegelikult head ettekujutust sellest, mis selle reformi käigus tegelikult muutub ning kuidas need muutused neid konkreetsemalt mõjutavad.

Kui töövõimereform on tõesti vajalik ning ka vähenenud töövõimega inimesed (vähemalt enamus neist) saavad sellest kasu, siis tuleb selle sisu kajastada moel, mis võimaldab inimestel seda mõista. Muuhulgas on väga oluline adresseerida reformi oponentide poolset kriitikat, vastates sellele võimalikult täpselt.

Võiks kaaluda isikustatumat kommunikatsiooni, mis jagab inimesed gruppidesse vastavalt nende tänasele töövõimetuse protsendile ning ajale, millal neil tuleb läbida uus ekspertiis. Nendele gruppidele saaks välja töötada standardkirjad, mis selgitavad ühest küljest seda, mida ja millal töövõime hindamiseks ning toetuse taotlemiseks teha tuleks, ning teiselt poolt seda, millised võivad olla selle protsessi lõpptulemused nende jaoks.

¹⁷ Using a range of communication channels to reach disabled people. Department of Work and Pensions. Office of Disability Issues. (<https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/using-a-range-of-communication-channels-to-reach-disabled-people>)

Allikad

1. Active Labour Market Programmes for People with Disabilities – Facts and figures on use and impact, European Commission, 2004, lk 11
(<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4327&langId=en>)
2. Kangro, Tiina. Töövõimetusreformi anatoomia, EML ajakiri MaksuMaksja, Märts (nr3), 2014,
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1518>
3. Kangro, Tiina. Algas inimkatsetuste viisaastak, Postimees, [7. jaanuar 2015]
<http://arvamus.postimees.ee/3459121/tiina-kangro-algas-inimkatsetuste-viisaastak>
4. Kretzberg, Mari, Kamenik, Kristiina, Sinisaar, Hede. Töövõime hindamise meetodika piloteerimise tulemuste analüüs, 2015, sotsiaalministeerium, 94 lk-d.
(http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Toovoimereform/toovoime_hindamistest/tvr_hindamispiloot_raport_01072015.pdf)
5. Masso, Märt, Järve, Janno, Nurmela, Kirsti, Anspal, Sten, Räis, Mari Liis, Uudeküll, Katrin, Osila, Liina, 2013. Töölepingu seaduse uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
6. Vahopski, Reelika, Lauri, Maris, Telpt, Eve, Siirman, Eneli, Saar, Andrus, Suhhoterina, Marina, Strapatsjuk, Irina. Töövõimetoetuse seaduse mõjuanalüüs – eelhindamine, 2014, Saar Poll, 189 lk-d (http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/tvk_semojuan_alyys_eessonaga.pdf)
7. Sickness, Disability and Work - A synthesis of Findings across OECD countries, OECD, 2010, 169 lk. (<http://www.oecd.org/publications/sickness-disability-and-work-breaking-the-barriers-9789264088856-en.htm>)
8. Sotsiaalkindlustusamet, riiklik pensionikindlustuse register.
9. Statistikaamet
10. Töövõimetoetuse seaduse seletuskiri (<http://www.riigikogu.ee/download/e411aa7d-06f4-4a84-bb82-8ff728f5c268/old>)
11. Töövõimetoetuse seadus. Riigi Teataja.
(<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015103>)
12. Using a range of communication channels to reach disabled people.
(<https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/using-a-range-of-communication-channels-to-reach-disabled-people#introduction>)

SOTSIAALMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Lisad Küsitlusankeedid

Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal

Elanikkonnaküsitlus

Viime koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi uuringut eesmärgiga selgitada Eesti inimeste hoiakuid tööelu puudutavates küsimustes ning teadlikkust planeeritavast töövõimereformist. Ankeedi küsimustele vastamine ei eelda mingeid eriteadmisi ning küsitluses osalema on oodatud ka need inimesed, kes ei tööta või pole reformist teadlikud.

Olete valimisse sattunud juhuvalikuga ning Teie vastused jäävad anonüümseks. Intervjuu kestab umbes 45 minutit.

Alustaksin Teid ennast puudutavatest küsimustest.

OSA A. TAUSTAINFO

A01. Vastaja sugu.

MÄRKIGE KÜSIMATA!

1. Mees
2. Naine

A02. Palun öelge oma praegune vanus täisaastates?

_____ aastat

A03. Mis on Teie peamine kodune keel?

ÜKS VASTUS!

1. eesti keel
2. vene keel
3. muu keel

A04. Milline on Teie kõrgeim omandatud haridustase?

ÜKS VASTUS!

1. Alg- või põhiharidus
2. Kutseharidus (ilma keskhariduseta)
3. Kesk- või gümnaasiumiharidus
4. Kutsekeskharidus
5. Keskeri- või tehnikumiharidus
6. Kõrgharidus
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

A05. Milliseks Te hindate oma tervist üldiselt?

ÜKS VASTUS!

1. Väga hea
2. Hea
3. Ei hea ega halb
4. Halb
5. Väga halb
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

A06. Kas Teile on ametlikult määratud püsiv töövõimetus? Kui jah, siis kui suur on Teie praegune töövõimekao protsent?

KUI VASTAJAL TÖÖVÕIMEKADU EI OLE, MÄRKIGE 0%.

ÜKS VASTUS!

1. Ei ole määratud - 0%
2. 10-30%
3. 40%
4. 50%
5. 60%
6. 70%
7. 80%
8. 90%
9. 100%
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

A07. Kas Teil on ametlikult määratud ja praegu kehtiv puude raskusaste?

- 1 Jah
- 2 Ei
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

A08. Kas Teil on mõni krooniline haigus või muu terviseprobleem, mille tõttu võiksite lähema aasta jooksul taodelda püsiva töövõimetuse määramist?

1. Jah
2. Ei
98. Ei oska öelda
99. Keeldus vastamast

OSA B. TÖÖKOGEMUS JA VALMISOLEK TÖÖTAMISEKS

B01. Kas Te teete praegusel ajal tasustatud tööd (olete palgatööl, tegelete ettevõtlusega või teete muud tasustatud tööd)?

1. Jah
2. Ei – JÄTKATA B04
3. Keeldus vastamast – JÄTKA B04

KÜSIMUSED B02 JA B03 KÜSIDA SIIS, KUI VASTAJA TÖÖTAB (B01=1)

B02. Kas Te olete ...?

JUHUL, KUI VASTAJAL ON MITU TÖÖKOHTA, PALUGE TAL MÕELDA OMA PEAMISE TÖÖKOHA PEALE. ÜKS VASTUS!

- 1 vabakutseline, FIE
- 2 eraettevõtja
- 3 palgatöötaja eraettevõttes
- 4 palgatöötaja MTÜ-s
- 5 palgatöötaja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses
- 6 muu, palun täpsustage: _____
- 7 Keeldus vastamast

B03. Mis on Teie ametikoht?

ÜKS VASTUS!

- 1 Direktor, juhataja, asutuse juht
- 2 Keskastme juht
- 3 Tippspetsialist (nt insener, arst, õpetaja, jurist, psühholoog)
- 4 Tehnik või keskastme spetsialist (nt maakler, tehnik, raamatupidaja, politseiinspektor, sotsiaaltöötaja)
- 5 Ametnik (nt sekretär, kontoriametnik, andmesisetaja, kassapidaja, registraator)
- 6 Teenindus- või müügitöötaja (nt giid, kokk, lapsehoidja, juuksr, tuletõrjuja, müüja)
- 7 Põllumajanduse või kalanduse oskustöoline (nt talunik, kalur, loomakasvataja, mesinik, jahimees)
- 8 Oskus- või käsitöoline (nt kaevur, ehitaja, mehaanik, rätsep, elektrik, trükkal, tisler, õmbleja)
- 9 Seadme- või masinaoperaator, mootorsõiduki juht
- 10 Lihttöoline (nt koristaja, aknapesija, kojamees, uksehoidja, ehituslihttöoline)
- 11 Sõjaväelane
- 12 Muu, mis? _____
- 13 Keeldus vastamast

KÜSIMUSED B04 – B06 KÜSIDA SIIS, KUI VASTAJA EI TÖÖTA (B01=2 VÕI 3):

B04. Kas Te olete kunagi teinud tasustatud tööd?

1. Jah
2. Ei
3. *Ei oska öelda*
4. *Keeldus vastamast*

B05. Kas Te sooviksite võimalusel (tasu eest) tööle minna?

1. Jah
2. Ei – JÄTKA B07
3. *Ei oska öelda – JÄTKA B07*
4. *Keeldus vastamast – JÄTKA B07*

KÜSIMUS B06 KÜSIDA SIIS, KUI VASTAJA SOOVIB TÖÖLE MINNA (B05=1)

B06. Kas Te otsite hetkel tööd?

1. Jah
2. Ei
3. *Keeldus vastamast*

KÜSIDA KÕIGILT:

B07. Kas Te töotate praegusel ajal vabatahtlikuna?

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE, ET SIIN ON MÕELDUD TÖÖTAMIST VIIMASE 7 PÄEVA JOOKSUL

1. Jah
2. Ei
99. *Keeldus vastamast*

KÜSIMUSELE B08 VASTAVAD KÕIK, KES SOOVIKSID TÖÖTADA (B05=1):

B08. Kui Te otsiksite tööd, siis kas mõni kaardil nimetatud teguritest võiks tänast olukorda arvestades Teil takistada sobiva töö leidmist ning tööle asumist? Palun nimetage kõik võimalikud takistused, ka need, mida kaardil ei ole toodud! KAART 1

MITU VASTUST!

- 1 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal
- 2 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge
- 3 Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel
- 4 Raskused sobiva koormusega töö leidmisel
- 5 Raskused transpordiga tööle ja koju
- 6 Tööandja ei paku kaugtöö võimalust
- 7 Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)
- 8 Pakutav töötasu on liiga väike
- 9 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist
- 10 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab minu töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele
- 11 Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine
- 12 Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine
- 13 Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)
- 14 Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut
- 15 Muu põhjus (täpsustage) _____
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

KÜSIMUSELE B09 VASTAVAD KÕIK, KES EI SOOVI TÖÖTADA (B05=2):

B09. Kas mõni kaardil toodud teguritest on põhjuseks, miks Te ei soovi tööle minna? Palun nimetage kõik põhjused, ka need, mida kaardil ei ole toodud! KAART 2

MITU VASTUST!

1. Olen eel- või vanaduspensionil
2. Olen materiaalselt piisavalt kindlustatud
3. Olen lapsehoolduspuhkusel
4. Õpingud võtavad kogu aja
5. Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal
6. Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge
7. Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel
8. Raskused sobiva koormusega töö leidmisel
9. Raskused transpordiga tööle ja koju
10. Tööandja ei paku kaugtöö võimalust
11. Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)
12. Pakutav töötasu on liiga väike
13. Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist
14. Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele
15. Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine
16. Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine
17. Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)
18. Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut
19. Muu põhjus (täpsustage) _____
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

OSA C. HINNANGUD ÜLDISELE TÖÖKESKKONNALE, TÖÖTAMISELE JA ELULE

C01. Järgnevalt loen Teile ette mõned töötamist puudutavad väited ning palun Teil hinnata, kui võrd Te nende väidetega nõustute või ei nõustu. Palun lähtuge neid väiteid hinnates mitte niivõrd iseendast kui inimestest üldiselt. KAART 3

VÄITEID ROTEERIDA! ULATAGE VASTAJALE KAART SKAALAGA JA LUGEGE VÄITED ETTE.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Pole üldse nõus	<i>Ei oska öelda</i>
Töötamine aitab eluga majanduslikult paremini toime tulla	4	3	2	1	9
Töötamine võimaldab elu rohkem nautida ja unistusi täide viia	4	3	2	1	9

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Pole üldse nõus	<i>Ei oska öelda</i>
Töötamine tõstab inimese ühiskondlikku staatust võrreldes nendega, kes ei tööta	4	3	2	1	9
Töötamine võimaldab anda oma panuse ühiskonna hüvanguks	4	3	2	1	9
Töötamine on oluline selleks, et suhelda teiste inimestega	4	3	2	1	9
Töötamine on oluline selleks, et tunda end aktiivse ühiskonnaliikmena	4	3	2	1	9
Töötamine aitab säilitada elurõõmu	4	3	2	1	9
Aktiivne ellusuhtumine aitab tööd leida	4	3	2	1	9

C02. Järgnevate väidete puhul mõelge palun sellele, kui võrd need väited Teie enese kohta kehtivad. Palun kasutage nende väidete hindamiseks sama skaalat. KAART 3

VÄITEID ROTEERIDA! ULATAGE VASTAJALE KAART SKAALAGA JA LUGEGE VÄITED ETTE.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Pole üldse nõus	<i>Ei oska öelda</i>
Olen oma eluga rahul	4	3	2	1	9
Soovin elus midagi olulist saavutada	4	3	2	1	9
Olen valmis pingutama selle nimel, et tõsta enda elukvaliteeti	4	3	2	1	9
Mul on head suhted oma pere ja lähedaste inimestega	4	3	2	1	9
Mul on võimalik olla aktiivne ühiskonnaliige	4	3	2	1	9
Mul on võimalik teha võimetekohast palgatööd	4	3	2	1	9

KÜSIMUSELE C03 VASTAVAD KÕIK TÖÖEALISED (ALLA 65-AASTASED) JA NEED, KES TÖÖTAVAD (B01=1 VÕI B07=1), SÕLTUMATA VANUSEST:

C03. Palun hinnake, kui olulised on Teie arvates järgmised tegevused tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomisel? KAART 4

VÄITEID ROTEERIDA! ULATAGE VASTAJALE KAART SKAALAGA JA LUGEGE VÄITED ETTE.

	Väga oluline	Pigem oluline	Pigem ebaoluline	Täiesti ebaoluline	Ei oska öelda
Tööandja soosib tervise edendamist (ühisüritused, sportimisvõimalused, sh rahaline toetamine)	4	3	2	1	9
Tööandja soosib töö- ja pereelu ühitamist (võimaldab vajadusel paindlikku töögraafikut, kaugtööd jms)	4	3	2	1	9
Töötervishoiuarst kontrollib kord 1-2 aasta jooksul tööandja kulul töötaja tervist	4	3	2	1	9
Tööandja pakub aastas vähemalt 3 päeva lisapuhkust	4	3	2	1	9
Tööandja kulul on võimalik saada kriisi- ja stressinõustamist või psühholoogi külastust	4	3	2	1	9
Asutuses on köögi- ja puhkenurk	4	3	2	1	9
Tööandja huvitub töösuhete ja tööprobleemidega seonduvast ning on võimalusel töötajale toeks	4	3	2	1	9
Asutuses on programm, mis aitab töötajal uude töökohta sisse elada	4	3	2	1	9
Tööülesannetest paremaks arusaamiseks on koostatud selged eeskirjad ja juhised	4	3	2	1	9
Tööandja uurib regulaarselt töötajate rahulolu ning arvestab sellega töökorralduses	4	3	2	1	9
Asutuses korraldatakse meelelahutuslikke ühisüritusi (suvepäevad, jõulupidu jms)	4	3	2	1	9

OSA D. HINNANGUD VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE TÖÖVÕIMELE

Edasi räägime põhjalikumalt vähenenud töövõimega inimestest. Vähenenud töövõimega inimene on tööealine isik, kes ei saa püsiva tervisekahjustuse tõttu töötada või saab töötada vaid osakoormusega. Suures osas on tegu inimestega, kes saavad praeguse süsteemi alusel töövõimetuspensiooni.

D01. Palun öelge, kas ja millised on Teie kokkupuuted praeguste töövõimetuspensionäridega?

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE, ET TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRIDE ALL ON MÕELDUD KA INIMESI, KES SAAVAD RAHVAPENSIONI TÖÖVÕIMETUSE ALUSEL.

MITU VASTUST!

1. Minu pereliikmete seas on töövõimetuspensionäre
2. Minu muude sugulaste seas on töövõimetuspensionäre
3. Minu sõprade või tuttavate seas on töövõimetuspensionäre
4. Minu kolleegide seas on töövõimetuspensionäre
5. Puutun tööülesannete tõttu kokku töövõimetuspensionäridega
6. Olen ise/olen olnud töövõimetuspensionär
7. Ma ei tunne ühtegi töövõimetuspensionäri
8. Ma ei oska öelda, kas minu lähikonnas, tuttavate või kolleegide hulgas on töövõimetuspensionäre
99. Keeldus vastamast

D02 KÜSIDA AINULT SIIS, KUI VASTAJA ISE POLE VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA EGA PUUDEGA (A06#2-9 VÕI A07#1)

JUHUL, KUI D01#4: D02a. Kuidas suhtute sellesse, kui peaksite töötama koos vähenenud töövõimega inimesega?

JUHUL, KUI D01#4: D02b. Kuidas suhtute sellesse, et töötate koos vähenenud töövõimega inimesega?

1. Suhtun hästi
2. Eelistaksin mitte töötada koos vähenenud töövõimega inimestega
3. Ma ei soovi koos vähenenud töövõimega inimestega töötada
4. Ei oska öelda/sõltub asjaoludest

D03. Palun öelge, kumb väide on Teie arvates kehtiv.

1. Töövõimekao protsent määratakse praeguses süsteemis vaid puudega inimestele
2. Töövõimekao protsendi määramine ei eelda puude olemasolu
3. Ei oska öelda

D04. Seoses rahvastiku vähenemisega kasvab Eestis lähiaastatel tööjõupuudus. Mida tuleks selle leevendamiseks Teie hinnangul esmajoones teha? Palun valige alltoodud nimekirjast kuni kolm vastust. KAART 5

KUNI KOLM VASTUST!

1. Aidata vähenenud töövõimega inimesed tööturule
2. Aidata omastehooldajad tööturule
3. Aidata pikaajalised töötud ning heitunud isikud tööturule
4. Soodustada väikelaste vanemate tööhõivet
5. Soodustada vanaduspensionäride tööhõivet
6. Lubada riiki rohkem kvalifitseeritud võõrtööjõudu
7. Lubada riiki ka madala kvalifikatsiooniga võõrtööjõudu
8. Soodustada välismaale kolinud eestimaalaste naasmist kodumaale
9. Muu, mis? _____
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

D05. Mõeldes vähenenud töövõimega inimeste olukorrale Eestis, hinnake palun, kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega.

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE VEELKORD: Vähenenud töövõimega inimene on isik, kes ei saa püsiva tervisekahjustuse tõttu töötada või saab töötada vaid osakoormusega. KAART 3

VÄITEID ROTEERIDA! ULATAGE VASTAJALE KAART SKAALAGA JA LUGEGE VÄITED ETTE!

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
Vähenenud töövõimega inimesed on sama võimekad töötajad kui ülejäänud inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed on vähem motiveeritud tööd otsima kui töövõimelised inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimene on töötajana sageli kolleegidest kohusetundlikum	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimestesse suhtutakse sageli eelarvamusega	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed võiksid teha endale võimetekohast tööd, kui seda leidub	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed peavad olema ühiskonnaellu kaasatud	4	3	2	1	9
Vaimne või füüsiline eripära võib olla konkurentsieelis tööturul	4	3	2	1	9

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
Riik peaks toetuste ning maksusoodustuste abil tööandjaid motiveerima vähenenud töövõimega inimesi palkama	4	3	2	1	9
On õiglane, kui senisest suurem hulk vähenenud töövõimega inimesi leiab töö	4	3	2	1	9
Eestis on palju võimekaid vähenenud töövõimega inimesi, kes suudavad panustada ühiskonda rohkem kui seni	4	3	2	1	9
Praegu kehtivas süsteemis makstakse töövõimetuspensioni kohati liiga kergekäeliselt	4	3	2	1	9
Tööandjad ei ole motiveeritud vähenenud töövõimega inimesi tööle võtma	4	3	2	1	9
Inimese töövõime puhul peaks hindama seda, mida ta suudab, mitte seda, mida ta ei suuda.	4	3	2	1	9
Riigi maksusoodustused ja toetused motiveerivad tööandjaid vähenenud töövõimega inimesi palkama	4	3	2	1	9

D06. Millise püsiva tervisekahjustuse või puudega inimesed vajavad Teie hinnangul kõige rohkem riigi ja ühiskonna tuge? Palun valige kuni kolm vastust. KAART 6

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE, ET SIINKOHAL MÕELDAKSE MITTE AINULT RAHALISI TOETUSI VAID KA NÄITEKS TEENUSEID

KUNI KOLM VASTUST!

- 1 Nägemispiiranguga inimesed
 - 2 Kuulmispiiranguga inimesed
 - 3 Liikumispiiranguga inimesed
 - 4 Psüühikahäirega inimesed
 - 5 Vaimupuudega inimesed
 - 6 Kõnelemispiiranguga inimesed
 - 7 Mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimesed
 - 8 Inimesed, kel esineb mitu tervisekahjustust või puuet korraga
 - 9 Võrdsest kõik, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist
 - 10 Puude või tervisekahjustusega inimesed peavad ise hakkama saama
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

D07. Millise püsiva tervisekahjustuse või puudega inimestel on Teie hinnangul kõige suurem võimalus leida tööd? Palun valige kuni kolm vastust. KAART 7

KUNI KOLM VASTUST!

- 1 Nägemispiiranguga inimestel
 - 2 Kuulmispiiranguga inimestel
 - 3 Liikumispiiranguga inimestel
 - 4 Psüühikahäirega inimestel
 - 5 Vaimupuudega inimestel
 - 6 Kõnelemispiiranguga inimestel
 - 7 Mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimestel
 - 8 Võrdselt kõigil, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist
 - 9 Püsiva tervisekahjustuse või puudega inimestel ei ole võimalik tööd leida
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

D08. Milline on Teie teadlikkus töövõimereformist?

ÜKS VASTUS!

- 1 **Olen reformi ja selle üksikasjadega hästi kursis**
- 2 **Tean üldjoontes reformi põhimõtteid**
- 3 **Olen ainult kuulnud, et sellist reformi plaanitakse**
- 4 **Pole sellest reformist midagi kuulnud – JÄTKA E01**
- 5 *Ei oska öelda – JÄTKA E01*

KÜSIMUSTELE D09-D11 VASTAVAD AINULT NEED, KES ON REFORMIST VÄHEMALT KUULNUD (D08=1-3)

D09 Järgnevad küsimused puudutavad kavandatavat töövõimereformi. Loen Teile ette mõningad töövõimereformi puudutavad väitepaarid ning palun Teil öelda, kumb väide on Teie arvates kehtiv? Palun Teil teha valik ka siis, kui Te oma vastuse õigsuses saajaprotsendiliselt kindel ei ole.

PAAR 1:

- 1 **Uue süsteemi käivitumisel muutub hindamise aluspõhimõte: töövõimetus asemel hakatakse hindama töövõimet**
 - 2 **Uues süsteemis muutub toetuse maksmise kord, kuid hinnatakse endiselt töövõimetust**
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

PAAR 2:

- 1 **Uues süsteemis tegeleb töövõime hindamisega sotsiaalkindlustusamet**
 - 2 **Uues süsteemis tegeleb töövõime hindamisega töötukassa**
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

PAAR 3:

- 1 **Uues süsteemis makstakse töövõimetoetust vaid neile vähenenud töövõimega inimestele, kes ei tööta**
 - 2 **Uues süsteemis makstakse töövõimetoetust teatud tingimustel ka neile vähenenud töövõimega inimestele, kes töötavad**
98. *Ei oska öelda*
99. *Keeldus vastamast*

PAAR 4:

1 Uues süsteemis tuleb kõigil taotlejatel töövõimetoetuse saamiseks läbida vaid töövõime hindamine

2 Uues süsteemis tuleb teatud osal taotlejatest end töövõimetoetuse saamiseks töötuna arvele võtta

98. *Ei oska öelda*

99. *Keeldus vastamast*

D10. Nüüd palun hinnake, kuivõrd Te nõustute järgmiste töövõimereformi puudutavate väidetega. KAART 3

VÄITEID ROTEERIDA! ULATAGE VASTAJALE KAART SKAALAGA JA LUGEGE VÄITED ETTE!

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
Töövõimereform aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid	4	3	2	1	9
Töövõimereform halvendab suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse	4	3	2	1	9
Pikaajalises plaanis väheneb tänu töövõimereformile surve sotsiaalsüsteemile ning kasvab riigi maksutulu	4	3	2	1	9
Töövõimereform tähendab suuremale osale vähenenud töövõimega inimestest kaotust sissetulekus	4	3	2	1	9
Töövõimereform toob vähenenud töövõimega inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu	4	3	2	1	9
Töövõimereformi väljatöötamisel on erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud	4	3	2	1	9
Töövõimereform motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima	4	3	2	1	9
Töövõimereformi tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha	4	3	2	1	9
Ametkondadel (nt sotsiaalministeerium, sotsiaalkindlustusamet, töötukassa) puudub pädevus töövõimereformi edukaks rakendamiseks	4	3	2	1	9

D11. Milline on Teie üldine suhtumine töövõimereformi?

ÜKS VASTUS!

1 Töövõimereform on õige algatus ning tuleb praegusel kujul ellu viia

2 Töövõimereform on õige algatus, kuid seda tuleb täiustada

3 Töövõimesüsteem vajab küll reformimist, kuid töövõimereformist selle praegusel kujul tuleb loobuda

4 Praegu kehtivat töövõimesüsteemi ei ole põhjust muuta

98. Ei oska öelda

99. Keeldus vastamast

OSA E. INFOKANALID JA INFO KÄTTESAADAVUS

E01. Milliste töövõimereformi puudutavate teemade kohta peaks Teie hinnangul eelkõige infot jagama? Palun valige alltoodud loetelust kuni kolm teemat. KAART 8

KUNI KOLM VASTUST!

1. Töövõimereformi eesmärk ja põhimõtted
2. Töövõimereformi üldine rakendusplaan ja ajakava
3. Töövõimereformi viimase aasta jooksul tehtud täiendused/parandused
4. Töövõime hindamise protsess ja tähtajad
5. Töövõimetoetustega seonduv
6. Vähenenud töövõimega inimestele pakutavad uued ja olemasolevad teenused
7. Osalise töövõimega inimeste aktiivsuse nõuded ja töötamisega seonduv
8. Vähenenud töövõimega inimeste õigused
9. Vähenenud töövõimega inimeste edulood
10. Muud teemad, millised? _____

11. Infot on piisavalt

98. Ei oska öelda

99. Keeldus vastamast

E02. Millistest infokanalitest Te eelistaksite saada infot töövõimereformi kohta? Palun nimetage kolm olulisemat infokanalit, mille kaudu Teile sellekohast teavet võiks anda.

KAART 9

KUNI KOLM VASTUST!

1. Meedia (ajalehed, ajakirjad, TV, raadio, uudisteportaalid)
2. Sotsiaalmeedia (nt Facebook jt suhtluskeskkonnad)
3. Ametkondade (sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti või töötukassa) veebilehed
4. Töötukassa või sotsiaalkindlustusameti infotelefon
5. Töövahendusportaalid (nt CV Online, CV-Keskus)
6. Infotahvlid/materjalid minu kodukohas
7. Infotahvlid/materjalid arsti ootesaalis
8. Teematilised infopäevad avalikkusele
9. Teavitused kohalikel meelelahutusüritustel
10. Teavitused kohalikes teenindustevõtetes ja asutustes (pood, apteek jms)
11. Välireklaamid
12. Otsepostituse teel saadetavad infomaterjalid
13. Muu infokanal, mis? _____

97. Ei soovi sellekohast teavet üldse saada

98. Ei oska öelda
99. Keeldus vastamast

E03. Palun nimetage kuni viis teemavaldkonda, mida Te trüki- või muu meedia vahendusel (s.h interneti kaudu) kõige enam jälgite? KAART 10

KUNI VIIS VASTUST!

- 1 Poliitika
- 2 Sotsiaalteemad
- 3 Haridus
- 4 Kultuur
- 5 Majandus
6. Välisuudised
- 7 Meelelahutus
- 8 Tarbijateemad
- 9 Sport
- 10 Tervis
- 11 Suhted ja elustiil
- 12 Tehnoloogia
- 13 Teadus
- 14 Ilm
- 15 Muu, mis? _____

98. Ei oska öelda
99. Keeldus vastamast

E04. Palun nimetage need eesti- ja venekeelsed paberajalehed, mille puhul Te loete vähemalt pooli numbreid. KAART 11

MITU VASTUST!

JUHUL, KUI VASTAJA NIMETAB ENAM KUI KAKS AJALEHTE, SIIS KÜSIGE: E05. Millised nendest ajalehtedest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? KUNI KAKS VASTUST!

Eestikeelsed:

1. Postimees (eesti keeles)
2. Eesti Päevaleht
3. Õhtuleht
4. Äripäev
5. Maaleht
6. Eesti Ekspress
7. Linnaleht (eesti keeles)
8. Pealinn
9. Muu valla-, linna- või linnaosalet
10. Muu maakonnaleht
11. Muu eestikeelne ajaleht, mis? _____

Venekeelsed:

12. МК-Эстония
13. День за Днем (Postimees)
14. Postimees (vene keeles)
15. Деловые Ведомости
16. Комсомольская Правда Балтия
17. Город
18. Linnaleht (vene keeles)
19. Столица
20. Muu valla-, linna- või linnaosalet
21. Muu maakonnaleht
22. Muu venekeelne ajaleht, mis? _____

23. Ma ei loe ühegi eesti- või venekeelse paberajalehe vähemalt pooli numbreid
24. Ei oska öelda

E06. Palun nimetage need eesti- ja venekeelsed paberajakirjad, mille puhul Te loete vähemalt pooli numbreid. KAART 12

MITU VASTUST!

JUHUL, KUI VASTAJA NIMETAB ENAM KUI KAKS AJAKIRJA, SIIS KÜSIGE: **E07. Millised nendest ajakirjadest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? KUNI KAKS VASTUST!**

Eestikeelsed:

1. Kroonika + Nädal
2. Naised
3. Eesti Naine
4. Kodutohter
5. Maakodu
6. Kodu ja Aed
7. Teleleht
8. Tiiu
9. Naisteleht
10. Imeline Ajalugu
11. Imeline Teadus
12. Muu eestikeelne paberajakiri, mis? _____

Venekeelsed:

13. Яна
14. TV Nedelja
15. Burda
16. Vogue
17. Muu venekeelne paberajakiri, mis? _____

18. Ma ei loe ühegi eesti- või venekeelse paberajakirja vähemalt pooli numbreid
19. Ei oska öelda

E08. Palun nimetage need eesti- ja venekeelsed telekanalid, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas jälgite. KAART 13

MITU VASTUST!

JUHUL, KUI VASTAJA NIMETAB ENAM KUI KAKS TELEKANALIT, SIIS KÜSIGE: **E09. Millised nendest telekanalitest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? KUNI KAKS VASTUST!**

Eestikeelsed telekanalid:

1. ETV
2. ETV2
3. Kanal 2
4. TV 3
5. TV6
6. Kanal 11
7. Kanal 12

8. Tallinna TV
 9. Muud eestikeelsed telekanalid, mis? _____

Venekeelsed telekanalid:

10. ETV+
 11. 3+
 12. Первый Балтийский канал (PBK)
 13. РТР Планета Балтия
 14. НТВ-Мир
 15. TV N
 16. РЕН ТВ Балтия
 17. Muud venekeelsed telekanalid, mis? _____

18. Ma ei jälgi ühtegi eesti- või venekeelset telekanalit vähemalt kaks korda nädalas

19. Ei oska öelda

E10. Milliste telesaadete abil Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega? KAART 14

MITU VASTUST!

E11. Millistest telesaadetest olete Te viimase 12 kuu jooksul saanud kõige rohkem infot vähenenud töövõimega või puudega inimeste või töövõimereformi kohta? KAART 15

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE UUESTI, ET MÕELDUD ON NII TAVAPÄRAST KUI INTERNETI KAUDU JÄLGIMIST.

MITU VASTUST!

	E10.	E11.
Aktuaalne kaamera (eesti keeles) (ETV)	1	1
Aktuaalne kaamera (vene keeles) (ETV)	2	2
Foorum (ETV)	3	3
Pealtnägija (ETV)	4	4
Terevisioon (ETV)	5	5
Ringvaade (ETV)	6	6
Reporter (Kanal 2)	7	7
Radar (Kanal 2)	8	8
Seitsmesed uudised (TV3)	9	9
Õhtu (TV 3)	10	10
Täna (Tallinna TV)	11	11
Новости Эстонии (PBK)	12	12
Русский вопрос (PBK)	13	13
Наша столица (PBK)	14	14
Puutepunkt (ETV)		15
Piire ületades (Kanal 2)		16
Meie inimesed (ETV)		17
Muu saade, mis? _____	18	18
Ma ei hoia end telesaadete kaudu nende teemadega kursis	97	
Ma pole nende teemade kohta telesaadetest infot saanud		97
Ei oska öelda	98	98

Keeldus vastamast	99	99
-------------------	----	----

E12. Palun nimetage need eesti- ja venekeelsed raadiojaamad, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas kuulate. KAART 16

MITU VASTUST!

JUHUL, KUI VASTAJA NIMETAB ENAM KUI KAKS RAADIOJAAMA, SIIS KÜSIGE: **E13. Millised nendest raadiojaamadest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? KUNI KAKS VASTUST!**

Eestikeelsed raadiojaamad:

1. Vikerraadio
2. Raadio 2
3. Klassikaraadio
4. Kuku Raadio
5. Raadio Elmar
6. Raadio Tallinn
7. Sky Plus
8. Raadio Uuno
9. Star FM
10. Retro FM (endine Raadio 3)
11. Ring FM
12. Muu eestikeelne (ka kohalik) raadiokanal, mis? _____

Venekeelsed raadiojaamad:

13. Радио 4
14. Русское Радио
15. Народное Радио
16. Sky Радио
17. Muu venekeelne raadiokanal, mis? _____

18. Ma ei kuula ühtegi eesti- või venekeelset raadiojaama vähemalt kaks korda nädalas
19. Ei oska öelda

E14. Millist tüüpi raadiosaadete abil Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega?

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE UUESTI, ET MÕELDUD ON NII TAVAPÄRAST KUI INTERNETI KAUDU KUULAMIST.

MITU VASTUST!

1. Hommikuprogrammid
2. Uudistesaadet
3. Argipäevased arutelusaadet
4. Nädalalõpu arutelusaadet
5. Muud saated, mis? _____
6. Ma ei hoia end raadiosaadete kaudu kursis nende teemadega
7. Ei oska öelda

E15. Kas Te kasutate internetti?

1. Jah

E16. Palun nimetage need uudisteportaalid, mida Te vähemalt kaks korda nädalas külastate? – KAART 17

MITU VASTUST!

Eestikeelsed uudisteportaalid

1. Delfi (sh Publik, Ärileht, Forte jt)
2. Postimees (sh Majandus24, Elu24 jt)
3. Õhtuleht
4. ERR.ee (sh uudised.err.ee jt)
5. Äripäev (sh Meditsiiniuudised jt)
6. Maakonnalehtede võrguväljaanded
7. Muud eestikeelsed uudisteportaalid, mis? _____

Venekeelsed Eesti uudisteportaalid

- 8 Delfi vene keeles (sh Publik jt)
- 9 Postimees vene keeles (sh Limon jt)
- 10 Вечёрка (Õhtuleht vene keeles)
- 11 rus.err.ee (ERR.ee vene keeles)
- 12 Деловые Ведомости (Äripäev vene keeles)
- 13 МК-Эстония (mke.ee)
- 14 Muud Eesti venekeelsed uudisteportaalid, mis? _____

- 15 Venemaa uudisteportaalid

- 16 Muud uudisteportaalid
- 17 *Ma ei külasta ühtegi uudisteportali vähemalt kaks korda nädalas*
- 18 *Ei oska öelda*

E17. Palun nimetage kuni viis veebikeskkonda, mida Te (lisaks uudisteportaalidele) kõige sagedamini külastate.

OSA F. LEIBKOND JA TOIMETULEK

Lõpetuseks küsiks mõned küsimused Teie leibkonna ja majandusliku toimetuleku kohta.

F01. Mitu inimest, Teie kaasaarvatud, elab praegu Teie leibkonnas?

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE VASTAJALE, ET LEIBKOND ON PÕHILISELT ÜHISES ELURUUMIS, ST ÜHISEL AADRESSIL ELAVATE ISIKUTE RÜHM, KES KASUTAB ÜHISEID RAHALISI JAVÕI TOIDURESSURSSE. LEIBKOND ON KA ÜKSI ELAV ISIK, LEIBKONDA KUULUVAID ISIKUID NIMETATAKSE LEIBKONNALIIKMETEKS.

___|___| liiget

98 ei oska öelda

99 keeldus vastamast

JUHUL, KUI LEIBKONNAS ON ENAM KUI 1 LIIGET, SIIS KÜSIGE F02 –F04:

F02. Kui palju on Teie leibkonnas alla 18-aastaseid lapsi?

F03. Mitu Teie leibkonna liiget töötavad?

F04. Kui suur on tavaliselt ühe kuu jooksul Teie leibkonna keskmine netosissetulek ühe leibkonnaliikme kohta, arvestades kõiki sissetulekuallikaid? KAART 18

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE, ET NETOSISSETULEK ON SISSETULEK, MIS SAADAKSE KÄTTE PEALE TULUMAKSU MAHAARVAMIST

- 1 Kuni 200 eurot
- 2 201-400 eurot
- 3 401-600 eurot
- 4 601-800 eurot
- 5 801-1000 eurot
- 6 1001-1200 eurot
- 7 1201-1500 eurot
- 8 1501-2000 eurot
- 9 2001 eurot või enam
98. Ei oska öelda
99. Keeldus vastamast

VASTAVAD KÕIK:

F05. Kui suur on tavaliselt ühe kuu jooksul Teie isiklik netosissetulek, arvestades kõiki sissetulekuallikaid? KAART 18

VAJADUSEL TÄPSUSTAGE, ET NETOSISSETULEK ON SISSETULEK, MILLE INIMENE SAAB KÄTTE PEALE TULUMAKSU MAHAARVAMIST

- 1 Kuni 200 eurot
- 2 201-400 eurot
- 3 401-600 eurot
- 4 601-800 eurot
- 5 801-1000 eurot
- 6 1001-1200 eurot
- 7 1201-1500 eurot
- 8 1501-2000 eurot
- 9 2001 eurot või enam
98. Ei oska öelda
99. Keeldus vastamast

F06. Kuidas Te hindate oma tänast isiklikku rahalist sissetulekut? Kas ...

ÜKS VASTUS!

1. raha jääb ka säästudeks
2. raha on piisavalt, et toime tulla
3. kuidagi tulen toime
4. raha ei piisa vältimatute kulutuste tarbeks

98. *ei oska öelda*
99. *keeldus vastamast*

F07. Kuidas Te hindate oma majanduslikku toimetulekut võrreldes tänasega järgneva 3 aasta jooksul? Kas see ...

ÜKS VASTUS!

1. **võib oluliselt paraneda**
2. **võib mõnevõrra paraneda**
3. **tõenäoliselt jääb samaks**
4. **võib mõnevõrra halveneda**
5. **võib oluliselt halveneda**

98. *ei oska öelda*
99. *keeldus vastamast*

F08. Lõpetuseks palun hinnake, kui suurel määral mõjutab töövõimereformi elluviimine Teie ja teie lähedaste elu järgneva 3 aasta jooksul? Kas see ...

ÜKS VASTUS!

1. **mõjutab teid olulisel määral**
2. **mõjutab teid mingil määral**
3. **ei mõjuta teie elu üldse**

98. *ei oska öelda*
99. *keeldus vastamast*

Tänan Teid küsimustele vastamise eest!

SOTSIAALMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Vastaja järjekorranumber aadressilehelt (märgib küsitleja)

Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste töötamise ning töövõimereformi teemal

Töövõimekaoga (40-100%) inimeste küsitlus

Viime koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi uuringut eesmärgiga selgitada töövõimekaoga inimeste hoiakuid tööelu puudutavates küsimustes ning teadlikkust planeeritavast töövõimereformist. Ankeedi küsimustele vastamine ei eelda mingeid eriteadmisi ning küsitluses osalema on oodatud ka need inimesed, kes ei tööta või pole reformist teadlikud.

Olete valimisse sattunud juhuvalikuga Sotsiaalkindlustusameti registrist. Teie vastused jäävad anonüümseks ning neid ei seostata edasises analüüsis Teie isikuga. Ankeedi täitmine võtab aega umbes 50 minutit.

Alustaksin Teid ennast puudutavatest küsimustest. Vastamiseks tõmmake ring ümber sobiva vastusevariandi numbrit.

OSA A. TAUSTAINFO

A03. Mis on Teie peamine kodune keel? ÜKS VASTUS

- 1 Eesti keel
- 2 Vene keel
- 3 Muu keel

A04. Milline on Teie kõrgeim omandatud haridustase? ÜKS VASTUS

- 1 Alg- või põhiharidus
 - 2 Kutseharidus (ilma keskhariduseta)
 - 3 Kesk- või gümnaasiumiharidus
 - 4 Kutsekeskharidus
 - 5 Keskeri- või tehnikumiharidus
 - 6 Kõrgharidus
- 98 Ei oska öelda

A05. Milliseks Te hindate oma tervist üldiselt? ÜKS VASTUS

- 1 Väga hea
- 2 Hea
- 3 Ei hea ega halb
- 4 Halb
- 5 Väga halb
- 98 *Ei oska öelda*

A06. Kui suur on Teie praegu kehtiv püsiva töövõimekao protsent? Juhul, kui Teie töövõimetus äsja lõppes, siis märkige oma viimati kehtinud püsiva töövõimekao protsent.

- 1 40%
- 2 50%
- 3 60%
- 4 70%
- 5 80%
- 6 90%
- 7 100%
- 98 *Ei oska öelda*

A07. Kas Te saate töövõimetuspensioni või rahvapensioni töövõimetusel alusel? Juhul, kui Teie töövõimetus äsja lõppes, siis mõelge ajale, mil Teil oli kehtiv töövõimekadu.

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 *Ei oska öelda*

A08. Kui Te võrdlete end täielikult töövõimeliste inimestega, siis milline on Teie peamine töötamist raskendav tegevuspiirang või tervisekahjustus?

- 1 Liikumispiirang (võime liikuda iseseisvalt ühest kohast teise)
- 2 Liigutamispiirang (võime liigutada oma käsi, jalgu, pöörata pead või muuta oma asendit)
- 3 Nägemispiirang
- 4 Kuulmispiirang
- 5 Kõnepiirang (võime suhelda teistega kõne kaudu)
- 6 Psüühikahäire
- 7 Krooniline haigus, üldhaigestumine (nt astma, diabeet jne)
- 8 Muu piirang või terviseprobleem, milline? _____
- 9 *Ei oska öelda*

A09. Kas Teil on ametlikult määratud ja praegu kehtiv puude raskusaste?

- 1 Jah – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA A10
- 2 Ei – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA A12
- 98 *Ei oska öelda* – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA A12

A10. Milline kehtiv puude raskusaste Teil on, kas ... ?

- 1 keskmine
- 2 raske
- 3 sügav
- 98 *ei oska öelda*

A11. Kas Te saate puuetega inimestele mõeldud sotsiaaltoetusi?

SIINKOHAL ON MÕELDUD TEILE ENDALE (MITTE TEIE PERELIIKMETELE) MÄÄRATUD TOETUSI

- 1 Jah, puudega tööealise inimese toetust
 - 2 Jah, muud toetust
 - 3 Ei
- 98 Ei oska öelda

VASTAVAD KÕIK:

A12. Kas Te kasutate oma tervisekahjustusest tingituna ka abivahendeid või sotsiaal- ja tööturuteenuseid? Kui jah, siis milliseid?

- 1 Jah, palun täpsustage: _____
 - 2 Ei
- 98 Ei oska öelda

A13. Kas Teil oleks tulenevalt oma tervisekahjustusest vaja täiendavaid abivahendeid või sotsiaal- ja tööturuteenuseid? Kui jah, siis milliseid?

- 1 Jah, palun täpsustage: _____
 - 2 Ei
- 98 Ei oska öelda

OSA B. TÖÖKOGEMUS JA VALMISOLEK TÖÖTAMISEKS

B01. Kas Te teete praegusel ajal tasustatud tööd (olete palgatööl, tegelete ettevõtlusega või teete muud tasustatud tööd)?

- 1 Jah
- 2 Ei – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA B05

B02. Kas Te olete ...? ÜKS VASTUS

JUHUL, KUI TEIL ON MITU TÖÖKOHTA, SIIS MÕELGE OMA PEAMISE TÖÖKOHA PEALE.

- 1 vabakutseline, FIE
- 2 eraettevõtja
- 3 palgatöötaja eraettevõttes
- 4 palgatöötaja MTÜ-s
- 5 palgatöötaja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses
- 6 muu, palun täpsustage: _____

B03. Mis on Teie ametikoht? ÜKS VASTUS

- 1 Direktor, juhataja, asutuse juht
- 2 Keskastme juht
- 3 Tippspetsialist (nt insener, arst, õpetaja, jurist, psühholoog)
- 4 Tehnik või keskastme spetsialist (nt maakler, tehnik, raamatupidaja, politseiinspektor, sotsiaaltöötaja)
- 5 Ametnik (nt sekretär, kontoriametnik, andmesisestaja, kassapidaja, registraator)
- 6 Teenindus- või müügitöötaja (nt giid, kokk, lapsehoidja, juuksur, tuletõrjuja, müüja)
- 7 Põllumajanduse või kalanduse oskustööline (nt talunik, kalur, loomakasvatataja, mesinik, jahimees)
- 8 Oskus- või käsitööline (nt kaevur, ehitaja, mehaanik, rätsep, elektrik, trükkal, tisler, õmbleja)
- 9 Seadme- või masinaoperaator, mootorsõiduki juht
- 10 Lihttööline (nt koristaja, aknapesija, kojamees, uksehoidja, ehituslihttööline)
- 11 Sõjaväelane
- 12 Muu, mis? _____

B04. Millega see asutus/ettevõtte peamiselt tegeleb?

KIRJELDAGE ASUTUSE/ETTEVÕTTE TEGEVUSALA PAARI LAUSEGA - KAS TEGEMIST ON TOOTMISE, TÖÖTLEMISE VÕI JAOTAMISEGA, HULGI- VÕI JAEMÜÜGIGA. SAMUTI, MILLISED ON ASUTUSE/ETTEVÕTTE PÕHITOOTED VÕI -TEENUSED.

JÄTKAKE KÜSIMUSEGA B09

B05. Kas Te olete kunagi teinud tasustatud tööd?

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 *Ei oska öelda*

B06. Kas Te sooviksite võimalusel (tasu eest) tööle minna?

- 1 Jah
- 2 Ei – *JÄTKAKE KÜSIMUSEGA B09*
- 3 *Ei oska öelda – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA B09*

B07. Kas Te otsite hetkel tööd?

- 1 Jah
- 2 Ei

B08. Kuivõrd tõenäoliselt Te peate, et leiata lähema 6 kuu jooksul endale töökoha?

- 1 Tõenäoliselt leian
- 2 Tõenäoliselt ei leia
- 3 *Ei oska öelda*

VASTAVAD KÕIK:

B09. Kas Te töötate praegusel ajal vabatahtlikuna?

SIIN ON MÕELDUD TÖÖTAMIST VIIMASE 7 PÄEVA JOOKSUL

- 1 Jah
- 2 Ei – *JÄTKAKE KÜSIMUSEGA B11*

B10a. Millega see asutus, milles Te vabatahtlikuna töötate, peamiselt tegeleb?

KIRJELDAGE ASUTUSE/ETTEVÕTTE TEGEVUSALA PAARI LAUSEGA - KAS TEGEMIST ON TOOTMISE, TÖÖTLEMISE VÕI JAOTAMISEGA, HULGI- VÕI JAEMÜÜGIGA. SAMUTI, MILLISED ON ASUTUSE/ETTEVÕTTE PÕHITOOTED VÕI -TEENUSED.

B10b. Milles seisnevad Teie tööülesanded selles asutuses?

KIRJELDAGE, KAS TEGU ON PIGEM VAIMSE VÕI FÜÜSILISE TÖÖGA NING MIS OLI TEIE AMET.

KÜSIMUSTELE B11 JA B12 VASTAKE JUHUL, KUI TE TÖÖTATE (B01=1 VÕI B09=1).

B11. Mõeldes viimasele kuule alates tänasest, mitu tundi Te tavaliselt ühe nädala (7 päeva) jooksul töötate? Palun arvestage siia hulka nii tasustatud töö kui vabatahtlik töö.

MÕELDUD ON TEGELIKKU TÖÖTATUD TUNDIDE ARVU

KIRJUTAGE TUNNID TÄISARVUDES: _____ tundi

B12. Kas mõni alltoodud olukordadest on Teie jaoks praegu töötamisel probleemiks, mis vajaks lahendamist? VÕIB MITU VASTUST

- 1 Minu kvalifikatsioon on praeguse töö jaoks liiga madal
- 2 Minu kvalifikatsioon on praeguse töö jaoks liiga kõrge
- 3 Töö pole sobiva ajagraafikuga
- 4 Töö pole sobiva koormusega
- 5 Raskused transpordiga tööle ja koju
- 6 Tööandja ei paku kaugtöö võimalust
- 7 Vähene keeleoskus, vähene arvuti kasutamise oskus või juhilubade puudumine
- 8 Pakutav töötasu on liiga väike
- 9 Minu püsiv tervisekahjustus või puue takistab töötamist
- 10 Minu tööülesanded ei arvesta minu tervisekahjustuse või puudega
- 11 Minu töökohta pole kohandatud vastavaks minu vajadustele
- 12 Puuduvad töötamiseks vajalikud abivahendid
- 13 Tööandja või kolleegid suhtuvad minusse eelarvamusega
- 14 Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)
- 15 Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut
- 16 Muu põhjus (täpsustage): _____
- 98 *Ei oska öelda*

KÜIMUSELE B13 VASTAKE JUHUL, KUI TE SOOVIKSITE TÖÖTADA (B06=1):

B13. Kui Te otsiksite tööd, siis kas mõni alltoodud teguritest võiks tänast olukorda arvestades Teil takistada sobiva töö leidmist ning tööle asumist? VÕIB MITU VASTUST

- 1 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal
- 2 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge
- 3 Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel
- 4 Raskused sobiva koormusega töö leidmisel
- 5 Raskused transpordiga tööle ja koju
- 6 Tööandja ei paku kaugtöö võimalust
- 7 Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)
- 8 Pakutav töötasu on liiga väike
- 9 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist
- 10 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab minu töökohta ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele
- 11 Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine
- 12 Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine
- 13 Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)
- 14 Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut
- 15 Muu põhjus (täpsustage) _____
- 98 *Ei oska öelda*

B14. Kas mõni alltoodud teguritest on põhjuseks, miks Te ei soovi (tasu eest) tööle minna? VÕIB MITU VASTUST

- 1 Olen eel- või vanaduspensionil
- 2 Olen materiaalselt piisavalt kindlustatud
- 3 Olen lapsehoolduspuhkusel
- 4 Õpingud võtavad kogu aja
- 5 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal
- 6 Minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge
- 7 Raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel
- 8 Raskused sobiva koormusega töö leidmisel
- 9 Raskused transpordiga tööle ja koju
- 10 Tööandja ei paku kaugtöö võimalust
- 11 Ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms)
- 12 Pakutav töötasu on liiga väike
- 13 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist
- 14 Mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele
- 15 Töötamiseks vajalike abivahendite puudumine
- 16 Tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine
- 17 Hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi)
- 18 Hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut
- 19 Muu põhjus (täpsustage) _____
- 98 *Ei oska öelda*

OSA C. HINNANGUD ÜLDISELE TÖÖKESKKONNALE, TÖÖTAMISELE JA ELULE

C01. Järgnevalt palun Teil hinnata, kuivõrd Te alljärgnevate väidetega nõustute või ei nõustu. Palun lähtuge neid väiteid hinnates mitte niivõrd iseendast kui inimestest üldiselt.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Pole üldse nõus	<i>Ei oska öelda</i>
Töötamine aitab eluga majanduslikult paremini toime tulla	4	3	2	1	9
Töötamine võimaldab elu rohkem nautida ja unistusi täide viia	4	3	2	1	9
Töötamine tõstab inimese ühiskondlikku staatust võrreldes nendega, kes ei tööta	4	3	2	1	9
Töötamine võimaldab anda oma panuse ühiskonna hüvanguks	4	3	2	1	9
Töötamine on oluline selleks, et suhelda teiste inimestega	4	3	2	1	9
Töötamine on oluline selleks, et tunda end aktiivse ühiskonnaliikmena	4	3	2	1	9
Töötamine aitab säilitada elurõõmu	4	3	2	1	9
Aktiivne ellusuhtumine aitab tööd leida	4	3	2	1	9

C02. Järgnevate väidete puhul mõelge palun sellele, kuivõrd need väited Teie enese kohta kehtivad.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Pole üldse nõus	Ei oska öelda
Olen oma eluga rahul	4	3	2	1	9
Soovin elus midagi olulist saavutada	4	3	2	1	9
Olen valmis pingutama selle nimel, et tõsta enda elukvaliteeti	4	3	2	1	9
Mul on head suhted oma pere ja lähedaste inimestega	4	3	2	1	9
Mul on võimalik olla aktiivne ühiskonnaliige	4	3	2	1	9
Mul on võimalik teha võimetekohast palgatööd	4	3	2	1	9

C03. Palun hinnake, kui olulised on Teie arvates järgmised tegevused tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomisel?

	Väga oluline	Pigem oluline	Pigem ebaoluline	Täiesti ebaoluline	Ei oska öelda
Tööandja soosib tervise edendamist (ühisüritused, sportimisvõimalused, sh rahaline toetamine)	4	3	2	1	9
Tööandja soosib töö- ja pereelu ühitamist (võimaldab vajadusel paindlikku töögraafikut, kaugtööd jms)	4	3	2	1	9
Töötervishoiuarst kontrollib kord 1-2 aasta jooksul tööandja kulul töötaja tervist	4	3	2	1	9
Tööandja pakub aastas vähemalt 3 päeva lisapuhkust	4	3	2	1	9
Tööandja kulul on võimalik saada kriisi- ja stressinõustamist või psühholoogi külastust	4	3	2	1	9
Asutuses on köögi- ja puhkenurk	4	3	2	1	9
Tööandja huvitub töösuhete ja tööprobleemidega seonduvast ning on võimalusel töötajale toeks	4	3	2	1	9
Asutuses on programm, mis aitab töötajal uude töökohta sisse elada	4	3	2	1	9
Tööülesannetest paremaks arusaamiseks on koostatud selged eeskirjad ja juhised	4	3	2	1	9
Tööandja uurib regulaarselt töötajate rahulolu ning arvestab sellega töökorralduses	4	3	2	1	9
Asutuses korraldatakse meelelahutuslikke ühisüritusi (suvepäevad, jõulupidu jms)	4	3	2	1	9

OSA D. HINNANGUD VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE TÖÖVÕIMELE

Edasi räägime põhjalikumalt vähenenud töövõimega inimestest. Vähenenud töövõimega inimene on tööealine isik, kes ei saa püsiva tervisekahjustuse tõttu töötada või saab töötada vaid osakoormusega. Suures osas on tegu inimestega, kes saavad praeguse süsteemi alusel töövõimetuspensiooni.

D01. Palun öelge, kas ja millised on teie kokkupuuted teiste praeguste töövõimetuspensionäridega?

VÕIB MITU VASTUST

TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRIDE ALL ON MÕELUD KA INIMESI, KES SAAVAD RAHVAPENSIONI TÖÖVÕIMETUSE ALUSEL

- 1 Minu pereliikmete seas on töövõimetuspensionäre
- 2 Minu muude sugulaste seas on töövõimetuspensionäre
- 3 Minu sõprade või tuttavate seas on töövõimetuspensionäre
- 4 Minu kolleegide seas on töövõimetuspensionäre
- 5 Puutun tööülesannete tõttu kokku töövõimetuspensionäridega
- 6 Minu tutvusringkonnas pole töövõimetuspensionäre
- 7 *Ma ei oska öelda, kas minu lähikonnas, tuttavate või kolleegide hulgas on töövõimetuspensionäre*

D02. Seoses rahvastiku vähenemisega kasvab Eestis lähiaastatel tööjõupuudus. Mida tuleks selle leevendamiseks Teie hinnangul esmajoones teha? Palun valige alltoodud nimekirjast kuni kolm vastust. KUNI KOLM VASTUST

- 1 Aidata vähenenud töövõimega inimesed tööturule
- 2 Aidata omastehooldajad tööturule
- 3 Aidata pikaajalised töötud ning heitunud isikud tööturule
- 4 Soodustada väikelaste vanemate tööhõivet
- 5 Soodustada vanaduspensionäride tööhõivet
- 6 Lubada riiki rohkem kvalifitseeritud võõrtööjõudu
- 7 Lubada riiki ka madala kvalifikatsiooniga võõrtööjõudu
- 8 Soodustada välismaale kolinud eestimaalaste naasmist kodumaale
- 9 Muu, mis? _____
- 98 *Ei oska öelda*

D03. Mõeldes vähenenud töövõimega inimeste olukorrale Eestis, hinnake palun, kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
Vähenenud töövõimega inimesed on sama võimekad töötajad kui ülejäänud inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimene peaks oma tervisekahjustusest või tegevuspiirangust tööandjat teavitama	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed on vähem motiveeritud tööd otsima kui töövõimelised inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimene on töötajana sageli kolleegidest kohusetundlikum	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimestesse suhtutakse sageli eelarvamusega	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed võiksid teha endale võimetekohast tööd, kui seda leidub	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed peavad olema ühiskonnaellu kaasatud	4	3	2	1	9

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
Vaimne või füüsiline eripära võib olla konkurentsieelis tööturul	4	3	2	1	9
Riik peaks toetuste ning maksusoodustuste abil tööandjaid motiveerima vähenenud töövõimega inimesi palkama	4	3	2	1	9
On õiglane, kui senisest suurem hulk vähenenud töövõimega inimesi leiab töö	4	3	2	1	9
Eestis on palju võimekaid vähenenud töövõimega inimesi, kes suudavad panustada ühiskonda rohkem kui seni	4	3	2	1	9
Praegu kehtivas süsteemis makstakse töövõimetuspensioni kohati liiga kergekäeliselt	4	3	2	1	9
Tööandjad ei ole motiveeritud vähenenud töövõimega inimesi tööle võtma	4	3	2	1	9
Inimese töövõime puhul peaks hindama seda, mida ta suudab, mitte seda, mida ta ei suuda	4	3	2	1	9
Riigi maksusoodustused ja toetused motiveerivad tööandjaid vähenenud töövõimega inimesi palkama	4	3	2	1	9

D04. Millise püsiva tervisekahjustuse või puudega inimesed vajavad Teie hinnangul kõige rohkem riigi ja ühiskonna tuge? Palun valige kuni kolm vastust. KUNI KOLM VASTUST

SIINKOHAL MÕELDAKSE MITTE AINULT RAHALISI TOETUSI, VAID KA NÄITEKS TEENUSEID

- 1 Nägemispiiranguga inimesed
 - 2 Kuulmispiiranguga inimesed
 - 3 Liikumispiiranguga inimesed
 - 4 Psüühikahäirega inimesed
 - 5 Vaimupuudega inimesed
 - 6 Kõnelemispiiranguga inimesed
 - 7 Mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimesed
 - 8 Inimesed, kel esineb mitu tervisekahjustust või puuet korraga
 - 9 Võrdselt kõik, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist
 - 10 Puude või tervisekahjustusega inimesed peavad ise hakkama saama
- 98 Ei oska öelda

D05. Millise püsiva tervisekahjustuse või puudega inimestel on Teie hinnangul kõige suurem võimalus leida tööd? Palun valige kuni kolm vastust. KUNI KOLM VASTUST

- 1 Nägemispiiranguga inimestel
 - 2 Kuulmispiiranguga inimestel
 - 3 Liikumispiiranguga inimestel
 - 4 Psüühikahäirega inimestel
 - 5 Vaimupuudega inimestel
 - 6 Kõnelemispiiranguga inimestel
 - 7 Mõne kroonilise haigusega (nähtavate piiranguteta) inimestel
 - 8 Võrdselt kõigil, sõltumata puude või tervisekahjustuse tüübist
 - 9 Püsiva tervisekahjustuse või puudega inimestel ei ole võimalik tööd leida
- 98 Ei oska öelda

D06. Milline on Teie teadlikkus töövõimereformist? ÜKS VASTUS

- 1 Olen reformi ja selle üksikasjadega hästi kursis
- 2 Tean üldjoontes reformi põhimõtteid
- 3 Olen ainult kuulnud, et sellist reformi plaanitakse
- 4 Pole sellest reformist midagi kuulnud – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA E02
- 5 Ei oska öelda – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA E02

PALUN VASTAKE KÜSIMUSTELE D07-E01 JUHUL, KUI TE OLETE REFORMIST VÄHEMALT KUULNUD (D06=1-3). ÜLEJÄÄNUD JÄTKAVAD KÜSIMUSEGA E02.

D07. Järgnevad küsimused puudutavad kavandatavat töövõimereformi. Esitage Teile mõningad töövõimereformi puudutavad väitepaarid ning palume Teil märkida, kumb väide on Teie arvates kehtiv? Palun Teil teha valik ka siis, kui Te oma vastuse õigsuses sajabrotsendiliselt kindel ei ole.

PAAR 1:

- 1 Uue süsteemi käivitumisel muutub hindamise aluspõhimõte: töövõimetuse asemel hakatakse hindama töövõimet.
 - 2 Uues süsteemis muutub toetuse maksmise kord, kuid hinnatakse endiselt töövõimetust.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 2:

- 1 Uues süsteemis tegeleb töövõime hindamisega sotsiaalkindlustusamet.
 - 2 Uues süsteemis tegeleb töövõime hindamisega töötukassa.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 3:

- 1 Uues süsteemis makstakse töövõimetoetust vaid neile vähenenud töövõimega inimestele, kes ei tööta.
 - 2 Uues süsteemis makstakse töövõimetoetust teatud tingimustel ka neile vähenenud töövõimega inimestele, kes töötavad.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 4:

- 1 Uues süsteemis tuleb kõigil taotlejatel töövõimetoetuse saamiseks läbida vaid töövõime hindamine.
 - 2 Uues süsteemis tuleb teatud osal taotlejatest end töövõimetoetuse saamiseks töötuna arvele võtta.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 5:

- 1 Kui praegusele töövõimetus pensionärile määratakse uues süsteemis töövõimetoetus, siis on see reeglina vähemalt sama suur kui tema senine pension.
 - 2 Kui praegusele töövõimetus pensionärile määratakse uues süsteemis töövõimetoetus, siis on selle suurus reeglina väiksem kui tema senine pension.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 6:

- 1 Inimesel, kes soovib lasta hinnata korraga enda puuet ja töövõimet, piisab uues süsteemis töötukassa külastamisest.
 - 2 Kuna puude raskusastet hindab sotsiaalkindlustusamet, peab selle taotlemiseks minema igal juhul sotsiaalkindlustusametisse.
- 98 *Ei oska öelda*

PAAR 7:

- 1 Uues süsteemis on kohustuslik külastada kuue kuu jooksul enne töövõimehindamise taotluse esitamist oma pere- või eriarsti.
 - 2 Uues süsteemis pole kohustuslik enne töövõimehindamise taotluse esitamist oma pere- või eriarsti külastada.
- 98 *Ei oska öelda*

D08. Nüüd palun hinnake, kuivõrd Te nõustute järgmiste töövõimereformi puudutavate väidetega.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
Töövõimereform aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid	4	3	2	1	9
Töövõimereform halvendab suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse	4	3	2	1	9
Pikaajalises plaanis väheneb tänu töövõimereformile surve sotsiaalsüsteemile ning kasvab riigi maksutulu	4	3	2	1	9
Töövõimereform tähendab suuremale osale vähenenud töövõimega inimestest kaotust sissetulekus	4	3	2	1	9
Töövõimereform toob vähenenud töövõimega inimestele rohkem lisakohustusi kui kasu	4	3	2	1	9
Töövõimereformi väljatöötamisel on erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud	4	3	2	1	9
Töövõimereform motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima	4	3	2	1	9
Töövõimereformi tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha	4	3	2	1	9
Ametkondadel (nt sotsiaalministeerium, sotsiaalkindlustusamet, töötukassa) puudub pädevus töövõimereformi edukaks rakendamiseks	4	3	2	1	9

D09. Milline on Teie üldine suhtumine töövõimereformi? ÜKS VASTUS

- 1 Töövõimereform on õige algatus ning tuleb praegusel kujul ellu viia
 - 2 Töövõimereform on õige algatus, kuid seda tuleb täiustada
 - 3 Töövõimesüsteem vajab küll reformimist, kuid töövõimereformist selle praegusel kujul tuleb loobuda
 - 4 Praegu kehtivat töövõimesüsteemi ei ole põhjust muuta
- 98 *Ei oska öelda*

OSA E. INFOKANALID JA INFO KÄTTESAADAVUS

KÜSIMUSELE E01 VASTAKE JUHUL, KUI OLETE REFORMIST VÄHEMALT KUULNUD (D06=1-3)

E01. Kes on Teie jaoks töövõimereformi teemadel kolm peamist arvamusiidrit, kelle sõna Te usaldate? KUNI KOLM VASTUST

- 1 Margus Tsahkna
 - 2 Jevgeni Ossinovski
 - 3 Taavi Rõivas
 - 4 Marika Tuus-Laul
 - 5 Monika Haukanõmm
 - 6 Jaak Madison
 - 7 Tiina Kangro
 - 8 Tiia Sihver
 - 9 Anneli Habicht
 - 10 Meelis Paavel
 - 11 Juta Saarevet
 - 12 Keegi teine, kes? _____
- 98 *Ei oska öelda*

E02. Mil määral Te usaldate töövõimereformi puudutava info saamisel järgmisi institutsioone ja infokanaleid?

	Täielikult usaldan	Pigem usaldan	Ei usalda	<i>Ei oska öelda</i>
Töötukassa	3	2	1	9
Sotsiaalkindlustusamet	3	2	1	9
Sotsiaalministeerium	3	2	1	9
Astangu Kutserehabilitatsioonikeskus	3	2	1	9
Tervise Arengu Instituut	3	2	1	9
Tööinspeksioon	3	2	1	9
Eesti Puuetega Inimeste Koda	3	2	1	9
Minu tervisekahjustuse või puude esindusorganisatsioon	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed, kes töötavad	3	2	1	9
Minu eriarstid	3	2	1	9
Minu perearst	3	2	1	9
Minu kohalik omavalitsus	3	2	1	9
Minu omavalitsuse sotsiaaltöötajad	3	2	1	9
Minu rehabilitatsiooni-meeskonna liige	3	2	1	9
Abivahendeid pakkuva ettevõtte esindaja	3	2	1	9
Sõltumatud arvamused (sotsiaal- ja majandusteadlased, analüütikud jms)	3	2	1	9

E03. Milliste töövõimereformi puudutavate teemade kohta peaks Teie hinnangul eelkõige infot jagama? Palun valige alltoodud loetelust kuni kolm teemat. KUNI KOLM VASTUST

- 1 Töövõimereformi eesmärk ja põhimõtted
- 2 Töövõimereformi üldine rakendusplaan ja ajakava
- 3 Töövõimereformi viimase aasta jooksul tehtud täiendused/parandused
- 4 Töövõime hindamise protsess ja tähtsajad
- 5 Töövõimetoetustega seonduv
- 6 Vähenenud töövõimega inimestele pakutavad uued ja olemasolevad teenused
- 7 Osalise töövõimega inimeste aktiivsuse nõuded ja töötamisega seonduv
- 8 Vähenenud töövõimega inimeste õigused
- 9 Vähenenud töövõimega inimeste edulood
- 10 Muud teemad, millised? _____
- 11 *Infot on piisavalt*
- 98 *Ei oska öelda*

E04. Millistest infokanalitest Te eelistaksite saada infot töövõimereformi kohta? Palun märkige kolm olulisemat infokanalit, mille kaudu Teile sellekohast teavet võiks anda.

KUNI KOLM VASTUST

- 1 Massimeedia (ajalehed, ajakirjad, TV, raadio, uudisteportaalid)
- 2 Tervisekahjustuse või puudega inimestele suunatud väljaanded
- 3 Sotsiaalmeedia (nt Facebook jt suhtluskeskkonnad)
- 4 Ametkondade (sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti või töötukassa) veebilehed
- 5 Teavitus töötukassas või sotsiaalkindlustusametis kohapeal
- 6 Töötukassa või sotsiaalkindlustusameti infotelefon
- 7 Minu tervisekahjustuse või puude esindusorganisatsioon
- 8 Eesti Puuetega Inimeste Koda või maakondlikud kojad
- 9 Kohalik omavalitsus, sh sotsiaaltöötajad
- 10 Töövahendusportaalid (nt CV Online, CV-Keskus)
- 11 Infotahvlid/materjalid minu kodukohas
- 12 Infotahvlid/materjalid arsti ootesaalis
- 13 Teematilised infopäevad
- 14 Teavitus kohalikel meelelahutusüritustel
- 15 Teavitus kohalikes teenindusettevõtetes ja asutustes (pood, apteek jms)
- 16 Välireklaamid
- 17 Personaalne kiri sotsiaalkindlustusametilt
- 18 Otsepostituse teel saadetakuvad infomaterjalid (e-kiri, paberikiri)
- 19 Muu infokanal, mis? _____
- 97 *Ei soovi sellekohast teavet üldse saada*
- 98 *Ei oska öelda*

E05. Kas Te vajate oma terviseprobleemi või tegevuspiirangu tõttu abi info saamiseks, st vajate selleks kas abivahendeid või kõrvalist abi?

- 1 Jah – *JÄTKAKE KÜSIMUSEGA E06*
- 2 Ei – *JÄTKAKE KÜSIMUSEGA E07*
- 98 *Ei oska öelda – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA E07*

E06. Millist täiendavat abi Te vajate info saamiseks? MITU VASTUST

- 1 Vajan, et keegi loeks mulle ette
- 2 Vajan, et keegi paneks mulle mängima raadio või televiisori
- 3 Vajan, et keegi avaks mulle internetis mind huvitava infokanali
- 4 Vajan televiisori vaatamisel subtiitreid või viipekeele tõlki
- 5 Vajan spetsiaalset lugemisprogrammi arvutis või nutiseadmes
- 6 Saan lugeda uudiseid ja vajalikku infot vaid pimekirjas
- 7 Vajan kellegi abi tekstidest arusaamisel
- 8 Vajan muud abi või abivahendit, millist? _____
- 9 Ma ei vaja info tarbimisel täiendavat abi
- 98 *Ei oska öelda*

E07. Palun märkige kuni viis teemavaldkonda, mida Te trüki- või muu meedia vahendusel (s.h interneti kaudu) kõige enam jälgite? KUNI VIIS VASTUST

- 1 Poliitika
- 2 Sotsiaalteemad
- 3 Haridus
- 4 Kultuur
- 5 Majandus
- 6 Välisuudised
- 7 Meelelahutus
- 8 Tarbijateemad
- 9 Sport
- 10 Tervis
- 11 Suhted ja elustiil
- 12 Tehnoloogia
- 13 Teadus
- 14 Ilm
- 15 Muu, mis? _____
- 98 Ei oska öelda

E08. Palun märkige need eesti – ja venekeelsed paberajalehed, mille puhul Te loete vähemalt pooli numbreid.

Eestikeelsed:

- 1 Postimees (eesti keeles)
- 2 Eesti Päevaleht
- 3 Õhtuleht
- 4 Äripäev
- 5 Maaleht
- 6 Eesti Ekspress
- 7 Linnaleht (eesti keeles)
- 8 Pealinn
- 9 Muu valla- linna- või linnaosaleht
- 10 Muu maakonnaleht
- 11 Muu eestikeelne ajaleht, mis? _____

Venekeelsed:

- 12 МК-Эстония
- 13 День за Днем (Postimees)
- 14 Postimees (vene keeles)
- 15 Деловые Ведомости
- 16 Комсомольская Правда Балтия
- 17 Город
- 18 Linnaleht (vene keeles)
- 19 Столица
- 20 Muu valla-, linna- või linnaosaleht
- 21 Muu maakonnaleht
- 22 Muu venekeelne ajaleht, mis? _____

- 23 *Ma ei loe ühegi eesti- või venekeelse paberajalehe vähemalt pooli numbreid*
- 24 *Ei oska öelda*

E09. Kui loete enam kui kahte ajalehte, siis millised nendest ajalehtedest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? Palun nimetage kuni kaks ajalehte.

E10. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed paberajakirjad, mille puhul Te loete vähemalt pooli numbreid.

Eestikeelsed:

- 1 Kroonika + Nädal
- 2 Naised
- 3 Eesti Naine
- 4 Kodutohter
- 5 Maakodu
- 6 Kodu ja Aed
- 7 Teleleht
- 8 Tiiu
- 9 Naisteleht
- 10 Imeline Ajalugu
- 11 Imeline Teadus
- 12 Muu eestikeelne paberajakiri, mis? _____

Venekeelsed:

- 13 Яна
- 14 TV Nedelja
- 15 Burda
- 16 Vogue
- 17 Muu venekeelne paberajakiri, mis?

- 18 *Ma ei loe ühegi eesti- või venekeelse paberajakirja vähemalt pooli numbreid*
- 19 *Ei oska öelda*

E11. Kui loete enam kui kahte ajakirja, siis millised nendest ajakirjadest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? Palun nimetage kuni kaks ajakirja.

E12. Milliseid peamiselt vähenenud töövõimega või puuetega inimestele suunatud meedia-väljaandeid olete Te viimase 12 kuu jooksul lugenud? *VÕIB MITU VASTUST*

- 1 Ajakiri „Puutepunktid“
- 2 Ajakiri „Sinuga“ (EPIK)
- 3 Veebiväljaanne „Ketu“ (Psoriaasiliit)
- 4 Ajakiri „Vaimupuu“
- 5 „Epüfon“ (heliajakiri nägemispuudega inimeste elust)
- 6 „Kuukiir“ (Eesti Pimedate Liidu infoleht)
- 7 „Auris“ (Vaegkuuljate Liidu infoleht)
- 8 Muu väljaanne, mis? _____
- 9 Pole ühtegi sellist väljaannet lugenud
- 10 *Ei oska öelda*

E13. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed telekanalid, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas jälgite.

Eestikeelsed telekanalid:

- 1 ETV
- 2 ETV2
- 3 Kanal 2
- 4 TV 3
- 5 TV6
- 6 Kanal 11
- 7 Kanal 12
- 8 Tallinna TV
- 9 Muud eestikeelsed telekanalid, mis?

Venekeelsed telekanalid:

- 10 ETV+
- 11 3+
- 12 Первый Балтийский канал (РВК)
- 13 РТР Планета Балтия
- 14 НТВ-Мир
- 15 TV N
- 16 РЕН ТВ Балтия
- 17 Muud venekeelsed telekanalid, mis?

- 18 *Ma ei jälggi ühtegi telekanalit vähemalt kaks korda nädalas*
- 19 *Ei oska öelda*

E14. Kui jälgite enam kui kahte telekanalit, siis millised nendest telekanalitest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? Palun nimetage kuni kaks telekanalit.

	E15. Milliste telesaadete abil Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega? <i>MITU VASTUST</i>	E16. Millistest telesaadetest olete Te viimase 12 kuu jooksul saanud kõige rohkem infot vähenenud töövõimega või puudega inimeste või töövõimereformi kohta? <i>MITU VASTUST</i>
Aktuaalne kaamera (eesti keeles) (ETV)	1	1
Aktuaalne kaamera (vene keeles) (ETV)	2	2
Foorum (ETV)	3	3
Pealtnägija (ETV)	4	4
Terevisioon (ETV)	5	5
Ringvaade (ETV)	6	6
Reporter (Kanal 2)	7	7
Radar (Kanal 2)	8	8
Seitsmesed uudised (TV3)	9	9
Õhtu (TV 3)	10	10
Täna (Tallinna TV)	11	11
Новости Эстонии (PBK)	12	12
Русский вопрос (PBK)	13	13
Наша столица (PBK)	14	14
Puutepunkt (ETV)		15
Piire ületades (Kanal 2)		16
Meie inimesed (ETV)		17
Muu saade, mis? _____	18	18
Ma ei hoia end telesaadete kaudu nende teemadega kursis	97	
Ma pole nende teemade kohta telesaadetest infot saanud		97
<i>Ei oska öelda</i>	98	98

E17. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed raadiojaamad, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas kuulate

Eestikeelsed raadiojaamad:

- 1 Vikerraadio
- 2 Raadio 2
- 3 Klassikaraadio
- 4 Kuku Raadio
- 5 Raadio Elmar
- 6 Raadio Tallinn
- 7 Sky Plus
- 8 Raadio Uuno
- 9 Star FM
- 10 Retro FM (endine Raadio 3)
- 11 Ring FM
- 12 Muu eestikeelne (ka kohalik) raadiokanal, mis? _____

Venekeelsed raadiojaamad:

- 13 Радио 4
- 14 Русское Радио
- 15 Народное Радио
- 16 Sky Радио
- 17 Muu venekeelne raadiokanal, mis?

- 18 Ma ei jälgi ühtegi raadiokanalit vähemalt kaks korda nädalas
- 19 Ei oska öelda

E18. Kui kuulate enam kui kahte raadiojaama, siis millised nendest raadiojaamadest annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot? Palun nimetage kuni kaks raadiojaama.

E19. Millist tüüpi raadiosaadete abil Te hoiate end peamiselt kursis päevauudiste ja aktuaalsete ühiskondlike protsessidega? NII TAVAPÄRASELT KUI INTERNETI KAUDU KUULAMINE

- 1 Hommikuprogrammid
- 2 Uudistesaadet
- 3 Argipäevased arutelusaadet
- 4 Nädalalõpu arutelusaadet
- 5 Muud saadet, mis?
- 6 *Ma ei hoiata end raadiosaadete kaudu kursis nende teemadega*
- 7 *Ei oska öelda*

E20. Kas Te kasutate internetti?

- 1 Jah
- 2 Ei – JÄTKAKE KÜSIMUSEGA F01

E21. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed uudisteportaalid, mida Te vähemalt kaks korda nädalas külastate?

Eestikeelsed uudisteportaalid:

- 1 Delfi (sh Publik, Ärileht, Forte jt)
- 2 Postimees (sh Majandus24, Elu24 jt)
- 3 Õhtuleht
- 4 ERR.ee (sh uudised.err.ee jt)
- 5 Äripäev (sh Meditsiiniuudised jt)
- 6 Maakonnalehtede võrguväljaanded
- 7 Muud eestikeelsed uudisteportaalid, mis?

Venekeelsed Eesti uudisteportaalid:

- 8 Delfi vene keeles (sh Publik jt)
- 9 Postimees vene keeles (sh Limon jt)
- 10 Вечёрка (Õhtuleht vene keeles)
- 11 rus.err.ee (ERR.ee vene keeles)
- 12 Деловые Ведомости (Äripäev vene keeles)
- 13 МК-Эстония (mke.ee)
- 14 Muud Eesti venekeelsed uudisteportaalid, mis? _____
- 15 Venemaa uudisteportaalid
- 16 Muud uudisteportaalid
- 17 *Ma ei külasta ühtegi uudisteportaaali vähemalt kaks korda nädalas*
- 18 *Ei oska öelda*

E22. Palun nimetage kuni viis veebilehte, mida Te (lisaks uudisteportaalidele) kõige sagedamini külastate.

99 *Ma ei külasta ühtegi veebikeskkonda vähemalt kaks korda nädalas*

OSA F. LEIBKOND JA TOIMETULEK

Lõpetuseks küsiks mõned küsimused Teie leibkonna ja majandusliku toimetuleku kohta.

F01. Mitu inimest, Teie kaasaarvatud, elab praegu Teie leibkonnas?

LEIBKOND ON PÕHILISELT ÜHISES ELURUUMIS, ST ÜHISEL AADRESSIL ELAVATE ISIKUTE RÜHM, KES KASUTAB ÜHISEID RAHALISI JA/VÕI TOIDURESSURSSSE. LEIBKOND ON KA ÜKSI ELAV ISIK, LEIBKONDA KUULUVAID ISIKUID NIMETATAKSE LEIBKONNALIIKMETEKS.

|_|_| liiget 98 ei oska öelda

JUHUL, KUI LEIBKONNAS ON ENAM KUI 1 LIIGE, SIIS VASTAKE KA KÜSIMUSTELE F02 – F04:

F02. Kui palju on Teie leibkonnas alla 18-aastaseid lapsi? _____

F03. Mitu Teie leibkonna liiget töötavad? _____

F04. Kui suur on tavaliselt ühe kuu jooksul Teie leibkonna keskmine netosissetulek ühe leibkonnaliikme kohta, arvestades kõiki sissetulekuallikaid?

NETOSISSETULEK ON SISSETULEK, MIS SAADAKSE KÄTTE PEALE TULUMAKSU MAHAARVAMIST

- 1 Kuni 200 eurot
- 2 201-400 eurot
- 3 401-600 eurot
- 4 601-800 eurot
- 5 801-1000 eurot
- 6 1001-1200 eurot
- 7 1201-1500 eurot
- 8 1501-2000 eurot
- 9 2001 eurot või enam
- 98 Ei oska öelda

VASTAVAD KÕIK:

F05. Kui suur on tavaliselt ühe kuu jooksul Teie isiklik netosissetulek, arvestades kõiki sissetulekuallikaid?

NETOSISSETULEK ON SISSETULEK, MIS SAADAKSE KÄTTE PEALE TULUMAKSU MAHAARVAMIST

- 1 Kuni 200 eurot
- 2 201-400 eurot
- 3 401-600 eurot
- 4 601-800 eurot
- 5 801-1000 eurot
- 6 1001-1200 eurot
- 7 1201-1500 eurot
- 8 1501-2000 eurot
- 9 2001 eurot või enam
- 98 Ei oska öelda

F06. Kuidas Te hindate oma tänast isiklikku rahalist sissetulekut? Kas ... ÜKS VASTUS

- 1 raha jääb ka säästudeks
- 2 raha on piisavalt, et toime tulla
- 3 kuidagi tulen toime
- 4 raha ei piisa vältimatute kulutuste tarbeks
- 98 ei oska öelda

F07. Kuidas te hindate oma majanduslikku toimetulekut järgneva 3 aasta jooksul?

Kas see ... ÜKS VASTUS

- 1 võib oluliselt paraneda
- 2 võib mõnevõrra paraneda
- 3 tõenäoliselt jääb samaks
- 4 võib mõnevõrra halveneda
- 5 võib oluliselt halveneda
- 98 ei oska öelda

F08. Lõpetuseks palun hinnake, kui suurel määral mõjutab töövõimereformi elluviimine teie ja teie lähedaste elu järgneva 3 aasta jooksul? Kas see ... ÜKS VASTUS

- 1 mõjutab teid olulisel määral
- 2 mõjutab teid mõningal määral
- 3 ei mõjuta teie elu üldse
- 98 ei oska öelda

Täname Teid küsimustele vastamise eest!

Juhul, kui soovite antud teemal veel midagi lisada või kommenteerida, siis kirjutage oma kommentaar siia:

SOTSIAALMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Tööandjate küsitlusankeet

Hea vastaja!

Turu-uuringute AS viib koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi uuringut eesmärgiga kaardistada tööandjate kogemusi ja valmidust töövõimekaoga inimeste palkamise suhtes, teadlikkust planeeritavast töövõimereformist ning mediatarbimist. Täname Teid, et andsite oma nõusoleku selles uuringus osalemiseks!

Olete valimisse sattunud juhuvalikuga ning Teie vastused jäävad anonüümseks, st neid ei seostata edasises analüüsis Teie isiku ega asutusega, milles töötate. Ankeedi täitmine võtab umbes 20 minutit.

Ankeet on suunatud inimesele, kes otsustab Teie asutuses uute töötajate palkamise üle (siinkohal peetakse silmas uute töötajate palkamisel lõpliku otsuse langetamist). Vajadusel palume küsitlusankeet talle edastada.

OSA A. TAUSTAINFO

A01. Kas asutus, milles Te töötate, kuulub ...

Juhul, kui ettevõttes on kapitaliosalus näiteks nii riigil kui eraõiguslikel isikutel, siis lähtuge sellest, kellele kuulub suurem kapitaliosalus.

1. avalikku sektorisse
2. erasektorisse
3. mittetulundussektorisse

A02. Mis on Teie amet selles asutuses?

1. Asutuse juht või juhatuse liige
2. Personalijuht
3. Muu keskastmejuht (osakonnajuhataja jt)
4. Muu ametikoht, kes otsustab töötajate palkamise üle, milline? _____

A03. Kui palju on Teie asutuses töötajaid?

Palun arvestage siia hulka ka osakoormusega, projektipõhised ning vabatahtlikud töötajad (püsivabatahtlikud).

1. Kuni 4
2. 5-9
3. 10-49
4. 50-99
5. 100-249
6. 250 ja enam
7. Ei oska öelda

A04. Kus Teie asutus igapäevaselt tegutseb? Kui Teie asutus tegutseb korraga mitmes maakonnas, siis palun märkige kõik need maakonnad.

VÕIMALIK MITU VASTUST

1. Tallinnas
2. Harju maakonnas, v.a Tallinn
3. Hiiu maakonnas
4. Ida-Viru maakonnas
5. Jõgeva maakonnas
6. Järva maakonnas
7. Lääne maakonnas
8. Lääne-Viru maakonnas
9. Põlva maakonnas
10. Pärnu maakonnas
11. Rapla maakonnas
12. Saare maakonnas
13. Tartu maakonnas
14. Valga maakonnas
15. Viljandi maakonnas
16. Võru maakonnas
17. Kogu Eestis
18. Väljaspool Eestit

A05. Kui kaua on Teie asutus tegutsenud?

Siinkohal on mõeldud asutuse aktiivset tegutsemist. Juhul, kui asutus on liitunud või eraldunud mõnest teisest asutusest, kuid tegevus pole sisuliselt muutunud, arvestage siia hulka ka varasem tegutsemisaeg.

1. Vähem kui 2 aastat
2. 2 aastat kuni alla 5 aasta
3. 5 aastat kuni alla 10 aasta
4. 10 aastat või kauem
5. *Ei oska öelda*

A06. Palun hinnake, milline on peamiselt töö iseloom Teie asutuses. Kas töö nõuab eelkõige...

1. füüsilist koormust
2. vaimset koormust
3. võrdselt nii füüsilist kui ka vaimset koormust
9. *ei oska öelda*

A07. Kas ja millised on teie kokkupuuted praeguste töövõimetuspensionäridega? Töövõimetuspensionär on inimene, kel on püsiv tervisekahjustus ning kes saab praeguse süsteemi alusel töövõimetuspensionari.

PALUN MÄRKIGE KÕIK SOBIVAD VASTUSED

1. Meie asutuse töötajate seas on töövõimetuspensionäre
2. Puutun tööülesannete tõttu kokku töövõimetuspensionäri
3. Minu pereliige on töövõimetuspensionär
4. Minu muu sugulane on töövõimetuspensionär
5. Minu sõber või tuttav on töövõimetuspensionär
6. Olen ise/olen olnud töövõimetuspensionär
7. Ma ei tunne ühtegi töövõimetuspensionäri
8. Ma ei oska öelda, kas minu lähikonnas, tuttavate või kolleegide hulgas on töövõimetuspensionäre

A08. Kui palju töötab Teie asutuses töövõimetuspensionäre? Kui Te ei oska öelda nende inimeste täpset arvu, siis palun märkige see ligikaudselt.

_____ töövõimetuspensionäri

9999 ei oska öelda

A09. Kas võrreldes ülejäänud personaliga töötavad Teie asutuses palgatud töövõimetuspensionärid üldjuhul...?

PALUN MÄRKIGE ÜKS VASTUS IGAL REAL

	Üldjuhul jah	Üldjuhul ei	Raske öelda
madalama koormusega	1	2	9
paindlikuma töögraafiku alusel	1	2	9
vähem vastutusrikastel ametikohtadel	1	2	9
vähem füüsilist pingutust nõudvatel ametikohtadel	1	2	9
vähem vaimset pingutust nõudvatel ametikohtadel	1	2	9

OSA B. HINNANGUD ÜLDISELE TÖÖKESKKONNALE JA TÖÖKOHTADELE

VASTAVAD KÕIK

B01. Mida on Teie asutuses tervisliku ja meeldiva töökeskkonna loomiseks ette võetud?

PALUN MÄRKIGE KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- 1 Soositakse tervise edendamist (ühisüritused, sportimisvõimalused, sh rahaline toetamine)
- 2 Soositakse töö- ja pereelu ühitamist (võimaldatakse vajadusel paindlikku töögraafikut, kaugtööd jms)
- 3 Töötervishoiuarst kontrollib kord 1-2 aasta jooksul tööandja kulul töötajate tervist
- 4 Töötajatele võimaldatakse aastas vähemalt 3 päeva lisapuhkust
- 5 Tööandja kulul on võimalik saada kriisi- ja stressinõustamist või psühholoogi külastust
- 6 Asutuses on köögi- ja puhkenurk
- 7 Tööandja huvitub töösuhete ja tööprobleemidega seonduvast ning on võimalusel töötajale toeks
- 8 Asutuses on programm, mis aitab töötajal uude töökohta sisse elada
- 9 Tööülesannetest paremaks arusaamiseks on koostatud selged eeskirjad ja juhised
- 10 Regulaarselt uuritakse töötajate rahulolu ning arvestatakse sellega töökorralduses
- 11 Korraldatakse meelelahutuslikke ühisüritusi (suvepäevad, jõulupidu jms)
- 12 Midagi muud, palun täpsustage:.....
- 13 Mitte midagi eelpool nimetatutest
- 14 Ei oska öelda

B02. Milliseid järgmistest võimalustest pakutakse Teie asutuses oma töötajatele juba täna või ollakse vajadusel valmis tulevikus pakkuma?

PALUN MÄRKIGE ÜKS VASTUS IGAL REAL

	Pakume juba täna	Oleme vajadusel valmis tulevikus pakkuma	Ei plaani pakkuma hakata	Ei ole meie asutuses võimalik pakkuda	Ei oska öelda
Vajadusel korraldatakse töötajale transport tööle ja tagasi	1	2	3	4	9
Vajadusel kohandatakse töötaja töökohta, et see vastaks paremini tema vajadustele	1	2	3	4	9
Vajadusel kohandatakse töötajat arvestades kogu töökeskkonda (nt et liikumispiiranguga inimesed võiksid kõigis ruumides iseseisvalt ringi liikuda ja hakkama saada)	1	2	3	4	9
Vajadusel muudetakse töötaja tööülesandeid või pakutakse uut tööd, võttes arvesse tema muutuvat töövõimet	1	2	3	4	9
Vajadusel võimaldatakse/aidatakse töötajal taodelda töötamiseks vajalikud abivahendid	1	2	3	4	9
Vajadusel muudetakse töötaja töögraafikut (nt et vältida vahetustega tööd, rangelt kellast-kellani töötamist jms)	1	2	3	4	9
Vajadusel vähendatakse töötaja töökoormust (nt võimaldatakse töötada osaaajaga)	1	2	3	4	9
Vajadusel võimaldatakse töötajal liikuda ametikohale, mis nõuab vähem füüsilist pingutust	1	2	3	4	9
Vajadusel võimaldatakse töötajal liikuda ametikohale, kus on vähem vastutust (vaimset koormust)	1	2	3	4	9
Vajadusel õpetatakse uus töötaja, kel puudub vajalik kvalifikatsioon, asutuses kohapeal välja	1	2	3	4	9
Vajadusel võimaldatakse töötajale täiend- või ümberõpet	1	2	3	4	9
Vajadusel võimaldatakse töötajal teha kaugtööd	1	2	3	4	9
Muu võimalus, mida juba pakute, milline?	1	2	3	4	9
Muu võimalus, mida kavatsete vajadusel töötajatele pakkuda, milline?	1	2	3	4	9

B03. Millised on Teie asutuse kogemused uute töötajate värbamisel?

1. Uute töötajate leidmine ei valmista üldjuhul erilisi raskusi
2. Uute töötajate leidmine on kohati keeruline
3. Uute töötajate leidmisega on suuri raskusi
4. *Ei oska öelda/pole kogemusi*

B04. Kas asutus, milles töötate, võiks Teie hinnangul tööle võtta (täiendavalt) vähenenud töövõimega inimesi?

Vähenenud töövõimega inimene on isik, kes ei saa püsiva tervisekahjustuse tõttu töötada (või saab töötada vaid osakoormusega). Suures osas on tegu samade inimestega, kes saavad praeguse süsteemi alusel töövõimetuspensionari.

1. Jah
2. Ei
3. *Ei oska öelda*

B05. Kas olete teadlik, et vähenenud töövõimega inimeste värbamisel saab tööandja riigilt taodelda...

	Jah, olen sellest teadlik	Pole sellest kuulnud
.. töötaja sotsiaalmaksu (osalist) hüvitamist (äriühingud, MTÜ-d, sihtasutused, FIE-d)	1	2
... tööruumide ja -vahendite kohandamise kulu hüvitamist	1	2
... töötaja ümber- või täiendõppe kulude osalist hüvitamist	1	2
... töötaja tugiisiku teenust	1	2

OSA C. HINNANGUD VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE TÖÖVÕIMELE

Edasi räägime põhjalikumalt vähenenud töövõimega inimestest, keda seni on nimetatud töövõimetuspensionärideks.

C01. Seoses rahvastiku vähenemisega kasvab Eestis lähiaastatel tööjõupuudus. Mida tuleks selle leevendamiseks Teie hinnangul esmajoones teha? Palun valige kuni kolm vastust.

1. Aidata vähenenud töövõimega inimesed tööturule
2. Aidata omasteholdajad tööturule
3. Aidata pikaajalised töötud ning heitunud isikud tööturule
4. Soodustada väikelaste vanemate tööhõivet
5. Soodustada vanaduspensionäride tööhõivet
6. Lubada riiki rohkem kvalifitseeritud võõrtööjõudu
7. Lubada riiki ka madala kvalifikatsiooniga võõrtööjõudu
8. Soodustada välismaale kolinud eestimaalaste naasmist kodumaale
9. Muu, mis?
10. *Ei oska öelda*

C02. Palun hinnake, kuid võrd Te nõustute järgmiste väidetega.

PALUN MÄRKIGE ÜKS VASTUS IGAL REAL

VÄITEID ROTEERIDA!

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
Vähenenud töövõimega inimesed on sama võimekad töötajad kui ülejäänud inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimene peaks oma terviseprobleemist või tegevuspiirangust tööandjat teavitama	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed on vähem motiveeritud tööd otsima kui töövõimelised inimesed	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimene on töötajana sageli kolleegidest kohusetundlikum	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimese värbamine on suur risk	4	3	2	1	9
Riigipoolne toetus (sotsiaalmaksu kompenseerimine, toetus töökoha kohandamiseks, koolitused) suurendab tööandjate huvi võtta tööle vähenenud töövõimega inimesi	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimese värbamine näitab tööandja sotsiaalset vastutustunnet	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimeste värbamine eeldab üldjuhul ühele ametikohale mitme osakoormusega inimese palkamist	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmine nõuab asutuselt senise töö ümberkorraldamist	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimestesse suhtutakse sageli eelarvamusega	4	3	2	1	9
Vähenenud töövõimega inimesed peavad olema ühiskonnaellu kaasatud	4	3	2	1	9

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
Vaimne või füüsiline eripära võib olla konkurentsieelis tööturul	4	3	2	1	9
On õiglane, kui senisest suurem hulk vähenenud töövõimega inimesi leiab töö	4	3	2	4	
Eestis on palju võimekaid vähenenud töövõimega inimesi, kes suudavad panustada ühiskonda rohkem kui seni	4	3	2	1	
Praegu kehtivas süsteemis makstakse töövõimetuspensioni kohati liiga kergekäeliselt	4	3	2	1	
Tööandjad ei ole motiveeritud vähenenud töövõimega inimesi tööle võtma	4	3	2	4	

C03. Kui Te otsiksite endale uut töötajat, siis kas te võrdsete kandidaatide korral pigem ...

ÜKS VASTUS

- 1 palkate vähenenud töövõimega inimese
- 2 palkate täielikult töövõimelise inimese
- 3 lähtute otsustamisel muudest kriteeriumitest, sest töövõime ei oma valikus rolli
98. *ei oska öelda*

C04. Milline on Teie teadlikkus töövõimereformist?

- 1 Olen reformi ja selle üksikasjadega hästi kursis
- 2 Tean üldjoontes reformi põhimõtteid
- 3 Olen ainult kuulnud, et sellist reformi plaanitakse
- 4 Pole sellest reformist midagi kuulnud – JÄTKAKE D01
- 5 *Ei oska öelda – JÄTKAKE D01*

C05. Nüüd palun hinnake, kuivõrd Te nõustute järgmiste töövõimereformi puudutavate väidetega.

PALUN MÄRKIGE ÜKS VASTUS IGAL REAL

VÄITEID ROTEERIDA!

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
Töövõimereform aitab asutustel, kel napib töökäsi, leida uusi töötajaid	4	3	2	1	9
Töövõimereform halvendab suhtumist vähenenud töövõimega inimestesse	4	3	2	1	9
Pikaajalises plaanis väheneb tänu töövõimereformile surve sotsiaalsüsteemile ning kasvab riigi maksutulu	4	3	2	1	9
Töövõimereformi väljatöötamisel on erinevate huvirühmadega piisavalt arvestatud	4	3	2	1	9
Töövõimereform motiveerib vähenenud töövõimega inimesi tööd otsima	4	3	2	1	9
Töövõimereformi tulemusena leiab senisest rohkem vähenenud töövõimega inimesi endale töökoha	4	3	2	1	9
Ametkondadel (nt sotsiaalministeerium, sotsiaalkindlustusamet, töötukassa) puudub pädevus töövõimereformi edukaks rakendamiseks	4	3	2	1	9

C06. Milline on teie üldine suhtumine töövõimereformi?

ÜKS VASTUS

- 1 Töövõimereform on õige algatus ning tuleb praegusel kujul ellu viia
 - 2 Töövõimereform on õige algatus, kuid seda tuleb täiustada
 - 3 Töövõimesüsteem vajab küll reformimist, kuid töövõimereformist selle praegusel kujul tuleb loobuda
 - 4 Praegu kehtivat töövõimesüsteemi ei ole põhjust muuta
98. ei oska öelda

C07. Seoses töövõimereformi rakendamisega on avaliku sektori asutused järgneva 5 aasta jooksul kohustatud tööle võtma 1000 vähenenud töövõimega inimest. Kas Teie asutus on valmis täiendavalt tööle võtma vähenenud töövõimega inimesi?

PALUN MÄRKIGE KÕIK SOBIVAD VASTUSED

1. Jah, selleks on loodud kõik võimalused
2. Jah, kuid selleks tuleks kohandada töökeskkonda (asutuse ruume või töövahendeid)
3. Jah, kuid selleks tuleks luua asutuse-siseselt uusi töökohti
4. Jah, kuid selleks tuleks teha muid kohandusi, palun täpsustage, milliseid: _____
5. Ei, selliseid tingimusi pole meie asutuses võimalik luua
6. *Ei oska öelda*

OSA D. INFOKANALID JA INFO KÄTTESAADAVUS

D01. Milliste teemade kohta vajaksite Teie tööandjana eelkõige rohkem infot, et kaaluda vähenenud töövõimega inimeste palkamist? Palun valige kuni kolm olulisemat teemat.

- 1 Vähenenud töövõimega inimeste terviseprobleemid ja nende väljendumine
- 2 Vähenenud töövõimega inimeste praktiline tööerakendamine (vajalikud töötingimused, tööaeg jne)
- 3 Vähenenud töövõimega inimeste värbamisega tekkivad lisakulud ja nende kompenseerimine
- 4 Töötukassa meetmed, mida pakutakse vähenenud töövõimega inimestele tööd andvatele tööandjatele
- 5 Tööd otsivate vähenenud töövõimega inimeste oskused ja kogemused
- 6 Tööd otsivate vähenenud töövõimega inimeste töötamiseks valmisolek ja motivatsioon
- 7 Teiste organisatsioonide kogemused vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmisel
- 8 Teiste organisatsioonide edulood vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmisel
- 9 Muud infot, palun täpsustage _____
- 10 *Ei oska öelda*

D02. Mil määral Te usaldate töövõimereformi puudutava info saamisel järgmisi institutsioone ja infokanaleid?

PALUN MÄRKIGE ÜKS VASTUS IGAL REAL

	Täiesti usaldan	Pigem usaldan	Ei usalda	<i>Ei oska öelda</i>
Töötukassa	1	2	3	9
Sotsiaalkindlustusamet	1	2	3	9
Sotsiaalministeerium	1	2	3	9
Astangu Kutserehabilitatsiooni keskus	1	2	3	9
Tervise Arengu Instituut	1	2	3	9
Tööinspeksioon	1	2	3	9
Eesti Puuetega Inimeste Koda	1	2	3	9
Konkreetse tervisekahjustuse või puude esindusorganisatsioon	1	2	3	9
Eesti Tööstajate Keskkliit	1	2	3	9

	Täiesti usaldan	Pigem usaldan	Ei usalda	Ei oska öelda
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	1	2	3	9
Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon (EVEA)	1	2	3	9
Konkreetsed ettevõtlusharu või tegevusvaldkonna esindusorganisatsioon	1	2	3	9
Eesti Personalijuhtimise Ühing (PARE)	1	2	3	9
Vähenenud töövõimega inimesi palganud ettevõtjad	1	2	3	9
Sõltumatud arvamusiidrid (sotsiaal- ja majandusteadlased, analüütikud jms)	1	2	3	9
Ettevõtjatele ja juhtidele suunatud meediaväljaanded	1	2	3	9

D03. Millistest infokanalitest Te eelistaksite saada infot töövõimereformi kohta? Palun valige kuni kolm olulisemat infokanalit, mille kaudu Teile sellekohast teavet võiks anda.

1. Massimeedia (ajalehed, ajakirjad, TV, raadio, uudisteportaalid)
2. Töandjatele suunatud meedia
3. Sotsiaalmeedia (nt Facebook jt suhtluskeskkonnad)
4. Ametkondade (sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti või töötukassa) veebilehed
5. Töötukassa või sotsiaalkindlustusameti infotelefon
6. Töandjate katusorganisatsioonid või ühendused
7. Töövahendusportaalid (nt CV Online, CV-Keskus)
8. Töandjatele suunatud konverentsid, seminarid jt.
9. Infopäevad/koolitused töandjatele
10. Välireklaamid
11. Otsepostituse teel saadetavad infomaterjalid
12. Muu infokanal, mis? _____
97. Ei soovi sellekohast teavet üldse saada
98. Ei oska öelda

D04. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed paberajalehed, mille puhul Te loete vähemalt pooli numbreid.

JUHUL, KUI VASTAJA MÄRGIB ENAM KUI KAKS AJALEHTE, SIIS: D05. Palun märkige kuni kaks ajalehte, mis annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot.

1. Postimees (eesti keeles)
2. Eesti Päevaleht
3. Õhtuleht
4. Äripäev
5. Maaleht
6. Eesti Ekspress
7. Linnaleht (eesti keeles)
8. Pealinn
9. Muu eestikeelne valla-, linna- või linnaosalet
10. Muu eestikeelne maakonnaleht

11. МК-Эстония
12. День за Днем (Postimees)
13. Postimees (vene keeles)
14. Деловые Ведомости
15. Комсомольская Правда Балтия
16. Город
17. Linnaleht (vene keeles)
18. Столица
19. Muu venekeelne valla-, linna- või linnaosalet
20. Muu venekeelne maakonnaleht
21. Muu ajaleht, mis? _____

22. *Ma ei loe ühegi eesti- või venekeelse paberajalehe vähemalt pooli numbreid*

23. *Ei oska öelda*

D06. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed telekanalid, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas jälgite.

JUHUL, KUI VASTAJA MÄRGIB ENAM KUI KAKS TELEKANALIT: D07. Palun märkige kuni kaks telekanalit, mis annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot.

1. ETV
2. ETV2
3. Kanal 2
4. TV 3
5. TV6
6. Kanal 11
7. Kanal 12
8. Tallinna TV
9. ETV+
10. 3+
11. Первый Балтийский канал (РВК)
12. РТР Планета Балтия
13. НТВ-Мир
14. TV N
15. РЕН ТВ Балтия
16. Muud telekanalid, mis? _____

17. *Ma ei jälgi ühtegi eesti- ega venekeelset telekanalit vähemalt kaks korda nädalas*

18. *Ei oska öelda*

D08. Palun märkige need eesti- ja venekeelsed raadiojaamad, mida Te tavapäraselt või interneti kaudu vähemalt kaks korda nädalas kuulate.

JUHUL, KUI VASTAJA MÄRGIB ENAM KUI KAKS RAADIOJAAMA, SIIS: D09. Palun märkige kuni kaks raadiojaama, mis annavad Teie arvates kõige usaldusväärsemat infot.

1. Vikerraadio
2. Raadio 2
3. Klassikaraadio
4. Kuku Raadio
5. Raadio Elmar
6. Raadio Tallinn
7. Sky Plus
8. Raadio Uno
9. Star FM
10. Retro FM (endine Raadio 3)
11. Ring FM
12. Радио 4
13. Русское Радио
14. Народное Радио
15. Sky Радио
16. Muu raadiokanal, mis? _____

17. Ma ei kuula ühtegi eesti- ega venekeelset raadiojaama vähemalt kaks korda nädalas

18. Ei oska öelda

D10. Milliseid uudisteportaale ning ajalehtede võrguväljaandeid Te vähemalt kaks korda nädalas külastate?

1. Delfi (sh Publik, Ärileht, Forte jt)
2. Postimees (sh Majandus24, Elu24 jt)
3. Õhtuleht
4. ERR.ee (sh uudised.err.ee jt)
5. Äripäev (sh Meditsiiniuudised jt)
6. Maakonnalehtede võrguväljaanded
16. Delfi vene keeles (sh Publik jt)
17. Postimees vene keeles (sh Limon jt)
18. Вечёрка (Õhtuleht vene keeles)
19. rus.err.ee (ERR.ee vene keeles)
20. Деловые Ведомости (Äripäev vene keeles)
21. МК-Эстония (mke.ee)
22. Muud Eesti uudisteportaalid, mis? _____

23. Venemaa uudisteportaalid

24. Muud uudisteportaalid

25. Ma ei külasta ühtegi uudisteportaaali vähemalt kaks korda nädalas

26. Ei oska öelda

Lõpetuseks veel mõned küsimused Teie enda ja asutuse kohta, kus töötate.

T1. Millises majandusharus Teie asutus peamiselt tegutseb? Palun märkige ainult üks vastus!

1. Põllumajandus, metsandus või kalandus
2. Mäetööstus, kaevandamine
3. Töötlev tööstus
4. Elektri, gaasi või soojustega varustamine
5. Veevarustus, kanalisatsioon või jäätmekäitlus
6. Ehitus
7. Kaubandus
8. Sõidukiremont
9. Majutus või toitlustus
10. Veondus või laondus
11. Infotehnoloogia, side või telekommunikatsioon
12. Meedia või kirjastamine
13. Avalik haldus või riigikaitse
14. Haridus
15. Tervishoid või sotsiaaltoetused
16. Kunst, meelelahutus või vaba aeg
17. Finants- või kindlustustegevus
18. Kinnisvara müük või haldus
19. Õigusabi, raamatupidamine või ärinõustamine
20. Arhitekti- või inseneritegevused
21. Teadus- või arendustegevused, reklaam või uuringud
22. Disain või fotograafia
23. Seadmete rent või teenuste vahendus
24. Kinnisvarahooldus
25. Muud teenindavad tegevused
26. Muu, palun täpsustage:.....

T2. Kas Te olete ...?

- 1 mees
- 2 naine

T3. Palun märkige oma vanus täisarvuna. _____ aastat

T4. Kokkuvõtvalt - mis motiveeriks Teie asutust senisest enam tööle võtma vähenenud töövõimega inimesi? Palun kirjutage.

Täname Teid küsimustele vastamise eest!